

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

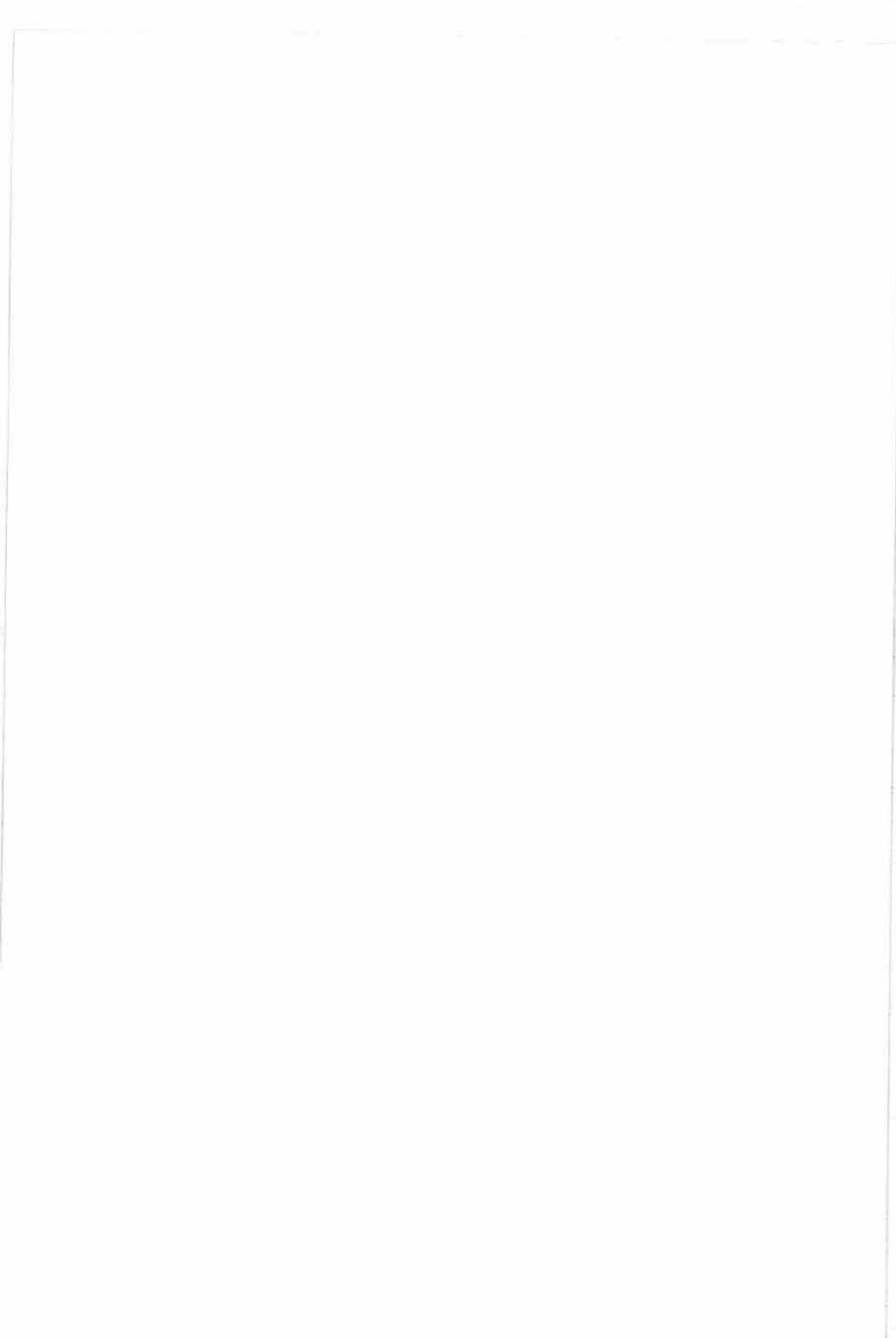
FUR.

1995

4

VYDÁVÁ GENERÁLNÍ ŠTÁB ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

4

ČTVRTÝ (TŘICÁTÝ ŠESTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu *Vojenské rozhledy* vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

K bezpečnostní politice České republiky

Na podporu vypracování komplexní koncepce bezpečnostní politiky České republiky byl v roce 1994 při Ústavu mezinárodních vztahů Praha (ÚMV) vytvořen mezirezortní tým pro řešení výzkumného projektu *Bezpečnostní politika České republiky*. Experti a výzkumní pracovníci rezortů Ministerstva zahraničních věcí ČR (MZV), Ministerstva obrany ČR (MO), Ministerstva vnitra ČR (MV) a další řešitelé v průběhu několikaměsíční týmové činnosti vypracovali projektové řešení, které bylo upraveno podle výsledků oponentského řízení. K dosaženým výsledkům byl uspořádán celostátní seminář za účasti odborné veřejnosti, zástupců politických stran i tisku. Tematické zaměření časopisu Mezinárodní politika č. 5/1994 bylo rovněž orientováno k otázkám bezpečnosti. Výsledný projekt byl vydán v rámci edice studijních sešitů ÚMV [1].

Činnost úspěšně vytvořeného interdisciplinárního týmu však touto aktivitou nebyla ukončena. Ve výzkumných programech ÚMV má bezpečnostní politika ČR nadále své místo. Rozhodně je tento přístup logický. Jednak proto, že dynamika vývoje mezinárodní situace vyžaduje trvale aktuální sběr informací pro politická rozhodnutí, ale rovněž proto, že v naší republice ještě není v potřebném rozsahu legislativní a právní rámec této oblasti.

Obecnou povinností vědecké a výzkumné komunity je předávání podložených, objektivních informací řídícím prvkům státu i informování odborné veřejnosti. Metody a mechanismy výzkumné činnosti jsou jiné než ty, které charakterizují státní administrativu. Tyto skutečnosti si členové mezirezortního týmu plně uvědomují, a proto navrhli, aby tým v roce 1995 pokračoval v rozpracování parciálních částí charakterizujících řešenou problematiku a výsledky publikoval formou sborníků: v prvním pololetí r. 1995 k mezinárodním souvislostem české bezpečnostní politiky a v druhém k jejím variantám.

Pozitiva řešení projektu

1. Zvolená metoda řešení projektu interdisciplinárním týmem, ve kterém byly a jsou na jedné straně *představitelé vědecké, výzkumné a pedagogické oblasti*: ÚMV, Ústav obranných studií AČR Praha (ÚOS AČR), Univerzita Karlova (UK), Policejní akademie ČR Praha a na druhé straně *představitelé výkonných orgánů státní správy*: odbor bezpečnostní politiky MZV ČR, Sekce zahraničních vztahů MO ČR, Odbor strategického plánování GŠ AČR, orgány MV ČR a prezidia Policie ČR, má své výhody. Představuje přímé propojení s decisní sférou, a to jak z hlediska dotování řešitelů aktuálními informacemi, tak z hlediska včasného oponování názorů, ale rovněž při jejich uplatnění v praxi v podstatě „krátkou cestou“. Vzniká však i nebezpečí sklouznutí výzkumného řešení na aktuální (operativní) potřeby správních oblastí a na různé úchytky od ověřených výzkumných postupů.

Tým dospěl k závěru, že v následujících etapách rozpracování bezpečnostní politiky ČR bude vhodné rozšířit spolupráci i o zástupce ekonomických ministerstev a Ministerstva životního prostředí ČR.

2. Vytvoření podmínek pro sjednocení terminologie napomohlo činnosti interdisciplinárního týmu. Srovnávací analýza základních pojmů: životní a strategické zájmy, bezpečnost, bezpečnostní politika, vojenská doktrína v anglofonním, frankofonním a německém prostředí prokázala rozdíly v chápání a vedla k návrhu základních pojmů v oblasti bezpečnosti státu. Jsou následující: *státní politika ČR, bezpečnostní politika ČR, strategie bezpečnosti ČR, Bílá kniha o bezpečnosti a obraně ČR*.

3. Předložení **integrálního komplexního řešení bezpečnosti**, které zahrnuje aspekty zahraničněpolitické, vojensko-politické a vnitřní bezpečnostněpolitické, pokrývá všechny hlavní činnosti státu, tj. i ekonomický, ekologický, kulturní a sociální rozměr. Je to v podstatě příspěvek k závěrečnému dokumentu KBSE „Výzva doby změn“, jenž byl přijatý 9. - 10. července 1992 v Helsinkách (Helsinki II), který poprvé v historii rozšířil vojenské chápání bezpečnosti do dalších oblastí [2].

4. **Neuzavřenost řešení** z hlediska jeho možného rozvoje v návaznosti na vývoj poznání a změny podmínek. Struktura materiálu vychází z analyticko-prognostické části, tj. základních východisek tvorby komplexní koncepce bezpečnostní politiky ČR a stanovuje vlastní koncepci, podloženou základními faktografickými informacemi. Takový materiál lze trvale aktualizovat a rozpracovávat do větších podrobností.

K definování bezpečnostní politiky

Bezpečnostní politika je součástí státní politiky ČR. Ta spočívá v uskutečňování, zabezpečování, prosazování a hájení státních zájmů ČR v mezinárodním i vnitrostátním kontextu. V následujícím textu je citován názor týmu ([1], str. 7).

Bezpečnostní politika ČR je soustavou základních státních zájmů a cílů, jakož i hlavních nástrojů k jejich dosažení, směřující k zabezpečení státní svrchovanosti a jednoty státu, ústavnosti a činnosti demokratických institucí, ekonomického a sociálního rozvoje státu, ochrany zdraví a života občanů, majetku, kulturních statků, životního prostředí a plnění mezinárodních bezpečnostních závazků. **Bezpečnost státu** nikdy není absolutní, vždy je relativní ve vztahu ke konkrétní situaci, ke konkrétním hrozbám, ať už vojenské, či nevojenské povahy. Má svoji stránku objektivní, spočívající v reálně existujících hrozbách a stránku subjektivní, plynoucí z toho, jak dané hrozby vnímá ten který stát a jeho vládní koalice, jaký význam jim přisuzuje a jak na ně reaguje.

Bezpečnostní politika ČR tvoří komplementární jednotu zahraničněpolitických, vojensko-politických a vnitřních bezpečnostněpolitických aspektů, komponent a přístupů. Pokrývá všechny hlavní činnosti státu, má i ekonomický, ekologický, kulturní a sociální rozměr.

Komponenty vnitřní a vnější bezpečnosti se vzájemně prolínají. Vnitřní bezpečnost má oboustranné vazby na mezinárodní situaci (mezinárodní terorismus, migrace, proliferace). Země s nízkou úrovní vnitřní bezpečnosti je v mezinárodním rozměru považována a hodnocena jako zdroj destabilizace pro sousedy či pro celý region. Z toho jednoznačně vyplývá, že vnitřní bezpečnost má svůj mezinárodní aspekt, stejně jako vnější bezpečnost svůj vnitřní aspekt. Jde zejména o otázku sdílení suverenity, bezpečnosti občanů a jejich státu.

Komplexní pojetí bezpečnostní politiky ČR je kvalitativně vyšší kategorií než její jednotlivé dílčí politické komponenty; přitom se o ně opírá, syntetizuje je a zpětně modifikuje. Těmito komponenty jsou:

- zahraniční politika ČR,
 - vojenská politika ČR,
 - politika vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti ČR,
 - hospodářsko-průmyslová politika,
 - ekologická politika,
 - finanční politika
- } v oblasti bezpečnosti
a obrany ČR

Bezpečnostní politika ČR je předmětem stálé koncepční (analytické a poznávací, syntetické, prognostické a programovací) činnosti. Taková neustále aktualizovaná koncepce přistupuje ke svému předmětu - bezpečnostní politice - v jejím komplexním pojetí, tj. řeší vnitřní i vnější bezpečnost ČR. Stanoví cíle, koncepční záměry, zásadní principy a opatření bezpečnostní politiky, jakož i následné cílové chování, struktury a řízení bezpečnostního systému ČR.

Koncepce bezpečnostní politiky ČR vychází z vědeckovýzkumných poznatků (analyticko-prognostických), je vypracována odpovídajícími orgány zákonodárné a výkonné moci, průběžně je přizpůsobována aktuálním potřebám, konkrétní a předpokládané situaci v oblasti bezpečnosti státu. Měla by se promítat do dvou trvale aktualizovaných hlavních dokumentů:

- * Strategie bezpečnosti ČR,
- * Bílá kniha o bezpečnosti a obraně ČR.

Strategie bezpečnosti ČR by měla vytyčit základní zájmy a cíle komplexní bezpečnosti státu, hlavní cesty a prostředky k jejich realizaci. Je navrženo, aby byla vládním dokumentem, vyhlášeným minimálně na roční, zpravidla na střednědobé období.

Bílá kniha o bezpečnosti a obraně ČR obdobně jako Bílé knihy jiných států i jiných odborných oblastí by měla vytyčit hlavní východiska a cíle bezpečnostní politiky a obrany státu na dlouhé období. Měla by zveřejnit formulaci základních východisek, zájmů a cílů bezpečnostní politiky, strategie obrany, zdroje bezpečnosti a obrany, jakož i kvalitu vztahů mezi bezpečností a obranou státu na jedné straně a společností na straně druhé. Měla by být dokumentem vlády ČR.

Projektové řešení navrhlo tvorbu a přijetí následujících legislativních norem a základních dokumentů:

- ▲ ústavní zákon o komplexním bezpečnostním systému ČR,
- ▲ dokument komplexní koncepce bezpečnostní politiky ČR,
- ▲ dokument strategie bezpečnosti,
- ▲ dokument Bílá kniha o bezpečnosti a obraně,
- ▲ branný zákon,
- ▲ zákon o obraně České republiky,

- ▲ zákon o civilní obraně,
- ▲ zákon o Armádě České republiky,
- ▲ zákon o Policii České republiky,
- ▲ zákon o zpravodajských službách ČR,
- ▲ zákon o hospodářské obraně,
- ▲ zákon o řídicích strukturách národní bezpečnosti,
- ▲ zákon o prevenci a likvidaci havárií.

Doporučené základní strategické kroky k zajištění bezpečnosti ČR

Tým se v minulém roce shodl na následujících krocích ([1], str. 13):

- ◆ trvalé prohlubování demokratického rozvoje a ekonomické prosperity ČR ve prospěch její plné integrace do Evropy,
- ◆ zvýšení intenzity zapojení ČR do struktur kooperativní bezpečnosti s aktivním podílem na jejich budoucím modelování,
- ◆ iniciativní účast na akcích preventivní diplomacie a na mírových operacích,
- ◆ sbližování bezpečnostní politiky ČR s bezpečnostní politikou NATO a EU/ZEU,
- ◆ maximální orientace na stálé kontakty a dosažení kompatibility ozbrojených sil a bezpečnostních složek s partnery v NATO i EU/ZEU, realizace projektu Partnerství pro mír,
- ◆ účinný rozvoj optimálních vztahů ČR se sousedními zeměmi,
- ◆ aktivní podíl na činnosti v OSN a RB,
- ◆ výrazné prohloubení vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti ve spolupráci s evropskými zeměmi a institucemi v boji proti kriminalitě, organizovanému zločinu a při řešení problémů spjatých s migrací uprchlíků.

Chtěná a skutečná bezpečnostní politika ČR

Jestliže v předchozí části byla věnována hlavní pozornost informacím o návrzích projektu, pak je nezbytné ukázat na reálný stav bezpečnostní politiky ČR. Není možné konstatovat, že všechny myšlenky našly své praktické uplatnění v decisi sféře. Ale to v tak krátké době ani není možné.

Bezpečnostní politika a její koncepce se realizují v bezpečnostním systému, v tom systému, který se po dlouhé roky vyvíjel izolovaně, a to nejen v České republice. Skutečně teprve od roku 1992 začíná působit v myslích lidí komplexní pojetí bezpečnosti. Toto slovo přestává být synonymem vojenské bezpečnosti a začíná nabývat svůj nový obsah.

Česká republika je v třetím roce své samostatné existence a její bezpečnostní systém jako produkt politiky dosud zajišťuje svobodu a nezávislost státu, jeho základní hodnoty, demokratické instituce a především bezpečnost občanů. Cílem vypracování projektu bylo mimo jiné napomoci cílovému chování systému, zamezit jeho živelnému a improvizovanému rozvoji. Není možné prokázat, že decisi sféru ovlivnil výlučně prezentovaný projekt, ale je možné předpokládat, že rozhodování bylo i tímto dokumentem ovlivněno.

Skutečností je, že v oblasti zahraničněpolitické je možné z doporučených strategických kroků nalézt jejich plné prosazování. Ve vojensko-politické oblasti byla 21. prosince 1994

vládou schválena Vojenská strategie České republiky a Branným a bezpečnostním výborem Parlamentu ČR v lednu 1995 vzata na vědomí [3]. Vnitrorezortní úkoly napomáhají sbližování s NATO, EU/ZEU, se sousedními státy, armáda se podílí na mírových operacích, připravuje Bílou knihu o obraně a bezpečnosti ČR, připravuje naprosto nové vnitrorezortní dokumenty, které rozpracovávají vojenskostrategické, vojenskooperační i vojenskotaktické problémy.

V oblasti vnitřní bezpečnosti a vnitřního pořádku nesou odpovědnost orgány státní správy, územní orgány státní správy a samosprávy, bezpečnostní sbory, veřejnoprávní ochranné sbory a tísňové služby (rezort MV, Policie ČR, vojenská policie, zpravodajské služby, rezort Ministerstva spravedlnosti ČR, státní zastupitelství, celní stráž, obecní policie, místní orgány sociální péče). Nárůst kriminality patří mezi nejzávažnější bezpečnostní rizika současné doby, je rizikem, které se promítá do pocitů osobní bezpečnosti každého občana. Mnohé kroky byly v této oblasti úspěšně vykonány. Rozvíjí se spolupráce bezpečnostních složek ČR s partnery v sousedních státech, zejména v boji proti organizovanému zločinu. Problémy spojené s očekávanou masovou migrací a s transferem přes naše území byly zatím zvládnuty bez přijímání mimořádných opatření.

V souhrnu je možné konstatovat, že bezpečnostní politika ČR má přetrvávající charakter izolovaně řešených opatření v oblasti „bezpečnostních“ rezortů vlády ČR (MZV, MO, MV), i když ke kritickým situacím nedochází. Tento stav je způsoben zejména legislativním nedořešením vztahů mezi jednotlivými subjekty.

Cílem příspěvku je ukázat na problematiku bezpečnostní politiky z pohledu rozdílu mezi její teoretickou a praktickou stránkou. Snahou rovněž bylo informovat o aktivitách v projektu Bezpečnostní politika ČR. Měl dokumentovat, že politika nemůže nikdy znamenat uzavřený proces, protože má své plány a cíle, tedy ideu a svou realizaci, která se k ideám může jen přiblížit. Trvalé aktivity v této oblasti jsou nezbytné pro odhalování nedostatků a pro přípravu odpovídajících řešení zejména decisní sférou společnosti.

Literatura:

- [1] Janda, J. a kol.: Bezpečnostní politika ČR. Výzkumný projekt. Studijní sešity ÚMV 3/1994, Praha, 34 s.
- [2] Jurkovič, E.: Evropské bezpečnostní struktury NATO, ZEU, OBSE (KBSE). Informačná správa. SSŠ MO SR, Bratislava 1995, s. 48.
- [3] Vojenská strategie České republiky. In: Vojenské rozhledy 2/1995, s. 3-8.

Obranný výzkum a jeho programování

Ve vyspělých demokratických státech se věda a technika hodnotí jako zcela rozhodující faktor úrovně dosaženého stavu společnosti a určující faktor i jejího dalšího vývoje.

Z dostupných poznatků vyplývá, že tyto faktory se podílejí na vysoké úrovni ozbrojených sil těchto států a jejich vojenského potenciálu. V řadě případů jsou požadavky ozbrojených sil zdrojem zvyšování technicko-ekonomické úrovně výrobků a služeb, i kvality organizace a řízení v civilním sektoru.

Tento stav je důsledkem pozornosti, která je v těchto státech dlouhodobě věnována dané oblasti, jak zavedeným systémem plánování a řízení jejího rozvoje, využívání a hodnocení na úrovni vrcholového řízení ozbrojených sil a státu, tak aktivním prováděním vědní politiky.

Systémy řízení státní i vojenské vědní a technologické politiky se u jednotlivých vyspělých zemí liší. V podstatě však na centrální úrovni zahrnují výkonné (řídící), koordinační, podpůrné a poradní orgány. Orgány zabývající se vědní a technickou politikou státu a odpovědné za její koncepci jsou v řadě případů poradními orgány parlamenty.

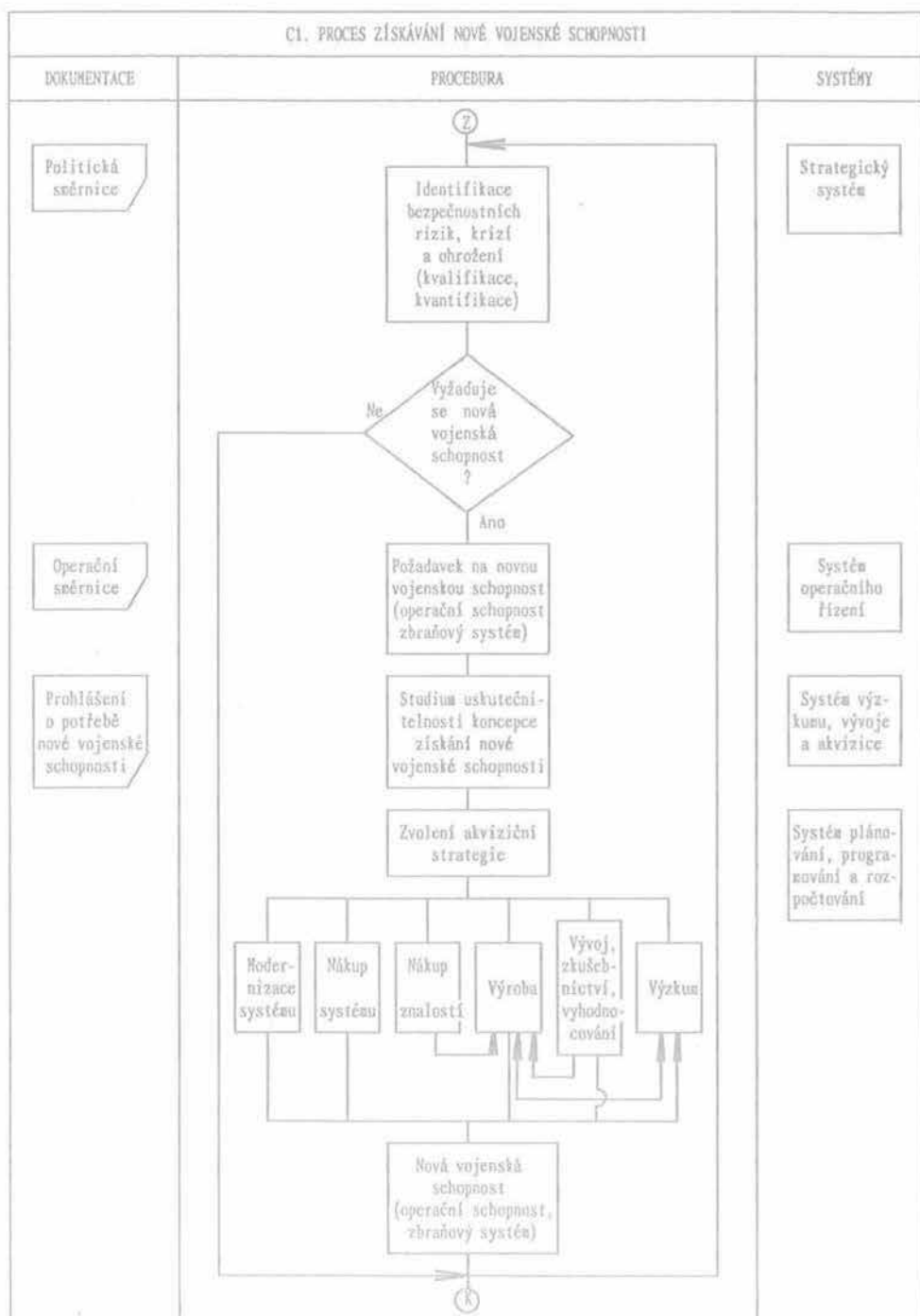
Postupně jsou i v oblasti výzkumu a vývoje České republiky vytvářeny základní předpoklady pro její stabilizaci a přípravu záměrů jejího rozvoje i v resortu MO.

Oblast výzkumu a vývoje v ČR je legislativně upravena zejména usnesením vlády č. 282 ze dne 25. května 1994 - *o zásadách vlády pro oblast výzkumu a vývoje*, zákonem č. 1/1995 Sb. (kterým se mění a doplňuje zákon ČNR č. 300/1992 Sb.) - *o státní podpoře vědecké činnosti a vývoje technologií* (účinnosti nabyl dnem 18. 1. 1995) a návrhem Nařízení vlády ČR *o podmínkách účelového financování a o centrální evidenci projektů výzkumu a vývoje financovaných ze státního rozpočtu*.

Zákon č. 1/1995 Sb. upravuje systém státní podpory výzkumu a vývoje, s tím souvisejících práv a povinností právnických a fyzických osob zabývajících se výzkumem a vývojem a státních orgánů zajišťujících jejich financování.

Definuje výzkum jako tvůrčí práci rozšiřující poznání přírody, člověka, společnosti, myšlení, kultury a techniky. Výzkum dělí na badatelský a cílený. Definuje vývoj jako využití poznatků výzkumu nebo realizaci nových myšlenek a technologií včetně jejich přenesení na úroveň poloprovozních nebo ověřovacích zařízení pro získání nových nebo podstatně zlepšených výrobků a technologií.

Určuje způsob financování výzkumu a vývoje ze státního rozpočtu ČR jedním formami institucionálního financování u rozpočtových a příspěvkových organizací zabývajících se výzkumem a vývojem z rozpočtových kapitol příslušných ústředních orgánů státní správy ČR a účelového financování ze samostatné kapitoly státního rozpočtu ČR, zřízené pro Grantovou agenturu ČR a rozpočtových kapitol jednotlivých ústředních orgánů státní správy ČR.

Obr. 1

Stanovuje provádění účelového financování výzkumu a vývoje ústředními orgány státní správy na základě výsledků veřejné soutěže, předání údajů do centrální evidence projektů výzkumu a vývoje financovaných ze státního rozpočtu.

Zřizuje Radu vlády České republiky pro výzkum a vývoj jako poradní orgán vlády pro oblast výzkumu a vývoje a Grantovou agenturu ČR jako rozpočtovou organizaci a právní osobu, která poskytuje účelové finanční prostředky na základě výsledků veřejné soutěže.

Zmíněné Nařízení vlády *o podmínkách účelového financování výzkumu a vývoje a o předání údajů do centrální evidence projektů výzkumu a vývoje financovaných ze státního rozpočtu* upravuje podmínky účelového financování výzkumu a vývoje a předávání údajů do centrální evidence projektů výzkumu a vývoje financovaných ze státního rozpočtu.

Definuje základní pojmové kategorie oblasti výzkumu: program výzkumu, projekt výzkumu, programový projekt a grantový projekt, zadavatele projektu, navrhovatele projektu, nositele projektu, řešitele a spoluřešitele projektu.

Stanovuje povinnosti zadavatele a nositele projektu z hlediska zabezpečení podmínek o poskytnutí prostředků na řešení projektu. Vymezuje podmínky a způsob vyhlášení veřejné soutěže, hodnocení předložených návrhů a dokumentaci veřejné soutěže na poskytnutí účelových finančních prostředků.

Určuje formu smluvních vztahů a způsob poskytnutí prostředků na financování projektů přijatých v rámci veřejné soutěže.

Vymezuje kontrolní činnost, odpovědnost a způsob hodnocení projektů a finanční vypořádání po jejich ukončení.

Pro centrální evidenci projektů definuje její účel, postup při předkládání údajů, jejich strukturu a možnosti i přístup uživatelů databáze.

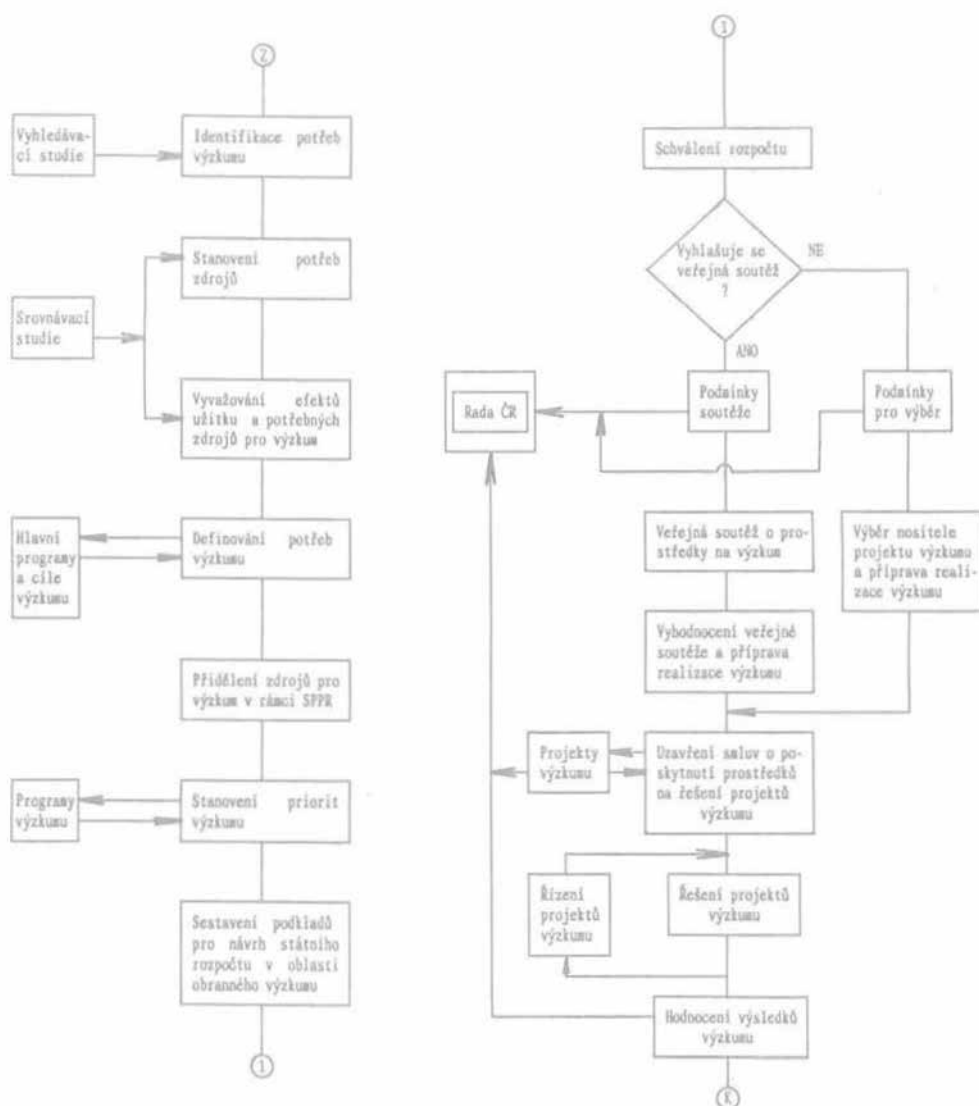
Z hlediska uvedených právních norem půjde v resortu MO o vytvoření koncepčního, normativního a systémového rámce, tvorby ekonomického prostředí, organizačních struktur a dalších předpokladů pro racionální výzkumnou činnost a systematický rozvoj oblasti **obraného výzkumu** v resortu MO. Pod obranným výzkumem se rozumí vědecké zkoumání a experimentování zaměřené na rozšíření znalostí a pochopení vojenských problémů a těch problémů technických, exaktních, přírodních, lékařských a společenských věd, které se vztahují k dlouhodobým potřebám bezpečnosti a obrany státu. Poskytuje základní znalosti potřebné pro získání požadovaných vojenských schopností. Pojem **vojenská schopnost státu** je chápán jako schopnost (hodnota) k řešení krizí, odrazování ohrožení a k obraně státu. Je funkcí *operačních schopností*, používaných *materiálových a nemateriálových technologií a disponibilních sil a prostředků*.

Oblast obranného výzkumu resortu MO tak zahrnuje tvůrčí činnost ve výzkumu k vědecké podpoře zabezpečení cílů, úkolů a činností vyplývajících z působnosti MO při zabezpečování obrany a bezpečnosti ČR, správní a řídicí činnost při ovlivňování a využívání tvůrčí činnosti ve výzkumu a subjekty zabývající se výzkumem v resortu MO.

Cílem oblasti obranného výzkumu je zabezpečení jejího efektivního tvůrčího podílu na:

- předvídání a vyhodnocování rizik a z nich vyplývajících možných ohrožení, analyzování charakteru a velikosti ohrožení státu,

PROCES ZÍSKÁVÁNÍ VOJENSKÝCH SCHOPNOSTÍ VÝZKUMEM

Obr. 2

- vypracování strategie schopné rozpoznávat krizové situace, předcházet vzniku konfliktů a čelit možným ohrožením,
- identifikování a definování vojenských schopností, které armáda potřebuje pro zajištění bezpečnosti a obrany státu v současné době i v budoucnosti,
- zdůvodňování dosažitelnosti potřebných vojenských schopností a efektivnosti jejich dosažení alternativními způsoby,
- určení, které vojenské schopnosti umožňuje úroveň rozvoje vědy a technologií potenciálně dosáhnout a zhodnotit jejich vojenský význam,
- odhadnutí nákladové efektivnosti vojenských schopností porovnáním možných nákladů s vojenským významem a zdůvodnění účelnosti jejího získání porovnáním rizik s potenciálními přínosy,
- získání potřebné nové vojenské schopnosti státu v případě alternativy realizace programů výzkumu a projektů výzkumu jako nejvýhodnější alternativy pro AČR.

Rozhodující moment pro realizaci systematického rozvoje oblasti obranného výzkumu lze spatřovat v zavedení procesu prognózování, plánování, programování a projektování opírající se o propracované a společně vytvořené i realizované cíle.

Obranný výzkum by měl být trvale orientován na stanovování strategických směrů a prioritních úkolů rozvoje a výstavby AČR. Na jejich výzkumnou podporu by mělo být koncentrováno úsilí vědecké komunity i přidělování zdrojů. To vyžaduje zaměřit se na několik málo programů výzkumu, kde jsou nebo budou vytvořeny předpoklady uplatnit se v rámci mezinárodní vědecké spolupráce.

Věcné zaměření obranného výzkumu by mělo MO ČR ovlivňovat stanovením cílů programů výzkumu, koncepcemi výstavby armády a stanovováním zadání a zakázek výzkumu. Základní formou těchto činností bude prognózování, plánování, programování a projektování výzkumů *zahrnující anticipaci budoucnosti, vytváření modelů reálného světa a hierarchicky uspořádanou soustavu výzkumných iniciativ, programů výzkumů a projektů výzkumů orientovaných na získání požadovaných vojenských schopností státu.*

V rámci prognózování bude účelné vypracovat *vyhledávací prognózy* na období 10-15 let zaměřené na určení možných stavů vybraných jevů v budoucnosti a aktualizovat je za každých nejvýše 5 let, a *normativní prognózy* k určení cest, způsobů a lhůt pro dosažení možných stavů prognózovaného jevu, které jsou chápány jako cíl a každoročně aktualizovány.

Základ účelnosti oblastí obranného výzkumu je vytvářen při plánování výzkumů. V jeho rámci jsou poznávány budoucí potřeby vědecké podpory zabezpečení obrany státu jako vědecky zdůvodněné a objektivní směry výzkumu, transformované politickými a strategickými rozhodnutími do uspořádaného souboru priorit *hlavních programů výzkumu*. Těmito programy se rozumí záměr formulovaný zadavatelem, který zajišťuje dosažení komplexního cíle nebo cílů ke zvýšení úrovně poznání a technologické úrovně podporující vytvoření nové nebo obnovu vojenské schopnosti státu. Uskutečňuje se prostřednictvím jednotlivých programů výzkumu.

Oblast obranného výzkumu by měla informovat vrcholové složky MO a GŠ AČR o stavu a vizích vývoje možností využití vědeckých poznatků v oblasti zabezpečení obrany a bezpečnosti státu, jak z hlediska rozvoje výzkumů, tak řešení praktických problémů, identifikovaných vedením MO a velením GŠ AČR. Na základě optimalizace shody o potře-

Základní procedura řízení projektů výzkumu

Etapa	Termín	Účast	Součin. systém	Činnost		Poznámka
I. PŘÍPRAVNÁ	T1 = 2	Zadavatel Navrhovatel Rada MO	Vědecké a normativní pro- gnózy, koncepce druhů vojsk a služeb	Formulace pro- gramů výzkumu (záznam do resortní báze dat)		
	T2 = T1+2	Zadavatel	Plánování, programování, rozpočtování	Rozpočtování účelových prostředků		
	T3 = T2+2	Zadavatel Nositel Rada MO	Legislativa	Stanovení podmí- nek veřejné soutěže	Stanovení podmí- nek pro výběr nositele projektu výzkumu	
	T4 = T3+1	Zadavatel	Rada ČR	Předání vyme- zení předmětu veřejné soutěže Radě ČR	Předání podkladů pro návrh rozdě- lení prostředků na výzkum Radě ČR	
	T5 = T4+1	Zadavatel	Obchodní věstník, hromad- ný sdělovací prostředek	Vyhlášení veřejné soutěže o přidě- lení účelových prostředků		
	T6 = T5+2	Navrhovatel Řešitel Zadavatel Rada MO	Programy výzku- mu	Vypracování návrhů projektů výzkumu	Shromáždění návrhů projektů (záznam do resortní báze dat)	
	T7 = T6+1	Zadavatel Nositel oponentů Rada MO	Informační systém o výzku- mu	Vyhodnocení návrhů projektů výzkumu	Zpracování pro- tokolů o pro- jektech výzkumu (záznam do resortní báze dat)	Uchování protokolů po dobu 5 let
	T8 = T7+1	Zadavatel Nositel	Rada ČR	Uzavření smlou- vy o poskytnutí účelových prostředků	Předání údajů o projektech výzkumu Radě ČR (záznam do resortní báze dat)	Podklad pro CEP
	T9 = T8+1	Zadavatel Nositel	Hlavní finanční úřad	Provedení rozpočtového opatření		
II. REALIZAČNÍ	T10 = T9+12	Nositel Řešitel Navrhovatel Zadavatel	Legislativa, Informační systém o výzku- mu	Provedení kontroly řešení projektu výzku- mu	Uzavření dodatku ke smlouvě o poskytnutí účelových prostředků (záznam do resortní báze dat)	Podle potře- by po každém roce řešení
	T11 = T10+4	Zadavatel Nositel Rada MO	Informační systém o výzku- mu	Vyhodnocení návrhů projektů výzkumu	Zpracování pro- tokolů o výsled- cích projektů výzkumu (zá- znam do resortní báze dat)	Uchování protokolů po dobu 5 let
	T12 = T11+2	Zadavatel	Informační systém o výzku- mu Radě ČR	Předání údajů o výsledcích projektů výzku- mu Radě ČR s ohledem na resortní předpisy o utajování (záznam do resortní báze dat)		Podklady pro CEP

Legenda: Rada ČR.....Rada vlády ČR pro výzkum a vývoj
 Rada MORada MO pro obranný výzkum
 CEP.....centrální evidence projektů výzkumu a vývoje

bách vědecké podpory by měly být analyzovány požadavky na zdroje zabezpečení vědecké podpory dle kritérií maximalizace užítu předpokládaných výsledků a stanoveny priority problematik pro formulaci hlavních programů výzkumu po projednání poradním orgánem MO pro oblast obranného výzkumu. O jeho zřízení bylo rozhodnuto ministrem obrany pro projednání „Koncepce MO ČR v oblasti obranného výzkumu“ v kolegiu ministra obrany v dubnu tohoto roku. Hlavní programy by měly být předkládány jako vstupy plánovací etapy systému plánování, programování, rozpočtování a jejími orgány definitivně schvalovány.

Časový horizont navrhovaných procedur je dlouhodobý a střednědobý (15-10 let). Věcná dimenze představuje očekávané možnosti využití nových vědeckých poznatků se zásadním přínosem pro vojenské schopnosti státu - buď novou kvalitou, nižšími náklady, nebo zvýšením efektivnosti (vyšším výsledkem).

Naplnění strategických cílů obranných výzkumů předpokládá aktivní účast konkrétních uživatelů, navrhovatelů, zadavatelů a řešitelů výzkumů. To by mělo být realizováno v procesech programování a projektování výzkumů rozpracováním hlavního programu výzkumu do *programů výzkumu* (jako záměrů formulovaných zadavatelem, který zajišťuje dosažení komplexního cíle nebo cílů ve výzkumu, uskutečňovaných prostřednictvím jednotlivých projektů výzkumu) a zpracováním *podkladů pro přípravu soutěže o zdroje programu pro uživatele výstupů a nositele (řešitele) projektů výzkumu* (jako činnosti ve výzkumu směřující k dosažení určitého cíle podle předem formulovaného záměru, který zahrnuje i zabezpečení této činnosti).

Tím bude sladována společenská poptávka s neefektivnější nabídkou řešitelů a s využitím soutěžních principů.

Programování výzkumu je tak procesem, ve kterém se *záměry výzkumu* přetvářejí v časově sfázované a rozpočtově orientované *programy výzkumu orientované zásadně na poslání a úkoly obrany, nikoli na funkce MO a jeho složek*.

Programování výzkumu má mimořádný význam, neboť iniciace každé nové a zkvalitnění současné vojenské schopnosti státu, na níž se podílí obranný výzkum, musí být schválena, programována a finančně zabezpečena. Získání souhlasu a finanční podpory vyžaduje obhájit nezbytnost výzkumu v konkurenci s jinými možnými alternativami dosažení navrhovaných cílů v programech výzkumu a s návrhy na jiné využití disponibilních zdrojů.

Možný přístup sestavení programů výzkumu v resortu MO je uveden dále v samostatné příloze.

Nové koncipování oblasti obranného výzkumu resortu MO, jehož základní rysy uvádí tento článek, vyplývá z nutnosti zabezpečit plnění ustanovení legislativních opatření státu ve specifických podmínkách resortu MO.

Je dáno potřebou vytvořit předpoklady pro efektivní vynakládání prostředků na výzkum, usměrnit zaměření výzkumů podle perspektivních potřeb resortu MO a využít nabízených příležitostí vývojových tendencí vědy při zohlednění ekonomických hledisek. Potřebou začlenit specifickou oblast obranného výzkumu do SPPR jako alternativní zdroj dosahování nových vojenských schopností státu a zdatný subjekt soutěže o zdroje. Podřídit rozvoj oblasti obranného výzkumu úspěšnosti při řešení zásadních problémů současných a budoucích úkolů resortu MO.

MOŽNÝ PŘÍSTUP K SESTAVENÍ PROGRAMŮ VÝZKUMU

HLAVNÍ PROGRAM VÝZKUMU					
Komplexní cíl					
I. směr		II. směr		III. směr	
Výzkumná podpora operačních schopností		Výzkumná podpora sil a prostředků		Rozvoj poznatkové a technologické základny vojenských schopností	
Strategie dosažení cíle					
Operační schopnost		Síly a prostředky		Poznatková a technologická základna vojenských schopností	
CÍLE		CÍLE		CÍLE	
PROGRAMOVÉ PROJEKTY					
P1		P2		P3	
P4		P5		P6	
P7		P8		P9	
P10		P11		P12	
P13		P14		P15	

Hlavní program výzkumu

Komplexní cíl:

Produkovat myšlenky a technologie, které umožňují udržovat a obnovovat bezpečnost ČR v měnících se podmínkách. Produkovat analýzy potřeb a příležitostí vytvářením nástrojů umožňujících využití nabízejících se příležitostí, produkovat koncepcce a prokazovat jejich uskutečnitelnost, navrhovat a definovat nové vojenské systémy a zabezpečovat transfer vyspělých technologií do získávání nových vojenských schopností, ovlivňovat akviziční proces a vytvářet základnu pro následný vývoj obranných technologií, ovlivňovat poradenství, podporovat systémy a technologie zavedené do vojsk, podporovat rozhodovací procesy, být základním činitelem udržování poznatkové a technologické základny, vylučovat možná technologická překvapení a zajišťovat technologické inovace. Dosáhnout uplatnění metod modelování a simulace a dalších matematických metod v systému rozhodování a velení v širším měřítku. Realizovat obranný výzkum na vysokém stupni efektivnosti, stanovit a prosadit priority zaváděním integrovaných systémů řízení a velení na základě moderních poznatků věd a jejich zabezpečení na vysoké organizační a technické úrovni. Uplatnit v plné míře progresivní trendy rozvoje vědy, výzkumu a informatiky ve světě. Dosáhnout flexibility ve výzkumu, schopnosti sledovat nové výzkumné trendy a programy, rychle se na ně orientovat, pokud se ukáží perspektivní.

I. Směr	II. Směr	III. Směr
Výzkumná podpora operačních schopností	Výzkumná podpora sil a prostředků	Rozvoj poznatkové a technologické základny vojenských schopností

Strategie dosažení cíle Výběr několika málo programů výzkumu, ve kterých má resort MO předpoklad uplatnit se v rámci mezinárodní spolupráce. Zabezpečit u vybraných projektů výzkumu dosažení špičkové úrovně. Cílevědomě vytvářet „vedlejší produkty“ (duální technologie). Snižovat ekonomickou a materiálovou náročnost vojenského reprodukčního procesu orientací výzkumu na modernizaci, zvyšování životnosti a spolehlivosti. Orientovat se na pragmatický přístup, tzn., že rozvoj vojenské teorie je výhodnější přejímat ze zahraničních pramenů prostřednictvím vyhledávacího a sledovatelského výzkumu, orientovat se na tzv. multiplikátory. Místo paralelního řešení použit sériových řešení, to znamená - přistupovat k řešení výzkumu s vysoce koncentrovanými kapacitami, podle předem určené priority každého projektu výzkumu. Na základě výběru a postupným usměrňováním pouze vybraných programů výzkumu zúžit široké spektrum řešených a navrhovaných projektů výzkumu (vědeckých úkolů), a tím dosáhnout zintenzivnění výzkumu ve prospěch rozvoje velení, při současném zefektivnění organizační struktury pracovních výzkumu resortu MO. Výzkumy zaměřit především na rozvoj teorie vojenského umění, kterou se zabývá armáda.

Operační schopnost jako schopnost vést bojovou činnost ozbrojenými silami ve vymezeném prostoru i čase podle zámyslu a plánu k dosažení operačního nebo strategického cíle.

C Í L E

Analyzovat východiska tvorby nového modelu bezpečnosti v Evropě, věcnou a kvantitativní specifikaci určujících politických, ekonomických, sociálních a vojenských faktorů. Hledat novou filozofii a nové koncepty systémů bezpečnosti v Evropě, opírající se o vyšší, dosud neověřené hodnotové kategorie mechanismů vztahů mezi státy. Vypracovat strukturovaný cílový model bezpečnosti v Evropě a jeho transformaci na obrannou schopnost ČR.

Na pozadí snižování vojenského rozpočtu a početního stavu AČR, rozvoje vědeckotechnického poznání, zkoumat důsledky, které přinesou zvětšení hloubky operací, zvýšení ničivých účinků zbraní, větší rozptýlení a autonomnost vojsk, zvýšení přesnosti a efektivnosti palebného a elektronického působení, mobility a manévru schopnosti, působení integrovaných technologií, zvláště v oblasti velení vojskům. Zkoumat z těchto hledisek změny ve vojenském umění, zvláště v taktice, ale i vojenské strategii a operačním umění a následně v organizačních strukturách vojsk a metodách velení.

Sily a prostředky Soubor všech ozbrojených složek určených k obraně ČR (lidí - vojenských profesionálů, vojenské techniky, systému řízení a velení).

C Í L E

Na základě výběru prioritních (hlavních) programů výzkumu a postupným uskutečňováním pouze vybraných nosných programů výzkumu zúžit široké spektrum výzkumných směrů rozvíjených v zájmu resortu MO, a tím dosáhnout zintenzivnění výzkumu, zejména ve prospěch rozvoje velení, při současném zefektivnění organizačních struktur. Výzkum úzce zaměřit na inovační procesy modernizace vybraných technických prostředků AČR a její výzbroje. Nalézt nejpodloženější odpovědi na otázku, jak bude vypadat AČR po roce 2000, vzhledem k délce vývoje a výroby současného vojenského materiálu. Získat poznatky k zvýšení úrovně automatizace velení, řízení a spojení, úrovně a účinnosti průzkumu a prostředků REB, k zvýšení efektivnosti zbraňových systémů. Zaměřit se na účinné palebné prostředky pozemního vojska, zejména protitankové, na prvky moderní elektroniky, robotiky a umělé inteligence ve zbraních,

zbraňových systémech a munici, na prostředky zabezpečující zvýšenou pohyblivost vojsk i jejich materiálně-technické zabezpečení, na techniku související s profesionalizací AČR a humanizací vojenské služby. Analyzovat východiska tvorby integrovaného systému pro zabezpečení potřebných lidských zdrojů mírové a válečné armády s důrazem na personalistiku, vzdělávání, výcvik a doplňování. Analyzovat a získat mírové poznatky z problematiky rekrutace, retence a migrace vojenských profesionálů.

Poznatková a technologická základna vojenských schopností
Orientovaný a utříděný soubor znalostí a pochopení těch oblastí přírodních, technických, inženýrských, biologicko-lékařských a behaviorálně - sociálních věd a věd o životě a životním prostředí, které se vztahují k dlouhodobým potřebám bezpečnosti a obrany ČR.

C Í L E

Dosáhnout úroveň vědeckého poznání, znalostí a technologií používaných v AČR a průmyslu obrany ČR, která je srovnatelná s úrovní přiměřených států s rozvinutými demokraciemi. Úrovní vědy a technologií vytvořit předpoklady pro zapojení ČR do mezinárodní dělby práce ve výzkumu, vývoji, výrobě, zbrojení obchodu a pro sdílení výhod mezinárodní spolupráce a kolektivní obrany. Vytvářet předpoklady pro průlomové technologie v několika málo slibných oborech. Výzkumně podporovat řídící, rozhodovací, administrativní a zabezpečovací procesy ve prospěch rozvoje vojenské techniky, vojenského zdravotnictví, civilní ochrany, strategie výstavby AČR, rozvoje operačního umění a taktiky, vojenského výcviku a vzdělávání. Výzkumně podporovat jednotlivé akviziční programy.

V oblasti vojenských věd vytvořit původní poznatky o systému obrany státu a o prognózování v této oblasti, teoretické základy pro další výzkum jednotlivých oblastí vojenství a pro jejich syntézu do souborných podkladů pro vrcholové rozhodování.

V oblasti přírodních a technických věd vytvořit poznatky pro potřebu modernizace výzbroje a vojenské techniky AČR. Umožnit následný vývoj konkrétních typů výzbroje a techniky v rámci akvizičních programů a rozšířit poznatkovou základnu v široké oblasti vojenských aplikací přírodních a technických věd.

V oblasti lékařských věd vytvořit poznatky ke zdokonalování připravenosti zdravotnické služby pro období války a za mimořádných událostí v míru, s důrazem na zavedení nových diagnostických, laboratorních a léčebných postupů v polních zdravotních útvech, k zavedení nových preventivních, diagnostických a léčebných metod.

V sociálních vědách vytvořit poznatky k využití sociologických, psychologických a etických přístupů pro kvalifikované expertizní a poradenské činnosti ve prospěch řídících článků rezortu MO, k osvětové a výchovné činnosti.

V oblasti civilní ochrany vytvořit poznatky ke zpracování koncepcí zabezpečení ochrany obyvatelstva a hospodářství před účinky provozních havárií, živelných pohrom a soudobých prostředků ničení k projekci nových a zdokonalení stávajících prostředků individuální ochrany, prostředků a systémů varování a vyrozumění a ochrany staveb CO.

Formami badatelského výzkumu přispět k doplňování báze znalostí k vojenskému využití v oblastech matematických věd, fyzikálních věd, elektroniky, chemie, věd o materiálu, počítačových věd, věd o životě, s důrazem na rozšíření poznatků k problematice vědy o válce, vedení obrany, přípravě obrany a předcházení válek.

V další činnosti pro přípravu projektování výzkumu v resortu MO se budou utvářet cíle jednotlivých programů výzkumu, např. těch, které jsou schematicky uvedeny ve třech směrech hlavního programu výzkumu.

Jsou to:

P1	Program podpory výzkumu optimálních organizačních struktur AČR
P2	Program podpory výzkumu pružného velení AČR
P3	Program podpory výzkumu účinného a techniky moderního systému řízení obrany státu v míru i za války
P4	Program podpory výzkumu včasného a pohotového manévrování AČR
P5	Program podpory výzkumu otázek operační přípravy státního území
P6	Program podpory výzkumu modernizace a rozvoje vojenské techniky a obranných technologií
P7	Program podpory výzkumu všestranného zabezpečení
P8	Program podpory výzkumu otázek nových principů hospodářského zabezpečení obrany
P9	Program podpory výzkumu otázek zdokonalení morální, etické, odborné, zdravotní a fyzické připravenosti příslušníků AČR
P10	Program podpory výzkumu otázek demokratizace a humanizace vojenské služby
P11	Program podpory výzkumu otázek minimalizace nepříznivých dopadů z činnosti AČR
P12	Program podpory výzkumu potřeb vědeckých poznatků k zabezpečení zájmů státu na úseku jeho bezpečnosti a obrany
P13	Program podpory výzkumu vysokých technologií
P14	Program podpory výzkumu a zabezpečení reprodukce oblastí obranného výzkumu

Počítačové modelování v AČR

V souvislosti se systémovými změnami v naší armádě vystupuje do popředí, mimo jiné složité otázky, i nutnost využívání počítačových modelů, zvláště modelů bojové činnosti vojsk. Zavedení modelů a simulátorů do procesu výcviku umožní řešit některé narůstající problémy, hlavně ekologické a ekonomické. Počítačové modelování se úspěšně rozvíjí a využívá v armádách mnoha zemí, zejména v armádách členských států NATO.

Považuji za potřebné stručně připomenout (ne definovat) některé používané pojmy. *Modelováním* se rozumí získávání či vytváření a používání modelů. Je-li použito výrazových prostředků výpočetní techniky, pak se jedná o *počítačové modelování* (dále jen modelování). *Počítačový simulační model* (dále jen model) je v počítači utvořená analogie struktury a vlastností originálu (modelovaného objektu). Ta se z jistého hlediska v prostředí vytvořeném uvnitř počítače, které je uživateli přístupné pomocí vstupních a výstupních zařízení počítače, chová obdobně jako originál v reálném světě. Při této příležitosti je vhodné zmínit se o rozdílech mezi modelem a úlohou řešenou počítačem. Úloha představuje počítačem prováděnou přímou transformaci vstupních informací ve výstupní, která probíhá podle algoritmu přímé transformace. Rozdíl mezi úlohou a modelem je v časovém rozsahu jejich vypovídací schopností. Zatímco úloha pravdivě vypovídá o části reality ve svém počátku a konci, model se chová podobně jako originál po celou dobu (v každém kroku) experimentu.

Vytvořit ucelenou představu o stavu počítačového modelování v dynamicky se měnící struktuře transformované armády nebylo jednoduché, vyžadovalo shromáždit informace z celé armády a zhodnotit je. Zvolena byla metoda ankety. Pro úspěch ankety bylo nutné získat takové respondenty, kteří budou reprezentativní soubor jak řídicích prvků organizační struktury Ministerstva obrany ČR, Generálního štábu AČR, sborů a velitelství, tak odborné veřejnosti v oblasti modelování (školy, výzkumná a jiná pracoviště). Z úrovně zástupce náčelníka GŠ AČR pro operační věci byly anketní listy rozeslány dvaceti sedmi odpovědným funkcionářům z celé AČR.

Výběr konkrétních respondentů ankety řešili odpovědní funkcionáři - velitelé, náčelníci požádaných pracovišť. Tím bylo zabezpečeno, aby nebyl pominut žádný, z hlediska předmětu zkoumání významný, vnitroarmádní prvek. Konkrétními respondenty se stali lidé, kteří od svých nadřízených získali oprávnění zaujímat v daných otázkách stanoviska reprezentující konkrétní pracoviště. Na anketu odpověděli respondenti, kteří zastupovali 44 pracovišť.

Z takto shromážděných informací a jejich doplněním o poznatky získané v průběhu osobních jednání, účastí na různých ukázkách a prezentací firem a z dalších zdrojů vyplývají následující zobecnění.

Počítačové modelování v ČR i v armádě bylo v průběhu vývoje poznamenáno malou poptávkou uživatelů. V AČR nebylo a není počítačové modelování součástí řídicích procesů ani výcviku. Nebyl a není ustaven funkční řídicí prvek pro oblast modelování s potřebnou pravomocí. Existující řídicí prvky v oblasti automatizace a informatizace mající za úkol především zavádět do armády informační systémy včetně potřebné techniky. Počítačové modelování se rozvíjí živelně a ne vždy v žádoucích směrech, je založeno na individuální iniciativě příslušníků resortu obrany a jim dostupných prostředcích. Ani při transformaci AČR nebyla problematika modelování věnována dostatečná pozornost. Byly řešeny naléhavější úkoly. Vývoj modelů v armádě se zpomalil nebo i zastavil. Existují sice různé dílčí projekty a modely, realizace však není na potřebné úrovni co se týče zavedení do vojsk. Odborníci-modeláři částečně odešli do jiných oblastí nebo využili nabídek výhodného uplatnění v civilní sféře. V současné době AČR disponuje vlastními kapacitami a prostředky pro realizaci a využívání menších výukových, výcvikových, méně rozsáhlých strategických a výzkumných modelů.

Modely navržené a provozované na konci 80. let jsou překonané jak z hlediska své koncepce, tak pro morální zastaralost technických prostředků, na kterých byly provozované. Ani pokusy převodu na novou techniku nebyly úspěšné, protože nedokázaly využít její nové možnosti.

Užívané modely svým počtem, dosavadním využíváním, použitou technikou, programovým prostředím, úrovní realizace a kvalitou poskytovaných výsledků jsou určitým odrazem stavu modelování v AČR. Převažují jednoduché modely pro potřeby výuky s omezenou možností využití při výcviku. Další skupinu tvoří modely výzkumné nebo specificky odborně zaměřené na určitého uživatele. Modely bojové činnosti jsou na VA Brno ve stádiu experimentování, s nedostatečně vyjasněnými otázkami informačního prostředí (informačních systémů a programových prostředků) a ekonomickými zdroji na jejich úhradu. Často jsou za model vydávány komplexy úloh, grafická znázornění situace, informační systémy, obsah různých datovýchází, např. digitální model území.

K charakteristice současného stavu náleží komerční tlak zahraničních i českých firem na získání vojenských zakázek v oblasti modelování. Firmy si vyhodnotily, že AČR nebude schopna rozvinout modelování na potřebné úrovni jen svými vlastními silami. Zvláště při naplňování politického rozhodnutí o vstupu do NATO. Společným znakem většiny prezentací produktů firem bylo jejich zaměření na velmi drahé nástroje modelování - virtuální realitu. Soustřeďovaly se na výcvik jednotlivce (např. střelce, řidiče tanku), dosud nepochopily specifické potřeby AČR, nemají potřebné informace k analýze návrhu modelů. Vesměs však vyjadřovaly ochotu podřídit vývoj dalších modelů a úpravu předváděných a jiných jim dostupných modelů požadavkům zákazníka. Zájem ze strany těchto firem je tedy víc než dostatečný, a tak se v dnešní době jedním z rozhodujících faktorů stává financování realizace modelů.

Druhým, minimálně stejně rozhodujícím faktorem rozvoje počítačového modelování je zájem uživatelů řešit své problémy pomocí modelů a schopnost definovat své potřeby, i zabezpečit efektivní vývoj modelů z hlediska požadovaných parametrů. Například u modelů bojové činnosti není v současnosti hlavním problémem jejich naprogramování, ale stanovení scénáře, který má model realizovat, hierarchie a návaznost jednotlivých modelů a jejich zařazení do praktické činnosti velitelů a štábů. Řešitel modelu (často specialista z oboru počítačů) byl většinou odkázán na postupné získávání potřebných parametrů mode-

lu, případně vytvářel vlastní cvičná data a parametry (z odbornosti, ve které nebyl specialistou) umožňující demonstrovat možnosti modelu potenciálním uživatelům.

V návaznosti na zahraniční zkušenosti z armád států NATO došlo k oživení zájmu o oblast počítačového modelování. Uživatelé, kteří mají alespoň nějaké zkušenosti s počítačovými modely, předkládají realistické návrhy na jejich vytvoření. Většinou však naráží na nedostatek prostředků. U značné části uživatelů jsou však požadavky ovlivněny znalostí současných ekonomických možností armády a celkovým stavem automatizace a informatizace v AČR, považují je za limitující faktor. Proto zatím neakceptují využívání modelů a považují za vhodnější se nejdříve orientovat na dokončení projektů automatizace a informatizace, spojení, rozvoje počítačových sítí, dovybavení výkonnějšími technickými a programovými prostředky apod.

Navrhovatelé konkrétních modelů vyjadřují ochotu poskytnout bližší informace k problematice, která by měla být předmětem činnosti modelu a naprostá většina z nich se hlásí k podílu na analýze pro problematiku navržené k modelování.

Většina složek AČR ještě nemá potřebnou představu o možnostech, které vyplývají z využívání modelů. Někteří uživatelé, z důvodu neznalosti problematiky, si nejsou vědomi omezení, kterými jsou možnosti současného modelování limitovány. Od modelů požadují více, než je současné modelování schopno poskytnout, např. očekávají, že velitelům v reálném čase předloží vyhodnocené variantní návrhy rozhodnutí, řešení operačních a bojových úkolů i situací. Ve sféře uživatelů se nejčastěji prokázaly nejasnosti v představách o obsahu pojmů v počítačovém modelování. Modelování bývá nejčastěji ztotožňováno se zobrazováním informací o stavu modelované oblasti. Od modelů se očekává, že budou plnit úkoly, které jsou charakteristické pro komunikační, databázové, grafické části informačních systémů nebo pro ucelené soubory úloh. Tito uživatelé po modelech požadují např. statistiky, evidenci, vytváření grafických bojových dokumentů ap. U pracovníků, kteří výpočetní techniku využívají a podílejí se na tvorbě modelů (nebo informačních systémů), k nepochopení pojmů a místa modelování nedochází.

Téměř všichni uživatelé, kteří dosud nemají zkušenosti s modelováním, požadují realizovat modely na počítači, kterým jsou vybavena jejich pracoviště. O požadavcích, které modelování klade na technické a programové vybavení počítačů, nemají reálné představy. Chtějí využívat v modelování současné technologie, avšak s technikou, která ani zdaleka není schopna tyto úkoly plnit. Právě z důvodu vysokých nároků na technické prostředky není zatím možné plošně (tak jako se zavádí kancelářské a informační systémy) zavádět náročnější modely v celé armádě.

Odmítavé postoje k modelování pramení u některých potenciálních uživatelů z neznalosti možností v modelování a z toho plynoucího pocitu zbytečnosti používat modelování v okruhu své působnosti.

S nákupem hotových modelů a vývojem modelů na zakázku má několik pracovišť AČR dobré zkušenosti, jde však o jev spíše sporadický. Např. personální úřad MO pro podporu svých rozhodovacích procesů využívá a dále rozvíjí model personálu AČR, který vznikl ve spolupráci s holandskou firmou OASIS. K-110 VA Brno využívá model COMNET II.5 (model komunikačních sítí), zakoupený od americké firmy CA CI Product Comp.

Možný nákup nových modelů je ve stadiu zvažování nabídek a prvních kontaktů německých poboček dvou amerických firem: Harris a Evans & Sutherland, pražské konzultační firmy Computer Consulting spolu s česko-německou firmou R.O.I. ČR s.r.o.,

kteřé společně zastupují anglickou *Division*, českých firem *Total Vision a.s.* a *ARC Design a.s.* a dalších. Jednotlivé prvky se obracejí na skupiny i jednotlivce bez finančních prostředků, akvizice je zatím v oblasti nákupu modelů nedořešena.

Některá naše pracoviště měla možnost získat dílčí poznatky z využívání modelů v armádách NATO (USA, SRN, Francie). V rámci počátečních kontaktů bylo též přislíbeno poskytnutí i několika starších modelů, zatím však bez konkrétních výsledků.

Z poznaného stavu na počátku roku vyplývá následující závěr: AČR v oblasti počítačového modelování zaostává za vyspělými armádami NATO. Modely nejsou využívány jako základ přípravy řídicího managementu obrany ČR, velitelů a štábů operačních stupňů velení ani pro přípravu vojsk. V průběhu první poloviny letošního roku je patrné určité prohloubení zájmu o modelování a určité praktické výsledky je možné očekávat v roce 1996. Pozornost je věnována i otázkám potřebné koordinace a vzniku koncepce rozvoje modelování v AČR.

Nezbytnost dosažení postupné interoperability a kompatibility systémů přípravy strategického i operačních stupňů velení AČR s NATO vyvolává stav, kdy se velení AČR touto otázkou začíná seriózně zabývat. Předmětem rozhodování je: Kde získat potřebné zdroje a jak zabezpečit žádoucí tempo racionálního modelování. Bez značných investic, jak do technických prostředků, nových technologií, přímého nákupu modelů, ale i vzdělání pracovníků, nelze očekávat výraznější změny současného stavu.

Celá oblast počítačového modelování pro potřeby AČR obsahuje velmi mnoho různých odborných problémů (často jen úzce zaměřených) a většinou členěných podle úrovně řízení a velení. Při analýze a řešení modelovaných problémů i při provozování modelů jde úroveň jejich vzájemné provázanosti od těsné a nezbytné návaznosti (vyžadující standardizaci) až po úplnou nezávislost. V takto široce odborně členěné a komplikovaně provázané struktuře (včetně vazeb na okolí) nelze očekávat úspěšné návrhy na jednoznačná a komplexní rozhodnutí pro celou oblast modelování. Další rozvoj je potřebné zahájit na úrovni GŠ výběrem prioritních odborných oblastí, v těchto oblastech na strategické a operační úrovni vývoj řídit, v ostatních koordinovat pouze nezbytné vazby a stimulovat potřebný rozvoj. V příslušné odborné oblasti na taktickém stupni řídit modelování z úrovně Inspektora pozemního vojska AČR, Inspektora letectva a PVO AČR a Inspektora logistiky AČR.

Bude vhodné podle zkušeností v armádách NATO zformovat středisko modelování pro štábní cvičení a válečné hry. Soustředit tak potřebné kapacity pro analýzu problémů modelování, nezbytné vývojové, provozní kapacity a technické prostředky. Tím vytvořit základ pro další zavádění modelování do praxe AČR.

Pozitivní roli bude mít vědecká podpora řídicích orgánů, střediska modelování, uživatelů a zadavatelů konkrétních úkolů. Pro zabezpečení kvalifikovaných postojů je potřebné zpracovat stručný výklad základních pojmů, zhodnocení možností a přínosů počítačových modelů pro vojenství, současné trendy rozvoje počítačového modelování. Provádět i sledovatelský výzkum, ve kterém vyhodnocovat poznatky a zkušenosti z oblasti počítačového modelování z prostředí naší armády, českých institucí a podniků, cizích armád, zahraničních institucí a podniků, a to zejména ze států, které jsou členy NATO.

I po zabezpečení vyhovujících podmínek je nezbytné, aby iniciativa a požadavky na konstrukci modelů vycházela především od lidí, kteří je ke své činnosti potřebují, ať jsou to řídicí pracovníci centrálních orgánů, velitelé či vědečtí pracovníci. Oni jediní mohou přesně definovat problémy, které pomocí modelů chtějí řešit, poskytnout tvůrcům modelů všechny potřebné podklady, zúčastnit se ověřování, úprav a experimentování s modely, včetně vyhodnocení a využití získaných výsledků.

Literatura:

- Modelování bojové činnosti. Úvodní studie. Praha, ISS 1992.
- Analýza ankety k počítačovému modelování v AČR. Studie. Praha, ÚOS AČR 1995.

Neztratí NATO přijetím střední Evropy výhodný vojenský „nárazník“?

Pro Západ bude nejvýznamnější to, že se tento prostor stane stabilním - politicky, ekonomicky i vojensky. A za druhé: v současnosti se přetáčí jakási pomyslná „osa nebezpečí“; v příštím století už asi nepovede mezi Západem a Východem, ale mezi Severem a Jihem. Dnes můžeme mít strach z destabilizovaného Ruska či Ukrajiny - zítra to mohou být zbraně hromadného ničení v rukou teroristů z muslimského světa. Vezměte si výbuch v Oklahomě či plyn v tokijském metru - a to je terorismus vlastní, „národní“. Agresivní terorismus vyplývající z fundamentalismu jakéhokoli zaměření je nebezpečný a obtížně zvládnutelný. Boj proti němu je závislý na včasných informacích zpravodajského charakteru - a stát, který byl přijat do NATO, není zajištěn jen společnou vojenskou silou, ale i zpravodajskými informacemi od spojenců.

Z rozhovoru časopisu Týden s vojenským poradcem prezidenta republiky armádním generálem Karlem Pezlem - červen 1995.

Informatická podpora personalistického managementu - I

Cílem generální transformace je armáda s výrazným podílem profesionalizace, s intenzivním odborným výcvikem, se zjevným oddělením politicko-správního aparátu od aparátu velitelského a výkonného. Armáda s vysokým stupněm bojové připravenosti, schopná působit ve všech směrech možného napadení. Základem transformace není jen změna struktury a managementu, ale také změna logistiky, financování, zavedení krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých rozvojových programů, aby se AČR stala plně kompatibilní s armádami členských zemí NATO a mohla plnit i nadnárodní úkoly v rámci evropských bezpečnostních struktur. Mnohé cíle transformačního procesu se daří naplňovat. Důkazem toho jsou jak hmatatelné výsledky přestavby vnitřní, tak i aktivity v rámci projektu Partnerství pro mír, jako např. účast našich jednotek na mezinárodních vojenských cvičeních či účast v mírových misích OSN.

* * *

Jedním ze základních předpokladů uskutečňování těchto cílů je personální práce, na kterou jsou v procesu transformace kladeny řízení zcela nové a mimořádně zvýšené nároky. Jejich zdárné zvládnutí má svůj základ v dokonalém, každopádně však spolehlivém a pohodovém informatickém zabezpečení.

Personalistický informační systém

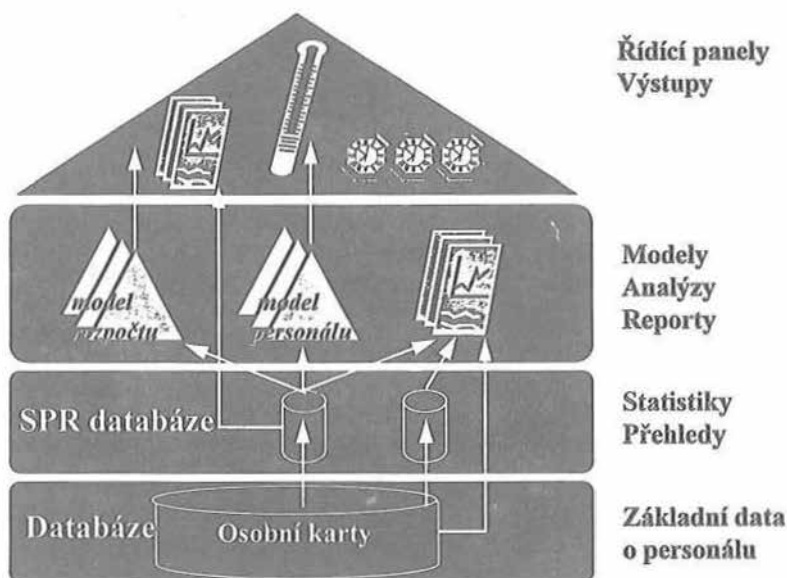
Jádrem procesu Armády České republiky je nová koncepce personalistického managementu. Při její realizaci jsou kladeny zvýšené požadavky právě na shromažďování a vyhodnocování informací o personálním a sociálním zajištění, na jejich aktuálnost, obsah i kvalitu. Podle požadavků vedení MO ČR a velení AČR je proto v letech 1995 až 1998 realizován **projekt personalistického informačního systému (PIS)**. Ústřední motiv jeho tvorby spočívá v tom, že na úrovni konkrétního poznání personálního stavu AČR i vojenských záloh závisí příprava podkladů pro rozhodnutí ve všech dalších oblastech. Jinými slovy, informace o všech kategoriích personálu v resortu MO (lidské zdroje) přinesou užitek teprve tehdy, slouží-li jako podpora rozhodovacích procesů spojených s vyhledáváním, získáváním a osobnostním rozvojem příslušníků ozbrojených sil, jejich profesionální kariérou a využitím subjektivního činitele resp. potenciálu vůbec. Máme tím na mysli řízenou kontrolu nad takovými jevy, jako je personální marketing a rekrutace, výběr pracovníků, jejich školení, výcvik, rozmisťování, zvyšování kvalifikace, rekvalifikace, povyšování, ustanovování do vyšších funkcí, hodnocení výkonu a schopností atd. Volně bychom to mohli parafrázovat heslem „*Dosáhnout shody mezi dispozicemi člověka a jeho organizačním zařa-*

zením“, což chápeme jako hlavní poslání správy lidských zdrojů. Rámcovou architekturu PIS znázorňuje obr. 1 - Základní architektura PIS.

Personalistický informační systém je chápán jako systém sběru, přenosu, zpracování, analýzy, přípravy a poskytování informací o současném i minulém personálu MO ČR. Cílem je naplňování působnosti personalistického managementu jednotlivých stupňů velení v míru a za války. Výstupní informace jsou podkladem pro systém podpory rozhodování (SPR), který celý PIS završuje. PIS je nedílnou součástí informačního systému MO ČR a přímo podporuje systém plánování, programování a rozpočtování (SPPR).

Informační systém personalistického managementu je v základní verzi (minimální obsah první etapy výstavby) tvořen z následujících vzájemně provázaných podsystémů:

- informační podsystém vojáků z povolání a v další službě,
- informační podsystém občanských zaměstnanců,
- informační podsystém žáků a studentů vojenských škol,
- informační podsystém tabulek mírových a válečných počtů,
- podsystém číselníků.

Obr. 1: Základní architektura PIS

PIS je hierarchicky členěným informačním systémem, jehož „první poschodí“ je tvořeno výše uvedenými podsystémy sběru základních údajů. Nad množinou těchto základních informačních podsystémů budou pracovat podpůrné informační systémy. Tyto informační systémy („druhé poschodí“) mají svá specifika pro konkrétní kategorie osob (např. jiná je diagnostika vojáků a jiná občanských zaměstnanců), přesto však musí zajišťovat požadovanou funkcionalitu celé hierarchické struktury PIS, zejména zajišťovat sumární data pro podsystémy určené k podpoře rozhodování („třetí a čtvrté poschodí“) na daném stupni vele-

ní a v jeho podřízenosti. V tomto materiálu ovšem nebudeme dále rozebírat podrobnosti dolních dvou vrstev architektury PIS.

Dekompozice PIS na hierarchické úrovně souvisí s dekompozicí uživatelů do různých skupin. Kritériem dekompozice je míra detailnosti uživateli požadovaných údajů. Na nižší rozhodovací úrovni zajímají řídicího pracovníka podrobné údaje o konkrétních lidech, kdežto na vyšších úrovních požaduje globální údaje např. za útvar, AČR či celý rezort.

Výsledky úvodní analýzy

Jednou z primárních úloh nově koncipovaného personalistického managementu Ministerstva obrany České republiky je nalézt optimální řešení všech stěžejních problémů transformace, jako jsou např. postupné opouštění všeobecné branné povinnosti, redukce, restrukturalizace a profesionalizace Armády České republiky. Úlohou je nalézt optimální cestu při přestavbě AČR ze stávající struktury cílové, a to v požadované kvantitě a kvalitě. Kritérii optimality jsou parametry jako čas, zatížení rozpočtu, zachování bojeschopnosti, kvalifikační a funkční členění AČR atd. Neméně významná je i časová a politická naléhavost rychlého nalezení optimálního řešení.

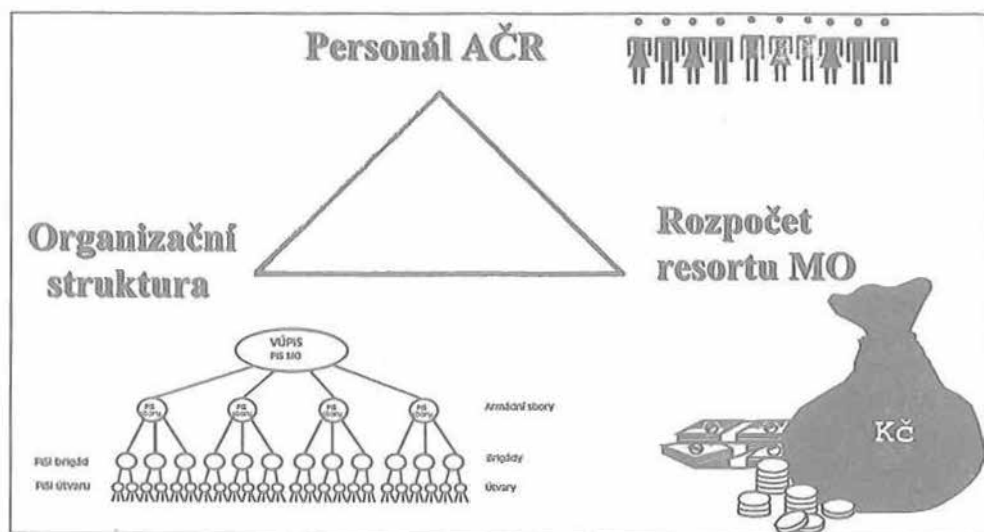
Základní úkoly personalistického managementu v procesu transformace AČR jsou následující:

- redukce personálu AČR,
- restrukturalizace ozbrojených sil,
- resystematizace organizační struktury a profesionálního sboru,
- řízení průběhu služby podle sítí služebních kariér,
- vytvoření jednotného systému plánování a řízení lidských zdrojů,
- účinný systém personálního marketingu,
- systém diagnostiky personálu a metodika jeho výběru, resp. rozmisťování,
- objektivizovaný systém hodnocení pracovníků,
- racionalizace systému profesionální přípravy včetně rekvalifikací.

Cílem transformace je dosažení stavu, kdy se budou realizovat standardní personální činnosti s lidskými zdroji v celém jejich životním cyklu, tj. od vstupu (rekrutace, marketing) přes profesionální přípravu a vzdělávání (řízení průběhu služby) až po výstup (odchod do zálohy, důchodu - rekvalifikace) bez nutnosti jakýchkoliv radikálních, skokových personálních manévřů a operací.

Výše uvedené procesy transformace personálu v resortu MO ČR je nutno posuzovat, prognózovat, navrhnout a řídit z různých zorných úhlů. Ke třem základním patří (viz obr. 2):

1. **Personál resortu MO**, jeho různé skupiny - vojáci z povolání, vojáci základní služby, občanskí zaměstnanci, žáci a studenti vojenských škol. Každá skupina má svá specifika a transformační procesy se musí promítat do každé skupiny jinak. Navíc je třeba sledovat kategorie předvojenského a povojenského věku (rekruti, branci, odvedenci, resp. vojenští veteráni, důchodci, vysloužilci) a samozřejmě vojáky v záloze všech disponibilních věkových vrstev.

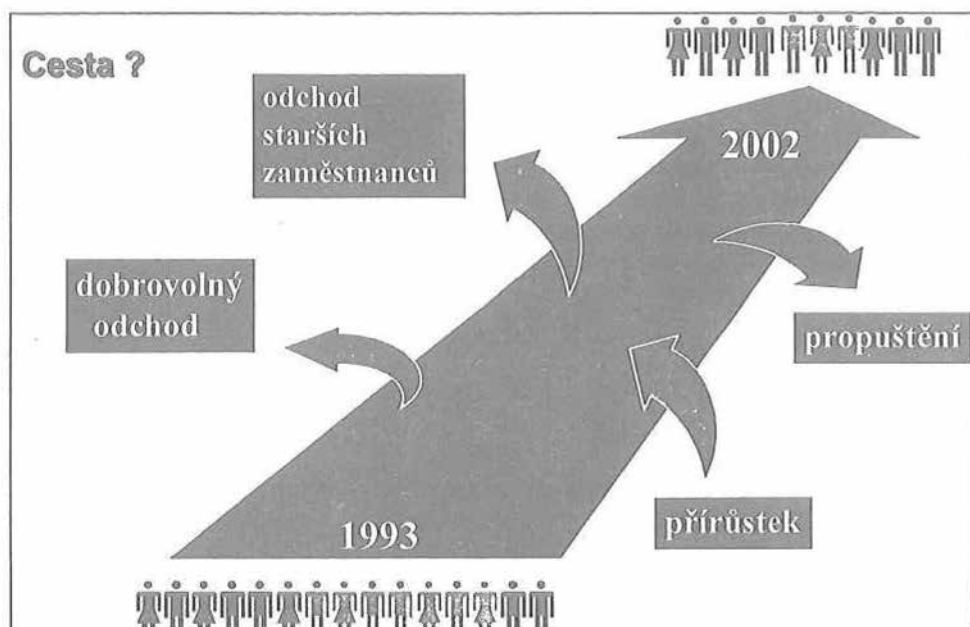
Obr. 2: Dimenze transformace personálu AČR

2. **Rozpočet resortu MO** - jednotlivé transformační procesy personálu je nutno finančně ohodnotit a hledat optimální personální manévry i vzhledem k jejich finanční náročnosti, resp. správou finančních prostředků na personál vytvářet vhodné nástroje pro řízení personálních manévru, operací, akcí či jenom opatření.
3. **Organizační struktura** - transformační procesy nemohou nemít vliv na organizační uspořádání celého resortu MO, jak jeho politicko-správní části, tak i AČR. Vzhledem k požadavku zachování potřebné funkcionality AČR je nutno vážit personální manévry a jejich dopady na organizační strukturu, ale také brát zřetel na programovou strukturu definovanou v rámci SPPR.

Uvedené úkoly jsou řešeny v konkrétních, reálných podmínkách. Základní prostor je vrcholovému managementu MO ČR vymezen následujícími faktory:

- maximální možné počty armády definované vídeňskými dohodami o omezení ozbrojených sil (0,75 % z celkového počtu obyvatelstva),
- rozpočet resortu ve velikosti nanejvýš 2,45 % hrubého národního produktu,
- požadavek zachování nepřetržité bojeschopnosti a připravenosti,
- zachování sociálních jistot, spíše péče o jejich znásobení, jakož i osobnostní rozvoj,
- minimalizace celkových nákladů, proporcionalita jejich rozdělování, resp. přerozdělování (investice versus provoz v oblasti personalistického managementu),
- disponibilní zdroje mužské populace ČR (respektování sociálně-demografické křivky),
- situace na trhu pracovních sil a pozice AČR jako zaměstnavatele (image armády).

Zásadní politická rozhodnutí ve směrech redukce a restrukturalizace AČR již byla učiněna, jsou rovněž formulovány jejich cíle a časové horizonty. Tyto výchozí podmínky však nedefinují strategii a taktiku řízení průběhu uvedených procesů. Management AČR je postaven před problém identifikace a ohodnocení nejrůznějších aspektů uvedených procesů a jejich vzájemných vlivů. Jsou kladeny otázky typu (viz obr. 3):

Obr. 3: Problémy transformace personalistiky

- * Nakolik jsou nutné, možné a únosné rozsáhlé redukce konkrétních kategorií personálu (vyjádřeno počtem lidí nebo peněz)?
- * Jak velká redukce je způsobena přirozenými úbytky?
- * Jak velké volit nedobrovolné odchody?
- * V průběhu kolika let?
- * Jaké jsou dostupné nástroje ovlivňující dané procesy?
- * Jaká je efektivnost konkrétně přijatého scénáře (vyjádřeno v penězích, počtech lidí a stabilitou struktury AČR)?
- * Jaké budoucí úlohy z toho vyplývají?
- * Jaký typ personálu bude potřebný?
- * Jaká je atraktivnost vojenských povolání pro absolventy škol a volné pracovní síly, jaká bude, jaká by měla být?
- * Čím ji dosáhnout, jaké volit motivátory a stimulanty?
- * Jaký typ kontraktu zajistí dostatečné přírůstky a stabilitu personálu?
- * V jakém rozsahu může být počet redukován?
- * Jak dlouho to bude trvat?
- * Jak redukovat a restrukturalizovat s přihlédnutím k již dříve garantovaným sociálním jistotám?
- * Jak změnit kvalitativně a kvantitativně kvalifikační i věkovou strukturu AČR?
- * Jaké s tím souvisejí náklady?

Uvedené otázky jsou kladeny jak v etapě plánování, tak i v etapě řízení konkrétních personálních procesů.

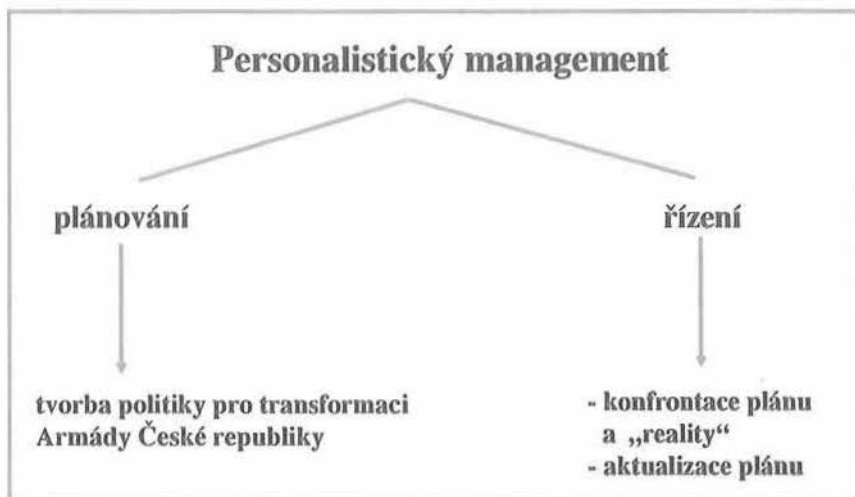
Personalistický management resortu MO (viz obr. 4) ovlivňuje svými rozhodovacími funkcemi chování systému (řešení uvedených otázek) ve prospěch dosažení stanovených cílů. Management realizující své poslání a funkce prostřednictvím plánování a řízení potřebuje pro tuto svoji činnost dvě kategorie nástrojů:

1. Nástroje umožňující předem ověřit chování systému po vydání určitých rozhodnutí (verifikace důsledků rozhodování) a vytvořit si tak předpoklady pro tvorbu plánů a základních strategií (plánování).
2. Efektivně organizovat dosahování předem naplánovaných postupových cílů (řízení).

Pro obě činnosti je nutná informační zpětná vazba, tj. relevantní informace o aktuálním chování systému.

Systém pro podporu v rozhodování

Nositelé úkolů reorganizace a restrukturalizace AČR jsou dnes konfrontováni s ohromným množstvím informací, které jsou dostupné z mnoha zdrojů a mohou ovlivnit jejich rozhodování. Proces reorganizace a restrukturalizace probíhá nad v čase se měnící organizační strukturou resortu a množinou různých kategorií personálu. Náročnost rozhodovacích procesů pak spočívá ve zvládnutí objemu a rozmanitosti informací, v pochopení jejich významu, vzájemných vlivů a v obtížnosti predikcí důsledků rozhodnutí.

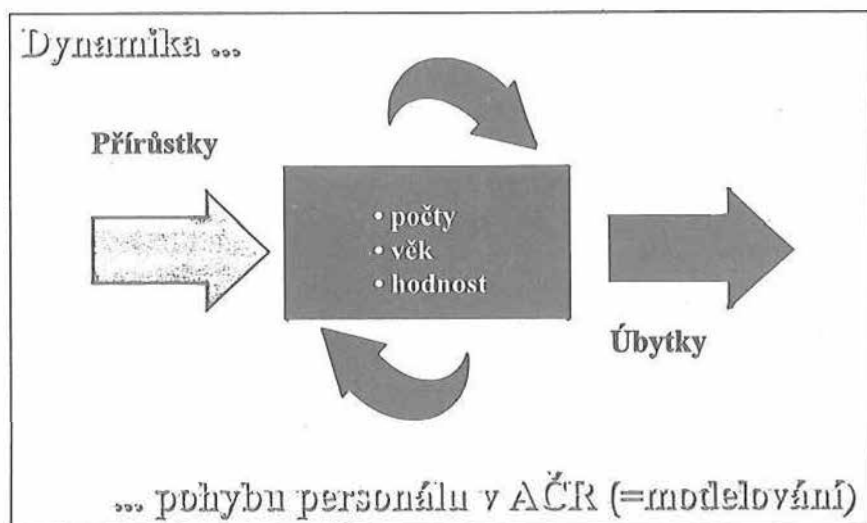
Obr. 4: Personalistický management

Pro řešení multikriteriálního rozhodovacího procesu s možností časové predikce stavu systému, tj. personálu AČR (viz obr. 5), je možné a výhodné využít výpočetní techniky s odpovídajícím programovým vybavením. Vzhledem k výše naznačenému rozsahu proble-

matiky se jeví užitečným a prospěšným použít automatizované systémy z kategorie *Management Support Systems* - systémy podpory rozhodování.

Jde také o to, že všechny výše uvedené a charakterizované transformační procesy probíhají více méně souběžně: profesionalizace spolu s výraznou redukcí, ale zároveň též restrukturalizace s reorganizací a navíc ještě s redislakací, kromě toho nucená resystematizace spočívající ve sladění dnes opravdu silně diskrepantních hodnot a funkcí. Není třeba dodávat, že tyto jevy se nejenom doplňují resp. prolínají, ale nezřídka působí proti sobě. Když k tomu ještě přidáme trendy repolitizační, spojené s obměnou nejenom vrcholového velení, napjaté bilance v lidských, finančních a věcných zdrojích, nepříliš příznivou (spíše naprosto nepříznivou) situaci na rekrutační scéně, objektivně i subjektivně zapříčiněnou nedostatečností rejstříků vhodných stimulů pro volbu vojenských povolání, dokonce existenci řady vlivných demotivátorů služby v armádě, jeví se komplex úloh personalistického managementu více než náročným. Získat v nich přehled, eventuálně potřebný nadhled, nahradit absenci vlastních a kompenzovat omezenou aplikační hodnotu cizích zkušeností při řešení této naprosto nové problematiky, nalézt originální, adekvátní a hlavně účinné způsoby jejího ovládnutí, to vyžaduje skutečně vysoce účinné nástroje typu SPR. Už proto, že není možná generalizace delších časových řad a nelze ani čekat na empirické ověření různých variant, nehledě na rizika takových cest.

SPR musí v první řadě pomáhat řešit výše uvedené problémy transformace. Od tohoto systému je dále požadována možnost interaktivního zadávání omezujících parametrů a na základě skutečných dat (databáze vojáků z povolání, rozpočet AČR, parametry přírůstků a úbytků, kariérní řád, věkové hranice atd.) simulovat v čase zadané politické rozhodnutí. Simulace končí ohodnocením dosaženého cílového stavu, kterého by se na základě daného rozhodnutí dosáhlo za určitý časový interval (např. jeden rok či pět let). Ohodnocením se rozumí v daném případě např. dosažená kvalifikační a věková struktura AČR, zatížení

Obr. 5: Způsob reprezentace reality

rozpočtu, úbytky lidských zdrojů, poptávka po lidských zdrojích v definované kvalifikační a věkové struktuře. Na základě těchto výsledků je možno změnit parametry rozhodnutí a simulaci důsledků provést opakovaně. Pak může následovat další iterace, dokud není dosaženo akceptovatelného řešení.

SPR nesnímá z řídícího pracovníka roli tvůrce, generátoru možných rozhodnutí. SPR pouze umožňuje ověřit určitá řídící opatření, jejich potencionální vliv na systém (tj. rozhodnutí „nanečisto“). Teprve poté je možno přijmout generální linii. Po přijetí rozhodnutí SPR umožňuje sledovat chování systému, srovnávat s chtěným (požadovaným) chováním a vnášet průběžná regulativní opatření.

Spolupráce s nizozemským ministerstvem obrany

Součástí prací na zadání projektu byla i analýza řešení SPR v armádách členských zemí NATO. Rozsáhlé zkušenosti s použitím a nasazením SPR ve prospěch řešení obdobných transformačních problémů byly zjištěny u nizozemského ministerstva obrany. Pro plánovací a řídicí účely zavedl ředitel Personálního odboru ministerstva obrany Nizozemí *systém podpory rozhodování*, jehož autorem byla holandská firma OASIS.

Kontaktovali jsme proto pracovníky nizozemského ministerstva obrany i firmy OASIS a došlo ke třem prezentacím uvedeného systému: pro ředitele Personálního odboru MO ČR, jeho spolupracovníky a pro prvního náměstka ministra obrany ČR.

Výsledkem analytických prací a prezentací bylo přijetí rozhodnutí prvního náměstka ministra obrany zahájit výstavbu prototypu SPR ve spolupráci s pracovníky nizozemského ministerstva obrany a konzultační firmou OASIS. Projekt byl zahájen v říjnu 1994 návštěvou oficiální delegace MO ČR, vedené prvním náměstkem ministra obrany ČR, na ministerstvu obrany Nizozemského království. Cíle oficiální návštěvy byly následující:

1. Vzájemně se informovat o procesech změn na úseku personalistického managementu obou armád v kontextu nové evropské bezpečnostní situace.
2. Seznámit se se základními principy, metodami a nástroji pro řešení klíčových problémů transformace obou armád z hlediska personalistického managementu, jako jsou redukce, restrukturalizace a profesionalizace.
3. Zahájit projektovou činnost systému pro podporu rozhodování v oblasti personalistického managementu Ministerstva obrany ČR.

Cíle oficiální návštěvy byly naplněny. Během října a listopadu jsme ve dvou postupových krocích vytvořili ve spolupráci s firmou OASIS prototyp SPR. V průběhu prosince 1994, ledna a února 1995 se uskutečnily téměř dvě desítky prezentací (pro Personální odbor MO a Personální úřad MO, ekonomický úsek MO, prvního náměstka MO, generální štáb, ministra obrany, jeho Personální radu a další složky vrcholového resortního managementu). Během následujících měsíců jsme zorganizovali další prezentace (např. pro Centrum řízení informačního systému MO, sekci zahraničních vztahů MO, Hlavní úřad civilní ochrany, Středisko pro zavádění a řízení systému plánování, programování a rozpočtování, funkcionáře zabývající se tvorbou tabulek mírových a válečných počtů), ale co je nejdůležitější, zkušenosti z výstavby prototypu a jeho některé výstupy byly použity pro koncipování „Plánu lidských zdrojů rezortu MO ČR na léta 1996–2005“ i jako podklady pro „Bílou knihu

o zajištění obrany MO ČR“. Výsledky prezentací, byť i zatím krátké aplikační praxe, potvrdily správnost rozpracované koncepce. Podrobněji o systému podpory rozhodování, modelu personální mobility a struktuře manažerského informačního systému napíšeme příště.

Samozřejmými podmínkami pro vstup do NATO jsou politická rozhodnutí i fungující ekonomika. Ta je nutná pro to, aby se zajistila kompatibilita naší armády s ostatními armádami NATO. A myslím především „kompatibilitu“ hlav; sdílení stejných hodnot a také technologií. Musí se překonat jazyková bariéra. Jenže: Němci, když v pětapadesátém vstoupili do NATO, také neuměli anglicky - a dnes mluví jejich důstojníci skvěle.

Pokud se týče schopnosti ke společným operacím, pokud jde o technické prostředky velení a o spojení, do této oblasti jdou peníze už v letošním roce.

Ve struktuře vojsk už standardů NATO dosahujeme; teď jde o to, aby došlo k „intelektualizaci“ velitelského sboru (tj. k oně „kompatibilitě hlav“, jak jsem o ní mluvil) a aby byl do intenzity výcviku vnesen řád.

Změny v armádních strukturách, zejména ty materiální, jsou dlouhodobé. Nikdo nepřezbrojí za tři roky. Musíme také přihlížet k tomu, jak se mění formy ohrožení. Pravděpodobnost velkého střetu se snížila, objevují se však jiné hrozby. Mluvil jsem o terorismu: může se stát, že policie si s některými jeho formami neporadí. Pak by mohla nastoupit zvláštní armádní komanda.

Z rozhovoru časopisu Týden s vojenským poradcem prezidenta republiky armádním generálem Karlem Pezlem - červen 1995.

Poznátky z VŠC armádních sborů

V průběhu uplynulých deseti měsíců jsem se zúčastnil tří velitelsko-štábních cvičení armádních sborů, z nichž každé bylo svým obsahem i způsobem řešení úkolů rozdílné. Domnívám se, že k úrovni připravenosti štábů těchto sborů, ale i dalších příslušníků Armády České republiky, by mohly přispět poznátky, které jsem při nich získal.

* * *

Velitelsko-štábní cvičení 1.as, které proběhlo v září minulého roku, bylo prvním po dlouhé absenci této formy přípravy operačních štábů. Bylo specifické tím, že se na něm poprvé ověřoval návrh nového operačního předpisu „Příprava a vedení obranné operace“. Tato skutečnost se projevila v činnosti velitele a štábu 1.as, metodách jejich práce, ale i v obsahu a formě zpracovávaných dokumentů.

Štáblem zpracovaná *metodika práce* vycházela z návrhu předpisu a obsahovala nové přístupy k plánování operace. Při přípravě záměru i operačního rozkazu byla důsledně dodržována ustanovení předpisu. V jejich realizaci se však projevíly některé problémy a nejasnosti, včetně toho, že nebyl důsledně používán pojmový aparát, uvedený v předpisu.

Obecný postup práce velitelů a štábů odpovídal zásadám návrhu předpisu, byl zvolen reálně a může být, podle mého názoru, využit při jakémkoliv plánování úkolů. V podstatě netradiční způsob - rozdělení štábu na dvě skupiny - byl velitelem sboru použit při řešení mobilizačního rozvinutí vojsk sboru a plánování obranné operace. VŠC prokázalo, že není dostatečně a komplexně pochopena problematika výběrového zmobilizování. Požadavky na doplnění byly příliš vysoké a nebraly v úvahu úkoly národního hospodářství v období zvyšování napětí a vzniku krize. Snaha o zmobilizování většiny svazků a útvarů již v 1. etapě je nereálná jak z hlediska možnosti doplnění, tak i z hlediska všestranného zabezpečení a požadavků na bojové stmelení, včetně využití výcvikových prostorů. Pozitivně lze v této souvislosti hodnotit zpracování „Přehledu výcvikových zařízení 1.as při bojovém stmelení“ i „Plánů bojového (odborného) stmelení vojsk“. Obdobně lze hodnotit i zpracování záměrů VŠC armádního sboru, vybraných brigád i praporů. Nejasnosti ve způsobu zpracování „Plánu postupného zmobilizování vojsk“ i další otázky spojené s mobilizací by mohly být dopracovány v předpisu do metodiky činnosti velitele a štábu při plánování operace, případně do specifik obsahu operačního rozkazu.

Připravená metodika práce se v průběhu VŠC *pružně upravovala*. Zatímco v 1. etapě byla zvolena forma postupného vyslechnutí návrhů jednotlivých funkcionářů 1.as (bez OSk), v další části cvičení byl uplatněn způsob přednesení návrhů v širším kolektivu zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk a služeb i operačních skupin svazů (OSk). Tento způsob, i když při něm nebylo dostatečně využito formy diskuse a oponentury, se **pozitivně projevil v informovanosti všech funkcionářů štábu i v komplexnosti řešení problémů logistické**

podpory. K vyhlášení operačního rozkazu pozval velitel 1.as i podřízené velitele a v souladu s předpisem jej vyhlásil v plném rozsahu, včetně upřesnění úkolů brigádám, jejichž velitelé se rozhodnutí nezúčastňovali. Tento způsob se projevil jako **zdlouhavý a málo efektivní**, v němž hlavní myšlenky rozhodnutí zanikly. Vhodnější formou se jeví vyhlášení operačního rozkazu pouze v **potřebném rozsahu**, včetně možnosti jeho objasnění formou „diskuse u kulatého stolu“. Základním požadavkem musí být to, aby podřízení pochopili obsah a způsob plnění úkolu. V tomto duchu byla po ukončení cvičení v **návru předpisu provedena úprava** ve statí „Činnost velitele a štábu při plánování operace“.

Cvičení ukázalo **určité problémy v pochopení místa a úlohy vyčleněných operačních skupin svazů**. *Počty a složení Osk neodpovídaly reálným možnostem těchto svazů při skutečném plnění úkolů v době krize i v období války a byly předimenzovány.* I když byly počty vyčleněných funkcionářů výrazně vyšší než skutečné možnosti v období války, VŠC prokázalo, že tyto *Osk nemohou splnit v plném rozsahu úkoly, které jim stanovuje návrh předpisu.* Tyto skupiny nemohou **zplánovat** stanovené úkoly, protože jim k tomu chybí potřebné rozhodovací pravomoci a potřebný řídicí aparát. Mohou pouze sladit plnění těchto úkolů a zprostředkovat požadavky velitele armádního sboru na vyčlenění úsilí pro leteckou podporu, organizaci protivzdušné obrany a logistickou podporu.

Z hlediska velení a řízení obranné operace se projevíly v průběhu VŠC různé názory na možný obsah a způsob schvalování záměru a rozhodnutí velitele. V průběhu cvičení bylo přijato doporučení, aby záměr velitele armádního sboru schvaloval náčelník generálního štábu pouze v období předběžné přípravy operace. VŠC ukázalo, že je třeba věnovat větší pozornost systému PVO a klamání.

V procesu plánování se projevíly i některé **problémy** v souvislosti se zavedením systému logistiky. Náčelník logistiky armádního sboru není v nové organizační struktuře zástupcem velitele, což vyvolává řadu problémů nejen legislativně-právních, ale i odborných. Oblast řešená náčelníkem a správou logistiky je značně rozsáhlá a pro přípravu i vedení operace jedna z nejvýznamnějších. Tato skutečnost nebyla při VŠC plně doceněna. Obdobně tomu bylo i při řešení otázek obrany a ochrany útvarů a zařízení řízení logistiky.

Velitelsko-štabní cvičení také ukázalo, že nejsou dořešeny otázky obrany i ochrany teritoria armádního sboru mimo prostor jeho obrany (zázemí) a problematika vojsk územní obrany.

Velitelsko-štabní cvičení 2.as „PŘEHRADA 95“ se uskutečnilo ve dnech 28. - 31. 3. 1995. Mezi jeho cíle také patřilo ověření návrhu nového operačního předpisu a změn v systému velení a řízení.

Průběh VŠC potvrdil, že zásady přípravy obranné operace, uvedené v návrhu předpisu, jsou reálné a že není nutno provádět zásadní změny v jeho struktuře ani obsahu. Ukázalo se ale, že je účelné rozpracovat problematiku provedení sborového protiúderu a použití vojsk územní obrany, včetně jejich zasazení při řešení nestandardních situací. Přitom specifikovat zejména místo a úlohu vojsk vyčleněných k úzávěře státní hranice a vojsk určených k jejímu překrytí. Je potřebné také doplnit terminologický slovník o nové pojmy, které se objevily při řešení této problematiky. Prokázala se nutnost dále rozpracovat a ujednotit názory na chápání palebného a elektronického působení na protivníka, dopra-

covat další varianty činnosti velitele a štábu, řešit některé otázky postupného mobilizačního rozvinutí a logistické podpory vojsk.

Průběh cvičení, podle mého názoru, také potvrdil, že souběžně se změnami zásad vedení obranné operace, organizačních struktur, výzbroje Armády České republiky a požadavky na interoperabilitu je **potřebné měnit** v účelném rozsahu i systémy velení a řízení vojsk, a to jak v horizontální, tak i vertikální rovině. Přitom je třeba respektovat úkoly, které vyplývají z působnosti jednotlivých organizačních prvků a vazby vznikající po vojenské i nevojenské linii v míru i za války.

Systém velení a řízení sboru, ověřovaný na VŠC, vycházel z organizační struktury stanovené NGŠ k l. 4. 1994. Na základě poznatků ze cvičení je možné konstatovat, že vytvořený systém zabezpečoval v potřebném rozsahu řízení polních vojsk i řízení ochrany a obrany teritoria.

V souvislosti s *řešením nestandardních situací*, jakými bylo například vytvoření uzávěry státní hranice, evakuace obyvatelstva z prostoru obrany operačního uskupení, zřizování táborů pro uprchlíky, a při řešení dalších otázek, jakými je např. ochrana objektů obrany, významných kulturních a historických památek atd., se projevil **rozdílné názory** na způsoby velení vojskům územní obrany a dalším silám na teritoriu. Představy o způsobu realizace se lišily nejen mezi cvičicím 2.as a operační skupinou 1.as, ale panovala i nejednotnost uvnitř jednotlivých štábů. Rozdílné názory byly zřejmě i uvnitř ředitelství cvičení (ŘC) a rozhodčí služby (RS) a lze je v obecné rovině shrnout do dvou základních směrů:

První z nich, prezentovaný zejména velitelstvím 2.as, požaduje změnu stávající organizační struktury velitelství armádního sboru. Jeho podstata spočívá v tom, že již v míru je určen *samostatný funkcionář* na úrovni zástupce velitele sboru, který *odpovídá za přípravu i vedení obrany na určeném teritoriu (zázemí)*. K tomu má vytvořen prvek (např. Oddělení řízení obrany teritoria), jenž bude tuto problematiku komplexně řešit.

Druhý směr, jehož zastáncem je zejména 1.as, spočívá v *zachování stávající organizační struktury štábu armádního sboru* s tím, že tato postačuje v plném rozsahu i k řešení uvedených problémů. Tento postoj může mít své racionální zdůvodnění, ale může také vycházet z neochoty přijmout něco nového, co nabourává vžitě metody práce a stereotyp. Může být ovlivněn i skutečností, že se 1.as při žádném z provedených velitelsko-štabních cvičení nemusel zabývat otázkami velení teritoriu při vyčlenění polních vojsk sboru do operačního uskupení působícího na území druhého armádního sboru.

Na základě posouzení reálné činnosti velitelství a štábu 2.as v průběhu VŠC, podkladů získaných od ŘC, RS i cvičících a poznatků o problematice ochrany a obrany teritoria v některých evropských zemích se domnívám, že by bylo účelné v co nejkratší době vytvořit **podsystem řízení ochrany a obrany teritoria**, tvořený vzájemně propojenými prvky generálního štábu, armádních sborů a velitelství územní obrany (dříve VDV) tak, aby nemuselo docházet k výrazným změnám v působnosti ani v jejich organizačních strukturách při přechodu z mírového na válečný stav.

Domnívám se, že ve štábu armádního sboru je účelné vytvořit mírově funkci „*Zástupce velitele pro obranu teritoria*“ a „*Skupinu plánování a řízení obrany teritoria*“, jako součást operační správy. Tato skupina by se za branné pohotovosti státu rozvinula na „*Správu řízení*“

obranu teritoria", která by byla jádrem „Vojenského (územního) velitelství“. To by plnilo tyto úkoly:

- plánování a koordinace plnění úkolů ochrany a obrany teritoria (zázemí),
- řízení podřízených velitelství územní obrany,
- řízení bÚO "A", které nejsou začleněny do operačního uskupení,
- součinnost s orgány státní správy a samosprávy.

Tím by byly pro válečný stav vytvořeny podmínky pro oddělené velení polním vojskům, cestou armádních sborů a řízení ochrany a obrany teritoria cestou vojenského (územního) velitelství.

Na stupni generální štáb by činnost na teritoriu mohl řídit „Zástupce NGŠ“ s „Odborem řízení obrany teritoria“, který by se vytvářel ze složek GŠ za branné pohotovosti státu a který by byl součástí hlavního místa velení.

Cvičení podle mého názoru potvrdilo, že k dosažení účinnější změny v systému velení a řízení armádního sboru chybí především počítačové sítě a kvalitnější systém spojení. Z hlediska dalšího zvyšování efektivity velení stále více do popředí vystupuje požadavek na vytváření a postupné ověřování autonomních modelů boje a operace, jako nedílné součásti rozhodovacího procesu velitele a štábu.

Svoje poznatky a zkušenosti z VŠC 1. a 2.as jsem měl možnost v rámci programu MIL-TO-MIL porovnávat ve dnech 11. - 15. 5. 1995 s činností velitele a štábu při VŠC 5.as (USA/SRN) CENTRAL FORTRESS 95.

Cílem naší účasti na VŠC bylo získat zkušenosti z plánování operace na stupni armádní sbor a další informace, potřebné k ujednání standardních plánovacích postupů a k dosažení interoperability s armádami NATO.

Tříčlenná pracovní skupina ÚOS AČR a VA Brno byla na štábu 5.as přijata velice dobře a měla přístup na všechna místa velení i jejich jednotlivá oddělení s výjimkou pracoviště velitele a NS. Tím, že se mohla zúčastnit všech briefingu (denní upřesňování situace) s výjimkou jednoho, který byl označen jako *TAJNÝ*, a měla k dispozici zpracovaný operační plán, byly vytvořeny podmínky pro získání objektivních informací.

Vzhledem k odlišnému způsobu přípravy a řízení cvičení v NATO se pracovní skupina AČR zúčastnila pouze etapy vedení bojové činnosti. Plánování obranné operace 5.as (USA/SRN) proběhlo v předchozím období a trvalo zhruba 2 měsíce. VŠC, kterého jsme se zúčastnili, je součástí celoroční komplexní přípravy štábu 5.as, která vyvrcholí cvičením *WARFIGHTER* ve dnech 1. - 7. 11. 1995.

Ze cvičení jsem získal řadu poznatků, z nichž za zajímavé a poučné považuji zejména následující:

Přípravu velitelsko-štábního cvičení i jeho průběh řídil velitel 5.as generálporučík John Abrams. Z nadřazeného stupně velení *LANDCET* se cvičení zúčastnila pouze úzká skupina funkcionářů v hodnostech plukovník nebo podplukovník, která vystupovala ve funkci pozorovatelů a do průběhu cvičení v podstatě nezasahovala.

V jednotlivých oddělních štábu tohoto mezinárodního armádního sboru jsou organicky zařazeni příslušníci armády SRN, kteří se v plném rozsahu podílejí na přípravě cvičení i na plánování a vedení operace. Dokumentace je až do stupně divize vedena v angličtině.

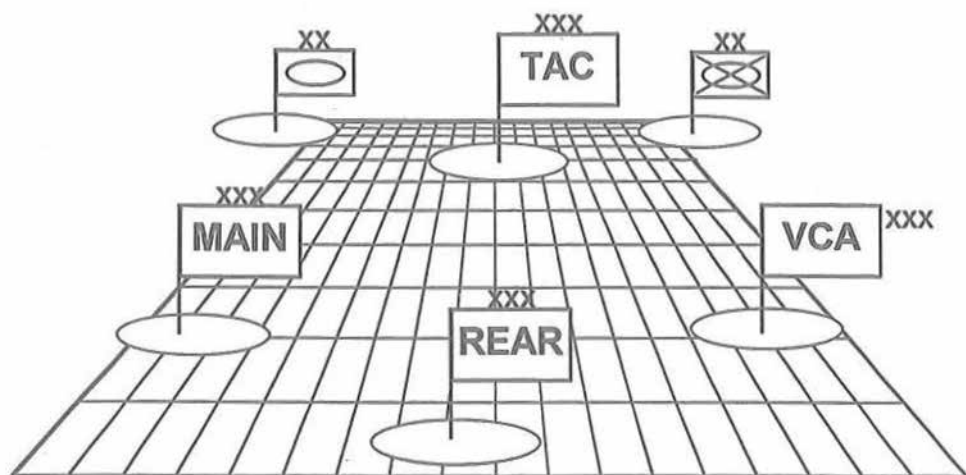
Cvičení bylo zpracováno na mapách reálného terénu (území západní Evropy) s tím, že na něm byly vytvořeny fiktivní státy *BURGLAND*, *ELSTER* a *VISTULA*. Uskutečnilo se

v mírových posádkách nebo ve výcvikových základnách. U 5.as byla rozvinuta tato velitelská stanoviště:

- Hlavní místo velení (*MAIN*) - GIESSEN
- Taktické místo velení (*TAC*) - GIESSEN
- Místo velení pro působení na protivníka v hloubce jeho sestavy (*VCA*) - GIESSEN
- Týlové velitelské stanoviště (*REAR*) - WIESBADEN.

První tři velitelská stanoviště byla tvořena rozvinutými mobilními pracovišti, spojenými do určitých celků. Týlové velitelské stanoviště bylo rozmístěno v upravené hale. Schéma rozmístění jednotlivých míst velení armádního sboru je znázorněno na obrázku 1. K jejich organizaci a počtům se vrátím v dalším článku.

MÍSTA VELENÍ ARMÁDNÍHO SBORU

Obr. 1

Rozehra činnosti protivníka a rozhodčí služba se uskutečňovala pomocí výpočetní techniky přímo ze simulačního centra 5.as v Darmstadtu. V simulačním středisku bylo rozvinuto cca 70 pracovních stanic (v každé z nich počítač, 3-4 monitory, tiskárna atd.) a pracovalo v něm zhruba 700 osob.

Podstatný rozdíl proti AČR je ve vybavení jednotlivých pracovišť technikou, a to jak výpočetní, tak i komunikační, grafickou atd. To vede k výrazným rozdílům v metodách práce velitele i štábu. Jednotlivá střediska míst velení jsou vybavena televizní technikou, pracující ve výpočetní síti jako multimédium a umožňující trvalé vizuální spojení velitele nejen se všemi příslušníky hlavního místa velení, ale i spojení s jednotlivými pracovišti ostatních míst velení (pomocí satelitu). Návrhy jednotlivých funkcionářů a průběžná rozhodnutí velitele sboru nejsou tedy přednášeny osobně u velitele nebo v nějakém centru, ale jsou uskutečňovány cestou televizního signálu. Stejně je prováděno každodenní upřesňování situace (*briefing, update*), které velitel uskutečňuje zpravidla v době od 07.00 do

09.00 h. Tím je dosaženo trvalé informovanosti všech příslušníků štábu armádního sboru i divizí o změnách situace a průběžných rozhodnutích velitele, která jsou v průběhu vedení operace vydávána i písemnou formou.

V této souvislosti je třeba zdůraznit to, že na všech pracovištích jsou vytvořeny dvě směny (denní a noční), které se pravidelně střídají a předávají si informace v době od 06.30 do 07.00 h. Informace pro velitele i návrhy na řešení situace nepřednáší náčelník oddělení nebo jeho zástupce, ale ten, kdo je o situaci skutečně nejlépe informován. Noční směna v průběhu dne odpočívá (spí, sportuje apod.).

Výpočetní technika je využívána zejména ke zpracování rozkazů a grafických výstupů ve formě schémat, potřebných k objasnění způsobu řešení úkolu a k prezentaci.

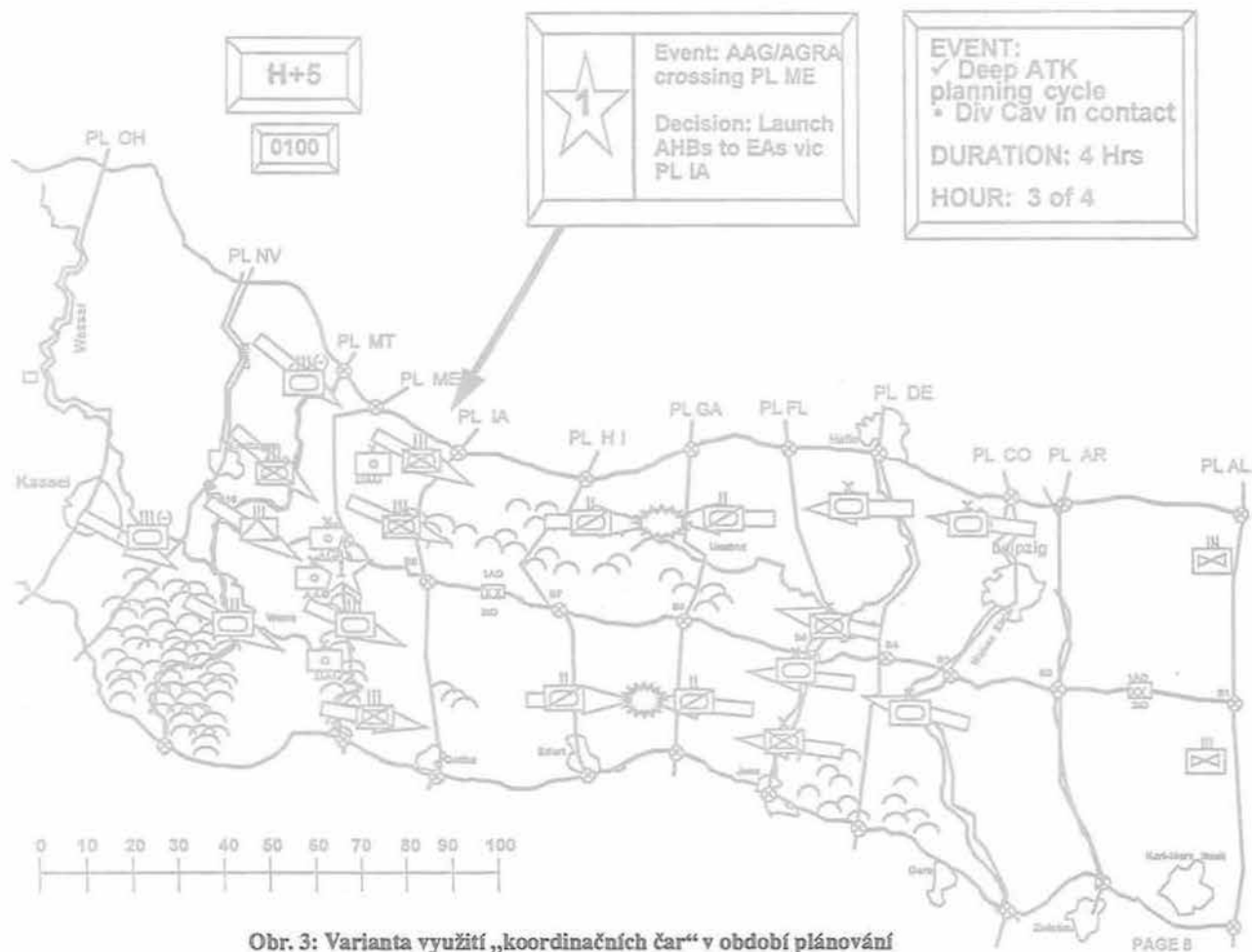
Grafické výstupy pro plánování a vedení operace jsou pojaty zcela odlišně než v AČR. Technika jejich zpracování a zejména předávání mezi jednotlivými pracovišti a místy velení je diametrálně rozdílná. Vyplývá to zejména z toho, že jediným „právním“ dokumentem je textově zpracovaný operační plán s přílohami. Grafické výstupy jsou pouze pomocnými dokumenty. Rozhodnutí není zpracováno na mapě. Je zpracováno pouze ve formě schémat formátu A4, která jsou přílohou operačního plánu. Toto schematicky vyjádřené rozhodnutí, obsahující zpravidla pouze rozhraní, prostory rozmístění, koordinační body a koordinační čáry, je grafickou technikou přeneseno během několika vteřin na velkorozměrovou fólii do všech míst velení. Tyto fólie jsou potom připevněny na mapu. Situační značky sboru, divizí a brigád (průmyslově vyrobené), šipky a názvy koordinačních čar jsou na fólii připevněny samolepicími páskami a při změně situace jsou pouze přemístěny. Místo pracovní mapy je používáno zařízení formátu A0, které umožňuje zakreslit fixem na fólii dvě samostatné situace nebo pracovní poznámky s možností jejich okamžitého přenosu na papír formátu A4. Zákres je možno z fólie jednoduše odstranit pomocí „stěrky“. Varianta řešení situace na tomto zařízení je uvedena na obrázku 2.

Při VŠC 5. as se potvrdilo, že v armádě USA *nejsou zpracovány* „metodiky práce“ jako v AČR, ale plánovací proces je prováděn na základě „standardních postupů“, uvedených v předpisu FM-101-5. Metody práce vycházejí ze stupně vycvičenosti štábu a jsou odvozeny od osobnosti a profesionální připravenosti velitele sboru. Štáb v průběhu cvičení pracuje samostatně a velitel do tohoto procesu vstupuje pouze při ranním upřesnění úkolů; jinak výjimečně.

Jednotlivá pracoviště štábu jsou strukturována tak, aby mohla řešit problém komplexně. Jako příklad je možno uvést organické zařazení skupiny vyhodnocení terénu (5 příslušníků ženijního vojska s topografickou specializací) do oddělení zpravodajského zabezpečení (G2). Potom může oddělení zpravodajského zabezpečení skutečně objektivně informovat velitele o vlivu terénu na možný průběh operace.

Obdobně je na hlavním místě velení spojena část personálního oddělení (G1) a část řešící logistiku (G4). Tato část štábu zabezpečuje mimo jiné komplexní doplňování armádního sboru technikou i osádkami, včetně zabezpečení jejich vycvičenosti.

Vzhledem k tomu, že se v průběhu VŠC neřešilo plánování operace, nebylo možno objektivně posoudit otázky spojené s tímto procesem. V diskusi a při studiu dokumentace se potvrdilo, že záměr operace ani její plán nejsou schvalovány nadřazeným a organizace

Obr. 3: Varianta využití „koordinačních čar“ v období plánování

součinnosti není samostatnou činností v období přípravy operace. Je chápána pouze jako nezbytná, průběžná, konkrétní a věcná součást celého procesu plánování.

Úkoly podřízeným jsou vydávány velice stručně. V zásadě jde pouze o stanovení cíle a pochopení místa podřízeného při plnění úkolu. Jak dosáhne podřízený tohoto cíle je ponecháno na jeho rozhodnutí. V průběhu operace upřesňuje velitel sboru úkoly krátkými dílčími rozkazy. Při analýze i upřesňování úkolů štáb využívá určených „koordinačních čar“, k nimž jsou vázána jednotlivá, předem stanovená opatření. Varianta využití těchto čar v období plánování je uvedena na obrázku 3.

Značná pozornost je v období plánování a v průběhu vedení operace věnována palebnému a elektronickému působení na protivníka v hloubce jeho sestavy. Tato činnost je řízena z relativně samostatného místa velení (VCA), vzdáleného přibližně 5 km od hlavního místa velení. Činnost na něm řídí náčelník dělostřelectva 5. armádního sboru. Je chápána v celém komplexu jako působení dělostřelectva, bitevních vrtulníků, prostředků PVO, REB a letectva. U armádního sboru se plánuje a provádí do hloubky 150 km, u divize do hloubky do 30 km a označuje se *DEEP*. (Toto velitelské stanoviště bylo při VŠC 5.as rozmístěno v bezprostřední blízkosti hlavního místa velení.)

Zkušenosti z velitelsko-štábních cvičení 1. a 2.as AČR a 5.as (USA/SRN) mě utvrdily v názoru, že klíčovou otázkou interoperability štábů AČR a NATO je oblast velení, řízení a komunikace v jejím celém komplexu.

Obtíže ve vzájemné spolupráci mohou vznikat z různého pojetí místa a úlohy velitele a štábu v rozhodovacím procesu a jejich vzájemného vztahu. Podstatné rozdíly jsou ve způsobech, obsahu i formě jednotlivých dokumentů a jejich úloze v procesu velení. Nejvíce se to projevuje v pojetí grafické dokumentace. Dílčí problémy mohou nastat i ve způsobech přípravy a provedení velitelsko-štábních cvičení.

Z hlediska komunikace se jeví jako základní problém vybavení štábů technickými prostředky a jazyková bariéra.

Domnívám se, že ke zlepšení úrovně myšlení a práce našich operačních štábů by výrazně mohla přispět účast hlavních funkcionářů 1. a 2.as AČR na závěrečném VŠC 5.as (USA/SRN) ve dnech 1. - 7. 11. 1995.

V této souvislosti si však nemohu odpustit jednu poznámku, která je inspirována rozhodnutím, podle kterého musí být do kurzů v zahraničí vysíláni funkcionáři mladší 35 let. Toto rozhodnutí má svou logiku v tom, že právě tito lidé by měli být páteří nově se transformující Armády České republiky. Nevím přesně, kolik příslušníků AČR této věkové kategorie s perfektní znalostí angličtiny absolvovalo krátkodobá, ale i dlouhodobá školení v kurzech a ve školách armád NATO, nevím, kolik lidí se zúčastnilo zahraničních cest i návštěv v rámci programu MIL-TO-MIL. Jedno však vím jistě. Minimum z nich publikovalo poznatky z těchto cest, které mohly významně přispět k rozvoji operačního umění, ve vojenském odborném tisku nebo na odborných shromážděních. Domnívám se, že řada z nich měla výrazně lepší podmínky než naše pracovní skupina pro získání informací z oblasti operačního umění, které mohly být efektivně využity při zpracování operačního předpisu a zvýšení úrovně velení a řízení armádních sborů i přiblížení Armády České republiky standardům NATO.

Možnosti průzkumu armádního sboru

Průzkum je základní součástí zpravodajské činnosti, kterou plánují a řídí zpravodajské orgány a provádí ji průzkumné orgány za každé situace. Cílem průzkumu je získat zprávy o protivníkovi, terénu, počasí a dalších skutečnostech v prostoru zpravodajské odpovědnosti. Průzkum je nedílnou součástí bojové činnosti vojsk a je veden všemi druhy vojsk. Průzkumem získané zprávy jsou výchozími podklady pro zpravodajskou přípravu boje, která poskytuje veliteli údaje o protivníkovi při rozhodování.

Uvedené věty lze pro řešení problematiky průzkumu považovat za základní, a proto je také často zdůrazňována i potřeba jejich důsledné realizace. Většinou však bohužel jen proklamována slovně, a to při objasňování potřeby znát situaci protivníka. Praxe však potvrzuje, že mnozí z velitelů se při stanovování úkolů průzkumu již nezamýšlí nad tím, zda úkoly odpovídají reálným možnostem průzkumných orgánů.

Od roku 1970 pracuji v oblasti vojenského zpravodajství. V minulých letech jsem se setkával nejen s přehlížením a mnohdy i úmyslným zakrýváním reálných možností průzkumu, ale především s nedoceňováním činnosti zpravodajských orgánů jako celku. Vždyť se jen cvičilo a protivník nebyl nikdy skutečný. Nikdy nehrozilo od něho žádné nebezpečí. Pro velitele bylo mnohem důležitější mít dobře zakreslenou mapu, mít co nejméně problémů s vojsky a technikou. Zdá se mi však, že se bohužel situace mnoho nezměnila. Mnoho velitelů nevidí celý obsah zpravodajské činnosti, kterou plní zpravodajské orgány v jejich prospěch. Řada z nich je také přesvědčena, že každý průzkumný orgán je rovněž bojovou jednotkou, kterou je nutno v boji využít, a proto je mu potřeba zadat především úkoly k ničení objektů protivníka v hloubce jeho bojové sestavy, kam nemají dosah prostředky ničení pozemního vojska. Stejně tak u velitelů, i mnoha dalších odborností, přetrvává názor, že úkolem všech průzkumných orgánů je především určovat souřadnice objektů protivníka, a tak zabezpečovat jejich ničení. Neuvědomují si ale, že to platí v plné míře pouze pro průzkumné orgány druhů vojsk (dělostřelectva, letectva apod.).

Jen pomalu se daří prosazovat požadavek, že průzkumné orgány (podřízené zpravodajským orgánům) jsou prostředkem vševojskového velitele k zajišťování zpráv o činnosti protivníka. Zpráv, které jsou potřebné pro zpravodajskou přípravu boje (operace) - určené k podpoře rozhodování velitele. A tyto zprávy musí vystihovat především činnost protivníka. Získání přesných souřadnic není podmínkou. Navíc jakékoli souřadnice zjištěné o protivníkovi mimo dosah palebných prostředků nemohou být využity k ničení zjištěných objektů. Proč tomu tak je a zdůvodněním možností průzkumných orgánů jsem se zabýval již ve *Vojenských rozhledech* č. 3 a 4/1993.

V současnosti je dokončována reorganizace svazů a svazků Armády ČR. Koncepce organizační struktury byla tvořena tak, aby mechanizované brigády, které tvoří základ pozemní-

ho vojska, byly plně schopny si samy zabezpečit vlastní činnost. Platí to ale i pro operační stupeň?

V oblasti zpravodajské činnosti je pro zpravodajskou přípravu operace získání dostatečného množství zpráv základním problémem. Zpravodajské orgány se při jejich získávání musí opírat především o vlastní průzkumné orgány. Ale je jich skutečně dostatečný počet k tomu, aby byly schopny zajistit nezbytné množství zpráv o protivníkovi?

Prostor zpravodajské odpovědnosti armádního sboru může představovat plochu větší než 8000 km², ve které je nutno vést průzkum k zjištění činnosti protivníka. Plochu lze rozdělit na dvě části (viz schéma).

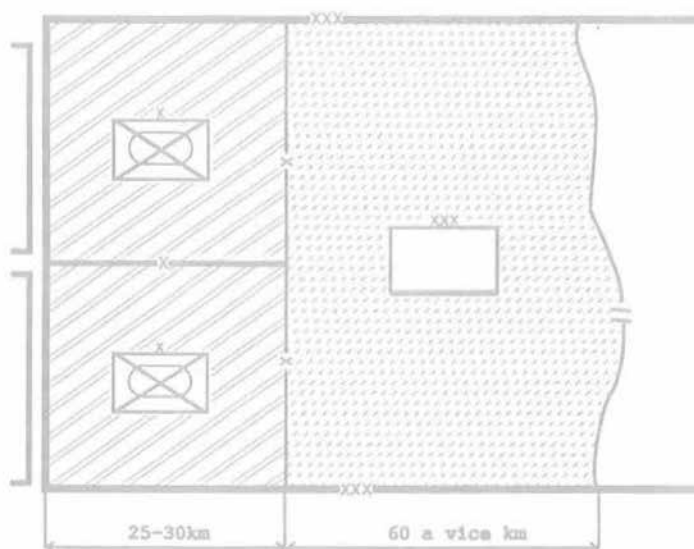

Schéma: Rozdělení prostoru zpravodajské odpovědnosti

První část, ve které budou rozvinuty prvosledové svazky protivníka, tvoří **prostory zpravodajské odpovědnosti mechanizovaných brigád**. Hloubka těchto prostorů může dosahovat 25 - 30 km.

Tu *druhou* představuje ta část prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru, ve které budou protivníkovy druhé sledy (zálohy) armádních sborů a ve které budou rozmístěny důležité prvky velení a řízení činnosti vojsk, prostředky PVO, vojskového letectva, komunikační objekty apod. Z tohoto prostoru budou získávat zprávy průzkumné orgány armádního sboru. Hloubka tohoto pásma může dosahovat 60 - 80 km. Na důležitých směrech i více.

Radioelektronický průzkum

Pohled na síly a prostředky průzkumu ukazuje, že hlavním druhem průzkumu armádního sboru je radioelektronický (rádiový a radiotechnický) průzkum. Je to zcela logické. Vyba-

vení soudobých armád spojovací technikou, radioelektronickými prostředky průzkumu a řízení činnosti vojsk i zbraňových systémů vytváří značné množství zdrojů elektromagnetického záření. Tím také i objektů průzkumu, které jsou cenným zdrojem zpráv o situaci a činnosti vojsk protivníka.

Hlavní výhodou radioelektronického průzkumu je možnost jeho vedení do relativně velkých hloubek a v celém pásmu sboru. Může být veden z vlastní sestavy již v období přípravy operace, za situace, kdy ostatní průzkumné orgány nemohou být zasazeny. Jeho úsilí může být rychle přeneseno na různé objekty průzkumu, v závislosti na změně situace. Je však plně závislý na činnosti radioelektronických prostředků protivníka a vyžaduje vybavení skutečně nejmodernější průzkumnou technikou a vysokou odbornou připravenost obsluh. Údaje získané rádiovým průzkumem mohou být jen přímo využity výjimečně. Doba, kdy rádiový operátor mohl zapisovat text korespondence mezi stanicemi, skončila před mnoha léty. Proto tyto údaje zpravidla vyžadují prověření a doplnění jinými druhy průzkumu. Nikdy nemohou poskytnout podklady pro ničení zjištěných objektů.

Z hlediska možností pokrytí plochy zpravodajské odpovědnosti armádního sboru lze říci, že radioelektronický průzkum je schopen jej pokrýt celý. Při bližším pohledu lze zjistit, že to platí pouze pro pásmo šíření krátkých vln a průzkum činnosti radiolokátorů. Problematikým zůstává průzkum směrových spojů a v pásmu šíření VKV. V těchto pásmech bude spíše veden průzkum v prostorech zpravodajské odpovědnosti brigád. Získané poznatky mají zpravidla krátkodobou platnost a jen ztěží jsou využitelné pro operační stupeň. Mohou být ale využitelné taktickým stupněm v případě, že získané informace mu budou přímo distribuovány. To ale vyžaduje jejich podřízení nebo přidělení zpravodajskému náčelníkovi brigády, v jehož pásmu budou působit.

Z hlediska použití spojovacích prostředků soudobými armádami a využitím pásem šíření rádiových vln se ukazuje, že výslednost radioelektronického průzkumu bude závislá, kromě provozu rádiových stanic protivníka, na mnohých faktorech. Tím rozhodujícím faktorem je technická úroveň rádiových průzkumných prostředků. Mezi další faktory lze jmenovat počet průzkumných pracovišť v jednotlivých pásmech šíření rádiových vln, připravenost operátorů atd. A co je podstatné, počet zdrojů elektromagnetického záření je mnohonásobně vyšší, než je počet průzkumných pracovišť. Z uvedených důvodů lze vyvodit závěr - tento druh průzkumu není nikdy schopen zajistit potřebné pokrytí objektů průzkumu.

Obecně ale pro radioelektronický průzkum platí, že byt by byl veden těmi nejmodernějšími prostředky, stále nebude schopen nahradit lidského činitele. To potvrdily i zkušenosti z války v Perském zálivu, kde USA měly k dispozici nejmodernější prostředky kosmického, vzdušného a radioelektronického průzkumu, a přesto řada úderů letectva byla provedena na makety bojové techniky a řada stacionárních objektů nebyla zjištěna. Proto jsou podklady zjištěné radioelektronickým průzkumem využívány především k „dokreslení“ situace protivníka.

Hloubkový průzkum

Hloubkový průzkum umožňuje zjištění řady údajů o protivníkovi, které slouží k zpravodajskému vyhodnocení. Využívá kontaktu člověka s objektem průzkumu, což umožňuje nejen popsat objekt co do velikosti, ale i co do činnosti a přesné polohy v prostoru bojiště. V případě nezbytnosti mohou průzkumné orgány zjištěný objekt i ničit.

K vyhodnocení možností tohoto druhu průzkumu je vhodné vzít jako **kritérium schopnost průzkumného orgánu pozorovat objekt**, respektive schopnost průzkumného orgánu **pozorovat určitou plochu**. Pozorování je a bude hlavním způsobem průzkumu. Z hlediska vybavení průzkumnou technikou lze počítat s tím, že skupina hloubkového průzkumu (SHPz) je schopna nepřetržitě pozorovat plochu o velikosti 10 - 15 km². Přitom v noci je tato plocha zpravidla poloviční velikosti. Kromě toho je schopna za 24 hodin provést průzkum prostoru o velikosti 30 - 50 km².

Při hodnocení praktických možností hloubkového průzkumu lze vyjít z předpokladu, že všechny skupiny hloubkového průzkumu budou plnit úkoly pouze v prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru.

Nyní je potřebné porovnat velikost plochy, kterou jsou skupiny hloubkového průzkumu schopny nepřetržitě pozorovat, s druhou částí plochy prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru. Při výpočtu ale nelze uvažovat s celou plochou. Protivník ji nebude využívat celou. Část prostoru nebude moci využít pro rozmístování bojové techniky a vedení boje. Z tohoto důvodu lze očekávat, že protivník využije z plochy prostoru zpravodajské odpovědnosti armádního sboru asi 3000 km². Přitom je možno počítat, že z této plochy budou prostory zvláštní pozornosti činit asi 2/3. Z tohoto hlediska by měla být pozorováním všemi skupinami hloubkového průzkumu pokryta plocha 2000 km².

Z možností průzkumných orgánů vyplývá, že tuto plochu není možno pokrýt hloubkovým průzkumem. Stávající počty SHPz dovolují uvažovat s pokrytím 8 - 12 % plochy pozorováním (až 240 km²). Jsou však schopny v průběhu 24 hodin provést průzkum až 1/3 plochy prostorů zvláštní pozornosti (600 km²). Protože část skupin hloubkového průzkumu může být použita i ve větší hloubce než 60 km a kromě toho musí být vytvořena i záloha průzkumu, lze reálně počítat, že skutečná možnost pokrytí prostorů zvláštní pozornosti bude poloviční.

Z uvedeného vyplývá, že hloubkový průzkum není schopen zabezpečit pokrytí prostorů zvláštní pozornosti. Může být použit pouze v nejdůležitějších prostorech, na směrech hlavního úsilí protivníka nebo činnosti hlavních objektů průzkumu.

Lze říci, že **současné možnosti průzkumu na operačním stupni jsou velmi malé**. To platí nejen z hlediska možností pokrytí prostorů zvláštní pozornosti. Ze zkušenosti a používaných norem hodnocení výslednosti průzkumu lze předpokládat, že k rozkrytí záměru protivníka musí být průzkumem zjištěno asi 40 % objektů. Za předpokladu, že 10 % pokrytí prostorů zajistí rozkrytí stejného procenta objektů protivníka lze těžko očekávat od radioelektronického průzkumu rozkrytí 30 % dalších objektů.

Vzdušný průzkum

Uvedená situace vyžaduje zásadní řešení. Tím nejjednodušším by mohlo být zvýšení počtu průzkumných orgánů existujících druhů průzkumu. To však nelze předpokládat. Pouhé zvýšení počtu nezmění kvalitu výsledku průzkumu. Proto je nutné hledat cestu také v zavedení jiného druhu průzkumu. Takovým by mohl být vzdušný průzkum s využitím bezpilotních průzkumných prostředků, který se osvědčil již v mnoha armádách. O jeho zavedení se diskutuje i v Armádě České republiky.

Je druhem průzkumu, který prokazatelně dopomohl Izraeli k vítězství v ofenzivě proti Sýrii v libanonském údolí Bikáa. Obdobně tomu bylo i ve válce v Perském zálivu, kde

bezpilotní prostředky průzkumu byly využívány pozemním vojskem, námořnictvem i letectvem.

V průběhu války v Perském zálivu bylo nasazeno více než 200 bezpilotních prostředků různých typů (PIONEER, POINTER, Exdrone, MART, CL-89) s různým určením. Jen 82. vvd disponovala 55 bezpilotními prostředky POINTER. Například bezpilotní prostředky PIONEER pozemního vojska provedly v průběhu operace 483 letů (11 denně) v trvání 1559 letových hodin, z toho polovinu v noci. Při výšce letu 750 - 1650 metrů byl průzkum veden do hloubky 36 - 110 km. Co je zvláště důležité, pouze 1 prostředek byl sestřelen a další 3 zasaženy.

O účinnosti prostředků vypovídá skutečnost, že pouhá jedna četa 5 PIONEERů s průzkumnými prostředky FLIR a TV, která provedla 60 bojových letů (197 letových hodin), zjistila, a tím zabezpečila zničení 6 baterií ŘS FROG, 120 dělostřeleckých systémů, několik skladů a jedné mechanizované roty.

Bezpilotní prostředky průzkumu mohou působit do poměrně velkých hloubek a být operativně použity především k prověření zjištěných zpráv jinými druhy průzkumu. Plánovitě mohou být zasazeny k průzkumu předpokládaných os přesunů vojsk protivníka, prostorů rozmístění vojsk apod. Navíc, v závislosti na vybavení průzkumnými prostředky jsou schopny předávat v reálném čase i souřadnice zjištěných objektů.

Mezi jejich hlavní výhody patří *předání informace prakticky v reálném čase*. Odpadají při něm zdlouhavé a těžkopádné analýzy k určení objektu (cíle) a jeho činnosti. Absence chyb člověka, který nemusí být v prostoru průzkumu, a proto není ovlivňován emocemi a jinými psychickými faktory, přináší vyšší efektivnost při plnění průzkumných úkolů. *Vysoká přesnost vzdušných průzkumných senzorů*, ve spojení se systémem přesného určení polohy, vytváří podmínky pro přesné určení souřadnic. Oproti pozemnímu pozorování mají mnohem větší dosah, protože si „mohou vybrat“ směr a úhel pozorování objektu, a tak eliminovat vliv terénu. Poměrně dlouhá doba letu (až 3 hod.) při jednom startu umožňuje splnění řady průzkumných úkolů v relativně krátkém období. Střídáním ve vzduchu mohou být využity i k trvalému sledování důležitých objektů.

Neméně důležitým faktorem je skutečnost, že bezpilotní průzkumné prostředky vyžadují jen malý počet zabezpečovacích prostředků, obslužného personálu, a proto i malý prostor pro vlastní činnost v bojové sestavě vojsk. Současné soupravy dovolují rychlé rozvinutí (30 min.), bezpečný a relativně laciný provoz. Rozměry bezpilotních prostředků jsou oproti pilotovaným letounům mnohem menší, a proto jsou i z hlediska odrazové plochy jen těžce zjištělné. Tím, že živá síla není vystavována nebezpečí života, nemají jejich ztráty takový vliv na rozhodování k dalšímu použití.

Bezpilotní průzkumné prostředky se jeví jako vhodné pro doplnění celého systému operačního i taktického průzkumu. Mohou pokrýt řadu prostorů, ve kterých nemohou působit průzkumné orgány vojskového a hloubkového průzkumu. Jsou schopny zabezpečit rychlou kontrolu stavu a činnosti vojsk protivníka. V závislosti na výšce letu, průzkumných prostředcích a úrovni přenosu dat jsou schopny propátrat za hodinu činnosti plochu několika desítek kilometrů čtverečních. Nejsou však schopny trvale sledovat činnost protivníka bez toho, že by byly samy zjištěny. V tom nemohou nahradit průzkumné orgány hloubkového průzkumu.

Uvedené platí o to více, pokud bude vést armádní sbor obranu na větší šířce. Plocha prostoru zpravodajské odpovědnosti bude neúměrně vysoká. Při zvětšení šířky pásma obra-

ny o každých 5 km se plocha prostoru zvláštní pozornosti zvětší nejméně o dalších 100 km². Její pokrytí by vyžadovalo dalších 6 - 8 průzkumných orgánů.

Pokud by měl armádní sbor vést obranu na velké šířce, bude procento pokrytí celého prostoru zpravodajské odpovědnosti současnými průzkumnými orgány menší než 25 %. Přitom v taktické hloubce lze očekávat pokrytí pouze z 15 - 20 % a v operační hloubce by dosahovalo méně než 10 %. Průzkum za této situace by jen ztěžil řešil úkoly pokrytím nejdůležitějších směrů.

* * *

Závěrem lze říci, že problematika pokrytí prostorů zpravodajské odpovědnosti průzkumnými orgány a zabezpečení dostatečného rozkrytí objektů protivníka vyžaduje řešit:

- vybavení průzkumných orgánů hloubkového průzkumu moderními technickými prostředky průzkumu, které zvýší dosah pozorování;
- zavedení bezpilotních průzkumných prostředků;
- zajištění autonomního průzkumu na všech stupních velení.

Úloha Severoatlantické aliance ve vědecké spolupráci ve střední Evropě byla obsahem pracovní konference (semináře), kterou ve dnech 31. 5. až 3. 6. společně uspořádaly česká akademie věd a Ministerstvo obrany ČR. Účelem tohoto zasedání bylo seznámení vědecké veřejnosti s činností NATO v oblasti vědy a technologií na území střední Evropy. V současné době se totiž objevuje potřeba zhodnocení dosavadních zkušeností s touto formou vědecké spolupráce a její eventuální další plánování. Myšlenka uspořádat setkání tohoto zaměření vznikla již loni na podzim z podnětu předsedy AV prof. Rudolfa Zahradníka a asistenta generálního tajemníka NATO pro vědu a životní prostředí Jean-Marie Cadiou. Na konferenci vystoupil mj. také ministr obrany RNDr. Vilém Holáň.

-red-

Věda a transfer technologií jsou důležitými faktory, které ovlivňují jak intelektuální, tak ekonomickou úroveň společností. Po zhroutilí bipolárního světa se stalo možným vytvořit nové vazby spolupráce ve všech sférách lidské činnosti. Vazby, které podporují výměnu znalostí a sdílení občanských hodnot, a tak zvyšují naše šance na úspěch při výstavbě společné bezpečnosti. Mezinárodní charakter vědy je skutečně předurčen poskytovat výsledky, které přispívají prosperitě lidského druhu. Věřím, že vaše diskuse rozšíří znalosti o řadě témat vysoké důležitosti, jako jsou budoucnost vědy a technologie, technologie odzbrojení, informační sítě a bezpečnost životního prostředí. Jsem přesvědčen, že širší aktivní účast vědeckého a tvůrčího potenciálu středoevropských států v tomto společném úsilí přinese zisk všem zainteresovaným stranám. Potěšilo mne, že si představitelé NATO vybrali jako místo pro současné setkání právě Prahu - město s tradicí hodnot evropské civilizace.

(Z poselství prezidenta Václava Havla konferenci „Úloha NATO ve vědecké spolupráci ve střední Evropě“.)

Z prologu ministra obrany ČR

Jsmo přesvědčeni o hodnotě poznání, o významu myšlení, o nezastupitelnosti vědy při hledání, formování koncepcí a řešení úkolů doby. Poznaný pokrok dokumentuje expanzi vědy, současně však přináší expanzi nových problémů. Zdroje možností jejich poznání a nalezení konceptů řešení však nejsou neomezené. Věda, která dala pomocnou ruku politice pokroku, má právo chtít od pokrokové politiky podporu v globálním rozhodování. V tomto smyslu vítám i toto sympozium a vidím jeho filozofický smysl.

Obrana všech ekonomicky vyspělých států je založena na využití vyspělých technologií pro minimalizaci nároků obrany na lidské a materiální zdroje. Nejvyspělejší státy si kladou za cíl udržovat se v čele fronty světové vědy. Vytvářením průmyslových technologií usilují o dosažení technologické převahy a o vyloučení možnosti technologického převahení.

Základem vědní a technické politiky Ministerstva obrany České republiky je podporovat spolupráci armádních výzkumných a vzdělávacích institucí a výzkumných institucí vládních a soukromých průmyslových organizací. Základním nástrojem realizace vědní a technické politiky Ministerstva obrany ČR je systém plánování, programování a rozpočtování, zajišťující materializaci znalostí i v inovačních procesech a vytváření technologií pro společný pokrok a rozvoj vojensví.

Infrastruktura systému vědy a technologií pro obranu se od vzniku České republiky formuje zejména pro potřebu využívat moderní technologie pro zvýšení bojové síly a bojové efektivnosti vojsk. Vycházíme z toho, že současná bezpečnostní situace vyžaduje, aby ministerstvo obrany mělo k dispozici technologickou základnu nezbytnou pro vytváření, přebírání, osvojování a využívání vojenských schopností státu umožňující předcházet krizím.

Armáda není výrobcem, ale uživatelem zbraňových systémů a vojenské techniky. Proto základním posláním systému vědy a technologií ministerstva obrany je zajišťovat odborné znalosti umožňující ozbrojeným silám být zdatnými a schopnými kupujícími a uživateli nových, dokonalejších systémů a prostředků jejich zabezpečení.

Základními produkty a výstupy systému vědy a technologií ministerstva obrany jsou vytváření nových znalostí, vytváření nástrojů umožňujících využití nabízejících se příležitostí, vypracování koncepcí, navrhování a definování nových vojenských systémů, transfer vyspělých technologií do průmyslu a provozu u vojsk, ovlivňování akvizičního procesu, přímá podpora systémů zavedených do výzbroje, vypracovávání technické dokumentace pro řešení zjištěných problémů, poradenství pro nákup hotových výrobků a podpora rozhodovacích procesů.

Plánování spolupráce v oblasti vědy a techniky bere v úvahu skutečnost změny akviziční strategie, která odpovídá tlakům rozpočtu na obranu. V důsledku selektivního úsilí při využívání pokroku v oblasti vojenských technologií se v rezortu ministerstva obrany snižuje počet

zahajovaných výzkumných, vývojových, zejména pak výrobních programů a tudíž i příležitostí pro společný výzkum a vývoj. Proto organizace a řízení výzkumu, vývoje a vojenské akvizice je klíčovým aspektem civilní kontroly vojenského plánování.

Získávání hmotných a nehmotných statků je oblastí, která je podporována veřejnou soutěží, neustálou analýzou a hodnocením priorit.

Česká republika chce prohloubit dialog se státy vyspělých demokracií k povzbuzení úplného a efektivního přechodu plánování a řízení obranného výzkumu, obranných technologií a vojenské akvizice pod demokratickou kontrolou. Mnohostranný přístup ke spolupráci na problémech týkajících se řízení programů obrany je pro ministerstvo obrany velice prospěšný.

Myslím si, že úspěch lze mít zejména z informací o prioritách státních vědeckotechnických politik, prioritách vědních politik ministerstev obrany, o národních a vojenských integrovaných systémech výzkumu, vývoje a akvizice, o akvizičních politikách a strategiích a o legislativní i právní struktuře v uvedených oblastech.

Máme velký zájem sdílet informace a zkušenosti, kterými disponují vyspělé státy v oblasti plánování a řízení programů výzkumu a vývoje pro obranu.

Otázku organizování aktivní a účelné mezinárodní spolupráce v oblasti obranného výzkumu chceme učinit jednou z priorit Ministerstva obrany ČR. Pro Armádu České republiky, která usiluje o integraci s demokratickými státy a o začlenění do jejich struktur včetně NATO, to znamená usilovněji rozvíjet spolupráci, za kterou považujeme následující body:

1. Účast vědecké komunity ministerstva obrany ve výzkumných programech NATO, které zdůrazňují priority v oblastech zájmu NATO a partnerských zemí, které jsou účastníky programu Partnerství pro mír.

2. Účast vědecké komunity ministerstva obrany v mezinárodních programech vědeckotechnické spolupráce a společných programech výzkumu a aktivit výboru pro vědu NATO a partnerských zemí v aktuálních souvislostech programu Partnerství pro mír.

3. Konzultaci metod a prostředků, které umožní využívat výsledky programů výzkumu a komunikaci mezi vědeckou komunitou institucí NATO a partnerských zemí.

4. Účast vědecké komunity ministerstva obrany v aktivitách Institutu pro pokročilá studia, seminářích pokročilého výzkumu, programech vědeckých nadací a stipendií, programech podpory výzkumu a vědeckých a stabilizačních programech.

5. Účast vědecké komunity ministerstva obrany na grantech NATO zaměřených na programy spolupráce ve výzkumných projektech a při vytváření vazeb mezi laboratořemi a výzkumnými pracovišti NATO a partnerskými zeměmi.

Stimuly spočívající v příležitosti styku vědců rezortu Ministerstva obrany ČR s předními vědci vyspělých států jsou přinejmenším stejně významné jako finanční podpora programů výzkumu. Proto je MO a AČR připravena podílet se na hlubší mezinárodní vědecké spolupráci.

Třetí dimenze NATO

Není tak zcela známou skutečností, že vedle dvou tradičních dimenzí - politické a vojenské - má NATO ještě jednu, tzv. třetí dimenzi, která zahrnuje především navazování vzájemných styků mezi státy a národy, řešení úkolů moderní společnosti a podpora rozvoje vědy a technologie. Hlavní složkou této dimenze je vědecký program NATO.

Tento vědecký program je řízen štábem odboru vědeckých záležitostí NATO a řídí se celkovou linií vědeckého výboru NATO za spolupráce celé řady vědců, kteří pomáhají plánování konkrétních programů.

Vědecká spolupráce i se státy střední a východní Evropy

Jak již bylo řečeno, aktivity vědeckého výboru NATO jsou zaměřeny na vědu, technologii a podporu mezinárodní vědecké spolupráce. Hlavním a charakteristickým rysem této spolupráce byly a zůstávají vazby v rámci atlantického společenství; nedávno se ale důležitým aspektem vědeckého programu NATO staly i styky se Společenstvím nezávislých států (SNS), a co je důležité zvláště pro nás, i s partnery NATO ze střední a východní Evropy.

Počet států, které se na spolupráci podílejí, je obrovský, vždyť se jedná o šestnáct členských zemí NATO - Belgie, Británie, Dánsko, Francie, Island, Itálie, Kanada, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Řecko, Spojené státy, Španělsko, Turecko a k nim ještě přistupuje dvanáct partnerských zemí - Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Bulharsko, samozřejmě Česká republika, Estonsko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Moldavsko, Polsko, Rumunsko, Ruská federace, Slovenská republika, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a Uzbekistán.

Po konzultacích se zástupci těchto zemí byly vybrány prioritní oblasti, kterým je poskytována podpora a pomoc ve formě grantů (stipendií a dotací) na výzkumnou spolupráci, např. Collaborative Research Grants či pro organizování tzv. institutů pokročilých studií (Advanced Study Institutes). Jedná se i o zvláštní podporu spolupráce mezi vědci, jako jsou Linkage Grants, Expert Visit Grants a o dotace na organizování pracovních konferencí a seminářů (Advanced Research Workshops).

Typy vědecké spolupráce NATO

Posledně jmenované aktivity *Advanced Research Workshops* jsou v podstatě pracovní zasedání, respektive semináře, trávající zhruba čtyři dny, kde se vědci a inženýři pracující v určitém oboru zúčastňují intenzivně, ale neformální výměny názorů, kritického zhodnocení posledních znalostí daného oboru a kde se společně snaží stanovit i směry další vědecké práce. Účast na těchto seminářích je většinou na pozvání, ale je možné, aby zejména špičkoví

vědci sami poslali přihlášky kontaktním osobám uvedeným na seznamu aktivit na rok 1995 (který je k dispozici mj. také v redakci Vojenských rozhledů).

Instituty pokročilých studií (*Advanced Study Institutes*) jsou kurzy v trvání dvou týdnů, vedené renomovanými, mezinárodně uznávanými lektory, kde jsou podrobně probírána určitá témata. Účast bývá okolo 100 vědců nebo vědeckých aspirantů, kteří již v diskutované oblasti pracují, případně mají příslušnou vědeckou specializaci. K účasti v takovém kurzu je tedy oprávněn každý s dostatečnou vědeckou kvalifikací, bez ohledu na státní příslušnost; žádosti se opět posílají kontaktním osobám.

Dotace vědecké spolupráce (*Collaborative Research Grant*) podporuje spolupráci mezi jednotlivými vědci ze zemí NATO a z partnerských zemí. Tyto dotace jsou udělovány na reciproční stáž v zahraničí jednomu nebo dvěma pracovníkům výzkumného týmu na dobu až čtyř týdnů výměnou za jednoho nebo dva pracovníky jiného vědeckého týmu, kteří pracují na společném vědeckém projektu.

Společná vědecká dotace (*Linkage Grant*) má podporovat spolupráci mezi výzkumnými týmy zemí NATO a výzkumnými týmy z partnerských zemí, které pracují na společném projektu v některé z prioritních oblastí. Jsou financovány krátké reciproční návštěvy čtyř či pěti členů výzkumných týmů na dobu jednoho až dvou let. Laboratoře v partnerských zemích mohou dostat příspěvek na získání laboratorního zařízení nebo elektroniky, nezbytné pro provádění projektu.

Cílem návštěvy odborníků (*Expert Visits*) je umožnit špičkovým odborníkům zemí NATO a partnerských zemí vzájemnou expertizu a konzultaci právě probíhajících projektů. Jsou hrazeny cestovní a ostatní náklady, trvání návštěv sahá od několika dní až po jeden měsíc.

Prioritní oblasti

Na základě konzultací s vědeckým výborem NATO (nejvyšším vědeckým poradním orgánem NATO) a předními vědci z partnerských zemí, kteří určili oblasti zájmu svých vlád, bylo určeno pět základních prioritních oblastí, které všechny mají prvky vztahující se k bezpečnosti a ve kterých se řeší i základní vědecké problémy.

1. Odzbrojovací technologie

Prioritní oblasti odzbrojovacích technologií hledají odpovědi na vědecké problémy jaderného, chemického a konvenčního odzbrojení, nerozšiřování zmíněných technologií, jejich odstraňování, ničení či konverzi efektivním a ekologickým způsobem.

Odstraňování jaderných zbraní, zařízení a s tím spojené problémy zahrnují:

- otázky likvidace jaderného paliva,
- problémy bezpečnosti zbývajících jaderných zásob a zařízení,
- civilní využití obohaceného uranu a plutonia,
- dlouhodobé uskladňování těchto materiálů a rovněž jaderného odpadu,
- vitifikaci, transmutaci atd. radioaktivních materiálů,
- vyhodnocení a odstranění kontaminace vzniklé v důsledku náhodného nebo úmyslného úniku radioaktivních materiálů,

- zrušení vojenských jaderných reaktorů na souši i na moři,
- zdokonalení verifikačních a monitorovacích procedur.

K tomu ještě existuje potřeba:

- vypracovat bezpečnější způsoby odstraňování jaderných zbraní,
- uplatnit způsoby odstraňování pevného i tekutého raketového paliva, nebezpečných výbušnin, chemických a biologických bojových látek spolu s chemickou a biologickou municí a kontejnerovou municí,
- vypracovat plány pro jejich komerční využití,
- vypracovat metody na ekonomické využití jejich užitečných komponent,
- hledat způsoby jak snížit škodlivý vliv na prostředí,
- zkoumat účinek na prostředí zakopané chemické a výbušné munice a otravných látek v zemi i ve vodě.

Předmětem zájmu jsou také přístupy, které by mohly vést ke snížení rizik rozšiřování těchto technologií a zlepšení protiopatření proti následkům takového rozšiřování.

2. Ekologická bezpečnost

Cílem je umožnit spolupráci mezi Východem a Západem při řešení některých vědeckých a technických aspektů perspektivních projektů týkajících se životního prostředí, včetně kultivace kontaminovaných vojenských prostorů, regionálních problémů životního prostředí, přírodních katastrof a průmyslových havárií; zvláštní zájem je přikládán otázkám finančně dostupným čistícím technologiím.

Situace životního prostředí je v mnoha partnerských zemích předmětem velkého zájmu, protože představuje určitou ekologickou hrozbu. Zvláště závažné jsou regionální ekologické problémy identifikované v posledních letech, jako například znečišťování vodních toků a ovzduší, které přesahuje hranice jednotlivých zemí. Také vojenské aktivity studené války způsobily rozsáhlá poškození životního prostředí ohrožující lidské zdraví. Následky budou trvat ještě dlouho. V mnoha partnerských zemích zvyšují ekologickou nejistotu také přírodní katastrofy, záplavy, sucha, sesuvy půdy, rozšiřování pouští, zemětřesení a průmyslové havárie.

Ekologické aktivity financované NATO by tedy měly přispět k řešení problémů, které dnes před námi vyvstaly a zároveň být popudem podpory vědecké činnosti a spolupráce s vědci partnerských zemí.

Vzhledem k obecnému zájmu o otázky životního prostředí byly určeny prioritní oblasti ekologické bezpečnosti. Jsou to:

- důsledky vojenských činností na životní prostředí a lidské zdraví,
- jaderné a chemické znečištění a dekontaminace,
- management pevného a toxického odpadu,
- znečišťování vody s důrazem na podzemní vodu,
- management integrovaných vodních zdrojů,
- znečišťování moří, zejména v pobřežních vodách a při ústí řek,
- znečišťování ovzduší v průmyslových oblastech,
- přírodní a průmyslová rizika,
- průmyslové havárie,

- zemědělský management (včetně hospodaření s půdou, použití pesticidů a hnojiv),
- důsledky klimatických změn na ekologickou bezpečnost.

Při zvažování přihlášek na řešení problémů výše uvedených témat se bere zřetel na regionální či mezinárodní charakter problémů. Jsou vítány nové podněty. Řešení problémů by nemělo mít jen vědeckou hodnotu, ale mělo by také sloužit praktické konsolidaci ekologické situace jak partnerských zemí, tak států NATO. Vzhledem ke složité povaze ekologických problémů budou velmi často sestavovány interdisciplinární týmy vědců, protože za důležitý cíl je mj. pokládána také spolupráce vědců, techniků a politických funkcionářů při zjišťování závažných dat o životním prostředí, sdílení dat a přístupů k problémům, podpora interdisciplinárního přístupu.

3. Vysoká technologie

Prioritní oblasti vysoké technologie se soustřeďují na vědecké a technologické problémy v oblasti materiálů, informatiky, biotechnologie a technologie efektivního využívání energie. Je podporována spolupráce v laserové technologii, zpracování odpadu, čistoty životního prostředí a zároveň projekty konverze technologií spjatých se zbrojním průmyslem na mírové účely. Očekává se, že spolupráce nezustane omezena jen na akademické instituce, ale bude také zahrnovat projekty, na nichž se budou podílet i vědci ze soukromého sektoru.

Ekonomiky rozvinutých zemí se opírají o svou schopnost vyrábět nové materiály s vysokými fyzickými a chemickými vlastnostmi, vhodnými zvláště pro zpracovatelský průmysl (keramické materiály, magnetické materiály, supravodiče, uhlíková vlákna pro letectví a kosmonautiku atd.). Témata pro spolupráci v základním i aplikovaném výzkumu zahrnují:

- pevné a tuhé materiály,
- syntézu polymerů,
- keramické materiály,
- vývoj speciálních katalyzátorů,
- další vývoj kovových slitin,
- křehké materiály,
- materiály pro biochemické použití.

Informační technologie je v současné době přítomna téměř v každém aspektu moderní ekonomické činnosti, od obchodního managementu veřejné administrativy až k satelitnímu spojení, učebním pomůckám a průmyslové automatizaci. Informační technologie neznají žádné hranice a jejich rychlé rozšíření je životně důležité pro všechny vyspělé státy, pro účinnější řízení a management technologického prostředí. Témata obecného zájmu zahrnují:

- polovodiče a optoelektroniku,
- navrhování metodologií a systémové architektury,
- pokročilá mikroelektronická zařízení,
- průmyslovou kontrolu a robotiku,
- umělou inteligenci,
- simulaci systémů.

4. Počítačové sítě

Prioritní oblasti v tomto oboru jsou spíše určovány s ohledem na rozšiřování komunikační struktury mezi vědci než na podporu základního a aplikovaného výzkumu. Jedná se o dvě vzájemně spjaté strategie na zlepšení komunikace mezi vědci NATO a vědci z partnerských zemí:

Za prvé: organizování seminářů na pomoc partnerským zemím k vypracování jejich politiky ohledně počítačových sítí a pomoc při budování počítačových sítí mezi stále se zvyšujícím počtem institucí.

Za druhé: přímá podpora budování elektronické komunikace vybraných projektů.

Aktivita oprávněná k získání podpory nemá jen posilovat danou infrastrukturu, ale také stanovit zásady strategie budování dalších počítačových sítí a školení jejich obsluhy. Využívají se speciální bilaterální a multilaterální vztahy, které vznikají díky členství v NATO.

Poskytovaná podpora by měla mít roli katalyzátoru a měla by doplňovat paralelní národní či mezinárodní programy (tj. neměla by být s nimi v ani protikladu, ani by neměla s nimi soutěžit).

5. Vědecká a technologická politika

Hlavním cílem v této oblasti je zlepšení pochopení managementu vědy a technologie v ekonomikách orientovaných na celosvětový trh, konverze vojenské technologie a pomoc vědcům, kteří byli ve vojenském průmyslu zaměstnáni.

Předmětem zájmu je také oblast řízení lidských zdrojů, jako jsou vzdělání, výcvik, mobilita a výměna pracovníků, nové zaměstnávání vědců a technických zaměstnanců, kteří přecházejí z vojenského do civilního sektoru, a proto tato oblast zahrnuje i další vědeckou, finanční, právní, technickou i obecně lidskou problematiku. Je vítáno doplnění témat i nové náměty, které nejsou výše uvedeny. Musíme ale upozornit, že politické a sociální otázky leží mimo rámec této prioritní oblasti.

Problémy vědecké a technologické politiky zahrnují:

- podporu technologických inovací,
- transfer technologií,
- kritické vyhodnocování technologií,
- plánování výzkumu a vývoje, jejich vyhodnocení (srovnáním) a financování,
- intelektuální vlastnictví,
- úloha vlády, univerzit a průmyslu ve výše uvedených procesech.

Je zde také zahrnut management inovací a technologie, problémy vztahující se k přístupu k informacím a jejich rozšiřování.

Program této prioritní oblasti je realizován prostřednictvím společného úsilí manažerů, vědců, techniků a dalších odborníků, kteří si vyměňují informace na seminářích nebo při společných projektech.

Další formy spolupráce

Vědecké stipendium (*Science Fellowship*) umožňuje vědcům, aby prováděli studia či výzkum v zemích NATO, v jiných než je jejich vlastní. Partnerským zemím je v rámci tohoto programu nabízen jen omezený počet stipendií.

Program Věda pro stabilitu (*Science for Stability*) poskytuje pomoc aplikovanému a technickému výzkumu přímého zájmu Řecku, Portugalsku a Turecku. Institucím z partnerských zemí může být nabídnuta spolupráce na vybraných projektech, kde je možnost vzájemného transferu technologií.

Účast na konferencích institutů pokročilých studií nebo vědeckých seminářů je v pravomoci ředitele konference a je dostupná všem vědcům zemí NATO i partnerských zemí. Ředitel konference má k dispozici určité omezení množství deviz, které může použít pro účastníky jak partnerských zemí, tak zemí NATO. Zájemci mohou žádat ředitele konkrétní konference, jehož jméno je na programu konference.

Celý tento program vlastně vděčí za svůj vznik článku 2 Severoatlantické smlouvy, kde se říká, že bezpečnost je mnohem více než jen záležitost ozbrojených sil. Vědecký výbor NATO byl zřízen již v r. 1958 a jednou z velkých dividend vědeckého programu je vzniklá široká síť vědců a inženýrů, která byla budována po léta a které teď můžeme využívat i my.

Jaká jsou konkrétní čísla? Na začátku tohoto desetiletí, podle velice střízlivých odhadů, obdrželo asi 20 000 vědců stipendium NATO, dalších 16 000 dotaci (tzv. grant) NATO, 133 000 se zúčastnilo letních kurzů a 12 000 vědeckých seminářů (research workshops). Jsou tak navíc rozšiřovány vědecké publikace a tím i nejnovější vědecké informace.

Význam vědecké spolupráce organizované vědeckým výborem NATO je tedy nesmírný. Přesto však není vědecký program NATO znám všude. Jak řekl ve svém příspěvku Dr. Stephen Merrett z University College v Londýně, který přiznal, že se o vědecké spolupráci NATO dozvěděl vlastně jen náhodou: o této spolupráci by se mělo více mluvit, měla by se jí dělat větší propagace, několik letáků a brožur nestačí. Mj. také proto byl napsán tento článek.

-red-

Problémy obrany východoevropských zemí

(Z referátu prof. Jánose Farkase, který pracuje na katedře sociologie techniky v Budapešti.)

Podle maďarského odborníka na zahraniční politiku Dávida Meisztera je sdílený pocit bezpečnostního vakuu zavádějící. Obecně se má za to, že Varšavská smlouva byla zárukou bezpečnosti. Protože se zhroutila, je hledáno útočiště v jiné organizaci, jmenovitě v NATO. Mnoho lidí si stále ještě dobře neuvědomuje, že bývalý bipolární svět přestal existovat. Organizace NATO, která zůstala, se transformuje. Pojem bezpečnostního vakuu je založen v podstatě na nesprávném vyhodnocení situace. **Základním rysem východoevropského regionu totiž není vakuum, ale změna. Tato změna je neoddelitelná od nejistoty a nestability.** Hlavním zdrojem nebezpečí je nestabilita. Jediným východiskem z této situace je její eliminace. A té může být dosaženo jen urychlením změny směrem k demokracii ve všech státech regionu.

V posledních letech se také změnil pojem bezpečnost. Vojenské aspekty bezpečnosti byly nahrazeny politickými a ekonomickými, problémy lidských práv. Při zajišťování bezpečnosti hrají hlavní roli nevojenské faktory. Po zhroutilí rozděleného světa byla bezpečnost založená na konfrontaci nahrazena uznáním vzájemných hodnot (pluralistickou demokracií, respektováním lidských práv, ústavním státem, svobodnou tržní ekonomikou) a bezpečností založenou na spolupráci. Její nejdůležitější součástí je teorie neviditelné bezpečnosti, která říká, že **bezpečnost každého (evropského) státu je vnitřně spojena s bezpečností všech států.** Bezpečnost je objektivní situace, ve které není stát ohrožován vnitřními tlaky, přičemž vnější podmínky nepřekážejí demokratickému vývoji a neohrožují státní suverenitu. Avšak pocit bezpečnosti je subjektivní a může být manipulován hromadnými sdělovacími prostředky a vládní politikou.

Nový bezpečnostní koncept

Během studené války byly zdroje nebezpečí založeny na vzájemném strachu z jaderných úderů. (Největší krize byly tyto: berlínská krize v r. 1953, maďarská revoluce v r. 1956, kubánská raketová krize, sestřelení Powersova průzkumného letadla, invaze do Československa v r. 1968, válka v Afghánistánu, umísťování raket středního doletu.) V současné době se zdroje nebezpečí změnily a otázka bezpečnosti se stala komplexnější. Meiszter se domnívá, že následující prvky představují nové zdroje nebezpečí:

- skrytá povaha všeobecné nestability (nepředvídatelnost situace),
- nestabilní státní formace, desintegrační síly, agresivní nacionalismy, které se vynořily z trosk státních federací,
- masakry založené na etnických nebo náboženských základech,
- vzrůstající militantní islámský fundamentalismus,

- regionální konflikty,
- oblasti hladu, tj. ekonomicky rozdělený svět,
- nezvládnutelné masové migrace obyvatelstva,
- vlny politických uprchlíků, tj. útěk před porušováním lidských a menšinových práv,
- zdravotní problémy ohrožující lidstvo (AIDS, drogy),
- nenapravitelná poškození přírodního prostředí (globální oteplení, jaderné katastrofy),
- mezinárodní terorismus,
- rozšiřování vojenských technologií,
- jaderné zbraně (jejich ilegální získávání, koupě, výroba na základě shromážděných informací).

Ve východní Evropě čelíme těmto možným zdrojům ohrožení bezpečnosti: nedostatek zákona a řádu, který se pro tuto oblast stává typickým (viz Deficit zákona a řád od Chestera A. Crockera). Omezenost nezbytných nástrojů a mechanismů. Společná vůle, která je nezbytná pro jejich nasazení, je rozštěpena soupeřícími idejemi. Systémy včasného varování jsou neefektivní. Východoevropské země jsou nestabilní a jejich bezpečnost je křehká. Průvodní symptomy hroutících se státních formací jsou následující: musí být znovu dosažena rovnováha mezi různě motivovanými novými státy, které nahradily bývalá tři uskupení evropských států. Politické změny nejsou vždy mírové. Západní Evropa se integruje, zatímco východní Evropa se desintegruje. Z etnických důvodů nelze vyloučit ani její „rozdrobení“. Slabost bývalého Sovětského svazu a jeho desintegrace se také stává bezpečnostním problémem. Propukají lokální konflikty a Západ je - pochopitelně - neochotný v nich intervenovat. Tím, že Západ povzbuzoval Rusko, aby obnovilo pořádek, legitimoval jeho dnešní přítomnost v „blízkém zahraničí“. Ukrajina si pohrává s myšlenkou stát se jadernou mocností. (Ačkoliv podepsala smlouvu s Ruskem o jaderném odzbrojení, má stále 176 interkontinentálních balistických střel, které mohou přepravit 1240 jaderných hlavic, 41 strategických bombardérů s 328 jadernými hlavicemi.) Staví se nová „berlínská zeď“ chudoby, která může být využita extrémisty na levi i na pravici. Přestože oblast východní Evropy není příliš rozvinutá, stupeň ekologického poškozování je tragický (zdroje přírodní vody jsou znečišťovány, jsou ničeny lesy, velké oblasti zůstávají zamořeny radioaktivitou). Existuje zde mnoho nedbale vybudovaných elektráren, které mohou díky technologické nekázni havarovat (podle Dávida Meisztera).

Koncept současné bezpečnosti bere v úvahu, že nebezpečí, kterým čelíme, nejsou primárně vojenská. Těmi se stávají, až když jsou nesprávně řešeny. Bezpečnost může být zaručena jedině tehdy, když se berou v úvahu všechny faktory. Správné pořadí těchto faktorů je a/ ekonomika, b/ politika, c/ lidská práva, d/ ekologie, e/ vojenské faktory. Stěží můžeme předpokládat, že po propuknutí konfliktu mezi východoevropskými zeměmi bude Západ intervenovat. V jednom svém článku T. G. Ash napsal, že „západní srdce netluče v souladu s evropskými zájmy, svobodou, utrpením a historickými nespravedlnostmi“ (Něpszabadság 24. 7. 1993). Reakce Spojených států na jugoslávskou občanskou válku je obdobná. Max Jacobs ji charakterizuje takto: „Západní společnosti dnes nemají žaludek na to, aby podnikaly vojenské akce mimo své hranice, aniž by byly v sázce jejich životně důležité národní zájmy jako ve válce v Perském zálivu nebo když může být intervence provedena bez větších ztrát jako v Somálsku. To je skutečnost, se kterou musí dnes Evropa žít“ (International Herald Tribune, 1. 3. 1993).

„Hlavou 22“ světové bezpečnosti je konverze zbrojního průmyslu. Závody ve zbrojení vedly k tomu, že vojenský sektor vzrostl mimo ekonomicky tolerované hranice. Mnozí uvažovali o konverzi zbrojního průmyslu a velkých a trvalých „mírových dividendách“, které tato konverze přinese. Zvláště velká očekávání měli v zemích se slabou ekonomikou. Avšak místo předpokládaného ekonomického boomu konverze zahájila spíše období hospodářské recese než prosperity, a to z následujících důvodů:

1. Konverze je technologicky příliš složitý proces a zasahuje celou národní ekonomiku.
2. Zvláště její počáteční fáze vyžadují velké finanční zdroje s dlouhodobou návratností.
3. Začátek konverze s sebou přináší zvýšenou nezaměstnanost.

K únoru 1993 vlastnil každý z 23 států přes 1000 moderních vojenských vozidel, 15 států mělo balistické střely s dosahem 1000 kilometrů, 25 států mělo instalované chemické zbraně. Možná konverze by způsobila sociální a ekonomické problémy. Rovněž je důležitý rozsah subdodavatelského průmyslu (služby, modernizace zbraňových součástí). Vzniká paradoxní situace: je těžké se rozhodovat, zda pokračovat s výrobou zbraní, doprovázenou nezbytným monitorováním a omezeními (které potvrzují nebezpečnost užívaných zbraní), nebo být důsledný v konverzi (způsobující sociální napětí), což by vyvolalo větší krizi.

Konverze se také setkává se silnou opozicí ze strany **zbrojního průmyslu**, protože tento nemá zájem na snižování cen. Neexistuje konkurence, zákonodárné orgány jsou ovlivňovány; korupce na ministerstvech ze strany výrobců zbraní je obecně rozšířená, moderní marketing je neznámým pojmem. Neví se nic o potenciálních zákaznících, nejsou žádné informace o civilním trhu. Zbrojní průmysl má jediného zákazníka, který zadává práci a zároveň na ni dohlíží: ministerstvo obrany. Inženýři pracující ve zbrojním průmyslu se pohybují ve vysoce byrokratickém prostředí, produkce je ve srovnání s civilními podniky nízká, také produktivita práce zaostává, existuje stálý požadavek na zavádění nejnovějších technologií, ale výrobky nemohou být bez úprav využívány pro civilní účely (viz János Szabó - Problémy konverze maďarské armády).

Stažení sovětské armády ze zahraničí a monitorování redukce zbraní způsobují obdobné problémy. Rovněž plán amerického prezidenta Clintona uzavřít vojenské základny se setkal se silnou opozicí. Státníci musí vést velké kampaně, aby obhájili heslo: Dnešní ztráty, zítřejší zisky! Podobná opatření mohou zvyšovat nestabilitu v méně vyvinutých zemích. Je to paradox, ale tímto způsobem se může bezpečnější svět stát mnohem nebezpečnějším.

Dalším syndromem „hlavy 22“ je možnost globálního rozšiřování jaderných zbraní. Dříve bylo možné stanovit určitá omezení, jakou byla například smlouva o nerozšiřování jaderných zbraní, která omezovala počet jaderných mocností. Jejich původní počet se zvýšil z pěti na osm. Další čtyři země prý také vlastní jaderné zbraně - Izrael, Jižní Afrika, Pákistán, Indie; v sedmi dalších zemích existují předpoklady, za kterých by se tyto země mohly stát jadernými mocnostmi, aniž by byly nuceny samy tyto zbraně vyrábět - Argentina, Brazílie, Irák, Írán, Severní a Jižní Korea, Tchaj-wan, a velmi blízko k jejich získání mají i další tři země - Alžírsko, Libye a Sýrie. I rozpad Sovětského svazu způsobil vážné problémy: v roce 1992 pracovalo v tomto průmyslovém odvětví asi sto tisíc lidí, mezi nimi bylo deset až patnáct tisíc vědeckých pracovníků, inženýrů a konstruktérů a dva až tři tisíce, kteří měli

znalosti zpracovatelských technologií. Jestliže se tito lidé rozjedou všemi směry, bude to konec monopolní povahy produkce jaderných zbraní.

Z hlediska konverze je názorným příkladem technologická přestavba průmyslové aglomerace města Los Angeles. Dříve to bývala hlavní základna amerického vojenského průmyslu. To se změnilo. V současné době zde pracuje 3500 společností, počítačových firem v oblasti softwaru a hardwaru, farmaceutickém průmyslu, civilním výzkumu a vývoji. Překvapivě se v této oblasti obnovil i tradiční textilní průmysl. Zpracovatelské firmy, které bývaly spjaty se zbrojním průmyslem, vybavují policejní auta radary, které zlepšují dálniční informační systém. Kombinace vysoké technologie a konvenčního průmyslu tedy může být jedním z řešení problémů, které konverze vyvolala.

Zkušenosti ze semináře v Budapešti

Ve dnech 28. - 31. srpna 1994 se v Budapešti konal pracovní seminář „Vojenský výzkum po studené válce“, organizovaný budapeštskou technikou a Střediskem výzkumu sociálních konfliktů maďarské akademie věd. Pracovníci společenských věd, přední vědci, diplomaté a zástupci armády zde spolu diskutovali o dalším osudu rozsáhlých kapacit vojenského výzkumu, který se po druhé světové válce velmi rozvinul díky antagonismu dvou světových systémů. Ale ani na Západě ani na Východě to není problém jen vojenského průmyslu. Velká část hlavních objevů posledních čtyřiceti let byla financována z rozpočtu na obranu - vlastně v celé Evropě byl vojenský výzkum zdrojem ekonomických inovací.

Seminář sumarizoval výsledky početných mezinárodních programů vztahujících se k evropskému odzbrojení i konverzi posledních pěti let a analyzoval účinnost návrhů na transformaci bývalého sovětského regionu předložených západními experty. Ukázalo se, že západní experti mohou být používáni pouze v rámci určitých oblastí analýzy východní obranné sféry, zvláště co se týče její nejcitlivější části - současného výzkumu určujícího budoucí vojenské technologie. Referáty se shodly ve stanovení nejméně tří různých typů konverze:

* První zahrnuje vojenský průmysl a vojenský výzkum států bývalého Sovětského svazu. Konverze se dotýká nejenom jednotlivých průmyslových společností nebo skupin společností, ale základní struktury celé ekonomiky. Tento typ může být popsán jako civilní ekonomika, která pracuje pro vojenského zákazníka, ale spíše jako speciální organizace vojenské ekonomiky, která nebyla po skončení války demobilizována.

* Druhý typ zahrnuje vojenský průmysl USA, Francie, Velké Británie, Švédska a částečně Německa. Přirozeně i v těchto zemích byla vybudována mohutná síť vojenské výroby a výzkumu, ale jejich konverze je problém, který se týká jen určitého odvětví nebo sektoru a není spjat se základní filozofií celého systému ekonomiky.

* Třetí typ se týká malých států NATO a zemí východní Evropy. Zde konverze ovlivňuje především určité skupiny průmyslových společností. (Je třeba se zmínit, že kapacita maďarského vojenského průmyslu byla vždy nesrovnatelně menší než kapacita vojenského průmyslu v Polsku nebo Československu.)

Seminář prokázal, že se nemůžeme zabývat jen samotnou konverzí jako výlučně ekonomickým problémem, ale že její dřívější neúspěchy a obtíže jsou spjaty s faktem, že navrhované koncepty bezpečnostní politiky nebyly spjaty s transformací vojenského

průmyslu. Pokud nebudeme znát typy příštích konfliktů ani trvanlivost aliancí, které budou spojit, respektive rozdělovat Evropu, a zainteresované velmoci, nebude možné projednávat mezinárodní dělbu práce. Budoucí formování vojenské technologie bude záviset na všech těchto faktorech zahraniční politiky a ekonomiky.

Některé návrhy, vzešlé z tohoto setkání, se týkají společných projektů Východ-Západ, které budou realizovány v nejbližší budoucnosti. Na základě předcházejících zkušeností bude vytvořen speciální referenční systém, s jehož pomocí budou stanoveny vojenskému výzkumu nové úkoly. Na semináři byly také probírány negativní zkušenosti z konverze. Bylo upozorněno na skutečnost, že velká část konkrétních příkladů se týká levného „výprodeje“ výsledků výzkumu a zkušeností, což je eufemisticky označováno jako „civilní aplikace“. (Např. když jeden z největších závodů na výrobu řízených střel začne vyrábět trolejbusy za trojnásobnou cenu, než za kterou ji vyrábějí obyčejné podniky.) A tomu se musíme vyhnout v zájmu všech partnerů.

Závěry

1. Musí být provedeno maximum, abychom zabránili výskytu zhoubné situace popsané v právě předneseném referátu. Plánované změny mají být prováděny s mezinárodní podporou, spolu se sladěním tržních sil a vládních opatření.

2. Západní země musí překonat recesi. Stále vzrůstající důležitost získává vypořádání se s nezaměstnaností, což vyžaduje novou investiční politiku.

3. Východoevropské bezpečnostní problémy budou vyřešeny s pomocí Západu. Organizačním předpokladem je členství v Evropské unii a v NATO.

4. Vzhledem k blížící se ekonomické integraci je třeba dokončit konverzi. Nevojenské bezpečnostní faktory mohou zabránit nebezpečným situacím.

5. Také v budoucnu budou udržovány ozbrojené síly, ale historie nás učí, že nasazení vojska zřídka kdy vedlo k trvalému řešení. Mezi 180 válkami, které byly vedeny po skončení druhé světové války, jich bylo mnoho „stále se vracějících“. Navíc porážka jedné válčící strany nezbytně neznamená, že problém bude vyřešen. Může vést k novým konfliktům.

6. Znalostní a technologický transfer je předpokladem a nejefektivnější formou ekonomické spolupráce, při které rozvinutější země musí nabídnout pomoc těm méně vyspělým. Ve skutečnosti je to v jejich vlastním zájmu, neboť konzervování a prohlubování zaostalosti může zvyšovat náchylnost ke konfliktům. Nejdůležitější oblastí transferu znalostí a mezinárodní spolupráce je ekologie.

Situace po skončení studené války způsobila vznik nových otázek, na které hledáme nové odpovědi a řešení. Zabývá se jimi také tento seminář. Doufám, že známí vědci, kteří se zde shromáždili, přispějí svými myšlenkami k novému pohledu na tyto závažné problémy.

Plukovník Ing. Miroslav Veselý

K některým systémovým problémům logistiky v resortu MO

V budování systému logistiky v rámci celkové transformace AČR byla završena první etapa. Dosažené výsledky zhodnotilo 2. zasedání kolegia MO dne 21. 2. 1995. S ohledem na to, že zasedání poukázalo na problémy v této oblasti, ministr obrany k závěrům kolegia uložil provést důkladnou analýzu současného stavu logistiky, ve které definoval uceleně logistiku v resortu, její funkce, činnosti, tok informací a nákladovost. Navrhnul cíle logistiky v resortu a k nim optimální strukturu, velikost, působnost a organizační začlenění prvků logistiky i způsob přechodu k navrženému cílovému modelu.

Úsekem NMO a Štábem logistiky AČR byla v rámci plnění uvedeného úkolu zakončena v první polovině dubna 1995 tvorba dvou konkurenčních koncepčních materiálů. O uvedených materiálech doposud nebylo rozhodnuto. Zatím jsou řešeny pouze dílčí problémy, např. fungování podvojného účetnictví v resortu, zabezpečení tvorby jednotného materiálového katalogu a oblast hospodářské mobilizace.

Rozdělení působností vrcholového řízení v logistice mezi čtyři subjekty, tj. odbory úseku NMO, úřady v podřízenosti NMO, Štáb logistiky AČR a Velitelství logistiky se ukázalo jako málo efektivní, nepružné, personálně zbytečně náročné, pro podmínky AČR nevhodné. Autonomně stanovené a vzájemně nedůsledně sladěné působnosti uvedených složek, mnohdy násilné dělení činností na správní a vojensko-odborné spolu s dlouhodobou absencí Organizačního řádu MO a GŠ vedly navíc k poruchám jejich vzájemné komunikace. Některé hlavní projevy uvedených problémů jsou předmětem níže uvedených úvah.

Finanční a věcné zdroje

Jedním z hlavních úkolů správní části resortu MO je *řízení zdrojů*. Logistika má při jeho plnění nezastupitelnou roli, která spočívá v naplňování finančních zdrojů věcným obsahem co nejefektivněji a v souladu s mírovými a válečnými potřebami AČR.

V oblasti hospodaření s rozpočtovými prostředky na úrovni ústředního orgánu jsou pravomoci přiděleny NMO a v jeho úseku funkcionářům s rozpočtovou působností ve smyslu vyhlášky MF ČR č. 205/1991 Sb., o hospodaření s rozpočtovými prostředky státního rozpočtu ČR (ředitel OSM MO, OUSS MO). Tito funkcionáři nemají přímou odpovědnost za stav připravenosti AČR. Ta je dána NGŠ AČR a příslušným velitelům všech stupňů. Zde se projevuje základní rozpor mezi kompetencemi a odpovědností, kdy jsou úsekem NMO přerozdělovány finanční prostředky, vydávány závazné normativní akty

atd., a tím je zásadně ovlivňováno splnění úkolů AČR, za které nese odpovědnost NGŠ AČR.

Tento rozpor může v budoucnu vyřešit dobře fungující systém plánování, programování a rozpočtování (SPPR), který dokáže objektivizovat potřeby jednotlivých programových prvků, jehož produktem bude adresné přidělení prostředků programovým prvkům s vysokým procentem eliminace rizik a naopak jejich odebrání méně potřebným programovým prvkům.

V současné fázi zavádění a sladování podmínek realizace SPPR, jejich vstupů a výstupů, neumožňuje SPPR sladit rozdělování finančních a věcných zdrojů podle pevně stanovených postupů. Toto bude obtížné vždy za situace, kdy požadavky značně převyšují možnosti.

SPPR se rozvíjí podle vzoru PPBS ozbrojených sil USA bez dostatečného respektování podmínek AČR. Realizace II. cyklu SPPR k vypracování programového plánu AČR na léta 1996-2000 a rozpočtu na rok 1996 přeceňuje postavení správců hlavních programů a správců programů (jako představitelů jednotlivých druhů sil podléhajících se na eliminaci rizik) a nemůže zatím splnit očekávání, zejména proto, že:

▲ mechanismus SPPR nezajišťuje stále potřebnou objektivizaci určení podílu programového prvku na eliminaci rizik. Za pomoci složitých algoritmů je tento podíl vypočítáván na základě subjektivních (a do jisté míry za některé programy nekvalifikovaných) vstupních údajů. Dosažení potřebné, řádově několikanásobně vyšší objektivizace tohoto klíčového ukazatele je ve střednědobé perspektivě (minimálně do vybudování kvalitních automatizovaných informačních systémů) nereálné,

▲ AČR nemá obdobné systémové uspořádání jako ozbrojené síly USA, tedy nemá na úrovni jednotlivých druhů sil a vojsk (pozemního vojska, letectva, PVO atd.) obdobné orgány, např. logistiky. Tento model je s ohledem na početní stavy, velikost AČR a jeho personální náročnost nepřijatelný a byl by krokem zpět,

▲ AČR nemá na úrovni řady nejnižších prvků, které se zapojují do procesu plánování (především dislokačně odloučené jednotky útvarů, logisticky nesamostatné útvary a zařízení), potřebné know-how (pracovníky, kteří by toho byli schopni) ke kvalifikovanému určení, resp. odhadu potřeby finančních prostředků na jednotlivé rozpočtové položky dle rozpočtové skladby,

▲ stále na nízké úrovni jsou rozpracovány finanční standardy pro spolehlivé ocenění základních provozních činností útvarů a zařízení AČR,

▲ je nutné dopracovat metody a postupy pro plánování finančních prostředků na jednotlivá výcviková opatření a jejich případnou adresnou realokaci v rámci procesu schvalování a řízení rozpočtu MO.

Materiální zabezpečení a související služby

Proces zabezpečení AČR materiálem (*materiálový tok*) a službami v sobě zahrnuje vývoj, aktivizaci zdrojů, zabezpečení výroby, nákup, skladování, přepravu a distribuci, technické zabezpečení, odsun a vyřazení nadbytečné vojenské techniky a materiálu, jejich rušení a likvidaci.

Základní slabinou současného systému je nesoulad řídicích procesů při tvorbě a rozdělování finančních zdrojů na straně jedné a materiálních zdrojů na straně druhé. Potřebu vojsk nelze operativně zohlednit v závislosti na přidělených zdrojích bez zásahu dalších

mezičlánků. SPPR nesehrává ještě potřebnou roli. Proto se nadále rozpor prohlubuje. Vztahy mezi Štábem logistiky AČR a Odborem správy majetku MO nejsou dostatečně pružné a nezabezpečují včasnou realizaci příslušných řídicích aktů. To se projevuje především v opožděném změnovém řízení plánu MTZ, v realizaci nákupů nové techniky a odprodeji přebytečného a neupotřebitelného materiálu, v opožděném rozpracování zákonů ČR do podmínek armády.

Projevuje se duplicita a rozřístíšenost funkcí při zabezpečování hospodářské mobilizace. Odborem nákupu materiálu a služeb je zabezpečována pouze část potřeb AČR ve vztahu na resorty státní správy. Jde o požadavky na zajištění zásob materiálu ve státních hmotných a mobilizačních rezervách, na uchování výrobních schopností a mobilizačních rezervách, na uchování výrobních schopností a částečně požadavky na zajištění krizových plánů u jednotlivých subjektů hospodářské mobilizace. Ostatní požadavky, zejména na zajištění mobilizační infrastruktury v oblasti železniční, silniční i potrubní dopravy a veterinární služby si musí zajišťovat příslušné složky GŠ AČR u subjektů hospodářské mobilizace přímo i přesto, že k tomu nemají patřičné kompetence a pracovníky.

Evidence majetku

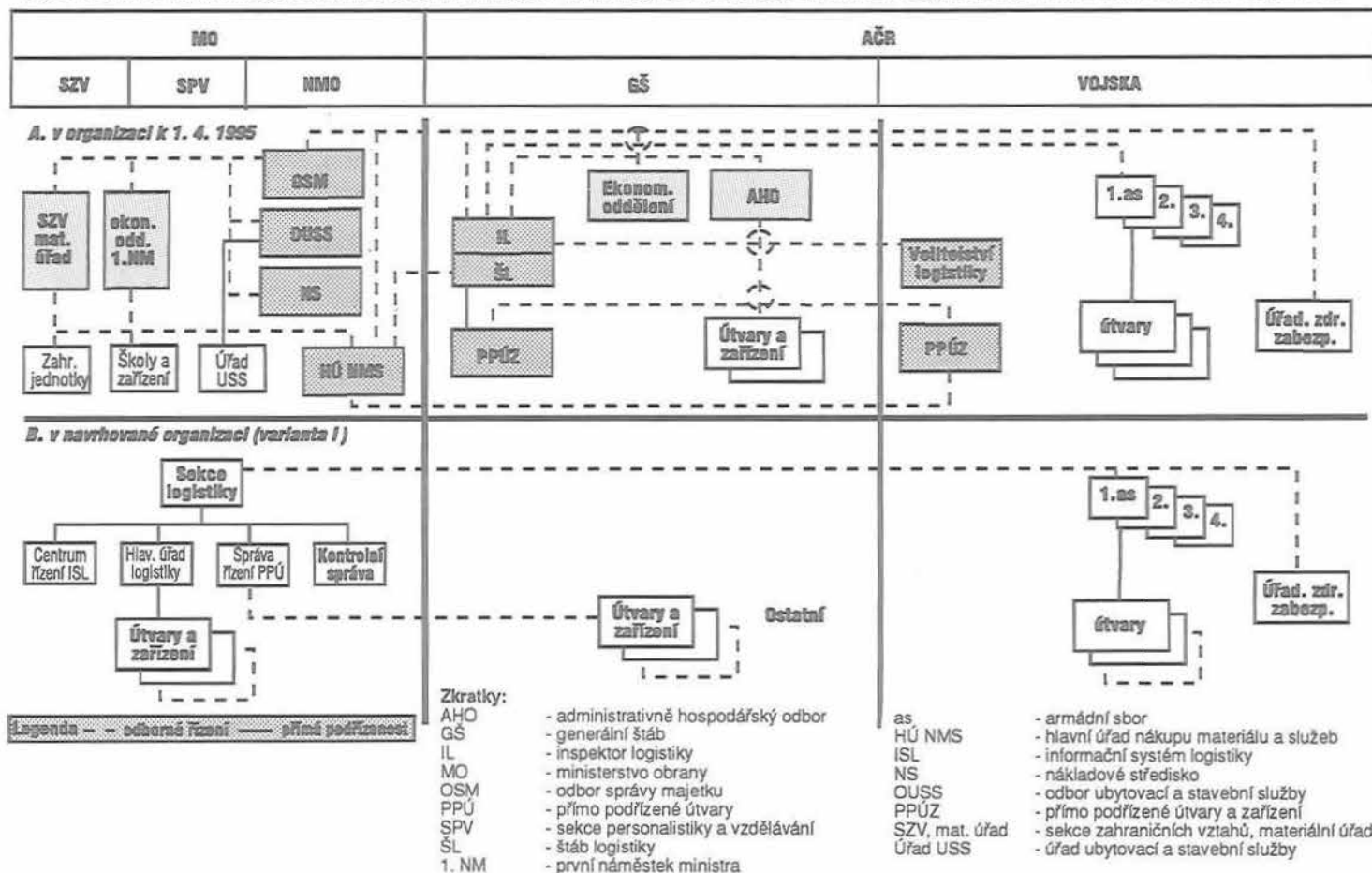
Tvoří základ pro správu movitému majetku státu v resortu. Oblast evidence majetku státu je v současné době upravena ustanoveními zákona o účetnictví č. 563/91 Sb. Aplikací ustanovení tohoto zákona v rámci resortu obrany došlo ke sloučení různých druhů metod řízení. Účetnictví je ekonomickou metodou řízení, kdy objektem účetnictví jsou hospodářské prostředky organizace, zdroje těchto prostředků a jejich pohyb, sledovaný ve vzájemné spojitosti v peněžním vyjádření. Ve smyslu § 1 zákona č. 563/1991 Sb. byl rozkazem MO č. 28/1995 účetní jednotkou určen resort jako celek a jeho jednotlivé součásti v členění podle programové struktury se považují za nákladová střediska.

Stávající evidence materiálu v AČR vedená podle služebního předpisu Vševojsk-17-5 je postavena na poskytování informací ve věcném vyjádření, tj. informací potřebných pro zásobování, přerozdělování, opravárenskou činnost apod. Logistika pracuje prioritně s touto formou údajů, potřebuje však i hodnotové vyjádření.

Lze odvodit závěr, že účetnictví jako metoda nemůže poskytovat veškeré informace potřebné pro kvalitní činnost logistiky, a je proto nezbytné dále vést evidenci materiálu z věcného hlediska.

Odborníci budou zcela jistě pokládat za logický a nezbytný požadavek, aby evidence materiálu ve smyslu předpisu Vševojsk-17-5 byla vedena za stejné prvky organizační struktury, které systém podvojného účetnictví považuje za nákladová střediska. A zde stávající systém rodí další disfunkci. Příslušné složky úseku NMO v zájmu podvojného účetnictví stanovují nákladová střediska jen podle potřeb teritoriální působnosti vojenských finančních úřadů. Tato střediska v mnohých případech nemohou vést potřebnou evidenci materiálu, protože nemají potřebný personál, nebo jim to nedovoluje přidělení do logistické péče apod. Logistika naopak potřebuje pro svoji činnost, aby jako nákladová střediska figurovaly mnohdy jiné složky. Projevem této disfunkce je pak i to, že dokumenty, podle nichž provádí činnost stovky velitelů a tisíce příslušníků štábů všech stupňů řízení v AČR, označují a nazývají bez jakéhokoliv vysvětlení „dislokačně odloučenou jednotku útvaru, pobočku útvaru,

SCHEMA SAMOSTATNÝCH PRVKŮ V SYSTÉMU ŘÍZENÍ LOGISTIKY A ZÁKLADNÍ VAZBY

vojenskou správu budov apod.“ vojenským útwarem (viz Metodické pokyny pro rozpočtování v resortu MO na rok 1996, k čj. 273/11-6-OEKR MO).

* * *

Ti, kdož jsou detailně obeznámeni s problémy logistiky v resortu MO, se jistě ztotožní se závěrem, že parciální řešení dílčích problémů nemůže vést k pozitivním výsledkům, ale pouze prodlouží, možná i zkomplikuje stávající nedobry stav.

Situace vyžaduje přijmout co nejdříve zásadní opatření k dosažení požadovaných systémových změn. Příslušné podkladové materiály byly vypracovány. Možné řešení spočívá ve vytvoření jednotného systému logistiky v resortu MO, který nebude prvky organizační struktury dělit podle toho, zda vykonávají správní činnost, nebo vojensko-odbornou činnost a jehož vrcholný řídicí orgán bude odpovědný a bude řídit v rozsahu své působnosti (cestou svých podřízených složek) logistickou podporu až do útvaru vto. Ilustraci takového systému s jeho základními prvky uvádí přiložené schéma.

Otázka přibližování se k NATO má dvě základní roviny: jednu zahraničněpolitickou a druhou spíš vojensky technickou. Ministerstvu obrany přináležejí právě tato druhá úroveň. To znamená připravit naši armádu tak, aby nebyla oslabením, ale přínosem pro NATO, až se staneme jeho členem, přičemž nejde ani tak o to mít stejné zbraňové systémy, ale stejné systémy velení, řízení a spojení. Na to se my, při respektování oné zahraničněpolitické koncepce, především koncentrujeme.

Z rozhovoru časopisu AR 2005 s ministrem obrany ČR RNDr. Vilémem Holáněm - červen 1995.

Vojenská logistika - samostatný vědní obor

Na základě doporučení akreditační komise při vládě ČR byl na Vojenské akademii rozhodnutím ministerstva obrany akreditován obor doktorandského studia vojenská logistika. Protože dosavadní vědní obory se uplatňují již jen ve vědecké přípravě podle vyhlášky České komise pro vědecké hodnosti č. 64/1977 Sb., která bude zákonem o vysokém školství zrušena, nahrazují je na všech vysokých školách doktorandské studijní obory, které jsou zároveň obory pro habilitaci docentů a jmenovací řízení profesorů. Vznik těchto oborů je v řadě případů důsledkem zásadních politických a ekonomických změn, tak jak je tomu právě u oboru vojenské logistiky, o které také pojednává následující článek.

Zavedení logistiky do AČR má za cíl vybudovat systém, který bude efektivnějším způsobem zajišťovat válečné a mírové potřeby v oblasti materiálu a služeb a postupně bude slučitelný s logistickými systémy armád NATO. Je evidentní, že podstatou zavedení logistiky do AČR je nahrazení původních systémů technického zabezpečení a týlového zabezpečení jedním systémem, který je funkčně nahrazuje, ale na odlišných metodických a organizačních principech. Struktura funkčních potřeb AČR se totiž podstatně nezměnila - vojáky je nutno i nadále živit, vystrojit a ubytovat, techniku je nutno ošetřovat a doplňovat pohonnými hmotami, materiál je nutno skladovat, dopravovat atd. Co se ale zásadně změnilo, to jsou podmínky realizace těchto potřeb, a to jednak použitím AČR k obraně na vlastním území, které umožňuje ve velkém rozsahu využít materiálu a služeb civilního sektoru (kromě případného vyčlenění jednotek do mezinárodních sil mimo území státu) a dále zavedením efektivnějších metod řízení založených na zjednodušení materiálových tříd a využití moderních informačních technologií, které zkrátí podstatně reakční dobu zásobovacího systému, a tím umožní snížit pojistné zásoby na všech stupních. Tento proces transformace od jednoho systému k druhému za současného zachování funkční kontinuity není a nebude jednoduchý a zahrnuje široké spektrum problémů, které se odrážejí i na stránkách Vojenských rozhledů.

Charakteristické je v této souvislosti frekventované použití termínu logistika s různými přívlastky: logistika AČR, logistika GŠ, armádní logistika, vojsková logistika a velitelství logistiky. Prvky s akviziční funkcí, které zajišťují vstup rozhodujícího podílu materiálu a služeb k zabezpečení potřeb armády z úrovně ministerstva obrany, sice nemají žádný logistický přívlastek (např. Hlavní úřad nákupu materiálu a služeb), ale představují nezastupitelný článek celku, který termín vojenská logistika charakterizuje úplněji než logistika AČR.

Termín *vojenská logistika* (military logistics) se poprvé objevil před 35 lety v knize admirála Ecclese „Logistika v národní obraně“ v dodnes citovaném pojetí mostu mezi ekonomikou státu a bojovými silami. Eccles s ohledem na poválečný rozvoj civilních aplikací logistiky v USA rozlišil v definicích:

- logistiku jako proces plánování a poskytování zboží a služeb obecně,
- civilní logistiku jako proces plánování a poskytování zboží a služeb v civilní ekonomice,
- vojenskou logistiku jako proces plánování a poskytování zboží (materiálu) a služeb pro ozbrojené síly.

Pro civilní logistiku se dnes používá termín *hospodářská logistika* a definice obecné logistiky prošla vývojem, který je charakteristický stále širším pojetím přesahující původní oblast koordinace a řízení materiálových toků v systémech. Potřeba rozlišení vojenské a hospodářské logistiky nevyplývá jen z rozdílné sféry působení, ale i z rozdílného principu.

Vojenská logistika není totiž na rozdíl od hospodářské logistiky procesem jednorázové spotřeby, ale musí zajišťovat materiálové a obslužné toky v permanentním stavu očekávání nepřítel, a to i po desítky let životnosti vojenské techniky. Proto je nutno posuzovat logistiku vojenských systémů z hlediska životního cyklu systému, neboť zkušenosti ukazují, že náklady provozu a údržby mohou třeba významně převýšit náklady pořizovací a jsou ve vzájemném vztahu - dražší kvalitnější technika může být v provozu spolehlivější a vyžadovat nižší náklady na údržbu a opravy, nebo naopak. Obdobně zvýšení nákladů na preventivní údržbu může vést ke snížení nákladů na korektivní údržbu a opravy, pominout nelze ani náklady na vyřazení. Proto budoucnost logistiky je v *integrované logistické podpoře* (Integrated Logistic Support - ILS), tj. v komplexním posouzení všech zdrojů, které budou podporovat funkci zaváděného systému (objekty, personál, údržba, nástroje, zásobování, manipulace, doprava, data, výcvik, finance) a jejich efektivní koordinaci v průběhu životního cyklu.

Vymezení vojenské logistiky k návazným oblastem činnosti (tzv. podstatnému prostředí) přispívá nejen k přesnějšímu stanovení oblasti obsahu a úkolů vojenské logistiky, ale zároveň vytváří podmínky pro to, aby teorie logistiky plnila vůči vojenské logistice funkci metodologickou a aby vojenská logistika využívala všech poznatků praxe logistiky hospodářské. Samozřejmě tam, kde jde jednoznačně o vojenské prostředí, postačí termín logistika bez bližšího určení.

Současné postavení vojenské logistiky jako vědního oboru vyplývá v podmínkách AČR především z výše uvedené obsahové kontinuity mezi týlovým a technickým zabezpečením a logistikou. Z této souvislosti by pak bylo možno vyvodit, že vlastně nejde o vznik nového vědního oboru, ale o oddělení příslušných vědních úseků z původního širokého vědního oboru *operační a bojové použití druhů vojsk, speciální, technické a týlové zabezpečení*. Takto jednoduchý ale problém vzniku vojenské logistiky jako vědního oboru není, a to z několika důvodů:

1. Vojenská logistika se od týlového a technického zabezpečení liší méně obsahem, ale podstatně více metodami a tedy i teorií.
2. Vymezení vojenské logistiky pomocí struktury vojenských věd má smysl, pokud jsou vojenské vědy jako součást vědy uznávány, což není případ států, ke kterým se chceme přiblížit.
3. Akceptování logistiky jako vědy není doposud jednoznačné, protože vědečtí puristé namítají, že teorii logistiky lze rozdělit do již etablovaných věd a logistiku považují pouze za specifickou oblast teorie a praxe.

K prvnímu důvodu je nutno vzít v úvahu, že vojenská logistika jako vědní obor zkoumá zákonitosti procesu zabezpečení vojsk materiálem a službami jako komplexní problém, zatímco jednotlivé úseky týlového a technického zabezpečení byly zkoumány relativně samostatně a zpravidla s tendencí určitého přesahu do technického řešení a případně i do oblasti bojového použití. Byl to pokus rovněž o komplexní přístup, ale zúžený na jeden úsek zabezpečení a vzhledem k různé vědní podstatě přesahujících problémů většinou zaměřený na popisnou analýzu všeho a kvantitativní analýzu ničeho. Jako východisko k překonání takového přístupu bude nutno výrazněji odlišit hledisko teorie a praxe, což ilustruje následující příklad.

Jestliže se zabýváme návrhem diagnostického zařízení, analýzou provozních parametrů nebo technologií opravy techniky, je to náplň práce odborníků logistiky, ale patří do technických věd.

Jakmile řešíme úlohu, kolik diagnostických zařízení a v jakém systému údržby zajistí požadovanou spolehlivost provozu, kde budou nakoupena, na jakém organizačním stupni budou začleněna, kde bude opravována a jak velké budou zásoby náhradních dílů a způsob jejich doplňování - to jsou úkoly vědního oboru vojenská logistika. Samozřejmě, že existuje řada mezních úloh interdisciplinárního charakteru, ale základním kritériem logistických úloh je, zda převažují problémy plánování, organizace a především koordinace materiálových toků a obslužných operací.

U druhého důvodu je zřejmé, že dosavadní, původně koaliční systém oborů a úseků vojenských, vojensko-technických a dalších vojensko - věd je překonaný a to nejen z politických důvodů. Ve vědě se všeobecně projevuje tendence k širší pojatým vědním oborům a vzhledem k rostoucímu podílu výzkumu interdisciplinárního charakteru se stále více prosazuje problémová klasifikace místo hlediska striktně vědněoborového.

O transformaci struktury vědních oborů v České republice se sice uvažuje, ale v tomto roce se začalo používat pro zařazení projektů ucházejících se o celostátní granty informační struktury SIGLE a také již byly posuzovány možnosti jejího využití i pro klasifikaci vojenské vědy (výstižněji vědy o vojenství). *Informační struktura SIGLE* (System for Information on Grey Literature in Europe) je používána ve společné bibliografické databázi deseti států Evropské unie a umožňuje přístup k tzv. šedé literatuře zahrnující dokumentaci a zprávy o výzkumných a vývojových projektech.

Celkem 21 skupin a 245 podskupin této struktury umožňuje zařadit každý výzkumný a vývojový projekt a doporučuje se pro praktické použití zařadit projekt do 2 - 3 skupin současně, aby byly postiženy všechny interdisciplinární souvislosti. Pro klasifikaci vědních oborů není ale tato struktura přímo použitelná, protože nemá systematické uspořádání od obecného k zvláštnímu a není homogenní, některé skupiny jsou velmi široké a jiné tak jedinečné, že jejich využití je sporadické. Zajímavé je, že 21 použitých základních klasifikačních skupin obsahuje dvě výhradně vojenské - *vojenství* (military sciences) a *výzbroj* (ordnance). Členění skupiny vojenství [5] se zásadně liší od dosavadního uspořádání vojenských věd, ale postavení logistiky na úrovni strategie a taktiky není ničím novým a najdeme je v pracích Jominiho, Ecclese a především Thorpeho, který v roce 1917 uvedl do teorie a praxe dnešní obsah pojmu logistika (do té doby omezený na zásobování a přesuny vojsk).

K třetímu důvodu je nutno zdůraznit, že logistika v porovnání s jinými vědami se ještě vyvíjí. Její silnou stránkou je ale rozsáhlá a stále se rozšiřující oblast empirického poznání,

a to vertikálním směrem (řešení malých dílčích úloh až po komplexní systémy), i horizontálním směrem (pronikání do dalších oblastí lidské činnosti).

Pro její metodologický aparát je charakteristické využití celé řady metod z jiných disciplín (matematická statistika, teorie grafů, teorie spolehlivosti, metody operační analýzy, počítačová simulace, hodnotová analýza atd.). Vlastní teoretický aparát je ale omezený - charakteristickou je především teorie zásob, teorie obnovy, teorie dopravních proudů a řešení dopravních a distribučních úloh. Ve světě ale vychází celá řada časopisů zaměřených na logistiku s teoretickými články odpovídajícími svou odbornou úrovní časopisům etablovaných věd.

Aplikace teoretických poznatků logistiky do společenské praxe přináší významné ekonomické i mimoekonomické efekty a její význam pro moderní průmysl, obchod, dopravu a samozřejmě armádu je nesporný.

Logistika z hlediska vědy je v obdobné situaci jako doprava a management, které bývají také považovány pouze za specifickou oblast teorie a praxe, a tedy ne ještě plnohodnotné vědní disciplíny. Zajímavý je v této souvislosti poznatek z Námořní postgraduální školy v Monterey, kde jsou tyto disciplíny zahrnuty pod Administrative Sciences v různých studijních oborech včetně možnosti dosáhnout hodnosti PhD. Integrované pojetí odpovídá interdisciplinárnímu charakteru zmíněných vědních disciplín a má současně i synergický efekt vyplývající z posílení společného teoretického základu.

V těchto širších souvislostech je účelné se zmínit o vědním oboru *ekonomika obrany státu*, protože se objevují názory logistiku tomuto oboru přiřazovat nebo dokonce podřizovat. Ekonomika obrany (nebo národní bezpečnosti) je oborem ekonomie, který se zabývá makroekonomickými a mikroekonomickými závislostmi mezi ekonomikou státu a jeho bezpečností. Obrana nebo lépe bezpečnost státu je klasickým produktem ekonomiky veřejného sektoru, který je určen všem (obdobně jako stav životního prostředí) a nelze z ní vyloučit jednotlivce, kteří si nepřejí přispívat na obranu svými daněmi. Protože užitek z obrany je určen bez rozdílu všem, nemůže fungovat tržní mechanismus a cenu obrany neurčuje konkurence. O to obtížnější je úloha státu, který musí najít včas odpověď na otázku fatálního významu - „jak mnoho je dost pro obranu“. Přestože obrana není klasické zboží, platí pro ni celá řada makroekonomických i mikroekonomických závislostí tržní ekonomiky, které mohou být aplikovány například na stanovení možného podílu národního důchodu na obranu pomocí křivky produkčních možností, minimalizace nákladů při požadované úrovni obranného potenciálu pomocí křivek konstantní produkce a konstantních nákladů, možnosti rekrutace pomocí křivek nabídky a poptávky atd.

Závěrem by bylo možno položit otázku, zda je vůbec účelné věnovat takovou pozornost vymezení jednoho vědního oboru. Je evidentní, že bez systematického uspořádání a vysvětlení nelze vůbec o vědě uvažovat. Jestliže se ale poměrně zřetelně vymezuje *co* by měly vojenské vědy zkoumat, je nutno odpovědět i na otázku *kým a za co*. A zde bude hodně záležet na tom, jak se v resortu obrany podaří realizovat právě přijatý systém státní podpory výzkumu a vývoje a definovat vědní politiku resortu vůbec.

Literatura:

- [1] Blanchard, B.: Logistic Engineering and Management. Nev Jersey, Prentice Hall 1986.
- [2] Duda, J.: Logistika Armády České republiky. Vojenské rozhledy, 2, 1993, č. 6, s. 24 - 39.
- [3] Eccles, H.: Logistics in the National Defense. Harrisburg, Stackpole Co. 1959.

- [4] Jomini, H.: Zarys sztuki wojennej. Warszawa, MON 1966.
- [5] Manual SIGLE, Brussels, EAGLE 1990.
- [6] Olvey, L. - Golden, J. - Kelly, R.: The Economics of National Security. New York, Avery Publishing 1984.
- [7] Thorpe, G.: Pure Logistics. The Science of War Preparation. Washington, National Defense University 1986.

Co byste odpověděl člověku, který by vám tvrdil, že naše dnešní armáda není obranyschopná?

Za prvé, že armáda, která by měla bránit zemi, je třikrát až čtyřikrát větší než ta armáda, která je teď ve zbraní. Většinu by tvořili záložníci. Míra odhodlání občanů bránit tento stát a plnit v uniformě úkoly, na něž byli připravováni, je zároveň mírou bojeschopnosti naší armády. Za druhé: je pravda, že na rozdíl od dneška bývalo v dobách Varšavské smlouvy každoročně několik strategických a operačních cvičení i s ostrými střelbami. Přesto bych bojeschopnost naší armády hodnotil jako standardní. Není to žádná exkluzivita, ale myslím, že v krátké době, po „usazení“ vojska a po „zaběhnutí“ normálního výcvikového režimu, se dosáhne takového stavu, jaký prokazuje brigáda rychlého nasazení, některé raketové jednotky či naši vojáci v rámci UNPROFOR. Tam je třetina profesionálů a dvě třetiny záložníků - čili zhruba stejná struktura, jakou bude mít budoucí česká armáda.

Z rozhovoru časopisu Týden s vojenským poradcem prezidenta republiky armádním generálem Karlem Pezlem - červen 1995.

František Němec

Armáda 21. století

(K článku plk. Ing. F. Valacha CSc. - *Náměty pro model armády 21. století - uveřejněnému ve VR 1/95*)

Na prognózy dalšího vývoje národa či úvah o zachování státu nelze použít historických zkušeností. Ačkoliv na základě některých zkušeností může vzniknout dojem, že příští století bude stoletím úsilí některých národů o získání státní samostatnosti, není možné přehlédnout, že v nejvyspělejších zemích stále více sílí integrační tendence, které se již řadu let úspěšně prosazují v oblasti ekonomické a v současné době se začínají uplatňovat i v oblasti politické. Není vůbec náhodné, že se tak stává především v Evropě, která byla na počátku obou světových válek, ale patří také vedle USA a Japonska k průmyslově nejvyspělejší částem světa. Zdá se, že o příští státní samostatnosti, jejím zachování či omezování, se bude rozhodovat v oblasti politické. Úsilí o zachování národa, snahy o jeho další rozkvět se budou odehrávat na poli ekonomickém a kulturním. Hospodářská a následná politická integrita, která bude iniciátorem volného pohybu obyvatelstva, pravděpodobně postupně změní národnostní složení některých současných států. Národ zřejmě již nebude chápán v našem tradičním pojetí, ale spíše se přiblíží k pojetí francouzskému či britskému, kdy Francouzem se cítí a je za něj považován každý občan trvale ve Francii žijící, bez ohledu na svůj etnický původ.

Je velmi těžké se smířit s názorem autora článku, že „způsoby řešení rozporů násilnými prostředky jsou trvalým jevem světových dějin“ nebo že „se nelze domnívat, že by právě následující století tento trend úplně změnilo“. Není tomu tak dávno, kdy se rozpory mezi jednotlivci řešily násilím, snad jen několik století. Naše generace již považuje za samozřejmé, že pro řešení těchto rozporů máme zákony, státní správu, policii a soudy.

Pokud jsou válkami řešeny problémy mezi státy a národy, tak to je pouze důkazem rozporu mezi současnou vysokou úrovní civilizace a přežitými vztahy uvnitř lidstva. Integrační úsilí v západní Evropě v posledních desetiletích je důkazem, že lidstvo si tento nenormální vztah začíná uvědomovat.

Je nesporné, že válka již přestává být metlou pro úspěšné řešení rozporů. Není náhodné, že se po válce projevují silné tendence výsledky války zvrátit.

Lidstvo si stále více uvědomuje, že největší hodnotou vůbec je lidský život. A právě život jednotlivce je válkami nejvíce ohrožován. Člověk je vychován k odmítání násilí, k úctě k lidskému životu, ale zároveň je vychován a cvičen k tomu, aby podle rozhodnutí státních orgánů dával svůj život k dispozici a cílevědomě zabíjel jiné. Není náhodné, že stále více lidí odmítá vojenskou službu. Někdy se snažíme tuto situaci svalovat na některé naše přechodné a specifické problémy. V nedávno vydané knize česko-francouzského spisovatele Milana Kundery říká hrdina Nesmrtelnosti: „Dovedeš si představit francouzskou

mládež, jak jde bojovat za vlast? Medvěde, válka se už stala v Evropě nemyslitelnou. Lidé v Evropě už nejsou s to válčit.“

I když lidstvo je stále ještě zmítáno řadou konfliktů (patří sem i konflikt v bývalé Jugoslávii), je nutno objektivně konstatovat, že po pádu komunismu se situace ve světě zásadně změnila. Byla odstraněna příčina možného globálního konfliktu - komunistická snaha ovládnout svět. Za povšimnutí však také stojí, že i řada místních konfliktů se zmírnila nebo již skončila, protože také v nich byl rozhodujícím činitelem komunistický vliv.

Není možné souhlasit s autorem článku, když tvrdí: „Dále je možné vzít v úvahu skutečnost, že mentalita homo sapiens se v podstatě nezměnila. Stále přetrvává jedna z dominantních vlastností, jíž je touha po moci a bohatství, která je na jedné straně určitou silou vývoje, na druhé straně však i zdrojem krizí, konfliktů různé intenzity a rozsahu, od individuálních k mezinárodním.“

Tak špatné to s člověkem není. Každý jedinec v normální demokratické společnosti je zainteresován na úrovni svého života i životy své rodiny. Moderní současný vzdělaný člověk si však uvědomuje, že prostředky k dosažení těchto cílů nemůže používat na úkor jiného člověka. A proto tyto cíle prosazuje vlastní aktivitou, pracovní i politickou. Těmito aktivitami v podmínkách pluralitní demokracie, soukromého vlastnictví a tržní ekonomiky zvyšuje nejen kvalitu svého života, ale i života svých spoluobčanů, kteří z různých důvodů jsou méně úspěšní. Pro většinu současných lidí je násilí ve vztahu mezi jednotlivci nepřijatelné a stále více lidí není ochotno podporovat násilí při řešení sporů mezi státy a národy.

Celosvětově je možné sledovat, jak se demokratické režimy ustavují v dalších zemích. A demokratické režimy si moc dobře uvědomují, že ekonomické povznesení státu není možné řešit násilím, ale právě naopak pouze spoluprací s vyspělými zeměmi. Autor má pravdu, že řada národů není zatím ještě spokojena se svým postavením. Zřejmě ještě dojde ke vzniku dalších nových národních států. Dojde však skutečně ke zvýšení počtu samostatných států na 300 - 400? Zatímco některé státy ještě vznikají, tak jiné státy spíše volají po integraci. Je možná i druhá prognóza - plným uplatněním lidských práv národnostních menšin, pak touha po vzniku dalších malých států se bude zmenšovat.

Věřím, že se autor článku mylí (a budu velmi rád, jestliže to příští vývoj potvrdí), když podceňuje další vývoj OSN. Je možné spíše očekávat, že úsilí o zvýšení významu OSN rychle poroste a že to bude určité v příštím století právě tato organizace, která bude schopna zabránit propuknutí konfliktů, vzniklé konflikty likvidovat a viníky potrestat.

Bylo by proti veškeré logice, kdyby se splnily předpoklady, že zdrojem napětí v příštích desetiletích budou kolize kultur. Rozdílnost kultur a jejich vzájemná nesnášenlivost na tak malém prostoru, jakým je zeměkoule, byla způsobena malými komunikačními možnostmi mezi jednotlivými oblastmi zeměkoule, a tím jejich izolovaným vývojem. V poslední době jsme se všichni na zeměkouli přiblížili, všichni máme k sobě velmi blízko. Nepochybně se na celé zeměkouli vyrovnáváním ekonomické úrovně, vzdělanosti, při stále se prohlubujících vzájemných stycích, postupně sjednotí přístupy k životu. Musí k tomu dojít, jakmile zaniknou důvody, pro které tyto rozdílné kultury vznikly. Demokratický model společnosti se zákonitě prosadí na celém světě, i když to nějakou dobu ještě bude trvat.

Na rozdíl od autora se domnívám, že vzhledem k tragickým následkům posledních válek je možné dalším válkám zabránit. V demokratických podmínkách života a v kulturně vyspělém národě nemohou v budoucnosti uspět politici, kteří by chtěli válku připravovat.

Autor článku správně tvrdí, že bude pokračovat proces politických, kulturních a ekonomických přeměn ve světovém měřítku na cestě k demokracii a tržnímu hospodářství. Ale mýlí se, když se domnívá, že „současně s tím se budou měnit a prohlubovat rozdíly v kulturní a civilizační architektuře světa. To se projeví v jevových stránkách, z nichž nejvýznamnější budou snahy o nalezení vlastní identity, plnění práva na sebeurčení, sebe-realizaci a jejich promítání do změn v regionech i celkového uspořádání světa....“ Autor pak pokračuje: „...krize, konflikty se příští době nevyhnou.“

Ekonomika odmítá uznávat hranice, překážející ekonomickému rozvoji, kapitál není hranicemi omezen. Uplatňuje se tam, kde je jeho využití nejvýhodnější, kde se nejrychleji rozmnožuje. Je proto přirozené, že se kapitál přelévá do oblastí méně rozvinutých s vlastním zdrojem surovin, s rezervami volných a zatím i levných pracovních sil. Ekonomická úroveň se bude vyrovnávat rychleji, než kdokoli předpokládal. Stačí se podívat na příklad Koreje, ale i některých dalších zemí. I my máme z posledních několika let zkušenosti s příchodem cizího kapitálu, někdy se dokonce již zdá, že ho je příliš. Z těchto důvodů válečné konflikty zřejmě nevzniknou.

Při četbě článku vzniká dojem, že si jeho autor nejprve vytvořil představu obranného vojenského systému, a teprve potom se snažil získat pro jeho obhájení argumenty. Postupovat je nutno obráceně; nejprve nepředpojatě zhodnotit všechny vlivy na další politický vývoj, pokusit se jej předvídat, a podle tohoto vývoje koncipovat vojenskou strategii.

V moderním světě, jakým příští desetiletí bude, se válka stane neospravedlnitelnou. Především lidé nebudou ochotni nasazovat své životy. Těžko se budou nacházet lidé, kteří pohmou svým životem ve prospěch jakýchsi ideálů. Ve válkách je tragédií, že jsou vojákům na obou stranách předstírány vyšší mravní principy v jejichž zájmu se vzájemně zabíjejí. Tato představa se stane představou absurdní.

Když hovoří autor článku o příští armádě, má představu armády „svobodného, samostatného a suverénního státu“. Budou však moderní státy těmto představám odpovídat? Při vstupu do evropských struktur se budou jednotlivé státy vzdávat (dobrovolně) částí své suverenity, své samostatnosti. Bude to mít své důsledky i na problémy obrany. Obrana státu se stane otázkou obrany celé koalice. Je třeba počítat s tím, že armáda malého státu bude v nejbližších desetiletích používána v rámci mírových operací OSN.

Autor se snažil problematiku, kterou ve svém článku řeší, zjednodušit tím, že se zabývá obecně problémem malého státu. Tím se sice vyhnul konkrétním problémům našeho nedávno vzniklého státu, ale situaci si neulehčil. Určitě jej totiž měl na mysli. Kategorie velikosti státu ale není pravděpodobně činitelem, který rozhoduje o vojenské politice či strategii. Stačí malé srovnání: je zásadní rozdíl mezi malým státem izraelským a nepříliš větším státem českým. Zatímco Izrael je ještě ve válečném stavu s některými státy, Česká republika je v současné době v tak příznivé situaci, v jaké samostatný stát od roku 1918 nebyl. Rozdíl těchto postavení rozhoduje také o charakteru ozbrojených sil.

Postavení našeho státu je dáno především tím, že velkou délkou svých hranic sousedíme s Německem, které je součástí Severoatlantické aliance. Větší záruku bezpečnosti si není vůbec možné představit. Ale i zbývající částí hranic sousedíme se státy, s nimiž nemáme žádné závažnější neshody a oprávněně je možné tvrdit, že s nimi žádný konflikt nehrozí. Zásadní rozdíl naší bezpečnostní situace vyniká při srovnání s vývojem od roku 1918. V období první republiky jsme měli po celé délce svých hranic sousedy, s nimiž jsme měli

velmi vážné rozpory, které vyvrcholily v roce 1938. Výjimkou byla pouze krátká část hranice se spojeneckým Rumunskem. Kromě několika let po válce jsme byli součástí agresivního Varšavského paktu, který se pod vedením Sovětského svazu připravoval ke zničení a ovládnutí demokratické části světa. Bezpečně však nebyly ani hranice s „přáteli“, jak jsme se o tom přesvědčili v srpnu 1968.

Ale ani toto hodnocení našeho bezpečnostního postavení nesnižuje význam armády. Zatím je stále ještě armáda výrazem národní a státní suverenity. Ale při úvahách o charakteru armády není možné přehlížet její pravděpodobné použití.

Je pouze otázkou několika let, kdy se staneme součástí NATO. Těmito členy se s největší pravděpodobností v relativně krátké době stanou i naši sousedé. Tím se dále zesílí dobré vztahy mezi nimi.

Armáda však bude stále více používána v rámci spojeneckých sil, pokud se budou angažovat v některých mírových operacích pod patronací OSN. Armáda by proto při své transformaci měla usilovat o svou připravenost pro tyto úkoly.

V této souvislosti není možné přehlédnout otázku početního stavu armády. Zatím bylo rozhodnuto, že do konce roku 1995 bude stav naší armády snížen na 65 tisíc osob. Vzniká otázka: je to málo, nebo mnoho? Pomoci nám může srovnání. Naš západní soused Spolková republika Německo má v současné době armádu o 370 tisících osobách a předpokládá se snížení na 350 tisíc osob. Podle počtu obyvatel by potom naše armáda měla mít cca 47 resp. 43 tisíc osob.

Velikost armády je limitována možnostmi země. V současné době je všeobecně uznáváno, že únosná výše státního rozpočtu na obranu je 2 - 3 procenta hrubého domácího produktu. V České republice se již ustálilo, že náš vojenský rozpočet je asi 2,5 procenta HDP. S tím ovšem souvisí další problém; náš HDP na hlavu se za západoevropským průměrem opoždí. I když budeme dávat na obranu stejný podíl jako země NATO, bude naše armáda za jejich armádami zaostávat. Již z toho důvodu si nemůžeme dovolit udržovat větší armádu než Německo. Početnější armáda by znamenala další její zaostávání.

V posledních několika letech byly získány zkušenosti z působení našich vojáků v rámci sil OSN. Některé zkušenosti nelze přehlédnout. Vojáky základní služby pro tyto úkoly není možné použít. Naše jednotky v bývalé Jugoslávii byly ještě nedávno složeny převážně ze záložníků, v současné době tvoří příslušníci záloh polovinu početního stavu. Nedávné události potvrdily, že používání záložníků je řešení nouzovým. Náročné úkoly v těchto jednotkách mohou plnit pouze vojáci z povolání, kteří se dlouhodoběji cítí příslušníky armády, mají dlouhodobější výcvik, cítí se součástí armády a na příslušnost k ní jsou hrdí.

Tyto zkušenosti nutí k zamyšlení nad profesionalizací armády. Již před lety Spojené státy a Velká Británie vytvořily profesionální armády. V současné době přechází na profesionální armádu Belgie a Nizozemí, malé státy s námi srovnatelné.

Pro předpokládané použití se nehodí armáda založená na vojácích povoláných podle branného zákona. Armáda bude v rámci aliance plnit úkoly, které nebude možné zahrnout do úkolů obrany vlasti. I autor článku předpokládá, že ozbrojené síly budou „připraveny k připojení do celosvětových systémů“, že armáda bude realizovat „nejméně složité úkoly v kooperaci s vyspělými armádami světa na základě mírových smluv celosvětového významu“. Z těchto tezí však nečiní nutné závěry vedoucí k profesionální armádě.

Jedním z nedostatků vojenského myšlení je, že řeší problémy budoucích válek na základě zkušeností z válek minulých, ačkoliv všechny podmínky se zásadním způsobem změnily.

Mezinárodní bezpečnostní systémy, jejich podstata a dynamika

Následující úvaha o mezinárodních systémech se pokouší objasnit některé pojmy, děje a skutečnosti, které se závazně týkají přestavby Armády ČR. Pozornost by však měla být těmto systémům věnována i proto, že pravda o nich byla v minulých čtyřiceti letech účelově zamlčována a zkreslována a při přestavbě AČR citelně chybí.

* * *

V úvahách o bezpečnosti je jako základní politickomocenská organizace obvykle uváděn stát. V souladu s tímto názorem je pak tento stát považován za určený dvěma souhrny atributů, známých jako sociální jistoty, charakterizující dosažený (pro jistý časový interval výchozí) stav a sociální cíle, předurčující žádaný vývoj.

Velmi významné místo v obou těchto souhrnech zaujímá existující dynamické vědomí zajištěné bezpečnosti. Jeho akčním odrazem je **bezpečnostní politika státu**. Tuto politiku je pak možné definovat jako souhrn opatření kodifikujících **odpovědnost státu** za vyprojektování, realizaci a udržování takových podmínek vnitřního i vnějšího bezpečnostního klimatu, které umožní, při minimální újmě na suverenitě státu, nejúčelnější rozvoj hospodářské, sociální a kulturní politiky; tedy řečeno souhrnně, které státu umožní optimální prosperitu.

Bezpečnostní politika státu se tak stává mimořádně složitým, dynamickým, podmíněně víceúrovňovým procesem tvorby, přeměny a údržby státních a nadstátních mocenských polarizovaných systémů a jejich exekutivních orgánů.

Pro naši úvahu je proto nutné tyto systémy stručně popsat a charakterizovat. Pozornost postupně zaměříme na základní (prvoúrovňové) systémy vnitrostátní, na podmíněné nadstavbové systémy mezinárodní a především na odvozené systémy bezpečnostní. Podle potřeby budeme uvažovat obecně, nebo účelově ve vazbě na systémy pluralitně demokratické a totalitní.

Stabilní vnitrostátní mocenský systém je podmíněn a tedy i charakterizován zpravidla vždy jen jediným mocenským centrem, jehož prostřednictvím vystupuje státní moc jako monopolní držitel práva využívat sílu k navození žádaného chování jednotlivců a skupin uvnitř státu. Není-li tento stav zajištěn, tj. vzniknou-li další akceschopná centra moci zbavující oficiální státní moc charakteru monopolního uživatele síly, stabilita státu klesá a narůstá riziko vnitropolitických excesů, politickomocenských střetů, občanských válek, převratů a rozpadů.

Tato různě rozsáhlá i různě intenzivní vybočení ze základního schématu jsou charakteristická snahou po zpětném obnovení monopolární stability. Z tohoto důvodu vždy, dříve nebo později, končí buď obnovou výchozího stavu (tj. likvidací nově vznikajících center), mocenským převratem (výměnou výchozího mocenského centra), nebo rozpadem na jednotlivé, menší, ale opět monopolární celky. Z toho prokazatelně vyplývá, že **ukazatelem**

míry stability a soudržnosti státu je poměr mezi dezintegračními činiteli (projevujícími se odmítáním totality, sociálními krizovými problémy, náboženským spektrem, ideologií, rasismem ap.) a činiteli integrujícími, představovanými především ekonomickou a bezpečnostní výhodností výchozího uspořádání, podporovanými většinou občanů.

Praktickým příkladem uvedených dějů jsou, nám důvěrně známé, listopadové a polistopadové události v ČSSR, ČSFR a posléze i ČR. Tehdy na konci osmdesátých let došlo ke vzniku nového, natolik silného, mocenského centra (dostatečně silného ve vztahu k pokleslé síle centra oficiálního), které bylo schopno uskutečnit mocenský převrat v ČSSR. Avšak ne zas tak silného a konsolidovaného centra, které by dokázalo přesvědčit občany o ekonomické a bezpečnostní výhodnosti nové politické situace. Proto nestabilita pokračovala na národnostním podkladě a vyvrcholila rozpadem i nového státu na dva státy nové.

Pro naši obecnou úvahu je však vhodné zařadit mezi tyto, víceméně bipolární, příklady i stejně poučné multipolární děje v bývalé Jugoslávii, v bývalém SSSR a jinde, které možnou škálu vnitrostátních excesů a konfliktů dále ve všech jejích charakteristikách rozšiřují.

Uvědomíme-li si, jak významnou charakteristikou (společným jmenovatelem) pro tyto děje je, že **nevybočují z původních hranic výchozích států, že jsou vedeny nutně jen skupinami rozdělených občanů tohoto státu a rozdělenými prostředky nepřesahujícími okolím státu tolerovaný a redukováný výchozí potenciál daného státu (byť i různými formami a různou intenzitou), rozpoznáme, že jsme našli rozhodující kritérium oddělující konflikty vnitrostátní a mezinárodní.**

Teprve na základě tohoto poznání můžeme totiž určit, že nejen válka v Zálivu nebo nejnovější současný turecko-kurdský konflikt mezi vnitrostátní děje nepatří, ale rozpoznáme dále, že **mezi dělicí kritéria nepatří ani jakkoliv rozdílné charakteristiky vojenské.**

Z uvedeného závěru tím vyplývá, že jistý vnitrostátní konflikt může být vojensky rozsáhlejší, intenzivnější i časově delší než jiný konflikt mezinárodní.

Za optimální cílový stav by měl být obecně považován **žádaně stabilní stát, jehož mocenské uspořádání (převaha jeho oficiálního mocenského centra) je důsledkem pluralitní, demokratické a právní společnosti založené na svobodném tržním hospodářství, neboť relativně (přesněji podmíněně), velmi stabilním státem může být i stát totalitní. Požadovaná stabilita státu je tedy vždy závislá na způsobu, kterým byla navozena a udržována.**

Z vojenskobezpečnostního hlediska je pak významný poznatek, že vnitrostátní spory jsou považovány, především demokratickým okolím, vždy za vnitřní záležitosti postiženého státu a redukční i regulační tlaky tohoto okolí proto jen zřídka kdy překročí formu diplomatických nót a omezených nátlaků hospodářských.

Všechny tyto skutečnosti vyplývají z ustálených, historicky vytříbených podmínek modelových schémat existence a fungování státu.

Zdaleka ne tak jednoznačně a z funkčního pohledu účinně, jsou vyjasněny a vyřešeny stále tužší, komplikovanější a především stále se měnící vztahy mezinárodní.

Nezastavitelný civilizační, především ekonomický a technický, státní hranice nerespektující rozvoj vytváří nejen stále složitější propojení nadnárodní, ale současně dělí státy i uvnitř světových regionů na seskupení s rozdílnou hospodářskou, různě akcentovanou prosperitou a je hlavním příčinou vzniku velmi konkrétních, nutně antagonistických, nejprve hospodářských a v návaznosti i vojenských soustav.

Tím je monopolární systém států vtahován, více nebo méně dobrovolně, do tvorby organizujícího se, vstupně logicky zájmově i mocensky multipolárního okolí. I toto nově vznikající prostředí (z hlediska určitého státu jeho okolí) hledá řešení, v prvé řadě cestou integrujících činitelů, to jest pro oblast ekonomickou a následně i bezpečnostní. **Cílem těchto snah je navodit spolehlivou politickou stabilitu a její neméně spolehlivou ekonomickou prosperitu a bezpečnostní výkonnost.**

O ideální, celosvětové monopolární řešení usiluje už více jak pět desítek let Organizace spojených národů. Vznik a rozsah druhé světové války však ohodnotil tyto snahy jako předčasné a bez existující exekutivy (dostatečně výkonných ozbrojených sil) ne-li zcela nefunkční, tak jen nedostatečně účinné.

Druhou světovou válkou poučené státy pochopily, že reálné a kladné řešení je možné zatím jen v regionálním měřítku a i v něm jen s minimalizovanou polaritou, neboť funkčnost každého z pólů je podmíněna nejen shodou zájmů, ale především existencí konkrétní exekutivy, tj. dostatečně výkonných společenských ozbrojených sil. (V souvislosti s tím není jisté nezajímavé, že i současná Evropa zachovává obě formy, tj. monopolární politickou, v podobě OBSE jako regionální odraz OSN, tak i vysoce funkční, osvědčenou formu v podobě NATO.) Vraťme se však ještě k poučné historii.

V evropském regionu proto vyústil vývoj snižující polaritu, ale vyhrcoující antagonismus jak ve dvě ideologicky i hospodářsky vyhraněné soustavy, tak i ve dvě diametrálně rozdílné soustavy vojenské, západní pluralitní systém koaliční bezpečnosti a východní bezpečnostní systém centrálně mocenský (totalitní).

Vnitřní uspořádání, charakter a funkční principy obou těchto soustav byly stejně vyhraněně podřízeny stávající situaci a základním politickým cílům každé z nich.

Západní politickohospodářská soustava vytyčila cíl prosperující status quo uchovat na osvědčeném pluralitním a demokratickém principu.

Východní, nově vzniklá, rábdoby světová soustava vytyčila cíl pro ni neefektivní status quo změnit mocenskými tlaky (exportem revolucí) do třetího světa a získat kontrolu nad rozhodující (většinovou) částí světových zdrojů strategických surovin a světových trhů.

Vyjádřeno prostřednictvím vojenských pojmů, byla západní soustava objektivně obranná, zatímco soustava východní byla stejně objektivně útočná (ofenzivní), přestože oficiální proklamace hlásaly čtyři desítky let pravý opak. Strategický útok měl tedy latentní podobu a byl veden obchvatem přes třetí svět. Vysvětlení tohoto jevu je nasnadě. Splnit ofenzivní cíle na jakékoli úrovni může vždy jen totalitní (tvrdě centrální) stát nebo totalitní soustava, která se musí stát identickou kopií totalitního nadnárodního státu, zahrnující všechny oblasti a funkce státu. Podrobený stát zahrnutý do této soustavy prakticky zaniká a státní moc, opět jako monopolní uživatel všech orgánů, vykonává jediný, tj. vedoucí stát soustavy.

Naproti tomu pluralitní demokratická soustava státní celky neruší a vytváří vždy jen účelová spojení (díleč podsoustavy) pro potřebu vybraných činností, tj. vytváří spojení se specifickým posláním, specifickým řízením a specifickou exekutivou. **Stát zahrnutý do této soustavy ztrácí proto svou suverenitu a funkci jen pro danou oblast činnosti a i v té jen v nejnutnější míře.**

Z tohoto důvodu vznikla v politickobezpečnostní oblasti zdánlivě jako první Severoatlantická bezpečnostní organizace (NATO), usilující o vytvoření konkrétních sdružených ozbrojených sil spojujících a především doplňujících členské národní ozbrojené systémy na

systémy s odpovídající strategickou výkonností na úrovni obranné dostatečnosti pro situaci regionu a vzhledem k jeho významu možno říci i světa.

Zdánlivě jako první vznikla proto, že koncem čtyřicátých let vzniklý nový nadnárodní totalitní stát středoevropských a východoevropských států, podřízených SSSR, bezvýhradně sdružil a jedinému mocenskému centru a cíli podřídil i armády těchto států. Vznik tzv. Varšavského paktu byl již jen potěmkinovskou vesnicí pro mezinárodní fórum.

Z takto diametrálně rozdílných cílů nutně vyplynuly i odlišné skladby a preference základních složek efektivních potenciálů obou soustav, tj. především produktivního potenciálu ekonomicko-technického a zatěžujícího (neproduktivního) potenciálu vojenského.

Potřeba status quo změnit vedla k nutnosti získat převahu vojenskou, snaha status quo zachovat vyžadovala udržet převahu ekonomickou, obojí s podmínkou, že výsledný poměr potenciálů obou stran, zahrnující obě složky, zůstane nejméně v rovnováze. To proto, že neudržení rovnováhy se stává pro postiženou stranu počátkem prohry.

Je stejně zajímavé jako poučné sledovat, jak se situace vyvíjela ve skutečnosti.

Zatím co západní soustava, preferující prosperitu ekonomickou, riskovala nebezpečné oslabení vojenské, východní soustava vsadila vše na vojenský rozvoj a jeho rychlé uplatnění.

Klíčovou podmínkou snah po zvýšení hladiny vojenského potenciálu je, že vysoké náklady na jeho zvýšení *nesmí být dlouhodobě vyšší, než maximálně uvolnitelné dotace*, to jest dotace, které neomezí prioritní hospodářskou prosperitu pod dlouhodobě přípustnou mez. Nedodržení této podmínky má nutně za následek, že rozhodující ekonomický potenciál je oslabován, stagnuje a posléze až i absolutně klesá.

Překročí-li tento pokles určitou kritickou mez, vede tento stav sice pomaleji, ale stejně spolehlivě, ke stejným důsledkům jako přímé ničení tohoto potenciálu v otevřeném horkém konfliktu, to jest vede k prohře a kapitulaci (ke zhroucení soustavy). Dojde k tomu proto, že oslabený ekonomický potenciál neudrží ani náročný vojenský potenciál, ani sám stát v chodu.

Jak známo, tento osud potkal tzv. světovou socialistickou soustavu a nejvíce její mocenský základ, SSSR.

V souvislosti s tím je přínosné si povšimnout, že nejen „studená“ neutralizace, ale tím spíše zničení určitých ekonomických cílů v přímém boji spolehlivě zbaví funkčnosti i cíle vojenské bez toho, aniž by byly ničeny a zničeny.

V minulosti byla tato ekonomie boje neuskutečnitelná pro malý palebný dosah pozemních vojsk. Dnes mohou tento vysoce ekonomický a úsporný způsob boje impozantně realizovat vzdušné síly.

Dosažené a dále se zvyšující výkonnostní rozdíly mezi tradičními druhy vojsk, žádaly a žádají změnit nejen vlastní skladbu ozbrojených sil (tj. žádají posílit je o nákladné kosmické a vzdušné síly), ale žádají změnit zásadně i způsob vedení operací.

Technický rozvoj vojenských kosmických a vzdušných sil, nejenže posunul a dále posouvá těžiště vedení operací ze země do vzduchu a kosmu, ale rovněž i do stále využitelnější hloubky protivníkovy území. **To má logicky za následek trvalé snižování strategické hodnoty a využitelnosti operačních svazů pozemních vojsk.**

Ve vztahu ke konkrétní situaci v evropském regionu to způsobilo, že SSSR, pozemní vojenská velmoc opírající se o svou kontinentální rozlehlost a kompaktní polohu na možném válčišti, mohutný lidský potenciál, dělostřelectvo a tanky, spoléhající na souvislé

fronty a dělostřelecký val, nepočítající oběti, byl nucen, více než předpokládal, investovat do vojenských vzdušných sil, mezikontinentálních raketových systémů a kosmických zařízení a tyto investice neunesl.

Současný světový stav naproti tomu prokazuje, že západní svět nejen v této gigantické soutěži uspěl, ale že prokázal i svou převahu v predikci vývoje na vojenském poli. Díky tomu v pravý čas rozpoznal rostoucí úlohu jak kosmických, tak pro současnost neméně významnou úlohu i vojenských vzdušných sil, ale správněji rozpoznal i důsledky těchto přeměn na skladbu ozbrojených sil a na změnu způsobu vedení operací. Přesvědčivým dokladem toho byl jak způsob, tak především dosažené výsledky ve válce v Zálivu, kde se střetly síly OSN se čtvrtou nejsilnější armádou světa.

Podívejme se však blíže na principy a předpoklady, na kterých je založen pro nás jedině možný, a tedy i perspektivní, západní bezpečnostní systém a jaká poučení z toho vyplývají pro ČR:

1. Západní bezpečnostní systém nemůže být neoddělitelnou součástí nadnárodního státu, neboť ten v rámci států západní Evropy neexistuje. Může být a je jen **sduženým, účelovým nadnárodním opatřením**, jehož základem je konkrétní, strukturálně a výkonnostně číselně a přesně vymezená exekutiva (konkrétní profesionální ozbrojené síly nadstavbového typu). Tato specifika umožňuje budovat tento bezpečnostní systém i na pluralitních a demokratických základech jako monopolní (centralistický), účelově variabilní, ale i stabilní. Je jasné, že právě tento monopolní, stabilizovaný a výkonnostně vyvážený, funkčně nutný charakter tohoto regionálního systému nedovoluje akceptovat za řádného člena i dnešní Rusko, neboť jeho vojenský potenciál evropské dimenze převyšuje. Přijetím Ruska by vzniklá potenciální nadbytečnost zbavila nejen Evropu, ale celý vojenský svět, tak těžce a draho vykoupené **racionality**.

2. Základ systému tvoří i v osamocení **plně funkční a maximálně výkonné členské národní armády doplňované (podporované) podle potřeby silami a prostředky ze stavu speciálního sduženého doplňkového (nadstavbového) systému ozbrojených sil koalice**.

Pro naši úvahu je stejně nutné jako poučné upozornit, že nejde o jev nový, ale jde o analogii s prověřeným principem majetkového pojištění. Obě soustavy (pojišťovací i bezpečnostní vojenská) musí vycházet a vychází z reálné možnosti výskytu velmi široké škály různých četných a rozsahově rozdílných škod. K jejich vypořádání musí obě soustavy udržovat dostatečně velký škodový fond (pojišťovací soustava finanční, vojenská soustava potřebně výkonné ozbrojené síly). Jelikož pro převážnou většinu států jsou dostatečně dimenzovány fondy schopné pokrýt úplnou škálu možných ohrožení finančně nedostupné a provozně neudržitelné, řeší obě soustavy tuto situaci rozdělením potřebného škodového fondu v souladu s rozsahem reálných hrozeb (rizik) a jejich rozdílnou četností výskytu do dvou úrovní. Pojišťovací soustava řeší tuto situaci tvorbou a existencí „zajišťoven“ tj. finančně silných, sdužených nadnárodních pojišťoven, specializovaných se na pojištění národních pojišťoven, a to pro případ extrémních, zpravidla i nejméně častých škod.

Podstatné tedy, i pro analogii vojenskou, je, že **zajišťovna vylučuje ze svých povinností všechny škody, které je národní (zajišťovaná) pojišťovna schopna pokrýt sama, a do hry vstupuje jen v případech, kdy je překročen smluvně určený rozsah, logicky vždy velké škody**. Stejná shoda je i v tom, že závislost na zajišťovně je pro zajišťovanou

pojišťovnu tím vyšší, čím nižší je její vlastní platební výkonnost a čím rozsáhlejší zajištění si musí kupovat, nechce-li rizikovat až i úpadek.

Jak bylo řečeno, vojenská soustava řeší situaci zcela analogicky výchozím rozdělením škály možných ohrožení, zpravidla na tři submnožiny zajišťované dvěma fondy různé úrovně. To jest dělí možná ohrožení na:

- Submnožinu ohrožení řešitelných jen vlastními (národními) ozbrojenými silami státu vždy v osamocení, podle vlastních představ, potřeb a zájmů, tedy bez nejmenší újmy na nezávislosti.
- Submnožinu ohrožení řešitelných národními silami, avšak při „studené“, tj. informační, navigační a radioelektronické podpoře sil koaličních, tedy s minimálním postihem nezávislosti představující daň za dosažený konsenzus s koalici.
- Submnožinu ohrožení řešitelných vždy jen společnými silami národními a koaličními. Jelikož v tomto případě přejímá logicky zodpovědnost i řízení konfliktu koalice, dochází tedy k největší újmě na nezávislosti, eliminované ale poskytovanou chybějící výkonností.

O vojenské krytí takto rozdělených ohrožení se starají dvě úrovně ozbrojených sil, to jest úroveň národní a úroveň nadnárodní (koaliční).

Z toho pak jednoznačně vyplývá jak mimořádně důležité je, aby do bezpečnostní soustavy západního typu vstupoval členský stát s vlastní armádou nejen maximálně výkonnou, ale především i armádou schopnou se stejnou maximální výkonností jednat v osamocení jako zcela soběstačně plně funkční soustrojí, což se musí projevit jak v její skladbě, tak ve způsobech jejího nasazení.

Ve srovnání se soustavou totalitní, která rovněž požaduje členskou armádu maximálně výkonnou, pak rozdíl spočívá v tom, že totalitní systém samostatné akce členské armády zásadně nepřipouští a vymezuje jí proto vždy jen jediné uplatnění vyhovující systému jako celku. To degraduje tuto armádu na samostatně nefunkční, jednoúčelovou součástku vyššího celku. Z toho po čtyřicet let vyplýval pro ČSLA požadavek být prvosledovým pozemním operačním svazem na vedlejší operační směru, se všemi negativními důsledky tohoto pojetí, to jest být operačním svazem s deformovanou soustavou a úlohou jejich vzdušných sil.

Uvedený západní systém tedy vykazuje, mimo jiné, tyto dvě nepřehlédnutelné přednosti:

- ◆ minimalizuje újmu členského státu na nezávislosti při plném zajištění obranné dostatečnosti,
- ◆ minimalizuje náklady na bezpečnost na této úrovni.

3. V souladu s tím je stejně logické jako nutné, aby armáda vstupující do koalice byla maximálně kompatibilní s jejími ozbrojenými silami. Přesto však vždy musí být oboustranně respektováno její místo a možná úloha v sestavě koalice a v regionu, což následně vylučuje, aby byly nové členské státy a jejich armády přijímány hromadně. Výstavba armády i její vstup do koalice je tedy současně tak závažná i nákladná záležitost, že bezpodmínečně vyžaduje dokonale vyjasnit co nový člen potřebuje a co recipročně nabízí.

Shrme-li výše uvedené závěry můžeme konstatovat, že pro nadřazený koaliční systém je určující jeho schopnost úspěšně řešit především třetí submnožinu uvedeného dělení možných konfliktů. Pro národní ozbrojené síly je pak žádoucí maximální výkonnost v rozsá-

hu submnžiny první. Náklady na dosažení této výkonnosti však nesmí narušit prioritní hospodářský a sociálně kulturní rozvoj jako zdrojů státní stability.

Pro plné pochopení uvedených závěrů je nutné znovu zdůraznit hlavní příčinu, která je vyvolala.

Touto příčinou není nic menšího než vyloučení jaderných prostředků (přesněji ZHN) z přímého použití v konfliktu a posílení jejich nové role jako prostředku spolupůsobícího, když ne pro jejich odvrácení, tedy alespoň při jejich redukci a regulaci. **Dosažená možnost redukce a regulace neodvrácených konfliktů zbavených ničivé nadbytečnosti pak způsobila, že konflikty nabývají stále více charakter racionálních dějů vedených cílevědomě jednajícími protivníky.**

To pak vyvolalo k životu některé pojmy a jejich souvislosti, které dovolí konflikty limitovat, kvantifikovat a pomocí modelů a počítačů i apriori analyzovat.

Pokusme se některé z těchto pojmů a jejich souvislostí definovat:

a) **Strategickou výkonnost** je v souvislosti těchto úvah míněna kvantifikovatelná schopnost ozbrojených sil způsobit za jistý časový interval protivníkovi poznatelnou (měřitelnou) škodu snižováním (ničením) jeho **efektivního válečného potenciálu**.

Vydeme-li z předpokladu, že každý **racionální** konflikt má, pro každou z bojujících stran, svůj cíl a svoji cenu, pak **efektivní válečný potenciál** je souhrn duchovních (volných) a materiálních hodnot, které se každá z bojujících stran rozhodla do úspěšného řešení konfliktu investovat. Hodnoty efektivního válečného potenciálu se v průběhu konfliktu mění (klesají). Má-li být konflikt racionální, musí být rentabilní. Proto cena konfliktu musí být na jeho konci vyšší, než hodnota ztracených investic. To však může logicky docílit vždy jen jedna z bojujících stran. Konflikt se tak stává soutěží o vyšší rentabilitu. Výchozí i konečná cena jsou pro každý konflikt a každou ze stran jiné a závisí především na jeho cílech. Cíle určuje logicky agresor; jejich ocenění provádí obě strany a výsledky porovnají. Uvažují-li obě strany maximálně reálně a racionálně, měly by si být dosažené závěry víceméně blízké. Podstatné však vždy je, že obě strany získají první a možno říci i **rozhodující představu o průběhu a možném výsledku konfliktu**. Je-li konflikt zahájen, začnou obě strany protivníkův potenciál cílevědomě ničit. Vítězná je ta strana, která zničí protivníkův efektivní válečný potenciál dříve, neboť od tohoto okamžiku je pokračování v boji pro poraženou stranu nerentabilní a neracionální. Dosažené vítězství je o to přesvědčivější, čím větší hodnotu investovatelného potenciálu vítěz uchová. Z hlediska obránce je potom neefektivnější případ, kdy je konflikt odvrácen dříve než začal.

Z hypotézy o rovnosti cen konfliktů a investovatelných efektivních válečných potenciálů pak logicky vyplývá, že **cena konfliktu v pojetí každé ze zainteresovaných stran určuje i jeho vojenské charakteristiky**. Z tohoto pohledu by měl proto každý stát, ale především stát odmítající agresí jako možné řešení mezinárodních sporů, koncipovat své ozbrojené síly, to jest jejich skladbu, výkonnost a strategie jejich použití. **Praktická využitelnost uváděných pojmů a jejich souvislostí k tomuto účelu je dosažitelná prostřednictvím analyzáčních vždy dvoustranných dynamických modelů, tedy jen v relativních hodnotách.**

b) **Obranná dostatečnost** je z pohledu obránce dosažena, je-li poměr výchozích efektivních potenciálů, přesněji jejich výkonností, pro všechna možná reálná ohrožení, a tedy jim přiřaditelné ceny, větší než jedna.

c) *Schopnost konflikty odvracet* (jako optimální strategie) je dosažena, je-li podmínka obranné dostatečnosti uznána oběma stranami apriori, před otevřením konfliktu.

* * *

Závěrem této úvahy je tedy možné konstatovat, že válečné konflikty jsou, i přes svou redukci a těžce nastolovanou racionalitu, stále ještě příliš složité jevy, než aby bylo možné je dostatečně přesně popsat zvládnutelným systémem rovnic. Je však modelově a matematicky prokázáno, že o vítězství v konfliktu (včetně jeho odvrácení jako vítězství optimálního) rozhodují vždy množství zasazených prostředků a proudy jimi realizovaných úspěšných aktivit. To jest proudy exaktně zohledňující přesnost, operační rychlost a pružnost s jakou je dané prostředky realizují.

Armáda se nechová jinak než demokratický stát. Je jeho nedílnou součástí - sdílí stejné hodnoty, respektuje vládní (nikoli partajní!) politiku. Letos měla být dokončena branná legislativa. Bohužel to jde pomalu. Pokud jde o současnou legislativní úroveň úpravy nutné pro obranu státu, musím říci, že v tomto ohledu právním státem nejsme. Improvizuje se, sahá se po starých zákonech.

Z rozhovoru časopisu Týden s vojenským poradcem prezidenta republiky armádním generálem Karlem Pezlem - červen 1995.

Páteř armády

Můj příspěvek je polemický. Nikoli tím, že by měl být přísně racionální ve smyslu předložení čtenáři fakta, o nichž by mohl pochybovat, či být naopak jimi přesvědčen o autorově cestě vedoucí k určitým závěrům, které by mohl kriticky ohodnotit.

Má cesta k určitým tvrzením je postavena nikoli jako axiom, ale ani jako domněnka; je to spíše dlouhodobě vypracovávaný a v denním vojáckém životě utvrzovaný názor na určité dlouhodobě působící jevy v armádě.

Správný úvod staví věci do právě jen té a té správně určené situace.

Různé studie tvorby profesionální, poloprofesionální či konskripční armády, strategie obrany, strategicky řešené a určené termíny vstupu do nového politicko-vojenského uskupení, debaty o schopnosti vzájemné spolupráce a součinnosti s budoucími aliančními spojenci, tvorby plánů nákupu zbraní a dalšího vojenského materiálu či služeb, které by měly v příštích letech tohoto i budoucího tisíciletí vstoupit v platnost však zapomínají, ba přímo opomíjejí ten nejzákladnější strategický prvek, jenž armádu právě armádou činí: člověka - profesionálního vojáka - poddůstojníka (seržanta).

Že tomu tak není? Ba ani v náznamech? Že jsou rozpracovány studie kariér? Ano, personalisté vyvíjejí člověka - vojáka profesionála zapojeného v jednotkách OSN.

Důstojnický sbor se přetváří, nadpočetní odborníci opouštějí řady obránců ČR. Nové síly jsou školeny či přeškoleny ve výcvikových zařízeních armád NATO, v kurzech ...

V rámci „Mil to Mil“ jsou uskutečňována první společná cvičení nejnižších jednotek armád NATO a AČR, což však jsou pouze, dle mého názoru, zatím jen „propagační“ cvičení mající spíše svoji politickou než vojensky odbornou hodnotu.

Ano, s tím vším lze zajisté docela dobře souhlasit, avšak pro meritum mnou uvedeného problému jsou nevýznamné, řekl bych následné, nikoli prvotní.

Jsmo v době, kdy naše armáda prochází velmi složitým procesem přetváření po stránce hodnotové, legislativní, strukturální, materiální, personální, psychologické spolu s celou veřejností našeho novodobého státu. I za této situace je armáda jejím odrazem, a proto je nedokonalá v mnoha zásadních směrech. Máme-li konečně postavenou strategii obrany státu jako východiska pro tvorbu vojenské doktríny, máme-li vytvořeny materiální program výstavby armády alespoň rámcově pro příští léta i v podstatě perspektivu vstupu České republiky do NATO, máme-li promyšleno pojetí branného zákona, je na čase myslet i na „síl“ armády: na výchovu kvalitního poddůstojníka, alespoň takového, jaký býval v československé armádě před válkou. Jak toho v krátké době dosáhnout?

Předpokládám, že dobrého poddůstojníka - odborníka, přímého a prvního učitele vojenského řemesla i velitele je obtížnější vychovat než dobrého důstojníka, neboť - tvrdím - vynikající poddůstojník je s to vychovat jak dobrého vojáka, tak dobrého důstojníka taktické úrovně.

V době přijímání obranných doktrín, zkracování vojenské činné (základní) služby, liberalizace branného zákona dochází k častějšímu rozporu a střetu mezi občanskými právy

vojáka-občana s jeho povinností bránit vlast a být k tomuto účelu vysoce odborně vycvičen a vyškolen.

Zásada *kde končí kázeň - začíná šikan* se projevuje v praxi naprosto očividně. Nelze si tedy dovolit „luxus“ bývalé socialistické armády, že poddůstojník měl daleko do své funkčnosti, fakticky splýval se svými podřízenými a velmi často „suploval“ důstojník nenahraditelnou funkci poddůstojníka.

Kde byla chyba, v čem spočívala příčina, již v současné armádě je nezbytné se vyvarovat?

Tvrdím, že v nedostatečném výcviku, nedostatečném výběru, nedostatečné hodnotové orientaci, nedostatečném docenění funkčnosti poddůstojníka, nedostatečné motivaci poddůstojníků ...

Jaké proto přijmout zásady při výběru osob vhodných stát se kvalitními pilíři armády?

Poddůstojník musí být fyzicky zdatný, inteligentní, kulturní, přiměřeně tvrdý, náročný, charakterově i hodnotově pevný, vytrvalý, dobře morálně i hmotně motivovaný.

Všichni budoucí adepti na post poddůstojníka by měli projít 4 až 5měsíčním zkráceným, leč náročným paravýcvikem, při němž by byli testováni z nezbytných charakterových vlastností, schopnosti vést jiné lidi i se správně rozhodovat v časovém i psychickém stresu.

Takto připraveným lidem by měla být nabídnuta služba v armádě ať již formou „na čas“ nebo „z povolání“ za pro ně osobně výhodných podmínek všestranného zabezpečení. Bylo by nezbytné vypracovat pro tyto lidi zvláštní systém personální kariéry. Vždyť takovéto osoby nemusejí být přijímány pouze na dobu tří až pěti let, ale i na delší úvazek k bezprostřednímu výcviku.

Přijmeme-li zásadu, že role takového institutu je v AČR nezastupitelná, je nezbytné řešit:

- vypracování požadavku na zabezpečení poddůstojníků po etapách pro jednotlivé druhy vojsk v součinnosti s inspektoráty vojsk,
- vytvořit příslušné legislativní zázemí (ekonomické, finanční, propagační jak v AČR tak mimo ni),
- stanovit termíny jednotlivých kroků,
- vyhotovit výcvikový program výchovy, výcviku a přípravy poddůstojníků,
- zřídit kvalitní (vzorově) vybudovaná výcviková střediska poddůstojníků se vším všudy (pedagogy, veliteli, MTZ),
- uskutečnit výběr osob (nábor budoucích poddůstojníků),
- zahájit vlastní činnost přípravy nových „páteří armády“.

Celý program skýtá různá úskalí vlastních studií, kolik by to vlastně všechno stálo, vypracování studií o dosavadních zkušenostech tu i onde, rozhodnout, zda činnost výchovy skutečně zahájit, což je otázka vlastně nejkardinálnější. Poté vybrat schopné lidi organizátory, kteří převedou program z papíru do života.

Domnívám se však, že takový pojatý grandiózní plán svým objemem úkolů a snahy lze bez otálení již k 1. lednu 1997 spustit a mít první výsledky, které pro příští turnusy bude možno korigovat již v polovině téhož roku.

Několik poznámek k problematice šikanování v armádě

Problém šikany v armádě je v současnosti velmi vážný, mj. i proto, že významně přispívá k negativnímu obrazu armády v naší společnosti. Je tedy nejvyšší čas se jím vážně zabývat. Je též obecně známo, že tato problematika není vlastní pouze armádě, ale že se s ní setkáváme v kolektivech (či chcete-li ve formálně vytvářených skupinách) dětí a adolescentů zpravidla jednoho stáří od samých počátků vytváření těchto kolektivů.

Nejzávažnější metodický omyl, s nímž se v dnešních přístupech k problémům šikany setkáváme, je izolovaný přístup k tomuto jevu. Je nutno si uvědomit, že šikana není jev sám o sobě, jak bývá nejčastěji prezentován a zkoumán, ale je to jen projev, produkt jevu hlubšího a závažnějšího - trvalé sociální malformace formální skupiny, označované zpravidla jako „druhý život“ skupiny. Jestliže se tedy zaměříme jen na šikanu samotnou, odstraníme v nejlepším případě pouze následek, nikoliv však vlastní příčinu jevu, který rychle regeneruje. Z toho pak pramení (domnívám se, že zcela neodůvodněný) údiv nad nevykořenitelností problému, jeho dědivostí v určitých skupinách, o nichž se hovoří jako o infikovaných. Toto základní metodické nepochopení pak dále umocňuje skutečnost, že pokud se problémy šikany někdo zabývá, jsou to zpravidla psychologové, kteří obvykle zdůrazňují spíše příčiny osobnostní než systémové, tkvící v práci se skupinou. Je třeba konstatovat, že tyto problémy jsou šířeji rozpracovány v etopedii a psychopedii, kde je jim věnována pozornost v řadě zemí již několik desetiletí (zhruba od přelomu 50. a 60. let) a skutečnost, že v posledních letech je před obdobné problémy postavena armáda, jen vybízí k hledání poučení v již dosažených výsledcích, bez tradičního českého znovobjevování Ameriky.

Obecně se uznává, že největším nebezpečím tzv. druhého života skupiny je jeho zdánlivá loajalita požadavkům autority. V praxi to vypadá tak, že představitelé druhého života, aby si zajistili své výhody v podobě úlev pracovních, úlev povinností, nebo v poslední době přímo zisky hmotné, či dokonce pekuniární, řídí skupinu zcela ve směru požadavků autority. Dochází tak k nebezpečnému optickému klamu z hlediska autority (v našem případě velitele), který může působení vlivů druhého života považovat vlastně za přínos (pokud nevybočí do očividného maléru, vyžadujícího mimořádné řešení) např. v oblasti kázně, tělesné připravenosti, pořádku atd. a může tolerovat i mírně řečeno svérázné způsoby k tomu vedoucí. K této situaci může dojít zejména tam, kde je autoritativní složka (velení) počtem, nebo připraveností slabá, nebo kdy je hodnocena výlučně za dosažení úzkých profesionálních cílů (např. výcvikových), zcela bez zřetele na způsoby, jakými jich bylo dosaženo, čili za naprosté a oficiálně připuštěné rezignace na jakékoliv cile výchovné. (Není zcela od věci vzpomenout na tomto místě např. výchovný aspekt armády v pojetí T. G. Masaryka.)

Druhým obecně uznávaným zdrojem podmínek druhého života je **delegování části moci autority na představitele samotné skupiny**. Nastává tím optimální příležitost pro silné jedince, aby skupinu restrukturizovali v rámci svých cílů nastolením stínové autority vlastní i za použití neortodoxních, či přímo nelegálních metod, jako je šikanování, které je pak jevovým projevem tohoto systému.

Jak vidíme, vytváří armáda svým působením pro vznik šikany (z hlediska speciální pedagogiky) neobyčejně příznivou půdu. Organizuje jedince stejného stáří do formálních skupin, přičemž nezajišťuje odpovídající fungování autority, která je hodnotově zaměřena k cílům úzce profesním, rezignuje na obecně výchovné cíle, nepokrývá řízení skupiny prostorově, ani časově, navíc zcela systémově přenáší část autority na skupinu samotnou. Nezanedbatelná je v této souvislosti i evidentně *malá připravenost důstojníka, jako osoby, řídící práci s lidmi, v oblasti pedagogiky a psychologie*. Za těchto okolností by bylo spíše s podivem, kdyby druhý život a jeho projevy - šikanování u jednotek nevznikaly, než že vznikají.

Jaké cesty vedou k odstranění tohoto vážného problému? Jediný dosud objevený a obecně uznávaný recept k odstranění druhého života a jeho projevů v malých skupinách - nesoustředování jedinců stejného věku a jejich rozptýlení v kolektivech věkově strukturovaných - armáda z důvodů rekrutace (ostatně stejně, jako řada dalších, zejména vzdělávacích a výchovných institucí) použít nemůže. Může však zajistit řadu dalších opatření, které mohou daný problém když ne zcela vykořenit, tak alespoň udržet pod kontrolou a v přijatelné rovině.

Tato opatření lze stručně charakterizovat takto:

1. Zajistit, aby složka autority byla hodnocena nejen za úzce profesní, ale i obecně výchovné cíle svěřené skupiny.
2. Posílit složku autority, aby časově i prostorově stále řídila skupinu a zminimalizovat delegování autority na příslušníky skupiny (známý problém velitelů čet, problém poddůstojníků).
3. Pokusit se vytvořit funkci, která by hrála určitou neautoritativní roli v autoritativním vedení skupiny (typu osvětový důstojník, důstojník humanitní služby, snad i kněz - jisté pokusy již v současnosti jsou) a představovala zpětnou vazbu v řízení skupiny.
4. Zajistit v přípravě důstojníků jejich adekvátní vzdělání v oblasti sociálních věd, zejména pedagogiky a psychologie, včetně základních informací z oblasti psychoterapie, nebo sociometrie (některé typy jednoduchých sociogramů jsou např. velmi přínosné v diagnostice druhého života skupiny a následně i šikany).

Jak lze pozorovat, navrhovaná opatření jsou systémová, hluboká a především finančně náročná. Je třeba si však uvědomit se vši vážností, že bez těchto hlubokých, systémových, finančně náročných opatření problematika šikanování v armádě vyřešena nebude a že její řešení zůstane v rovině intelektuálního mudrování a padlé publicistiky, jak tomu bylo a je převážně doposud.

Spolupráce vysokých vojenských škol ve vědecké oblasti

Současný vývoj vysokoškolského vzdělávání je poznamenán hledáním nových modelů a koncepcí vysokoškolského vzdělávání s cílem zvýšení jejich kvality ve složitých ekonomických podmínkách. To zvláště platí pro vojenské vysoké školy, kde dochází ke transformaci a ke snižování výdajů na vojenské účely. V těchto podmínkách vyvstává důležitý úkol - vymezení postavení vědy a výzkumu na vysokých školách. Správné splnění tohoto úkolu povede jednoznačně ke zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání.

Formy a metody propojení vědy a výzkumu se vzděláváním jsou různé na rozličných úrovních, avšak vzhledem k přibuznosti problematiky vojenských vysokých škol se dají některé otázky sjednotit a postupovat společně s nižšími vstupy, avšak s vyššími výstupy.

Vznikem Vojenské akademie SNP v Liptovském Mikuláši došlo ke sloučení dosud existujících fakult, a to:

- Fakulty technické kybernetiky a prostředků PLRT,
- Fakulty radiolokační techniky,
- Fakulty PVO pozemního vojska.

Byla vytvořena Fakulta PVO, která má za úkol vyškolit specialisty jednotlivých zbraňových systémů protivzdušné obrany.

Budeme-li vycházet ze skutečného stavu, který je v útvarech armád jak České, tak Slovenské republiky, vidíme, že jsou vyzbrojeny ruskou technikou.

I když jsou tendence obou států zapojit se do struktur západní aliance, jejich ekonomická situace nedovolí v nejbližší době vykonat přezbrojení armád novou technikou. To znamená, že za současných podmínek musíme připravit kvalifikované odborníky na ještě vyšší úrovni než dosud, především z těchto důvodů:

- ◆ dobíhá doba životnosti dosud nakoupené vojenské techniky,
- ◆ nedostatek náhradních dílů,
- ◆ nekompatibilita východní a západní vojenské techniky,
- ◆ ekonomické faktory,
- ◆ obranná doktrína, kde do popředí vystupuje úkol letectva a protivzdušné obrany v současné a předpokládané strategii vedení boje a další důvody.

Z těchto pohledů je cíl vzdělávání dán současně používanou technikou a zbraňovými systémy. Jak tedy napojit vědu na vzdělávání tak, aby nedošlo k rozporu mezi nimi, aby věda nezůstala jenom v aplikacích a aplikovaném výzkumu, ale byl na vojenských vysokých školách zachován i základní výzkum? Je také zřejmé, že věda musí pomoci najít východiska pro udržení životnosti techniky a zbraňových systémů, popřípadě k jejímu prodloužení

u jednotlivé techniky daných zbraňových systémů. Také, když není dostatek náhradních dílů, musíme hledat cestu jejich náhrady novými, modernějšími prvky, při zachování funkčnosti systému jako celku a efektivnosti jeho využití. S tím souvisí i otázky kontrol, údržby, oprav a dalších opatření pro udržení spolehlivosti zbraňových systémů.

Vzhledem naznačeným podmínkám je jednou z možných cest řešení úzká spolupráce mezi vojenskými vysokými školami států visegrádské čtyřky, obzvláště mezi vojenskými akademiemi v Brně a v Liptovském Mikuláši. Je zřejmé, že není nutno zdůrazňovat výhodnost této spolupráce.

Fakulta PVO v současné době pracuje na celé řadě vnitřních a rezortních vědeckých úkolů. Tyto jsou v různém stadiu rozpracování. Nabízíme spolupráci v řešení následujících problémů:

① *Optimalizace palebných postavení bojových sestav a uskupení vojska PVO.* Část tohoto úkolu je vyřešena, zůstává dorešit programové vybavení pro dokonalejší využití palebných možností při optimalizaci a následné experimentální ověření dosažených výsledků v praxi.

② *Možnosti poskytování informace o vzdušné situaci.* Primární zpracování radiolokační informace má analogový výstup. Předpokládá se převod na digitální tvar, a tento bude přenášen jednotlivých stupňům. Jde o jeho přenos, odolnost přenosu, vhodné zobrazení a také možnost ovládání palebných prostředků.

③ *Prognóza vývoje technických prostředků PVO.* Problém představuje důslednou analýzu současného stavu a na jejím základě a daných taktických a technických požadavcích lze stanovit:

- prognózy životnosti techniky a možných metod jejího prodloužení;
- metody kontrol, diagnostiky, oprav, údržby a obnovy;
- návrh na doplňování a obnovu technických prostředků, resp. náhradu obvodů, uzlů, bloků, popřípadě podsystémů;
- předpoklad vývoje a možného přezbrojení.

④ *Vedení praktických zaměstnání.* Předpokládá se vytvoření programů pro PC a vstupně-výstupních zařízení pro jednotlivé podsystémy, tak aby mohl být vykonáván nácvik jednotlivých činností bez použití bojové techniky (konečný cíl), resp. jenom jejich jednotlivých částí (dílčí cíl).

⑤ *Družicová navigace.* Na základě analýzy současného stavu řešit možnosti využití stávající, resp. modernizované výzbroje na:

- vyřešení technických problémů pro připojení a využití;
- stanovení podmínek ekonomických a systémových pro možné použití.

⑥ *Zjišťování nízkoletících cílů pomocí fyzikálních demaskujících příznaků.*

⑦ *Vývoj neletálních zbraní.*

Uvedené úkoly samozřejmě nevyčerpávají všechny možnosti spolupráce. Je možno spolupracovat i v dalších oblastech pedagogiky a vědních oborech technického zaměření a využití vojenské techniky. Konkrétní formy spolupráce předpokládají uzavření smluv se zachováním autorských práv a příslušného podílu na dosažených výsledcích.

Zájemci o případnou spolupráci se mohou kontaktovat na autora anebo na: *Děkanát Fakulty PVO, VA SNP Liptovský Mikuláš, PŠČ 031 01 (písemně), telefon: 0849/25241- 2, klapy 2874, 2011, 2428.*

* * *

Článek řeší otázky spolupráce vojenských vysokých škol ve vědecké i pedagogické oblasti. Na základě skutečného stavu vztahu vědy a vzdělávání dává náměty možné spolupráce v oblastech vědy, inovace a exploatace vojenské techniky, přípravy kádrů a vývoje zbraňových systémů.

Na závěr je třeba podotknout, že je nutno, a to v co nejkratší době, dořešit vztahy mezi armádami České a Slovenské republiky na úrovni ministrů obrany. Pak bude možno realizovat předběžné smlouvy mezi VA Brno a VA SNP Liptovský Mikuláš, popřípadě i mezi jednotlivými fakultami.

Severoatlantická aliance není jen obranným paktem, ale také určitým systémem stability. Jeho rozšíření je na jedné straně nutné ve vztahu k těm bezprostředně sousedním zemím, ve kterých by se pocity nejistoty mohly stát prvkem evropské nestability, na straně druhé musí mít jasné ohraničení, aby se právě tento prvek nerozměňoval.

Z rozhovoru časopisu AR 2005 s ministrem obrany ČR RNDr. Vilémem Holáněm - červen 1995.

Task Force Smith - První boj US Army v Koreji

Korejská válka byla v uplynulých čtyřech desetiletích českému čtenáři zcela neznámým konfliktem. Marxistická historiografie a publicistika o ní hovořila jen velmi neochotně a pokud to již muselo být, držela se úzkostlivě jediného přípustného interpretačního schématu popisujícího „agresi fašistického jihokorejského režimu“ a „hrdiný boj lidu KILDR“.

Krach světového komunismu otevřel koncem 80. let cestu k novým pohledům na řadu problémů, korejskou válku nevyjímaje. Tato možnost však zůstala, pomineme-li některé čestné výjimky, prakticky nevyužita. Korejská válka je tedy i nadále problémem, o němž se u nás ví jen velmi málo. To ovšem některým autorům nebrání ve formulaci zjednodušených a zavádějících, o to však kategoričtějších, hodnocení. Jeden z nejmarkantnějších příkladů byl před časem publikován mjr. P. Čechem a pplk. Z. Flasarem na stránkách odborného periodika Vojenský profesionál, kde se mj. praví: „... Task Force Smith byl rychle vytvořený bojový útvar, který za vysokých ztrát úplně selhal v prvních dnech korejské války, protože vojáci byli špatně vycvičeni a byli nevhodně řízeni“¹⁾ Uvedený soud je až příliš jednoznačný a rezolutní na to, aby jej bylo možno bez výhrad akceptovat. Nejprve je třeba zodpovědět celou řadu otázek: Kdo byli muži Task Force Smith? Jaký byl jejich úkol? Proč zklamali? A především - zklamali vůbec?

Připomeňme si alespoň nezbytná základní fakta. V neděli 25. 6. 1950 v 04.00 ráno překročila severokorejská vojska 38. rovnoběžku. Využila drtivé převahy v tancích, dělostřelectvu i letectvu a během prvních tří dnů války způsobila nepřipravené, méně zkušené i méně početné armádě Korejské republiky těžké porážky. 28. 6. odpoledne padl Soul, jihokorejský odpor se zhroutil, fronta přestala prakticky existovat.

Rada bezpečnosti OSN vyzvala obě strany ukončení bojových akcí a návratu vojsk do původních pozic. 27. 6. přijala rezoluci o podpoře Korejské republiky, čelící ozbrojené agresi. Katastrofální vývoj situace na bojišti však vyžadoval konkrétní a především rychlá vojenská opatření. Téhož dne oznámil americký prezident Harry S. Truman, že vydal námořnictvu a letectvu USA rozkaz poskytnout podporu jihokorejské armádě, svádějící v té době zoufalé obranné boje na přístupech k Soulu. 30. 6. nařídil, aby se do akce zapojily také pozemní síly.

Vrchní velitel amerických ozbrojených sil na Dálném východě, gen. Douglas MacArthur, dal vzápětí veliteli 8. armády gen. Waltonu H. Walkerovi rozkaz k přesunu 24. pěší divize na korejské válčiště. Walkerův operační rozkaz, vydaný 1. 7. v 03.15, nařizoval gen. Williamu F. Deanovi, jehož divize dosud plnila okupační úkoly na japonském ostrově Kjúšú, toto: 1. Na území Korejské republiky budou okamžitě letecky přesunuty dvě pěší roty, jejichž prvořadým úkolem se stane zpomalení nepřátelského postupu. 2. Štáb 24. pěší

divize a jeden z praporů je budou následovat, jakmile to omezené kapacity leteckého mostu dovolí. 3. Zbytek divize bude přepraven po moři. 4. Přítomnost 24. pěší divize vytvoří základ pro budoucí útočné operace.

Volba padla na I. prapor 21. pěšího pluku, dislokovaný na základně Camp Wood nedaleko Kumamota. Jeho velitel, 34letý pplk. Charles B. Smith byl v noci na 1. 7. povolán k veliteli pluku, plk. Richardu W. Stephensovi. Dostal rozkaz okamžitě shromáždit roty B a C a připravit je k transportu do Pusanu. Jelikož I. prapor nebyl na plných stavech, nařídil plk. Stephens, aby mu byli „zapůjčeni“ někteří důstojníci ze III. praporu. Tím se podařilo zacelit alespoň nejcitelnější mezery v sestavě vznikající Task Force Smith.

1. 7. 1950 časně ráno vyjeli Smithovi muži na leteckou základnu Itazuke. Dorazili tam krátce po osmé hodině, očekávání gen. Deanem, jenž vydal pplk. Smithovi poslední instrukce. **Po přistání poblíž Pusanu měli Američané postoupit co nejdále na sever, vést boj na zdrženou, zpomalit postup útočníka a získat čas, nezbytný pro přísun posil a materiálu.**

V Itazuke se během dopoledne 1. 7. soustředily dvě nekompletní roty (mající v sestavě mj. 6 bazukových týmů a čtyři 60mm minomety), polovina velitelské roty, polovina spojovací čety, dva 75mm bezzákluzové kanony a dva 106mm minomety. K transportu, zajišťovanému 6 stroji typu C-54, se chystalo celkem 17 důstojníků a 389 mužů. Co se jejich vycvičenosti a bojových zkušeností týče, nebyla situace ani zdaleka ideální, avšak také nikterak katastrofální. Asi třetina důstojníků měla bojové zkušenosti z Evropy či Pacifiku, veterány minulé války byla rovněž cca polovina poddůstojníků. Z řadových vojáků okusil skutečný boj zhruba každý šestý.

Přesun byl ztížen silnou mlhou v okolí přistávací plochy, kolem jedenácté hodiny se však přesto podařilo vysadit první část Task Force Smith. Vojáky očekával plk. Rollins Emmerich, jenž se staral o technické zabezpečení akce, několik dalších amerických důstojníků ze skupiny pozorovatelů a poradců (*KMAG - Korean Military Advisory Group*) a především - množství nadšených civilistů. Američané měli k dispozici asi sto jihokorejských vozidel - pestrou směs, opatřenou na poslední chvíli plk. Emmerichem. Nasedli a vyjeli slavnostně vyzdobeným městem, pozdravováni jásajícími davy, k pusanskému nádraží. Ve 20.00 zamířil zvláštní vlak s vojáky a bojovou technikou do Taejonu.

2. 7. v 08.00 dorazilo jádro Task Force Smith na místo určení a pplk. Smith navázal kontakt s důstojníky představené velitelské a styčné skupiny (*ADCOM - Advance Command and Liaison Group*). Velitel ADCOM, brig. gen. John H. Church, byl i přes katastrofální vývoj situace na bojišti optimisticky naladěný. Úlohu Task Force Smith spatřoval především v morální podpoře jihokorejských vojsk. „Vše, co potřebujeme, je mít tam nahoře pár mužů, kteří neutečou, když uvidí tanky,“ míní. Smith se poté vypravil na průzkum terénu.

Džípy Američanů se cestou na sever prodíraly davy uprchlíků, šílených hrůzou z komunistické okupace. Místo vhodné pro vedení boje na zdrženou se podařilo vyhledat asi 5 km severně od města Osanu. Strategicky významná silnice a železniční trať, vedoucí ze severní Koreje přes Kaesong, Munsan-ni, Soul a Suwon dále k jihu, tu byla sevřena pásmem výšin, umožňujících úspěšnou obranu a blokování provozu na obou tepnách.

V noci na 3. 7. se muži Task Force Smith přesunuli po železnici dále na sever. Jedna z rot zaujala postavení u Pyongtaeku, druhá se rozmístila poblíž Ansongu. O den později se všechny jednotky soustředily v Pyongtaeku, kam dorazily další posily v podobě části 52. oddílu polního dělostřelectva. Dělostřelci připluli 2. 7. v noci z japonského Saseba do Pusa-

nu a přepravili se dvěma vlakovými soupravami do Taejonu. Jejich velitel - pplk. Miller O. Perry - disponoval polovinou velitelské baterie, polovinou dílenské baterie a baterií A o 6 kusech 105mm houfnic. Hlavní slabina této dělostřelecké podpory spočívala v munici. Nešlo ani tak o její nedostatek, nýbrž o zcela nevhodnou skladbu. Drtivou většinu zásob tvořila tříštivá munice HE (*High Explosive*), v pozdějším boji proti tankům prakticky neúčinná. Protipancéřové munice HEAT (*High Explosive Anti-Tank*) se před odplutím nepodařilo zajistit ani deset kusů. I tato skutečnost svým způsobem svědčí o intenzitě přípravy „amerických imperialistů“ na válku...

Odpoledne 4. 7. provedli Smith s Perrym rekognoskaci terénu a upřesnili si postavení jednotek. Krátce po půlnoci pak pěchota a dělostřelci opustili Pyongtaek, a to i přes potíže s korejskými řidiči, kteří po zprávě, že se vyrazí proti nepříteli, dezertovali. Za volanty nákladáků museli zasednout Američané.

Tou dobou byl již v Koreji třetí z amerických generálů - velitel dělostřelectva 24. pěší divize brig. gen. George B. Barth. Po odjezdu z Pyongtaeu se zařadil na konec kolony a cestou se pokoušel vyjednávat s vyděšenými jihokorejskými ženisty, chystajícími destrukci silničních mostů, nezbytných pro předpokládaný ústup Task Force Smith. V případě, kdy veškeré racionálně podložené argumenty selhaly, svrhli Američané kontejnery s připravenými náložemi prostě do řeky.

Vojáci dosáhli stanovených pozic 5. 7. v 03.00 ráno a okamžitě započali s budováním obrany. Na levé křídlo, západně od silnice, umístil pplk. Smith jednu z čet roty B. Východně od silnice se rozložily zbylé dvě čety. Na postavení roty B navázaly dvě čety roty C, hájící nejvýchodnější úsek až po železniční trať. Třetí četa obsadila hřbety výšin, táhnoucí se podél náspu železnice k jihu, a zajistila tak pravé křídlo Task Force Smith.

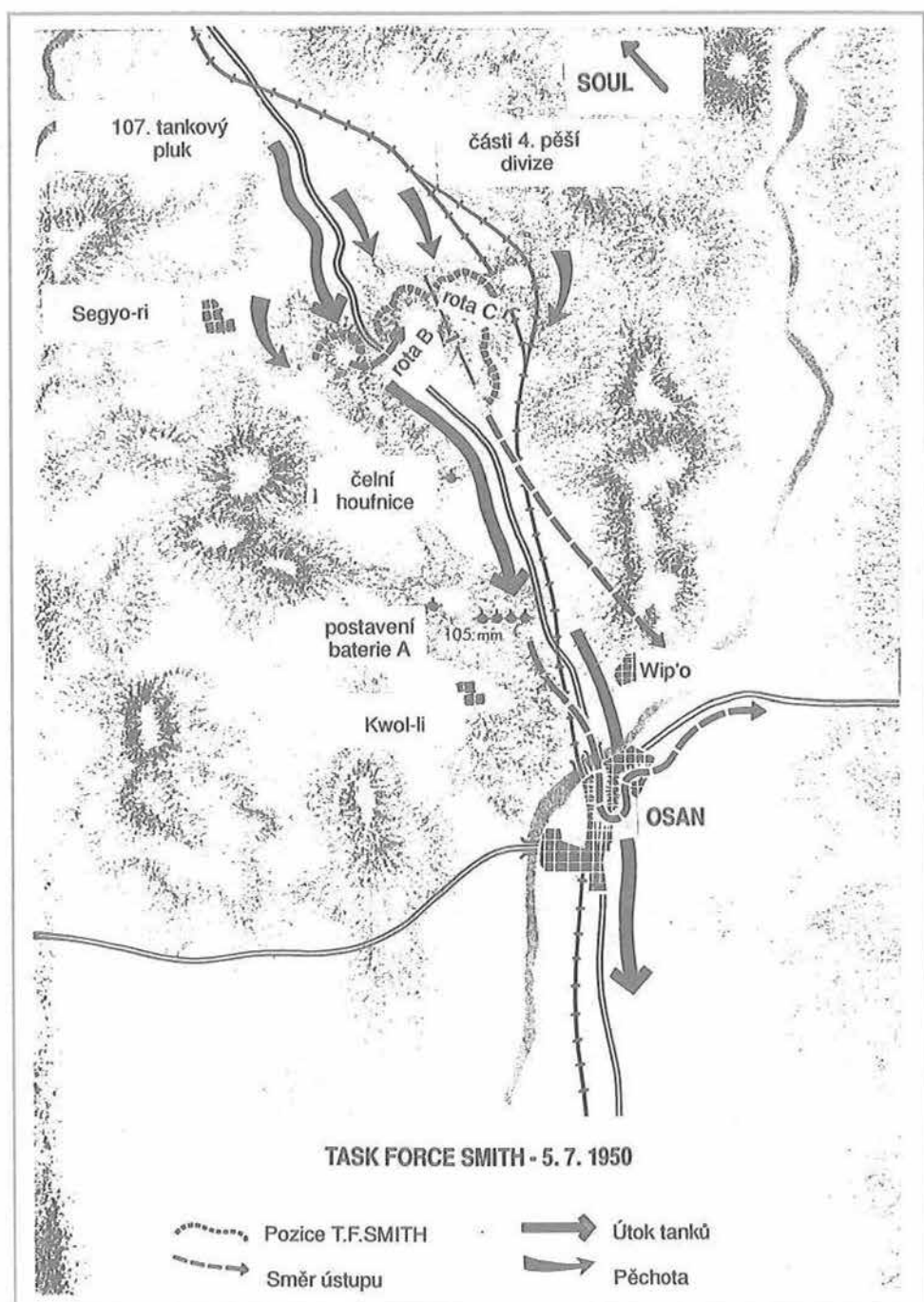
Po stranách silnice byly umístěny 75mm bezzákluzové kanony, asi 350 m za rotou B oba 106mm minomety. V těžkém terénu západně od silnice, necelé 2 km za Smithovou pěchotou, se nacházelo postavení houfnicové baterie. Jednu ze „stopětek“ nechal pplk. Perry zamaskovat vlevo u silnice, asi 900 m za pěchotou. Přidělil jí úlohu protitankové zbraně a veškerou munici HEAT, kterou Američané měli. S úsvitem byly sice všechny jednotky na svých místech, zemní práce se však již dokončit nepodařilo.

Krátce po sedmé hodině ranní upozorovali Američané daleko vpředu neurčitý pohyb, rozmazaný clonou vytrvalého deště. O půl hodiny později bylo vše jasné. Potvrdila se nejobávanější, leč také nejpravděpodobnější z variant a srdce mnoha pěšáků i dělostřelců sevřela ledová ruka. Tanky ...

V čele kolony postupovala skupina osmi T-34 sovětské konstrukce. Za nimi se v nepravidelných odstupech vynořovaly další a další. K pozicím Task Force Smith se pomalu, jakoby váhavě, blížilo 33 strojů ze 107. pluku severokorejské 105. tankové divize. V 08.16 hodin, na vzdálenost více než 3 500 m, zaduněly první výstřely amerických „stopětek“. Jejich palba byla však zcela neúčinná.

V okamžiku, kdy se čelní skupina tanků pracovala asi 650 m před pozice pěchoty, zahájily boj oba bezzákluzové kanony. Přestože se obsluhám podařilo zaznamenat několik přímých zásahů, pokračovaly T-34 v jízdě bez viditelné újmy. Zdánlivě nezranitelné, začaly krátce po půl deváté procházet postavením roty B. Jejich kanony ostřelovaly předpokládané odpory, tankové kulomety pročesávaly naslepo terén v okolí silnice.

Kritickou situaci se pokusily zvrátit bazukové týmy, bojující se zoufalým odhodláním. Kryjíce se v mělkých okopech u silnice, odpálili američtí vojáci několik desítek střel proti

Obr.

bokům a zádím mjejcích je tanků. Účinek se však prakticky rovnal nule. Jediný úspěch představovala likvidace pěchotního vrsadku, nasadnutého na některých strojích a doslova smeteného přesnou palbou pušek a kulometů.

Těsně po průchodu postaveními bezmocné pěchoty byly čelní dva tanky zasaženy houfníci, nabíjející munici HEAT. Jeden z nich vzplanul a dva členové osádky jej opustili s rukama nad hlavou. Třetí byl ovšem z tvrdšího těsta. Vyskočil se samopalem v ruku a dlouhou dávkou pokropil pozice rotý B. Pomocník kulometníka, zabíjý v jednom z postavení, byl patrně prvním z dlouhé řady vojáků US Army padlých v korejské válce. Zuřivá americká palba okamžitě skosila všechny tři tankisty; na zkoumání míry ochoty vzdát se nebyl ani čas, ani podmínky.

Výřazení dvou T-34 nemělo však pro konečný výsledek boje větší význam. Těch několik málo kusů protitankového střeliva bylo rychle spotřebováno a munice HE i bazuky způsobovaly uralskému pancíři víceméně jen šrámy a škrábance. Třetí z najždějcích tanků mohl již prakticky neohrožován zničit čelní houfnice a otevřít koloně cestu na Osan. Kolem deváté hodiny prorazily poslední T-34 pozicemi rotý B. Do boje s pěchotou se nevázaly, ostřelovaly pouze za chodu její postavení z kanonů a kulometů. I tak si však první hodina střetnutí vyžádala na straně Task Force Smith asi 20 padlých a raněných.

Mezi čelem kolony a Osanem stály nyní jen zbylé houfnice pplk. Perryho. Obsluhy „stopětek“, nabíjející munice HE, nemohly ovšem na zvrát nepřítznivého vývoje ani pomyslet. Tvář v tvář nastupujícím tankům došlo dokonce prvním známým paniky, jež se však důstojníkům a poddůstojníkům podařilo rychle zvládnout. Do nerovného boje nyní se zoufalou odvahou zasáhlo také pět bazukových týmů, vytvořených dobrovolníky z řad dělostřelců.

V sítu přímé palby houfnic, vedené na vzdálenost 200-250 m, uvízly dva T-34 se zničenými pásy. Tři další, méně poškozené stroje, se vytrval vlekly dál. Tím však byly úspěchy dělostřelectva vyčerpány. V 10.15 hodin prorazily tanky k Osanu. Naštěstí neodkryly skutečné postavení houfnic a divoká palba z kanonů a kulometů neznamenalá tudíž pro muže pplk. Perryho o mnoho více než nepřítjmnou zvukovou kulisu.

Ztráty dělostřelců se po dvou hodinách boje udržovaly na přijatelné úrovni. Byla zničena čelní houfnice a jeden muž z její obsluhy raněn. V hlavním postavení vznikly jen lehké škody zásahem zbloudilého granátu. Při pokusu zajmout osádku jednoho ze znehybněných tanků byli raněni dva muži, mezi nimi i sám pplk. Perry, jenž ovšem vzápětí odmítl nabídku evakuace a pokračoval v řízení boje. Chaotická palba tanků zapálila jeden z domků v blízké vesničce Kwol-li. Tato skutečnost by sama o sobě nestála za zaznamenání, kdyby poblíž nebylo uskladněno asi 300 kusů 105mm munice, jež se rozplynula v mohutné explozi.

Po odjezdu tankové kolony směrem na Osan zavládlo až nepřirozené ticho a klid. Pplk. Smith ovšem věděl, že tanky musí dříve či později následovat pěchota. Jeho muži proto nepolevovali v aktivitě. Kolem jedenácté hodiny zaregistrovali pozorovatelé na silnici nový pohyb. K americkým pozicím se blížila kolona nákladních aut a pěchoty, vedená třemi tanky. Jak se později ukázalo, byly to jednotky 16. a 18. pluku severokorejské 4. pěší divize. Dva pluky proti dvěma rotám!

Krátce před polednem dospělo čelo kolony na vzdálenost 1 km a pplk. Smith dal povel k palbě. Tentokrát by účinek patrný okamžitě. V koloně začaly explodovat miny z minometů, kulomety kosily nechráněnou pěchotu, vzplanula první nákladní auta. Tanky se marně

snažily krýt své svěřence palbou kanonů a kulometů. Pokus o čelní útok se za citelných ztrát zhroutil.

Nepřítel se však rychle vzpamatoval ze šoku a sáhl po taktice, kterou v počáteční fázi války, kdy prakticky neexistovala souvislá fronta, uplatňoval velice často. Zatímco část kolony poutala síly obránců čelně, začaly kolem půl jedné odpoledne velké skupiny pěchoty obcházet obě nekrytá křídla Task Force Smith. Napjatá situace se záhy vytvořila na levém křídle. Nepřátelská pěchota pronikla do prostoru východně od vesnice Segyo-ri, opanovala tamější výšiny a zasypala americké pozice uragánem boční kulometné palby. Za tohoto stavu věcí se pplk. Smith rozhodl stáhnout levokřídelní četou doprava a vytvořit obranný perimetr východně od silnice. Manévr proběhl v naprostém pořádku, bez známek chaosu či paniky. Vzniklou krizi však neřešil, prodloužil jen agónii obranného úsilí Task Force Smith.

Kolem 13. hodiny se severokorejské kulometry ozvaly také z výšin na pravém křídle. Brzděn houževnatým odporem příslušníků roty C i členitým terénem, postupoval protivník podél železnice zvolna k jihu. Postavení Američanů se v průběhu odpoledne dramaticky zhoršilo. Odkrytá křídla obcházely velké síly nepřátelské pěchoty a vytvářely akutní hrozbu obklíčení. V týlu operovaly T-34 ze 107. tankového pluku. Naděje na příchod posil neexistovala. Špatné počasí vyloučilo možnost leteckého zásahu ve prospěch obránců. Docházela munice.

Ve 14.30 došel pplk. Smith k názoru, že setrvání ve stávajících pozicích znamená jistou zkázu a vydal rozkaz k ústupu směrem na Osan. Jako první začala opouštět postavení rota C, následovali zdravotníci s částí raněných. Ústup kryla rota B s výjimkou 2. čety, k níž se rozkaz v důsledku zmatku a silného nepřátelského tlaku nikdy nedostal. Velitel čety - por. Carl F. Bernard - vyslal kolem 15. hod. spojku, jež mu oznámila, že na velitelském stanovišti roty již nikdo není.

Ústup Task Force Smith se v těžké palbě severokorejských kulometů záhy změnil v útěk. Na místě byli zanecháni padlí, ztraceny těžké zbraně, odhozena munice a materiál. Tragédii dovršil osud raněných. V pozicích zůstalo na 30 vojáků, jimž povaha zranění znemožňovala únik vlastními silami. Jejich osud se dobrovolně rozhodl sdílet jeden ze seržantů zdravotnictva. Tito muži padli zakrátko do rukou nepřítele a nikdo je již nikdy nespasil. Lehce ranění se pokoušeli ustoupit v sestavě svých jednotek, mnozí však zaostali v důsledku vyčerpání či po markantním zhoršení zdravotního stavu. Ani oni se již nikdy nevrátili...

Mučení a vraždění zajatců patřilo zejména v první fázi války k obvyklým praktikám tehdy ještě vítězní Kim Ir Senovy armády. S těmito asijskými způsoby se ořesení Američané setkali ještě mnohokrát - u Taejonu, Chinju a zejména za bojů ve velkém ohní Naktongu. Teprve důrazné americké varování a zejména pozdější těžké porážky donutily komunisty alespoň zčásti upustit od těch nejbestiálnějších metod.

Jako jeden z posledních se stáhl pplk. Smith se svým štábem. Zamířil k postavení pplk. Perryho s úmyslem informovat jej o zahájení ústupu. Jednalo se o každou minutu, potřebnou k záchraně holých životů. Dělostřelci vyňali ze svých houfnic závěry a vydali se pěšky k severnímu předměstí Osanu. Tam našli zaparkovaná auta, z nichž bylo jen několik poškozeno palbou tanků.

Američané předpokládali, že T-34 pronikly po průlomu pozic Task Force Smith Osanem a pokračovaly dále směrem na strategicky významný Pyongtaek. Hodlali proto rovněž projet městem a odbočit na východ do Ansongu. V ulicích Osanu však narazili na hlídkující severokorejské tanky. Naštěstí bylo překvapení oboustranné, a tak se nevídané setkání obešlo bez

jediného výstřelu. Americká kolona se po tomto incidentu vrátila do severní části Osanu, kde odbočila na vedlejší silnici do Ansongu. Cestou se k ní připojilo na 100 pěšáků, prchajících přes hory a rýžová pole. Zbytky Task Force Smith dokončily ústup v relativním klidu. S padajícím soumrakem dorazila kolona pplk. Smitha do Ansongu, 6. 7. ráno pokračovala v ústupu na Chonan. Nastal čas rekapitulace a vyčíslování ztrát.

Z 540 Američanů, kteří se 5. 7. 1950 marně pokoušeli zpomalit severokorejský postup, zbývalo po příchodu do Chonanu pouhých 185 mužů. Postupně se však objevovaly další rozprášené skupinky i jednotlivci. Dorazil velitel roty C, kpt. Richard Dashmer se 65 vojáky. Dva dny po boji, pouhou půlhodinu před pádem města, dosáhl Chonanu i por. Bernard s 12 muži. Mnozí další se probíjeli k jihu na vlastní pěst. Ztráty byly však přesto značné. Pěchota pohřešila na 150, dělostřelci 31 padlých, raněných a nezvěstných. Postup nepřítel se podařilo zpomalit asi o sedm hodin...

Tragédii Task Force Smith provázela řada vážných chyb, zaviněných nezkušeností, tlakem času i kritické situace. Je patrné, že dělostřelectvo zahájilo palbu příliš brzy a na velkou vzdálenost. Souvisí to zřejmě s jistým podceněním protivníka, krystalizujícím v názoru, že Severokorejci ustoupí, setkají-li se s odporem. Neomluvitelnou chybou bylo umístění vozidel pěchoty podél silnice, několik set metrů za pozicemi. Proniknuvší tanky je zničily do jednoho, zatímco vozy dělostřelců, ukryté stranou od cesty, utrpěly jen málo. Závažným nedostatkem se stal výpadek spojení mezi pěchotou a dělostřelectvem. Většinu radiostanic vyřadila z provozu vlhkost a telefonní vedení se zhroutilo po útoku tanků. Poté již prakticky neexistovala součinnost akcí, což se negativně projevilo v boji a zejména při ústupovém manévru.

Přes uvedené skutečnosti nemůže být hodnocení prvního bojového vystoupení US Army v Koreji jednoznačné, natož pak jednoznačně negativní. Vojáci Task Force Smith se bili dobře a tváří v tvář nepříznivému vývoji situace vykonali maximum možného. Zahájili kruté dvouměsíční období ústupových bojů, plné katastrof a porážek, avšak nezbytně k překonání šoku z agrese, ke zdolání materiálních potíží i koncentraci sil a prostředků k pozdějším ofenzivním akcím. Období, jež skončilo stabilizací pusanského perimetru, rozdrčením komunistů ve velkém ohbí Naktongu a úspěšným vyložením u Inčchonu.

Boj u Osanu má také další, velmi často zanedbávaný, avšak nikoli zanedbatelný význam. Onoho deštivého dopoledne, 5. 7. 1950, bylo nepříteli dáno jasně a srozumitelně na vědomí, že svobodný svět nehodlá nechat přepadenou Korejskou republiku svému osudu. Vzhledem k tehdejší mezinárodně-politické situaci to nebylo vůbec málo...

Poznámka:

- *) Mjr. Ing. Petr Čech, pplk. Ing. Zdeněk Flasar: Základní výcvik americké pěchoty. In: Vojenský profesionál, 1/1994, s. 28-29.

Major Ing. Jiří Baloun

Informační infrastruktura USA pro obranu

Nalézáme se v době radikálních změn. Konfrontace Východ-Západ, která určovala bezpečnostní situaci v uplynulých několika desetiletích, je postupně nahrazována novou bezpečnostní filozofií. Odzbrojovacími rozhovory se daří snižovat rozsah sil a prostředků na počty potřebné pro obranné systémy. Role armády je měněna. Přesto však potřeba bezpečnosti, lokální i globální, zůstává. Eskalace konfliktů v Perském zálivu a v současné době na území bývalé Jugoslávie nám ukazuje, jakým způsobem může regionální konflikt ovlivnit globální bezpečnost.

Ve vojenských a provozních činnostech bude hrát stále důležitější roli pružnost a mobilita. Situace, které mohou vzniknout, budou dynamičtější, plynulejší a komplexnější. Velitelé budou nuceni přijímat rozhodnutí rychleji než kdy předtím. Množství došlých, zpracovávaných a přenášovaných informací poroste a v souvislosti s tím i význam elektronických zařízení jako prostředků pro práci s nimi. Také software elektronických systémů se plynule zdokonaluje a civilní a vojenské aplikace se postupně sblíží.

* * *

Ve spojitosti s uvedenými skutečnostmi a s reorganizací ozbrojených sil bylo v USA rozhodnuto o vybudování **obránné informační infrastruktury** (DII - *The Defense Information Infrastructure*), zahrnující jak mírový, tak válečný stav. Jedná se tedy o globální informační systém, který by měl umožnit přenos informací ze všech zatím zavedených systémů nezávisle na jejich technickém provedení.

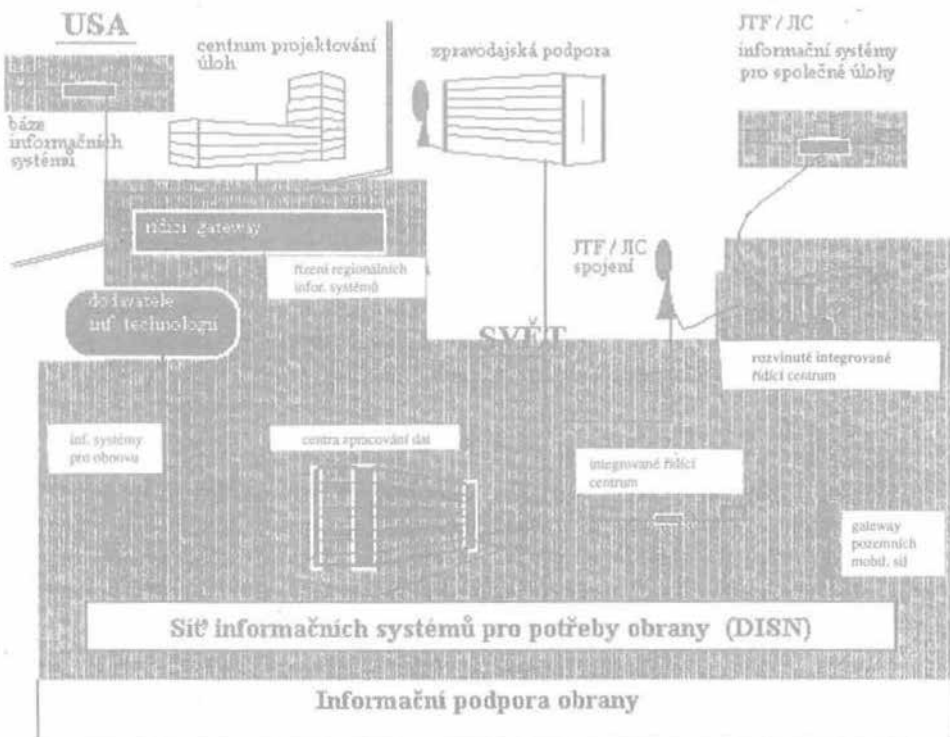
Samozřejmostí je propojení radiotelekomunikačních a počítačových sítí, zajištění automatického výběru nejlepších přenosových cest, pokrytí požadavku na priority a podobně. Tato informační technologie by měla podpořit bojeschopnost ozbrojených sil všude, vždy a při plnění jakéhokoliv úkolu.

DII je definována jako systém spojovacích sítí, prostředků automatizace, databází a aplikací, umožňujících zpracování a přenos informací, jež potřebují uživatelé v míru, všeobecné krizi, konfliktu, humanitární podpoře i při plnění úkolů v době války. To zahrnuje především:

- fyzickou vybavenost prostředky přenosu, uložení, zpracování a zobrazení hlasových zpráv i dat,
- práci s informacemi, které mohou být ve formě videa, databází, zvukových nahrávek, písemných sdělení atd. a jejich přenos po služebních a jiných provozních spojkách,
- aplikaci síťových standardů a protokolů, které usnadní vzájemné spojení a spolupráci mezi sítěmi a systémy a zajistí bezpečnost hodnoty v informaci ukryté,

- existenci lidských a dalších zdrojů, které zabezpečí integraci projektů, managementu a provozu DII, budou rozvíjet aplikace, vybavenost a služby a tím zvyšovat možnosti a využitelnost systému.

Na obr. 1 je znázorněna architektura DII. Z obrázku je patrné, že je zde vytvořena síť informačních systémů pro potřeby obrany (DISN - *Defense Information Systems Network*), ve které jsou zahrnuti dodavatelé informačních technologií, regionální řízení informačních systémů, centra zpracování dat (tzv. megacentra), integrované řídicí centrum (stacionární), rozvinuté integrované řídicí centrum (mobilní), pozemní mobilní „gateway“ (mezisíťový počítač) ozbrojených sil.

Obr. 1: Architektura DII

Tato síť je napojena na zabezpečovací základnu, kterou tvoří báze informačních systémů a centrální projektové pracoviště (tyto dva subjekty do DISN vstupují přes vzpomínané regionální řídicí místa) a na pracoviště, podporující systémy z hlediska dodávání zpravodajských informací. Na druhé straně je tato síť využívána ozbrojenými silami při plnění společných úkolů.

Přenos informací zabezpečují stacionární i mobilní spojovací systémy, tvořené spojovacími prostředky různých druhů a typů, které jsou součástí DISN.

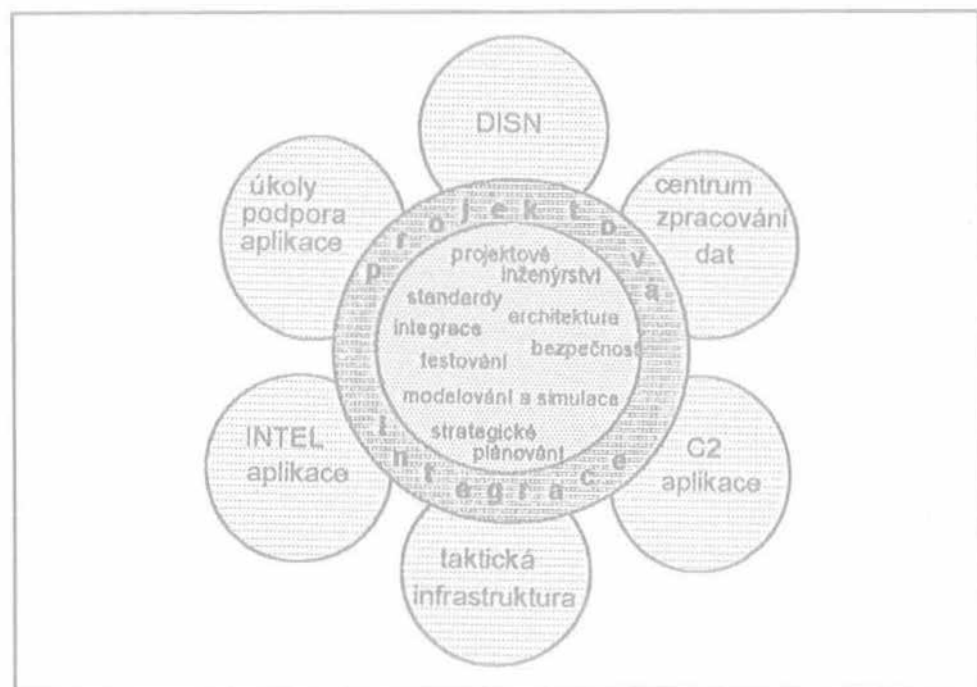
Velmi důležitou složkou DISN jsou samozřejmě lidé (v rámci „západních“ zemí často nazývaní lidské zdroje), na jejichž odbornou způsobilost bude kladen velký důraz.

Proč vytvářet globální informační infrastrukturu pro potřeby obrany?

Důvody bychom mohli shrnout do několika hlavních bodů:

- přístup k informacím je klíčem k bojeschopnosti,
- náklady na fungování současných informačních technologií vážně ovlivňují další modernizaci,
- k modernizaci je důležité přistupovat s vědomím dodržení interoperability, efektivnosti a spojitosti s bojeschopností, což je v rámci globálního systému lépe řešitelné,
- je nutné podporovat implementace pružných aplikací.

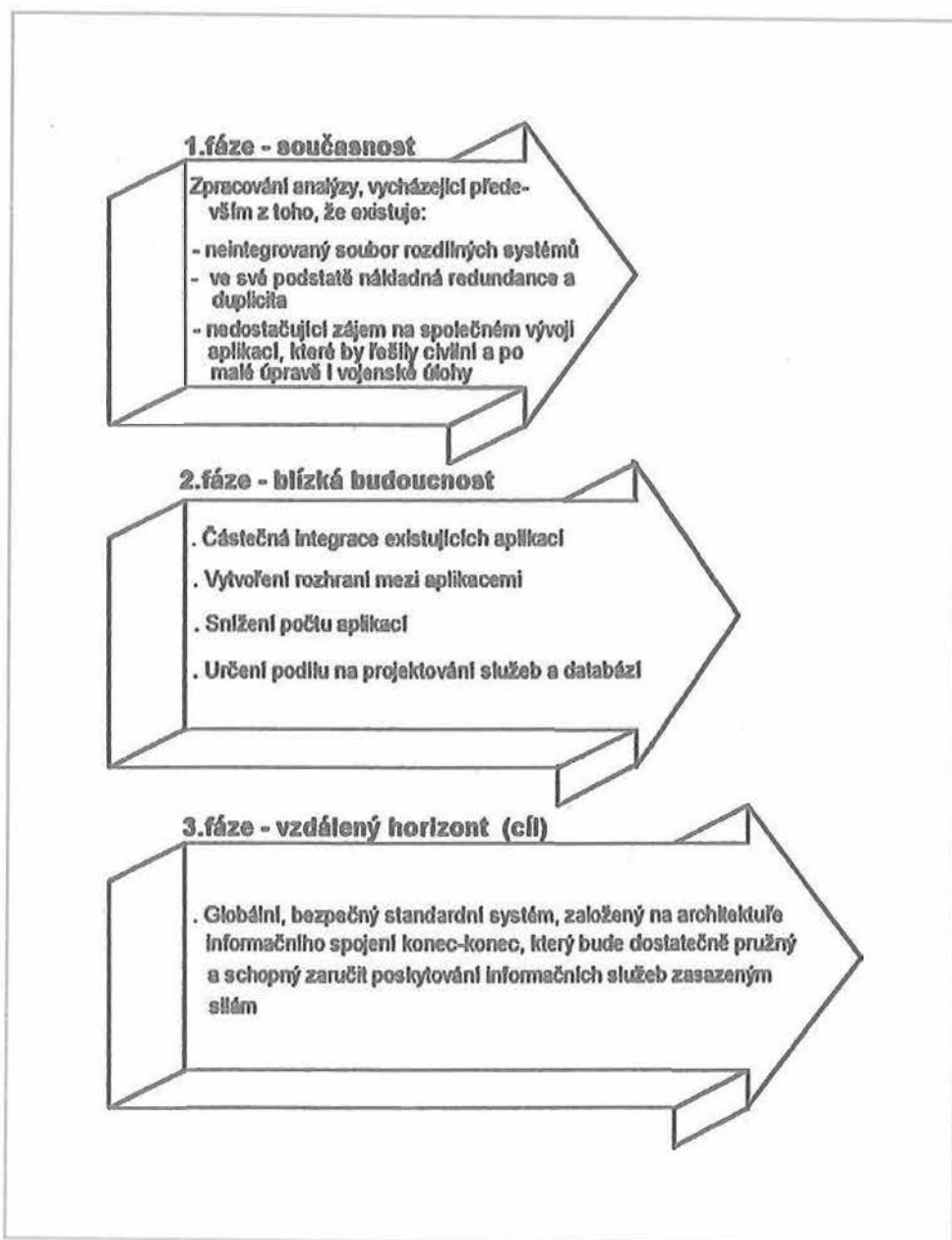
Z těchto důvodů je patrné, že uvést do provozu modernizovanou informační infrastrukturu je jeden z prvořadých úkolů v rámci zajišťování obranyschopnosti státu.

Obr. 2: Strategie zabezpečení DII

Na obr. 2 je celkový pohled na strategii zabezpečení DII, který nám dá představu o tom, co a jakým způsobem se na fungování DII podílí. Komplexním zabezpečením provozu DII se směřuje ke splnění těchto cílů:

- zajistit požadovanou bojeschopnost - umožnit z hlediska přístupu k datům přidělování, spolupůsobení a součinnost vojsk v operacích a zároveň přístup k datům zabezpečit podle stupně oprávnění,
- dát do souladu vývoj a distribuci funkčních aplikací cestou integrace projektů a prototypové operace vést prostřednictvím funkcí a služeb v rámci definice DII,

Obr. 3: Úkoly v rámci realizace DII

- poskytovat vybrané služby jako součást modernizované infrastruktury informačních technologií,
- srovnat úsilí DII s podobnými činnostmi na federální úrovni ve větším ekonomickém měřítku.

Budování informační infrastruktury má probíhat ve třech fázích (obr. 3), které jsou charakterizovány následujícími skutečnostmi a úkoly:

1. fáze - současnost, která se vyznačuje především zpracováním podrobné analýzy.
2. fáze - blízká budoucnost (Near Term), jejímž hlavním obsahem je snížení počtu aplikací a jejich integrace.
3. fáze - vzdálený horizont (Far Term). Konečným cílem, dosaženým na konci této fáze, je globální, bezpečný standardní systém.

Závěr

Armáda České republiky před sebou nemá tak rozsáhlé úkoly jako armáda USA a není zdaleka tak početná. Prostorové působení těchto dvou armád se už vůbec nedá porovnávat. Přesto jsou zde oblasti, které jsou principiálně a systémově srovnatelné a musí být zabezpečeny bez ohledu na výše uvedené kvantitativní poměry.

Mezi tyto oblasti rozhodně patří nutnost mít solidní informační systém (informační systémy), projektovaný a vytvářený s využitím všech dostupných technologií a v duchu světového vývoje. Přitom je důležité si uvědomit dvě základní skutečnosti, že:

1. budování informačního systému (IS) je neustále pokračující proces,
2. moderní IS netvoří jen rychlost, ale především kvalita aplikací a služby, které systém umí poskytovat.

IS by měl být tvořen výkonnými prostředky pro zpracování informací, novými aplikacemi a vysokou rychlostí přenosu ve vyváženém poměru, aby bylo možno efektivně využít vynaložené prostředky. To vše samozřejmě podpořeno komplexním zabezpečením provozu (servis, opravy, školení atd.).

Na konec to nejdůležitější - lidé. Lidé, na jejichž úlohu se často při projektování systémů zapomíná. Jsou to ti, kteří budou zabezpečovat provoz systémů, ale také uživatelé, kterým tento systém výrazně pomůže zkvalitnit práci. Všechny tyto skupiny musí být připraveny, až přijde čas a my o nových, kvalitativně s dosud ničím srovnatelných podmínkách nebudeme jen mluvit, ale budeme je mít. Ty podmínky tu budou brzy.

Ohlédnutí za výstavou IDET '95

Ve dnech 2. - 6. května 1995 se konal 3. ročník mezinárodního veletrhu vojenské a zabezpečovací techniky IDET '95. Jednalo se o největší výstavní akci tohoto druhu ve střední Evropě a třetí největší, po francouzském EUROSATORY a řeckém DEFENDORY, v Evropě. Této akci se zúčastnilo celkem 278 přímých vystavovatelů v 18 zemích a navštívilo jej 13 800 návštěvníků, převážně z řad podnikatelů a odborníků. Letos byl veletrh obohacen o bezpečnostní techniku a kriminalistiku, což zajímalo zvláště širokou veřejnost.

Po úvodních projevech generálního ředitele a.s. BVV Antonína Surky, předsedy BBV Parlamentu ČR Vladimíra Šumana, ministra obrany ČR Viléma Holáně a ministra vnitra ČR Jana Rumla začaly naplno diskuze, jednání, dohody a ukázky.

V rámci odborného doprovodného programu se konala mezinárodní konference na téma *Růst vojenské a průmyslové spolupráce ČR se západními zeměmi*.

V čele komplexu odborných doprovodných programů byla vědecká konference s mezinárodní účastí CATE '95 (*Community-Army-Technology-Environment*, tedy Společnost-armáda-technologie-životní prostředí). Konference přispěla k rozvoji kontaktů mezi civilními a vojenskými odborníky a také všemi, kteří měli společný zájem na řešení vztahu příroda-společnost-věda-vojenství. V Domě techniky brněnského areálu se vystířelo na 80 referátů. Diskutovala se úloha ozbrojených sil v demokratické společnosti, vliv vojenských aktivit, technologií a procesů při ochraně životního prostředí a systém záchrany civilního obyvatelstva i moderní prostředky pro výcvik vojenských profesionálů. Svůj prostor zde rovněž našly výrobky, technologie a perspektivy rozvoje českého obranného průmyslu ve spolupráci se zahraničními firmami a institucemi.

Konference proběhla v následujících sekcích:

- Sekce 1 - Sociální, ekonomické a ekologické vazby společnosti a armády;
- Sekce 2 - Český a zahraniční obranný průmysl;
- Sekce 3 - Lehká bojová a cvičná letadla;
- Sekce 4 - Protichemická a environmentální ochrana a záchrana, armáda a životní prostředí;
- Sekce 5 - Moderní prostředky pro komplexní výcvik ozbrojených sil.

V průběhu veletrhu se dále konaly 2. národní konference prevence kriminality, seminář Moderní technologie používané při výrobě v obranném průmyslu ČR a seminář Cechu zřizovatelů bezpečnostních systémů s názvem Pravidla montáže elektronických zabezpečovacích systémů, modelový projekt a elektromagnetická kompatibilita.

Atraktivní součástí doprovodného programu byla také výstava letadel a vrtulníků na tuřanském letišti, terénní automobilový polygon a cvičná střelnice, obojí přímo v areálu BVV.

Mezi nejzajímavější národní expozice patřily:

- USA, 224 m², mj. firmy General Motors - 100 m², Rockwell - 50 m², redakce jednoho z nejprestižnějších periodik vojensko-průmyslového komplexu Defence News;
- Francie, cca 100 m², mj. firmy Matra Defense, Eurocopter, SFIM Industries (firma podílející se na české i slovenské modernizaci tanku T-72), Euro-Cockpit Technologies; expozice Francie organizovala a zastřešovala firma SOFMA;
- SRN, cca 220 m², mj. prestižní vydavatelství a nakladatelství vojensko-průmyslového komplexu MÖNCH Publishing Group, dále firmy Motocom, Munters, NICO Pyrotechnik;
- Velká Británie, cca 100 m²;
- Slovensko, 363 m² kryté plochy, 1126 m² volné plochy; slovenský obranný průmysl zastupovala akciová společnost ARMEX, pod jejíž hlavičkou byly zastoupeny všechny rozhodující firmy - např. ZŤS TEES Matrin, ZŤS Dubnica nad Váhom, Konštrukta Defence Trenčín, Povážské strojárne....
- Polsko, 335 m², mj. firmy Cenzin a Tarpan, jedním z exponátů byl i polský bitevní vrtulník Sólkol;
- Švédsko, mj. firma Ericsson, nabízející prostředky pro spojení a komunikaci;
- Rusko, ruský obranný průmysl byl zastoupen firmou Rosvooruzhenie - monopolním exportérem zbrojní techniky;
- Švýcarsko, mj. firma Oerlikon, prostředky pro spojení a komunikaci;
- Izrael, jehož expozici organizovala a zastřešovala firma SIBAT, jedním z vystavovatelů byla např. firma Rafael.

Je smutnou realitou, že IDET '95 se stal první výstavou na světě, kde byly nabízeny vojenské zkušenosti z válečného konfliktu v Čečensku. Státní ruská zbrojařská společnost Rosvooruzhenie totiž na veletrhu nabízela, že zmodernizuje těžkou techniku na základě nejnovějších poznatků z bojů, které vede ruská armáda s jednotkami čečenského prezidenta Džochara Dudajeva. Moskevská zbrojovka seznámila zájemce i s novými druhy ochrany tanků a bojových vozidel pěchoty BMP-1 a BMP-2 před střelami.

Poměrně silné zastoupení měly na veletrhu slovenské zbrojovky. Takřka jako jediné vystavovaly těžkou techniku. „Magnetem“ byla především samonosná houfnice *Zuzana* s ráží přizpůsobenou standardu NATO.

Armády postkomunistických zemí ocenily v Brně hlavně nejnovější prostředky protivzdušné obrany švýcarské společnosti Oerlikon-Contraves. Její munice označená jako Ahead ráže 35 mm je totiž založena na počítačové přesnosti.

Česká republika byla zastoupena mj. společností RDP Group, což je akciová společnost 37 převážně strojírenských podniků, které se ucházejí o zakázky při modernizaci české armády a mají v úmyslu své výrobky také exportovat. Jde např. o takové podniky jako Adast Adamov, ČZ Strakonice, Poldi Ocel, Tatra Kopřivnice, Zbrojovka Brno, Škoda Plzeň a Sellier and Bellot. Ministerstvo vnitra ČR vystavovalo na ploše 800 m². Expozice

Ministerstva obrany ČR zaujímala plochu 50 m² a prostřednictvím Hlavního úřadu MTZ MO ČR a jeho akvizičního a náborového centra AČR informovala o svých akvizičních plánech pro nejbližší léta.

Výrobci ručních palných zbraní byli zastoupeni firmami Caliber Praha (ve spolupráci se švýcarskou firmou SIG), Český zbrojovka Uherský Brod, Hubert Bmo, Zbrojovka Vsetín, LCZ Group a Zbrojovka Brno. Uherskobrodská zbrojovka se představila již známým systémem pěchotních zbraní LADA v provedení standardní, prodloužené a zkrácené verze automatu v ráži NATO 5,56 mm. Těto zbrojovce udělila hodnotitelská komise MO na veletrhu Zlatou medaili za pistoli CZ 100. CZ 100 patří do nové řady krátkých zbraní, určených pro policejní jednotky nebo ochranu jednotlivce. Zbrojovka Brno ve spolupráci s Vojenskou akademií Brno připravila testy zahraničních zbraní. V těch si nejlépe vedla francouzská automatická puška FAMAZ FG2. Ještě na IDETu podepsala Zbrojovka Brno s Francouzi dohodu o předání plánů této zbraně. Dosud neznámá brněnská akciová společnost LCZ Group vystavovala zcela nové ruční zbraně, pěchotní automatický kulomet, pěchotní velkorážový kulomet a samopal. Moderní princip konstrukce a vynikající vlastnosti těchto zbraní jsou důsledkem know-how, kterou firma zakoupila od jistého evropského partnera. LCZ Group požádala o pomoc při vývoji této zbraně Vojenský výzkumný ústav ve Slavičíně. I když zbraně svým vzhledem připomínají ruský Kalašnikov a Dragunov. Originalita je právě v automatické.

Na veletrhu bylo vidět, že po pěti letech konverze zbrojního průmyslu se tuzemské podniky vzpamatovávají z hluboké krize a začínají vyrábět více vojenského materiálu a také zcela nové zbraně. Zástupci AČR projeví velký zájem i o speciální vysokozdvíhací vozík Destacross, jehož výrobce Desta Děčín získal medaili při vyhlášení nejlepších exponátů výstavy. Mezi podniky s tradičním zaměřením na armádní dodávky kromě Aera Vodochody lze zařadit HTT Teslu Pardubice, která se snažila prosadit s radiolokátorem Tamara a šifrovacím zařízením. Vojenský technický ústav letectva a protivzdušné obrany Praha zde předvedl již dokončenou verzi špičkového bezpilotního průzkumného letounu Sojka III na podvozku Mercedes-Benz UNIMOG. Naše zbrojovky také v Brně přiznaly, že budou investovat mnohamilionové částky do modernizace zastaralé techniky, která je ve výzbroji AČR i v dalších postkomunistických armádách. Letecké opravny Malešice a Kbely tu poprvé oznámily, že budou chtít modernizovat zastaralé ruské stíhačky MiG-21. Přiznivce letadel zaujaly stánky a expozice již zmíněného Aera Vodochody, Mesitu Uherské Hradiště a Interlinku Praha (ve spolupráci s firmou Radio Racal z Velké Británie). Nabídku oděvních výstroje prezentovaly firmy Kras Brno, Jitex Písek, Otavan Třeboň a Fezko Strakonice.

Proti minulých dvěma ročníkům byl veletrh soustředěn pouze do jednoho, byť největšího, pavilonu a poměrně spoře byla obsazena i přilehlá plocha pod širým nebem. I když se představitelé armády stali terčem kritiky ze strany předsedů správních rad některých tuzemských zbrojařských koncernů, ministr obrany ujistil domácí výrobce, že jeho úřad dá při přezbrojování přednost domácím výrobcům zbraní a vojenské techniky. Od r. 1998 hodlá MO nakupovat letadla z produkce domácích firem. To, že se AČR podílí na vývoji letounu L-159, je důkazem, že armáda vývoj nových zbraní českého původu nepodceňuje. V podobném duchu se vyjádřili i někteří poslanci, členové BBV Parlamentu České republiky, ...že AČR se musí podílet na vývoji českých zbraňových systémů, je však nutno vycházet z jejich finančních možností a pečlivě zvážit, do kterých projektů bude investovat. Ministr obrany ČR také na IDETu vyslovil přesvědčení, ...že AČR je a bude dobrým zákazníkem

mnoha českým i zahraničním podnikům. Armáda hodlá vytvářet konkurenční prostředí mezi podniky, a tím přispívat k rozvoji průmyslové a obchodní sféry...

* * *

6. května 1995 byl tedy mezinárodní veletrh zbraní ukončen. Ještě před několika lety bychom si nedovedli představit, že by se široké veřejnosti mohly otevřít více či méně tajné sejfy s plány, projekty a dokonce hotovými výrobky českého či slovenského vojensko-průmyslového komplexu. Dnes nikoho nezaráží, že si může prohlédnout nejmodernější řízené střely či radiolokační zařízení naší nebo jiné výroby, že si na vlastní kůži může osahat třeba americkou stíhačku.

Veletrh vojenské a zabezpečovací techniky IDET se bude napříště konat jednou za dva roky. Bude se střídát s Mezinárodní výstavou vojenské techniky IDEE, jejíž druhý ročník se uskuteční v říjnu 1996 v Trenčíně. Každoroční konání výstav IDET a IDEE totiž prakticky znemožňovalo vystavovatelům v tak krátkém čase připravit k prezentaci na jedné z výstav nějaké novinky. Příští ročník veletrhu IDET se proto uskuteční až 10. května 1997.

(JAL)

Pohled na budoucnost založený na minulosti

*Jaký bude svět po roce 2000? Jak budou vypadat ozbrojené síly a jaká bude vzhledem ke změnám skutečností nová vojenská strategie? Budou existovat vojenské bloky a kde bude mezi nimi hranice? To jsou otázky, které řešíme nejen u nás, ale nad kterými se zamýšlí jí všude ve světě. V tomto čísle přinášíme na toto téma úvahu předsedy výboru náčelníků štábů ozbrojených sil USA generála Johna M. Shalikashviliho, převzatou z amerického časopisu *Defense* 2/94. Domníváme se, že tento pohled z americké strany je pro českého čtenáře nejen zajímavý, ale i velmi inspirující.*

Svět se mění a Američané jako národ musí znovu stanovit svou strategii. Jaká strategie by to ale měla být? Rád bych zde nabídl několik myšlenek, které by nám možná pomohli najít odpověď.

Nejdříve se podíváme za devadesátá léta, do příštího století. Jsem přesvědčen, že se musíme podívat daleko do budoucna a rozhodnout jaký svět chceme. To bude náš základní vodítkem, kterým se budeme řídit po zbytek tohoto století. A to bylo také tajemstvím našeho úspěchu uplynulých padesáti či šedesáti let a musí to i nadále zůstat zásadou naší národní strategie.

Za druhé bych rád připomenul, že nezačínáme z ničeho. Časy se sice změnily, ale svět se tak zcela nepřevrátil. Dosáhli jsme historické křižovatky za použití jistých metod a u některých z nich bychom měli zůstat.

Během posledních padesáti let jsme vypracovali úspěšnou národní strategii, která nás vedla přes bouřlivá desetiletí studené války. Byla to strategie založená na zadržování, budování koalic, na odstrašování prostřednictvím pružné reakce a na americkém vedení. Angažovali jsme se v rozsáhlém střetnutí mezi naším politickým a ekonomickým systémem a systémem našeho bývalého protivníka, Sovětského svazu.

Předpokladem dominance našeho svobodného trhu a demokratického systému bylo udržet komunismus v určitých hranicích. Politická doktrína *zadržování* (containment) říkala asi toto: jestliže zabráníme, aby bylo toto střetnutí rozřešeno silou zbraní, dočkáme se doby, kdy bude druhá strana stát před volbou mezi přímým neúspěchem a nezbytností změny. Snaha zadržovat sovětskou expanzi zároveň rozšířila naše geostrategické dimenze. Přiblížili jsme naši obranu tak blízko k sovětským hranicím, jak jen to bylo možné. Osvobodili jsme se od dědictví izolacionistického sevření. Příležitostně jsme vedli i války.

Na konec jsme uspěli. K naší velké úlevě se dostal k moci Michael Gorbačov, který když viděl, že jeho národ klesá ke katastrofálnímu neúspěchu, zahájil proces změn. Zadržování tedy fungovalo právě tak, jak jeho autoři před nějakými padesáti lety předvíдали.

Druhým základem naší strategie bylo budování koalic. To přirozeně vyplynulo ze zadržování, protože kruh kolem Sovětského svazu, který byl potřebný, aby zastavil expanzi, vytvořily námi budované koalice.

Vzpomínám si, jak jsem se před mnoha lety setkal s jedním vyšším důstojníkem, který zastával důležitou funkci při vojenské okupaci a rekonstrukci Japonska. Ptal jsem se ho tehdy, na co po válce mysleli, když pomáhali vybudovat národ, který býval jen před několika málo lety americkým nepřítelem. K mému velkému překvapení se ve své odpovědi ani slovem nezminil o Sovětském svazu. To co řekl ukazuje výjimečnou předvídavost a moudrost jeho generace důstojníků a státníků.

Začal vysvětlením, že po skončení druhé světové války, vytvářela americká ekonomika asi 55 procent hrubého světového produktu. Navzdory skutečnosti, že Američané tvořili méně než pět procent světové populace, produkovala americká ekonomika přes polovinu světového bohatství. Téměř všechny jiné ekonomiky na světě byly zasaženy válečným ničením.

Milióny hladověly, byly bez domova, bez naděje. Nedotčenou zůstala pouze Amerika. Americkou ekonomiku oživila válka, která vytáhla zemi z ekonomické deprese a využila její výrobní kapacity. Protože tehdejší generace poznala, že většina válek má své kořeny v ekonomice, cítila také, že je absolutně nezbytné napravit nebezpečnou nerovnováhu ekonomických systémů.

Část problému spočívala v nutnosti projektovat a strukturovat nový světový řád, řád založený na principech poctivého a otevřeného obchodu, na stabilních měnách a zdravé ekonomické soutěži. Byla i druhá strana mince: Pokud bychom nepomohli ostatním státům se zotavit, pokud bychom se nerozdělili o naše velké bohatství, pokud bychom jim nepomohli postavit se znovu na nohy, mír, který jsme právě vyhráli, by byl křehký a pouze krátkodobý.

Pověděl mi ještě i o další skutečnosti, která motivovala názory jeho generace. Uvědomili si prý, že pokud náš národ nepomůže vychovat prosperující demokratické partnery, byli by Američané nuceni nésti břemeno světa sami. Předvídali, že takto ve východní Asii a západní Evropě vyrostou nová generace budoucích amerických spojenců a partnerů, národů, které budou ochotny sdílet naše zájmy a také závazky.

Tento rozhovor ukazuje na konstruktivní prvky naší strategie, i na hloubku myšlení, kterou jí bylo dosaženo. Jde o vzájemné propojení ekonomických, politických, strategických úvah a nástrojů jejich realizace do jednoho rámce. Vzhledem k tomu, že jsme pochopili, že *nejčastějším důvodem válek jsou ekonomické problémy*, které způsobují že politika státu může být více či méně náchylná k agresi, stal se tento strategický rámec přítomným v každé dimenzi naší národní existence.

Hlavním bylo najít způsob jak zastavit spirálu světových válek, cyklus konfliktů, vyvolávaných nacionalismem, kolonialismem, ekonomickou konkurencí a politickým chaosem. Navzdory tomu, že jsme museli současně zadržovat sovětskou expanzi, tato část strategie fungovala přímo zázračně. Podařilo se vybudovat nový světový ekonomický řád založený na obchodu, na stabilním měnovém systému a na integrovaných ekonomikách.

Budování demokracií jsme podporovali hlavně naším vlastním příkladem, ale také rozšiřováním ochrany těm národům, které byly ochotné se řídit rozhodnutím volebních urn.

Pomohli jsme Evropě se zotavit po skončení druhé světové války. Prostřednictvím Marshallova plánu jsme poskytovali finanční zázemí, protože jsme věděli, že Evropané nutně potřebují stabilizovat své měny a zároveň navzájem mezi sebou obchodovat. Ve východní Asii jsme dělali totéž v Japonsku a Jižní Koreji. Za čtyřicet let po skončení války

jsme se my i naši spojenci stali těmi nejbohatšími, nejvíce prosperujícími a nejdemokratičtějšími státy světa.

Třetí zásada naší strategie byla založena na *odstrašení prostřednictvím pružné odvety* (deterrence through flexible response). K této politice jsme dospěli poněkud později než k ostatním, protože strategie pružné reakce byla velice nákladná.

Hromadná odvěta

Během prezidentského období Dwighta D. Eisenhowera se zkoušela koncepce, o které se on a jeho administrativa domnívali, že je méně nákladná a efektivnější, a která se nazývala *teorie hromadné odvety* (massive retaliation). Ale začátkem 60. let poradci prezidenta Johna F. Kennedyho došli k názoru, že to byla ve skutečnosti velice nebezpečná doktrína. Hromadná odvěta byla totiž jako odstrašení příliš nevěrohodná, aby chránila široký rozsah amerických zájmů, protože eliminovala práh mezi prvním úderem a jaderným zničením. Kennedyho poradci uznali, že tento nedostatek věrohodnosti by mohl vést k podnícení agrese druhé strany; politika eskalace přímo vybízela k prvnímu úderu.

Naším nejvyšším cílem bylo odstrašení. A ačkoliv uplatňování koncepce pružné reakce bylo opravdu velmi drahé, bylo to také velmi efektivní a velmi věrohodné odstrašení. V dlouhodobé perspektivě to bylo ale samozřejmě daleko levnější, než všeobecná válka, která měla zabránit.

Omezování sovětských ambicí

Efektivita naší odstrašovací strategie se stávala čím dál tím více patrnou, tak jak bylo našemu hlavnímu protivníkovi zabraňováno v útoku na naše nejdůležitější zájmy a spojení. Sověti se začali stále více obracet ke strategii nepřímé agrese; téměř vždy používali nátlaku než rizika přímé konfrontace. Tímto způsobem naše strategie omezovala jejich ambice.

Čtvrtou zásadou naší strategie je americké vedení. Vzhledem k našemu izolacionistickému dědictví bylo světové vedení Američanů nepříjemným. Veliké národní bohatství a moc vytvořená světovou válkou způsobily, že jsme zůstali jediným národem, který byl schopný tuto roli převzít. V praxi bylo americké vedení nesmírně efektivní. Není pochyb, že bez něho by dnes svět vypadal zcela jinak; a nikdo by v něm zřejmě nebyl šťastným.

Proč se tolik zabývám historií, když se chci dívat do budoucna? Protože dnes potřebujeme některé prvky naší strategie změnit, ale jiné zachovat.

Předně si myslím, že musíme uchovat jádro doktríny, která celou naši strategii motivuje. Jednoduše řečeno, **demokracie a svobodné trhy vytvářejí prosperitu a spokojenost, a ty zase vedou k míru.** To je prokázané. Tímto způsobem byl zachován po nejdelší období v moderní historii v západní Evropě mír, národy Asie a národy Jižní a Střední Ameriky jsou odváděny pryč od jejich flirtování s diktátorskými režimy. Tato doktrína řeší v mnoha směrech podobné úkoly, jako existovaly po druhé světové válce, ale docela jinak.

Po skončení studené války jsme viděli tisíce konvertitů, kteří přestoupili na víru v demokracii a tržní ekonomiku. Většina jich je zbídačelá, bez ekonomických jistot; žijí mezi minulostí, kterou znají, a budoucností, která je velmi nejistá. Musíme najít účinné způsoby, jak jim předat znalosti a zkušenosti, jak budovat a modernizovat jejich

infrastrukturu, hledat a vytvořit trhy pro jejich zboží, zkrátka pomoci jim na první příčku žebříčku prosperity. Musíme je zbavit strachu a vybudovat sebedůvěru.

Americký národní bezpečnostní poradce Tony Lake tento prvek naší národní strategie nazývá zvětšováním (enlargement). Zbyl nám z doby studené války a zůstává i centrem naší nové strategie.

Žádný z konfliktů, které propukly v posledních několika letech, se neodehrává mezi prosperujícími státy se stabilními demokratickými institucemi. Proto čím rychleji budou ve východní Evropě, ve státech bývalého Sovětského svazu, východní Asii a dalších oblastech, demokratické doktríny realizovány, tím bezpečnější bude tento svět.

Musíme si ale uvědomit, že se tak nestane přes noc. Po válce to západní Evropě a Japonsku trvalo desetiletí, než se jim podařilo obnovit své ekonomiky. I pro lid východní Evropy, bývalých států Sovětského svazu a východní Asie to bude dlouhá cesta, se spoustou překážek.

Odolat pokušení

Studená válka postavila bariéry, které rozdělovaly národy, sousední státy a kontinenty. Dnes je naším nejdůležitějším cílem zabránit, aby takové bariéry znovu vyrostly či aby se třeba jen posunuly na jiné místo. Musíme odolat pokušení posunout rozdělující hranici z jedné strany Polska na druhou. Proto bylo tak důležité, že prezident Clinton v lednu 1994 odolal velice populárnímu požadavku, který volal po okamžitém přijetí všech visegrádských států - Polska, Maďarska, Slovenska a České republiky - do NATO. To by jen posunulo tuto hranici dále na východ a hranice by byla znovu obnovena. Takový kurz by jen zahájil proces nového rozdělení Evropy, vytvořil nová napětí, vytvořil nové bariéry.

Myslím, že místo toho byl zvolen moudřejší kurz, projekt *Partnerství pro mír*. Je to široký koncept, který může poprvé v evropské historii svést celou Evropu dohromady, je to projekt, který dává šanci každému evropskému národu.

Před lednovým summitem NATO poslal prezident Clinton zástupkyni USA ve Spojených národech Madelinu Albrightovou a mne k představitelům států visegrádské skupiny. Polský prezident Lech Walesa, český prezident Václav Havel i ostatní mně vysvětlili, jak hluboce jim na jejich vlastní bezpečnosti záleží. Kdybychom tedy komukoliv z nich měli říci: Chystáme se přijmout jednoho z vás do NATO, ale ne právě vás, jejich obavy o bezpečnost by byly extrémně vysoké. A zase: přijetí pouze států visegrádské skupiny by mělo stejný efekt na Rumunsko, Bulharsko a další státy, které by byly tímto opomenuty.

Tisk se zaměřil na to, jak by přijetí visegrádských států ovlivnilo vztahy mezi Ruskem a NATO, ale ve skutečnosti je mnohem důležitějším problémem, jak by to asi ovlivnilo zbytek Evropy. Myslím, že potrvá ještě nějaký čas, než se podíváme na novou tvář Evropy, a mezitím se musíme soustředit na dostatečně širokou a vše zahrnující politiku.

Konec studené války také odstranil bezprostřední jaderné nebezpečí, které ohrožovalo naše národní přežití. Poprvé za půl století se nemusíme obávat srážky dvou ohromných armád podél vnitroněmecké hranice. Ale hrozby bezpečnosti přežily i toto období, jen se změnil jejich obsah a rozsah.

Například íránský a irácký režim, Severní Korea, Kuba a Libye přežily studenou válku bez fundamentálních změn jejich politiky. Rozdíl je v tom, že tyto hrozby jsou nyní rozděleny, vzdálené a nezávislé, tj. nespojuje je dohromady žádná skrytá ruka, nikdo je nezasobuje zbraněmi a ani nekoordinuje hranice jejich akcí. Nicméně představují vážné hrozby a každý z těchto států může vrhnout svůj region do nestability, zmatků a války.

Nová nebezpečí také vyrůstají z trosek bývalých impérií. Jsme svědky zmatků, které smetly z mapy Jugoslávii a jsme si dobře vědomi zuřících bojů v mnoha bývalých sovětských republikách. Vidíme jak staré nenávisti a zločiny podněcují nová nepřátelství a ohrožení do té míry, že nemohou být ignorovány.

Jaký z toho pro nás plyne závěr? Potřebujeme nový přístup ke globální strategii. Není nutný všeobecný válečný plán, abychom porazili jednoho jediného nepřítele. Celá organizace americké globální strategie musí být jiná, protože v podstatě je to zatím jen integrovaný konglomerát regionálních strategií, každá z těchto strategií je přizpůsobena zájmům, cílům a hrozbám a dynamice určitého regionu.

Některé prvky americké strategie by měly zůstat zachovány. Jedná se o důraz na odstrašování (deterrence) a odstrašovací strategie (deterrent strategies), které mají nadčasový smysl. Je vždy snadnější zabránit agresí, než s ní muset bojovat. Avšak samotná vojenská strategie, bojové odhodlání a bojové kapacity nestačí.

Strategie musí být přizpůsobeny

Do našich vojenských kalkulací tedy musíme zapracovat požadavek odstrašení. Postavení amerických ozbrojených sil musí být takové, aby odpovídalo dané regionální strategii, a tím byl dosažen odstrašující efekt. Jak docílíme odstrašujícího efektu je různé. Například se změnila role jaderných zbraní. Bývalý prezident George Bush v listopadu 1991 tuto skutečnost v podstatě přiznal a pomohl aktivovat změnu tím, že stáhl naše pozemní a námořní jaderné zbraně a bombardéry ponechal na amerických základnách.

Forma a vyváženost odstrašení dnes spočívá mnohem více na konvenčních zbraních. Spočívá na naší připravenosti bojovat a zvítězit za použití konvenčních sil.

Věřím, že koncepce zadržování má své oprávnění i po skončení studené války, ovšem ve zcela jiném smyslu, na který jsme nikdy ani nepomysleli. Nyní je velmi příhodná doba k vyřešení mnoha regionálních ohrožení. Zmínil jsem se, že by to neměl být všeobecný válečný plán, ale selektivní či dokonce situační reakce, přesně přizpůsobená k sevržení agresivních režimů, aby byla zachována regionální stabilita, mír a chránění naši spojenci.

Něco jiného

V praxi je to strategie, která již byla vlastně použita proti Severní Koreji, Íránu, Iráku a Kubě. Je to také strategie, kterou právě používáme k zamezení rozšiřování války v bývalé Jugoslávii. To znamená, že se zadržování vyvinulo v něco naprosto jiného, než jak bylo používáno během studené války.

Rozšiřování (enlargement) nebude fungovat, pokud nebudeme tlumit tyto regionální hrozby, izolovat je, kdykoli propuknou. Demokracie a prosperita se totiž šíří mnohem rychleji v bezpečném prostředí než v pásmu nejistoty.

Americkou strategii jsme nazvali rozšiřování a rozdělili jsme ji do dvou hlavních částí. První je *prevence* a druhá je *partnerství*. Prevence je samozřejmě zamýšlena tak, aby vytvořila podmínky, které umožní úspěch rozšiřování. Je jedním z prvků, které dávají naší strategii aktivní zaměření, které z ní činí hnací sílu změn, a ne jen sérii reakcí na vnější podněty. Je to částečně realizace myšlenek, které jsou podstatou rozšiřování, a částečně ochrana stability a míru, které jsou základem toho rozšiřování. Dlouhodobá nebezpečí jsou blokována a kontrolována prostřednictvím prevence.

Zcela logicky musí **centrálními prvky americké strategie** zůstat naše **aliance a koalice**. Během posledního půlstoletí jsme spolu bohatli, vybudovali jsme shodné politické systémy, máme velice podobné názory a zájmy. Tyto koalice a aliance jsou **největším zdrojem stability a bezpečnosti na světě**, ve kterém se odehrálo tak mnoho změn, v tak krátkém čase. Jsou také naší **největší ochranou proti návratu všeobecného konfliktu**, nicméně je nutné je přebudovat.

Naše aliance a koalice potřebují nové poslání, musí být a přizpůsobeny současným i budoucím úkolům. Tak, jako byly společným základem naší síly v těžkých letech, kterými jsme spolu prošli, musí zůstat i nadále základem pro naši budoucnost.

Pokračování nátlaku

Vývoj směrem k demokracii již začal v Evropě, v jihovýchodní Asii, ale musí být rozšířen i na další regiony. Tempo by mělo být výhodné pro všechny, ale je třeba na spojení tlačit, aby se přizpůsobili novým realitám a rozšířili svou představivost.

Budeme stále udržovat naše tradiční aliance a koalice, ale také budeme budovat jiné druhy spojení, jako je třeba *Partnerství pro mír* v Evropě, případně můžeme navazovat kooperativní bezpečnostní vztahy v těch regionech, kde to bude nejvíce vhodné. Znovu opakuji, **naše vztahy budou aktivní, musí vytvářet regionální rámce, které budou udržovat stabilitu, mír a podporovat rozšiřování.**

Musíme také zůstat v naší roli jako vedoucí světová mocnost. Jsme stále nejbohatším a nejsilnějším státem a jsme jediná zbývající supervelmoc. Zdůrazňuji tento fakt, protože všichni z nás už slyšeli argumenty, že břemeno vedení vysává naše materiální a duchovní síly, že musíme přimět také jiné, aby vedli svět místo nás. Nic nemůže být dále od pravdy.

Skutečnost, že jsme byli a jsme vedoucí mocností svobodného světa, nás učinila bohatší, prosperující zemí, lépe se nám daří. Umožnila nám formovat světový ekonomický řád takovým způsobem, který je vhodný pro náš vlastní ekonomický systém a požadavky. Umožnilo nám to reagovat v čele mezinárodního společenství na hrozby, o kterých jsme právě mluvili. Vedoucím národem zůstat musíme, pro naše vlastní dobro.

Jak tedy přizpůsobit naši strategii budoucnosti? Za prvé se musíme podívat daleko do budoucna, podívat se až do příštího století. Za druhé bychom neměli vylévat s vodou z vaničky i dítě. Je řada strategických prvků, které jsme prováděli a které bychom si měli vzít s sebou do budoucna. Za třetí musíme provést několik změn, modifikovat všeobecnou strategii, reorientovat naše aliance a koalice a - samozřejmě - snížit výdaje na obra-

nu. Je pro nás životně důležité chránit naše zájmy, zrovna tak jako zájmy přátel, spojenců a našich nových přátel.

* * *

Když se tak díváme na budoucnost, měli bychom se inspirovat příkladem generace Američanů, kteří vyhráli druhou světovou válku. Viděli tehdy svět jaký byl, ale rozsah toho, co mělo být vykonáno, je neodradil.

Poznali, že ekonomika, politika a bezpečnost jsou částí celku, že naše strategie musí spojit všechny tři dohromady. Měli velkou představivost a sebedůvěru. Pochopili, že velké změny trvají desetiletí, než přinesou své plody, takže rozšířili své plány daleko do budoucna a přetvořili svět. A nyní je na nás, abychom ukázali stejnou moudrost a stejnou odvažu, kterou v tak velké míře převedli ti před námi. Ať nyní rozhodneme jakkoliv budeme určovat jak bude vypadat a jaké zdroje budeme mít k dispozici. Jestliže zvolíme špatně, svět bude mnohem horším a jistě i nebezpečnějším. Zvolíme-li správně, myslím, že nás to povede na cestu tvorby světa, který naši vnuci velmi rádi zdědí.

Jaderné zbraně nemají už tu úlohu jako ještě v 80. letech. Taktické zbraně, čili rakety kratšího doletu, byly z Evropy staženy, protože ztratily význam. Ten si naopak uchovály strategické zbraně. Ty však potřebují specifickou infrastrukturu, zvláštní péči - a to je vše velmi nákladné. Proč by tyto zbraně, v jejichž doletu 100 kilometrů nehraje žádnou roli, měly přijít na území ČR? K tomu není důvod. To je výmysl, s nímž někdo přišel, aby některé věci zpochybnil. Pokud by vypukl velký konflikt, to by pak bylo něco jiného: v té chvíli by zřejmě nikdo nediskutoval o tom, zda na určitém letišti přistane normální letadlo či letoun s jadernými zbraněmi.

Z rozhovoru časopisu Týden s vojenským poradcem prezidenta republiky armádním generálem Karlem Pezlem - červen 1995.

Standardizace v NATO

Ve sdělovacích prostředcích, včetně vojenského odborného tisku, se opakovaně objevují a skloňují pojmy jako kompatibilita, interoperabilita apod. či jejich české ekvivalenty. Mnozí, i ti kteří je často používají, nemají mnohdy představu co se za těmito pojmy skrývá. Z tohoto důvodu redakce vybrala některé části informační zprávy (AI čís. 3/95 - ÚOS), která poskytuje základní údaje o standardizaci v NATO se zaměřením na její cíle, principy, obsah a organizační strukturu jejich orgánů.

Standardizace v NATO je důležitý prostředek členských států k efektivnímu kolektivnímu rozvoji ozbrojených sil a k jejich případnému účinnému použití. Mimo to má také politickou hodnotu jako viditelná ukázka kooperace a solidarity. Nejvyšší orgány NATO stimulují jednotlivé státy a další organizační struktury Aliance k vytváření, odsouhlasení a uskutečňování společných koncepcí, doktrín, procedur, kritérií a konstrukcí s cílem co nejefektivněji dosáhnout a udržovat některý z potřebných stupňů standardizace v operační, materiální a administrativní oblasti. Protože NATO je organizací šestnácti suverénních států, které mají svou vlastní a současně spojeneckou vojenskou politiku, je standardizace dobrovolnou činností států.

Cílem standardizace v NATO je zvýšit operační výkonnost a zlepšit efektivnost při využívání disponibilních zdrojů. S rozvojem mnohonárodních sil se standardizace stává významným násobitelem zdrojů, neboť umožňuje zvyšování operační výkonnosti a účinnosti společného použití druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

♦ Principy standardizace

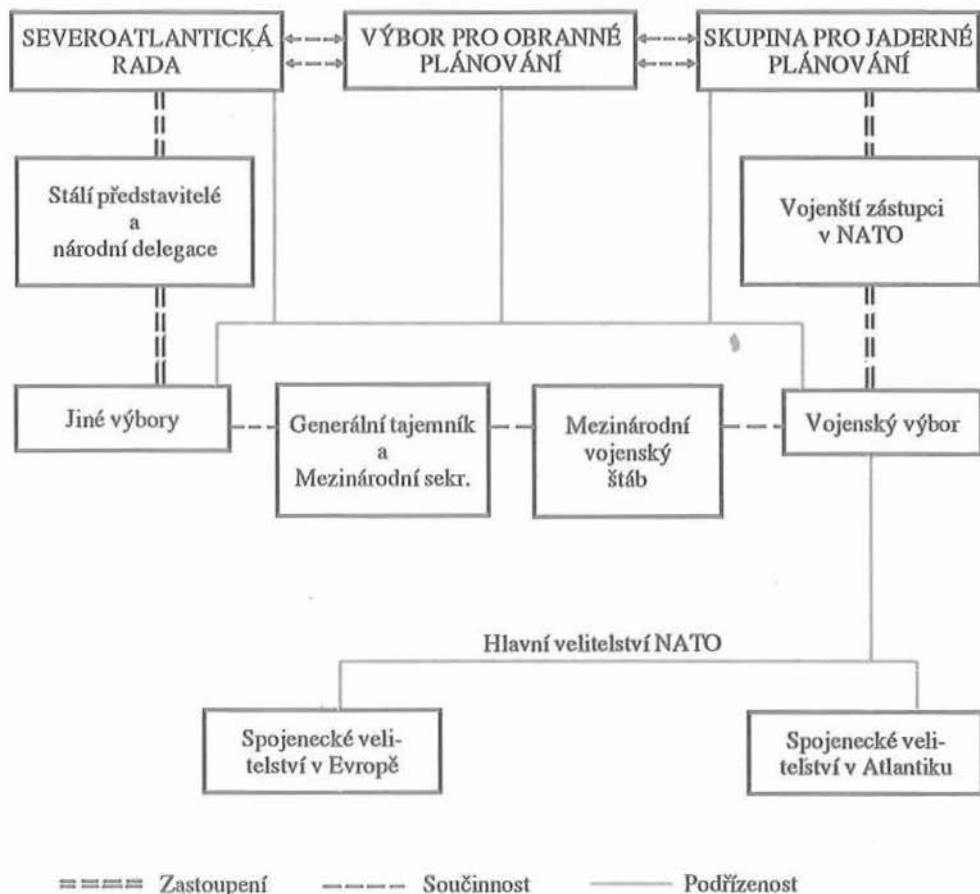
Nejdůležitějšími principy NATO v oblasti standardizace jsou:

- Při všech aktivitách se berou v úvahu dopady standardizace (ovlivňuje činnost členských států při rozvoji společných operačních postupů, při kooperaci ve výzkumu a vývoji, nákupu vojenské techniky a jejího zabezpečení během zařazení ve výzbroji).
- Souhlas států se standardy a jejich zavádění jsou dobrovolné (souhlasem státy potvrzují vůli příslušný standard zavést).
- Minimálním obvyklým stupněm standardizace je interoperabilita.
- Pokud to je možné, jsou používány existující civilní a vojenské standardy.
- Duplikace činností se minimalizuje pomocí konzultací, styčných orgánů a výměnou informací mezi standardizačními orgány. Koordinačním orgánem je Skupina pro standardizaci NATO (NSG).
- Standardy používají dohodnutou terminologii.
- Standardizační činnost není izolovaným subjektem, ale základním prvkem celého procesu vytváření efektivních ozbrojených sil.

◆ Stupně standardizace

V NATO jsou definovány čtyři stupně standardizace:

- Slučitelnost (compatibility) - schopnost dvou či více celků nebo komponentů vojenské techniky a materiálu existovat nebo fungovat ve stejném systému či prostředí bez vzájemného rušení.
- Vzájemná operační součinnost (interoperability) - schopnost systémů, jednotek nebo sil poskytnout služby a přijmout služby od ostatních systémů, jednotek nebo sil a využívat tuto výměnu služeb k efektivní společné činnosti.
- Zaměnitelnost (interchangeability) - stav, kdy dva, nebo více předmětů (celků) mají takové funkční a fyzikální charakteristiky, že jsou ekvivalentní co do výkonu i trvanlivosti a jsou schopny být vyměněny jeden za druhý bez úprav předmětu, případně okolních předmětů (s výjimkou seřazení).

Obr. 1: Civilní a vojenská struktura NATO

- Stejnost (commonality) - stav, kdy skupiny jednotlivců, organizací nebo států používají společnou doktrínu, procedury nebo výzbroj.

V praxi je možné, aby různé prvky vojenské techniky, nebo struktury ozbrojených sil byly na různém stupni standardizace. K dosažení efektivity vynaložených prostředků je důležité při zadávání požadavků určit minimální stupeň standardizace, který splní daný cíl.

◆ Oblasti standardizace

Činnosti, kterých se standardizace týká, lze zahrnout do jedné ze tří oblastí:

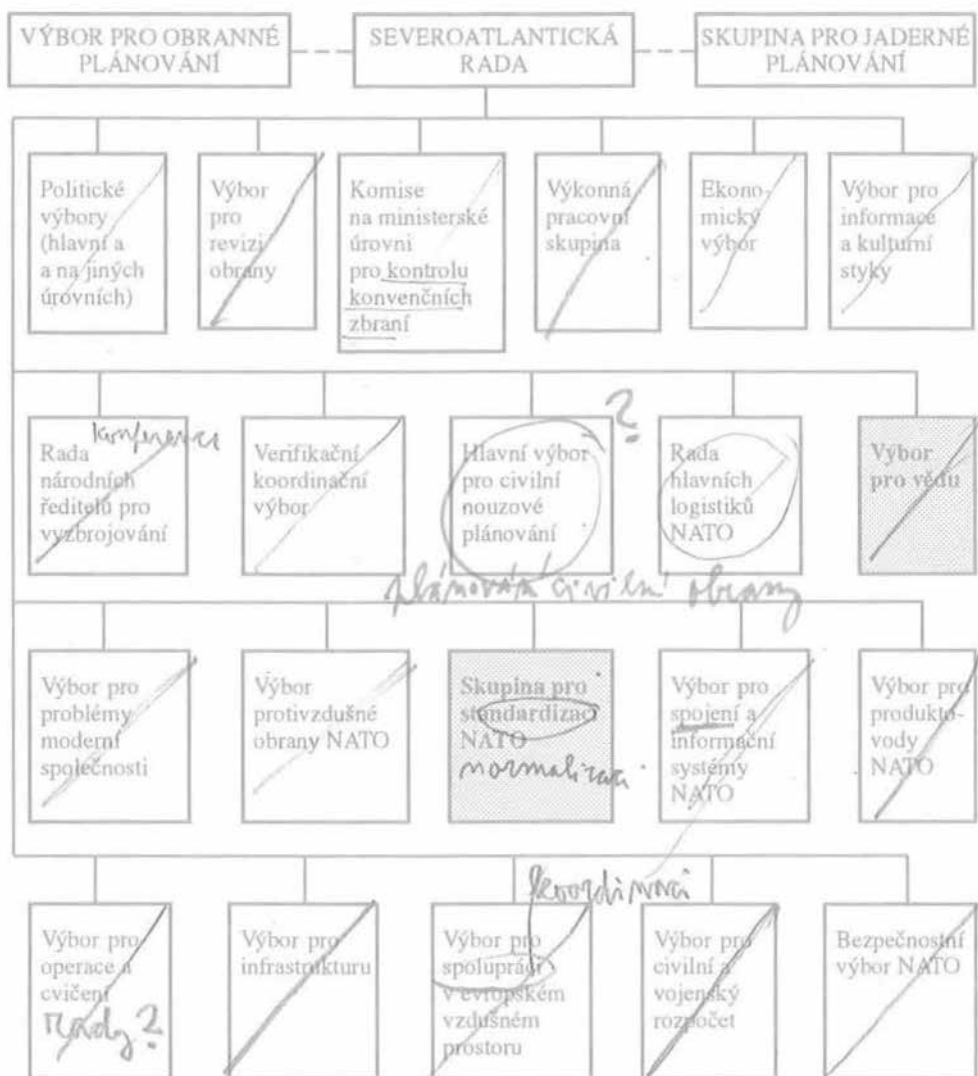
- **Operační standardy** - postihují současnou, nebo budoucí vojenskou praxi, postupy a formáty. Mohou se aplikovat mj. na koncepci, taktiku, techniku, logistiku, výcvik, organizace, hlášení, formáty, mapy a nákresy. Vypracování těchto standardů spadá do kompetence Vojenského výboru (MC).
- **Materiálové standardy** - postihují vlastnosti současného, nebo budoucího materiálu. Zahrnují kompletní systémy (včetně zbraňových systémů) a zabezpečují systémy velení, řízení, spojení, podsystemy, skupiny, náhradní díly, materiály a spotřební materiály (včetně munice, paliva, proviantu, zásob a spotřebních náhradních dílů). Vypracování většiny těchto standardů spadá do kompetence Rady národních ředitelů pro vyzbrojování (CNAD).
- **Administrativní standardy** - postihují především terminologii používanou v operační a materiálové oblasti. Zahrnují též standardy, které usnadňují administrativu NATO v oblastech bez přímé vojenské aplikace.

STRUKTURA NATO Z HLEDISKA STANDARDIZACE

V NATO není standardizační činnost řízena jedním orgánem. Zabývá se jí řada orgánů civilní i vojenské struktury, ale jen některé z nich vypracovávají návrhy standardizačních dokumentů, např. standardizační dohody (STANAG) a spojenecké publikace (AP) - viz obr. 1.

■ Civilní struktura

Ačkoli téměř všechny výbory Severoatlantické rady mohou mít standardizační činnosti, pouze dva se přímo podílejí na ní. Jsou to Rada národních ředitelů pro vyzbrojování a Skupina pro standardizaci NATO. Skupina pro standardizaci NATO byla ustanovena v polovině 80. let jako mezinárodní instituce, s jejíž pomocí mohou členské státy zlepšit koordinaci a sladčnost činností různých institucí zapojených do standardizační činnosti - viz obr. 2. Rada národních ředitelů pro vyzbrojování odpovídá za standardizační činnosti v materiálové oblasti. Organizační strukturu této rady znázorňuje obr. 3., kde úkoly plní prostřednictvím čtyř hlavních skupin, čtyř rámcových skupin a dalších, včetně podskupin, které se nezabývají pouze standardizací, ale je součástí jejich práce. Týká se to především hlavních skupin pro vyzbrojování vojenského námořnictva, pozemního vojska a vojenského letectva a skupiny tří druhů ozbrojených sil pro spojení a elektroniku. Tyto hlavní skupiny mají několik organizačních jednotek včetně podskupin, které řeší úkoly do podrobností. Kromě hlavních skupin se standardizací zabývá i skupina pro akviziční praxi a rámcové skupiny,

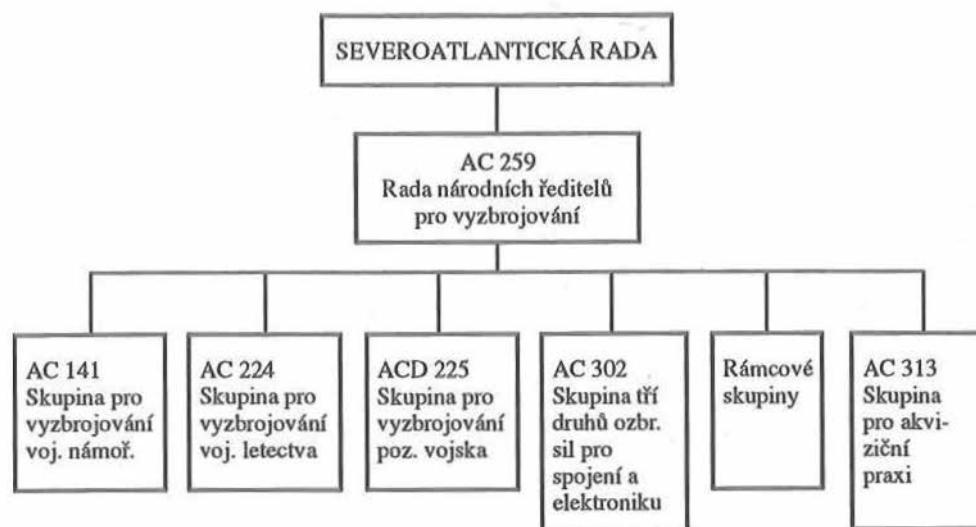
Obr. 2: Hlavní výbory Severoatlantické rady

kteří pracují mj. na materiálové standardizaci a inženýrské praxi, kodifikaci, řízení kvality a na různých aspektech bezpečnosti týkajících se munice a výbušnin.

■ Vojenská struktura

Do standardizační činnosti jsou z vojenské struktury NATO trvale zapojeny pouze Vojenská agentura pro standardizaci (MAS) a Spojenecká agentura pro interoperabilitu datových systémů (ADSIA). Vojenskou strukturu NATO znázorňuje obr. 4. ADSIA

zabezpečuje pro Vojenský výbor rozvoj interoperability a příslušných informačních systémů pro konzultace, velení a řízení.

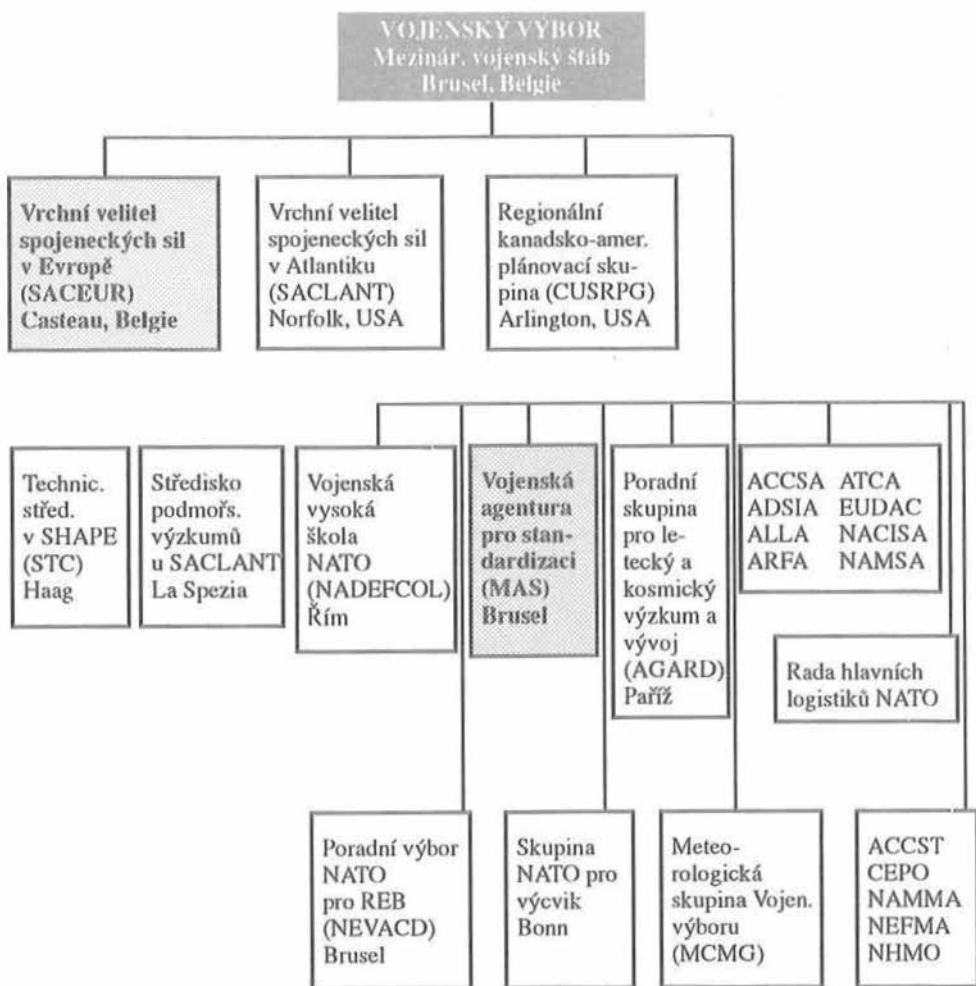

Obr. 3: Organizační struktura Rady národních ředitelů pro vyzbrojování z hlediska standardizace

■ Připravované organizační změny

Standardizační činnosti v NATO jsou velice rozmanité. Na nižších úrovních je do nich zapojeno velké množství pracovních skupin (kolem 200). Opakujícím se problémem je zajistit, aby standardizační činnost odpovídala požadavkům a aby byla v celém spektru koordinována a sladěna.

Alespoň částečně se pokouší splnit tuto úlohu Skupina pro standardizaci NATO. V poslední době se uvažuje o vytvoření Agentury NATO pro standardizaci. Tato agentura by vznikla ze štábů MAS, Mezinárodního štábu NATO (IMS) a Mezinárodního sekretariátu (IS), které nyní pracují na standardizaci odděleně. Byla by centrálním orgánem, kterým by byly sladovány a koordinovány všechny standardizační výstupy. Vytvoření agentury by mohlo být přínosem, zvláště pokud bude spojeno s další iniciativou spočívající v doplnění standardizačních cílů, vycházejících zdola (bottom-up), podněty z nejvyšší úrovně řízení, tzn. z periodických zasedání ministrů. Tyto nové koncepce by v případě realizace měly vést k větší účinnosti práce orgánů zodpovědných za standardizační aspekty činnosti NATO.

Obr. 4: Vojenská struktura NATO

VOJENSKÁ AGENTURA PRO STANDARDIZACI

Vojenská agentura pro standardizaci (MAS) je hlavní agenturou Vojenského výboru zabývající se vypracováním standardizačních dohod především z operační oblasti. Je podřízena Mezinárodnímu vojenskému štábu, tzn. je součástí vojenské struktury NATO. Působnost MAS je stanovena Vojenským výborem.

◆ Úkoly agentury

Vojenská agentura pro standardizaci rozvíjí standardizaci podle směrnic stanovených Vojenským výborem s cílem zvýšit celkovou operační účinnost (operational effectiveness) ozbrojených sil NATO. Tato agentura má velké množství konkrétních úkolů, které patří do následujících hlavních oblastí:

- **Standardizační dohody** - vypracování, ratifikace, vyhlášení a posuzování standardizačních dohod ve vzájemném spojení a koordinaci s hlavními veliteli NATO a dalšími orgány Aliance.
- **Terminologie** - řízení terminologického programu NATO a údržba slovníku termínů a definic používaných Aliancí.
- **Procedury** - stanovení procedur pro vypracování, přípravu, vydání a aktualizaci standardizačních dohod a spojeneckých publikací, zavázané pro všechny orgány NATO zapojené do standardizace.
- **Evidence** - udržování úplné evidence platných standardizačních dohod a spojeneckých publikací, zrušených dohod a publikací a zamítnutých standardizačních návrhů.
- **Předkládání dokumentů** - např. příprava a předložení Vojenskému výboru ke schválení ročního programu a zprávy.

◆ Organizační struktura

Předsedou této agentury je dvouhvězdičkový generál z některého druhu ozbrojených sil, zvolený obvykle na tři roky Vojenským výborem ze seznamu kandidátů navržených členskými státy. Současně zastává funkci asistenta ředitele Správy pro vyzbrojování a standardizaci v IMS (Assistant Director of Armaments Division in the IMS). Téměř všechny standardizační dohody a spojenecké publikace jsou rozšiřovány s jeho podpisem, a to bez ohledu na místo, kde byly vypracovány. Též odpovídá za koordinaci standardizačních návrhů společných pro všechny druhy ozbrojených sil. Organizační strukturu agentury znázorňuje obr. 5.

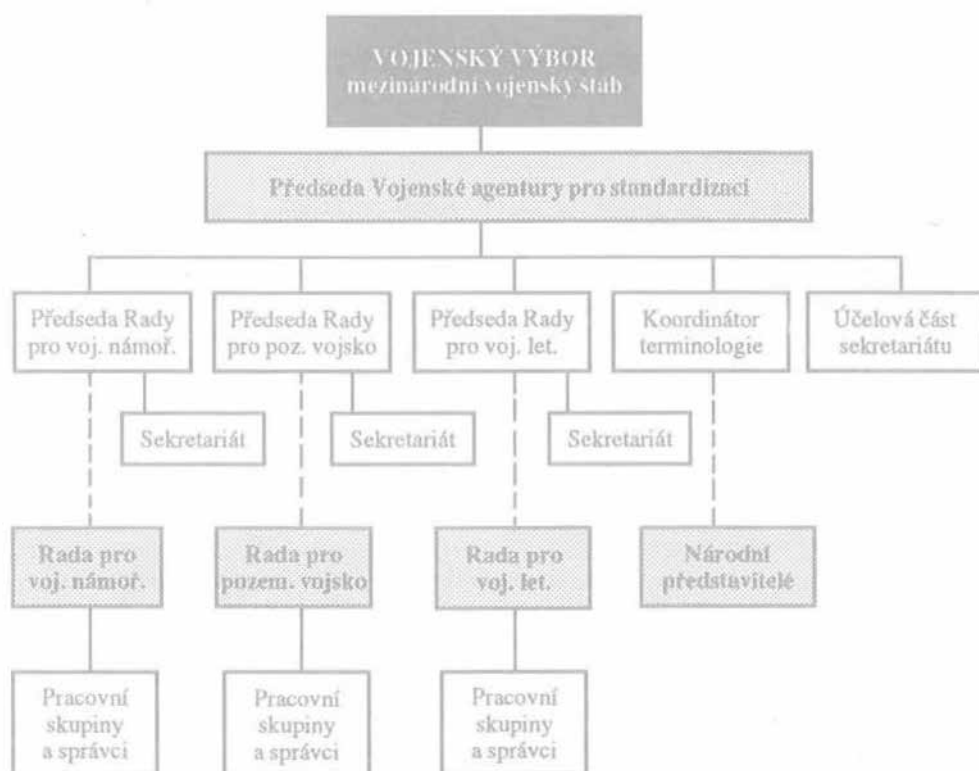
◆ Rady pro druhy ozbrojených sil

Rady pro druhy ozbrojených sil (SB), tj. Rada pro pozemní vojsko, Rada pro vojenské letectvo a Rada pro vojenské námořnictvo jsou jádrem Vojenské agentury pro standardizaci. Zodpovídají za včasné a správné posouzení a vypracování spojeneckých dohod. Členy rady jsou představitelé všech členských států NATO, s výjimkou Islandu, který nemá armádu a Lucemburska, jehož zájmy zastupuje Belgie. V radách jsou představitelé hlavních velitelství NATO (MNC), ale ne jako plnoprávní členové. Rozhodovací pravomoc mají pouze členské státy. Rady jsou stálé orgány. Zpravidla zasedají jednou za měsíc v některém z členských států. Jsou řídicími skupinami ve struktuře Vojenské agentury pro standardizaci. Přijímají návrhy k ověření, zahajují standardizační činnost, zadávají úkoly, řídí zpracování a rozhodují, zda je standardizační dohoda dostatečně propracována, aby mohla být vyhlášena. Pravidelně revidují každý standardizační dokument a je-li třeba, nařizují jeho aktualizaci. Rady pro druhy ozbrojených sil jsou orgány Vojenského výboru pro standardizaci,

které jsou oprávněny vydávat úkoly, týkající se standardizace, ostatním příslušným orgánům NATO.

◆ Pracovní skupiny

Pracovní skupiny (WP) jsou koncovými, ale v některých směrech nejdůležitějšími orgány Vojenské agentury pro standardizaci. Jsou vytvářeny a dle potřeby rušeny příslušnou radou pro druhy ozbrojených sil. Skládají se ze skupin expertů vysílaných na základě dobrovolnosti s pověřením, aby pracovali v určité oblasti. Pracovní skupiny pod vedením příslušné rady pro druhy ozbrojených sil provádějí náročnou detailní práci při vytváření dohody ze standardizačního návrhu. Tyto skupiny zasedají ve štábu NATO obvykle po dobu jednoho týdne jednou za rok. Zasedání poskytují příležitost pro dokončení dohod, projednání nových a revizi existujících návrhů a jsou též užitečné pro výměnu informací.

Obr. 5: Organizační struktura Vojenské agentury pro standardizaci

◆ Koordinátor terminologie

V mnohonárodní alianci, jako je NATO, je důležitým problémem vypracování a používání jednotné terminologie. Za terminologický program NATO odpovídá koordinátor terminologie. (Terminology Coordinator) se svým štábem. Procedura začíná předložením terminologických návrhů členskými státy, nebo orgány NATO. Návrhy jsou nejdříve prodiskutovány a odsouhlaseny v oddělených skupinách expertů z anglicky a francouzsky mluvících států a pak se dokončují na společné konferenci. Potom jsou odsouhlasené definice zahrnuty do spojenecké administrativní publikace *Slovník termínů a definic NATO* (AAP - 6 - NATO Glossary of Terms and Definitions) a do jeho speciálních dodatků. Protože terminologie patří do stálé agendy pracovních skupin MAS, koordinátor terminologie s nimi úzce spolupracuje. Jeho štáb průběžně zpracovává dvojazyčný tesaursus, který má velký význam především pro vyhledávání v automatizovaných bázích dat.

◆ Pracovní metody

Na začátku procesu konkrétní standardizační práce MAS je vymezení činnosti, předmětu, o které má např. orgán NATO, nebo některý stát představu, že ji je třeba standardizovat dohodou, která by byla oficiálně vyhlášena a zahrnuta do národních dokumentů a která by přispěla k interoperabilitě ozbrojených sil NATO. Tak vzniká standardizační návrh.

Na základě počátečního přezkoumání návrhu příslušná rada pro druhy ozbrojených sil buď:

- zamítne návrh,
- vrátí jej tvůrci k upřesnění,
- souhlasí s jeho postoupením členským státům a velitelstvím NATO k ověření.

Při ověřování je návrh pečlivě zkoumán jak ve státech NATO, tak na velitelstvích NATO s cílem zjistit, zda existuje skutečná potřeba nové standardizační dohody. V kladném případě je stanovena priorita jejího vypracování. Pak následují další postupy, a to:

- posouzení všech vyžádaných odpovědí,
- studijní fáze, končící předběžným konceptem STANAG,
- ratifikační proces (trvá obvykle 4 měsíce),
- v případě, dojde-li k zásadním námitkám, může rada pro druhy ozbrojených sil rozhodnout, že správce nebo pracovní skupina vytvoří další ratifikační koncept,
- když sekretariát rady pro druhy ozbrojených sil zjistí, že dohodu ratifikoval dostatečný počet členských států, doporučí radě vyhlášení STANAG (konečné rozhodnutí učiní rada).

* * *

Pokud rada pro druhy ozbrojených sil rozhodne, že doporučí standardizační dohodu k vyhlášení, je dohoda předána k vyhlášení předsedovi Vojenské agentury pro standardizaci. Standardizační dohoda obsahuje ratifikační a implementační údaje. Každý členský stát příslušné radě pro druhy ozbrojených sil předává implementační údaje, včetně národní dokumentace, do které bude standardizační dohoda začleněna.

-red-

Armáda, informace, novináři a veřejnost (*Jakým způsobem tuto problematiku řeší v nizozemské armádě.*)

Hlavním cílem veškeré informační práce je poskytovat vyvážené informace o mírových a bezpečnostních otázkách, vytvářet obraz armády ve společnosti. Za informace o vojenské politice jsou a budou za všech okolností odpovědní političtí představitelé ministerstva obrany. To tedy znamená, že odpovědnost za informování veřejnosti, za správné chápání vojenské politiky, leží na ministerstvu. Současně by měl v závažných případech poskytovat veřejnosti informace i každý druh vojska. Mezi jednotlivými druhy vojsk a ministerstvem nesmí dojít k odcizení, a proto musí být se složkami Správy všeobecných informací nizozemského ministerstva obrany v přímém spojení. Důležitou podmínkou je, aby tyto informační aktivity byly integrovány či přinejmenším koordinovány.

Za těchto podmínek je Správa všeobecných informací ministrem oprávněna určovat politiku informování veřejnosti. To znamená, že všechny informace týkající se armády také na regionální či lokální úrovni musí odpovídat základnímu rámci určeném ředitelem správy.

Smysl informační činnosti

Poskytované informace mají vyjasnit způsob formulování vojenské politiky, její plánování a realizaci. Jsou omezeny na politiku, která již byla odsouhlasena a zavedena. Informace o ní by měly zahrnovat dostatečně přesné podrobnosti, které pak by umožnily příjemci, aby si utvořil své nezávislé mínění. I obyčejný člověk by měl porozumět jak je tato politika a výsledné branné aktivity připravovány. Je to tedy spíše otázka pochopení, než záležitost propagandy a indoktrinace.

Úlohou informačního důstojníka (v české armádě by informačnímu důstojníkovi odpovídala nejspíš funkce důstojníka pro styk s veřejností, pozn. red.) není hájit danou vojenskou politiku. Je-li to nezbytné, potom je to výhradně povinností osoby, která je zodpovědná za tvorbu a realizaci této politiky, např. ministra obrany.

Jsou stanoveny čtyři zásady a všichni informační důstojníci se jich musí bezpodmínečně držet.

Za prvé: buďte věrohodní. Nikdy nelžete. Někdy není možné okamžitě říkat pravdu, ale v tom případě neříkejte raději nic. Je-li to nutné, řekněte například: „V tomto okamžiku to nemohu komentovat“ a na žádné otázky neodpovídejte.

Za druhé: buďte srozumitelní a užívejte prostý jazyk. Novináři píší o složitých problémech velmi srozumitelně, ale nejsou to obvykle odborníci v daném oboru, a proto neočekávejte, že to co vysvětlujete budou chápat tak, jak očekáváte. Je užitečné se o správném pochopení přesvědčit.

Za třetí: informační důstojník nevyjadřuje své osobní mínění, ani nekomentuje politické problémy či události za které jsou zodpovědní příslušní političtí představitelé. Musí se omezovat jen na fakta. Jeho úloha v případech mimořádných událostí nebo incidentů může být shrnuta slovy: kdo, co, kde, kdy a jak.

Poslední zásada vyžaduje rychlost. Novináři mají stále naspěch, stále mluví o uzávěrcce. Vyhovte jim, ale ubraňte se pokušení poskytnout jim informace okamžitě. Pokud nemáte potřebné informace po ruce, získejte je a zavolejte tazatelům co možná nejdříve.

Konflikt zájmů

Mezi novináři a informačními důstojníky je přirozený konflikt zájmů. Obě tyto skupiny si toho jsou vědomy. Tento konflikt není na závalu, protože vyplývá z rozdílné pozice těch, který se to týká. Důstojník pro styk s veřejností nemůže říci více než co je mu jasné, ani nemůže cokoliv komentovat, pokud si není jist, že daná záležitost již byla uzavřena. V některých závažných případech, např. přírodních kalamit, si musí být jist, zda je vůbec vhodné informace sdělovacím prostředkům poskytovat. Na druhé straně žurnalista vždy chce více informací, než je informační důstojník připraven mu poskytnout. Chce mít více informací než jeho kolegové. V novinách je totiž pro žurnalistu několik prestižních míst, kam by rád své články protlačil - na titulní stránku nebo jako hlavní bod zpráv.

Existuje však také konflikt zájmů mezi informačním důstojníkem a vedením organizace (ministerstva), jehož je součástí. Již jsem se zmínil, že je pro něj životně důležité, aby si udržel věrohodnost. To znamená, že má za povinnost zveřejňovat všechna závažná fakta, i když jsou pro organizaci někdy méně příjemná. Takový postoj je ovšem jeho nadřazenými zřídka kdy oceňován, což ukazuje nedostatečné rozpoznání skutečnosti, že armáda je něco jako skleněný dům, jinými slovy, že skryto zůstává opravdu málo. Jsou-li činěny pokusy skrývat nepříjemné zprávy, budou veřejné sdělovací prostředky podezřelé, „určitě je v tom něco víc!“ - a novináři budou ze své vlastní iniciativy kolem armády pátrat. Jakýkoli pokus kontrolovat přítok informací tak bude už v zárodku znemožněn.

Informační důstojník se tedy nachází v podobné situaci jako fotbalový trenér. Ví, že je obklopen hordami „odborníků“ a kritických pozorovatelů. Tento fakt je zvlášť zdůrazněn při vypracovávání vojenské politiky nebo při nějakých výjimečných událostech, kdy veřejnost věnuje nadměrnou pozornost tomu, co je publikováno. To se týká především těch méně příjemných zpráv. Informace veřejných sdělovacích prostředků jsou velmi pečlivě zkoumány a závěry z nich jsou obecně přijímány. Vzniklé chybné či mylné interpretace potom vedou k přesvědčení, že byly poskytnuty chybné či mylné informace, že buď je nekompetentní informační důstojník, nebo že není dobrý novinář, který o problémech píše.

Stále si totiž plně neuvědomujeme, že novinář se obrací ke zcela jiné cílové skupině, než jakou jsou příslušníci ozbrojených sil. Tuto skutečnost musí mít informační důstojník stále na mysli. Také by měl umět přesvědčit vojenské funkcionáře, že v demokratické společnosti nemohou být žurnalisté omezováni zákonem, alespoň ne před publikováním zprávy. Novinář se sám rozhodne co pokládá za vhodné k uveřejnění a s poskytnutými informacemi tedy naloží jak uzná za vhodné.

Jednota politiky

Zprávy se obvykle týkají výjimečných, neobvyklých událostí nebo incidentů. Veřejné sdělovací prostředky jsou přirozeně přitahovány zvěstmi o vnitřní disharmonii při uplatňování vojenské politiky či o konfliktu zájmů v armádě. Je důležité, aby ve vystoupeních

různých armádních činitelů na veřejnosti o vojenské politice či jiných záležitostech důležitých pro obranu neexistovaly nebo nevznikaly žádné skutečné rozpory.

Naše obecná informační politika omezováním kontaktů s médii na malý počet příslušníků armády má právě takovým rozporům zabránit. V případě ministerstva obrany to znamená, že oficiální prohlášení jsou vydávána především k tomu určenými informačními důstojníky. Tito důstojníci jsou vlastně prostředníky mezi novináři a těmi vojenskými činiteli, kteří z jakýchkoli důvodů přicházejí do styku s novináři. Ze strany Správy všeobecných informací se jedná o aktivní či pasivní reakci na požadavky novinářů. Ve všech případech je nutná koordinace mezi vojenským vedením a pracovníky pro styk s veřejností. Jedním z prostředků dosažení této koordinace je přítomnost informačního důstojníka na schůzích důležitých výborů např. politických představitelů, vysokých vojenských funkcionářů a většiny vyšších civilních zaměstnanců.

Dobrý novinář zná naše domácí pravidla a bude zkoušet je obejít. Také se pokusí setkat s některými lidmi pracujícími ve vojenském sektoru, aby zjistil, co oni pokládají za důležité. Je nezbytné, aby byl zamezen jejich styk s tiskem, a to z jejich vlastní iniciativy. Každý, kdo přijde do styku s novinářem, by jej měl odkázat na pracovníky pro styk s veřejností, kteří znají nezbytné odborné expertizy a mohou na dotazy novinářů kvalifikovaně odpovídat.

Prosím povšimněte si: svoboda vyjadřování je základním právem i pro příslušníky armády. Nemůže být tudíž zakázána. Prakticky všechny dotazy ze strany tisku jsou respektovány a ve většině případů pod kontrolou pracovníka pro styk s veřejností. Zde je vhodné doplnit, že podobná domácí pravidla s ohledem na informování veřejnosti nejsou nějakou zvláštností jen ministerstva obrany, ale v Nizozemí platí pro všechny vládní úřady a instituce.

Již jsem se zmínil, že požadavky tisku jsou respektovány. Existuje ovšem několik výjimek. Je to případ, kdy žádost o informaci je sama o sobě legitimní, ale my na ni neodpovídáme, třeba z operačních důvodů, nebo z důvodů ochrany soukromí jednotlivce. V tomto případě je zlatým pravidlem přesvědčit se, zda žurnalista chápe proč požadovanou informaci nemůže obdržet. Je-li to možné, dáme si s ním schůzku na pozdější datum.

Tento aspekt kontaktu styku s médii pokládám za důležitou změnu kurzu, která se stala během posledních dvou tří let.

Až do začátku devadesátých let byli totiž vojenští představitelé a vyšší funkcionáři při vystupování před audiovizuálními médii velmi rezervovaní a zdrženliví. Dokonce ještě během války v Perském zálivu to byli převážně bývalí důstojníci, kteří pro rozhlas a televizi vysvětlovali či komentovali válečné události. Myslím si tedy, že ochota, která nyní existuje v rámci armády, kdy na televizní obrazovce vystupují aktivní důstojníci, je pozitivním vývojem. Tato ochota není omezena na komentáře o válečných či krizových situacích; odpovědní vojenští funkcionáři teď mohou poskytovat rozhovory i o vývoji v jejich sektoru. To jen zvrchovává věrohodnost informací.

Obečné informace o mírových operacích

Jedná se zde o mírové operace OSN, kterých se v posledních letech zúčastňovaly nizozemské ozbrojené síly. Objektivní informování o takových operacích je obzvláště důležité z řady důvodů.

Ve vnitřním zpravodajství je důležité poskytovat komplexní a přesné informace jednotkám, které byly a jsou nasazovány. Totéž se vztahuje k informacím pro armádu,

zvláště pak informací pro rodiny a přátele osob, které jsou posílány za hranice. Společnost jako celek by měla být perfektně informována.

Rozumí se samo sebou, že tyto informace jsou základní podmínkou pro získání podpory veřejnosti, která umožňuje iniciovat a pokračovat v mírových misích, tj. rozšiřovat současnou nizozemskou obrannou politiku.

Řádné informace jsou rovněž důležité i pro zahraničí. V rámci mezinárodního společenství je nezbytná co nejširší informační základna, neboť OSN se rozhoduje a vede mírové operace na základě souhlasu různých zemí a stran. Takový výchozí bod požaduje co největší možný stupeň otevřenosti.

Informační politika OSN je velmi přísná a obzvláště na politické úrovni je i vysoce centralizovaná. Každá operace OSN je publicisticky nesmírně citlivá a nad typicky vojenskými aspekty často převládají jednání a dlouhodobé úvahy. Vzhledem k různým zájmům zemí, které si přejí mít v dané oblasti své vojenské jednotky vzniká určité napětí. Toto napětí ale částečně také vzniká vzhledem ke skutečnosti, že se nizozemské jednotky musí řídit směrnici důležitých orgánů OSN a totéž platí i pro informační politiku. Národní zájmy a zájmy OSN se mohou rozcházet. Nizozemská domácí politika se zabývá převážně sociálními problémy vojáků, takže mezi nizozemskými informačními důstojníky a OSN je nezbytná koordinace zpráv, to ale zabírá mnoho času, někdy až příliš mnoho času.

Informace po nasazení vojáků

Všechno začíná mezinárodními debatami o probíhající krizové situaci. Když se OSN rozhoduje zda vytvořit mírové sbory, učiní veřejné prohlášení. Vlády různých států hlásí, jsou-li ochotny při vytvoření takových sil spolupracovat. OSN potom prověřuje nezávisle na sobě několik zemí, zda jsou skutečně připraveny k účasti v mírových silách, a jestliže ano, do jaké míry v pojmech kvality a kvantity. Ministerstvo zahraničních věcí se zde zabývá jen všeobecnými informacemi. Jakmile je domluvena forma příspěvku, vláda uvědomí parlament. Jestliže se jedná o novou operaci nebo byla-li po dřívější autorizaci provedena nějaká změna, je vyžadován souhlas parlamentu. V následných fázích je úloha obecného informování na ministerstvu obrany. Výsledná informace se týká formování, přípravy, odeslání a nasazení vojenských jednotek.

Jakou formu má příprava vojáků? Během přípravy všichni vojáci, kteří se zúčastní mise OSN, absolvují dvouhodinový výcvik, jak pracovat s hromadnými sdělovacími prostředky. K tomu se ještě velitelé i ostatní důležití vojenští činitelé zúčastní individuálního školení s pracovníky Správy všeobecných informací, kde projdou intenzivním výcvikem práce s médii.

Mnoho jsme se naučili v praxi. Jedno z těchto naučení se týká způsobu jakým je tato kolektivní příprava prováděna. Jestliže je určena větší jednotka, je informační důstojník přidělen k veliteli již v přípravné fázi. Z principu tento důstojník doprovází představený oddíl, který připravuje příjezd jednotky. Zůstane dokud není dokončeno nasazení jednotky a pohasne zájem médií. Tento informační důstojník funguje především jako prostředník mezi velitelem a hromadnými sdělovacími prostředky. Zná potřeby velitele, chápe problémy, kterým musí čelit v počátečním období, ale také chápe požadavky médií. Chrání zájmy obou stran tím, že vylučuje rozdílnosti a koordinuje přání obou stran, jak jen to je možné.

Na závěr ukáže stálému informačnímu důstojníkovi specifické aspekty obecného informování o mírových operacích. To je důležité, protože tato funkce nemusí být vždy vykonávána zkušeným důstojníkem. *V principu je hlavní náplní práce stálého informačního důstojníka vnitřní informační služba (informace pro pracovníky ministerstva obrany a ozbrojené síly), avšak je také v pozici poskytování vnějších informací (pro veřejnost, pro zájmové skupiny a média).* I když vnější informace zůstávají hlavní odpovědností ředitele Správy všeobecných informací na ministerstvu obrany, v praxi informační důstojník jednotky styk s veřejnými sdělovacími prostředky udržuje. Zásada je taková: vznikne-li potřeba, může být zkušený důstojník Správy všeobecných informací poslán do dané oblasti během 24 hodin.

Přicházejí hromadné sdělovací prostředky

Novináři nejsou ani moji přátelé, ani moji nepřátelé. Pouze vykonávají jinou profesi. Jsme spolu pohromadě. Náš vztah je zvláštního druhu. Každý jiný vztah může být ukončen, ale v případě novináře a informačního důstojníka tomu tak není. Vzniká až při účasti vojenských jednotek na mírových operacích. Tady existuje především vysoký stupeň vzájemné závislosti.

Novináři potřebují zprávy a právě probíhající vojenské operace, zvláště když probíhají za hranicemi a jsou v počátečních stádiích, jsou zprávy. Aby k nim získali přístup, jsou novináři závislí na příslušnících armády. Jsou na nich závislí také s ohledem na svou bezpečnost, přepravu, informace. Při plnění mírových úkolů ministerstvo obrany potřebuje co největší možnou podporu veřejnosti. Je také nutné, aby známí a rodiny vojáků, kteří byli posláni do zahraničí, byli co nejlépe informováni o situaci a jejich činnosti. A musíme souhlasit, pro tyto úkoly jsou hromadné sdělovací prostředky nenahraditelné.

Vzájemná závislost je - někdy neochotně - přiznávána oběma stranami. V praxi se setkáváme s řadou protikladných požadavků a přání. Ty vznikají díky kulturním rozdílům, nedostatku pochopení profesionálních praktik, různého chápání hodnoty zpráv a (přiležitostně) operačních zájmů. Pro dobrého informačního důstojníka nejsou nikdy tyto důvody omluvou pro jeho případné chyby.

Další problém je v povaze mírových operací. Často trvají značně dlouho, což znamená že převládají rutinní aspekty, které vzbuzují jen malý novinářský zájem. Vzniká situace, kdy doma o činnosti vojáků OSN dostávají nevelké informace. Na druhé straně mají pro novináře velkou přitažlivost různé incidenty. Totéž se týká i nasazení zbraňových systémů. Nezanedbatelnou roli v tomto ohledu hrají „chlapské“ prvky takových systémů (bitevní letouny jako např. ve filmu *Top Gun*). Protože odborné vojenské znalosti jsou mezi novináři velmi vzácné, jejich vysvětlení vojenských aspektů mírových operací je více fikcí než skutečností.

Z předcházejícího textu se s ohledem na novinářské informování o vojácích zasazených do akcí krizového managementu či mírových operací nabízejí čtyři závěry:

- * Novináři, kteří pší o mírových operacích, věnují v době míru malou pozornost povaze a podstatě vojenských operací;
- * Mírové operace nejsou svojí povahou nijak zvlášť „fotogenické“, takže se jim ze strany hromadných sdělovacích prostředků nedostává té pozornosti, které zasluhují;

- * Novináři prohlašují, že chtějí popisovat realitu a uveřejňovat fakta; bohužel velmi zřídka to dodrží. Naopak, incidenty přehánějí, a tak před veřejností vytvářejí obraz vysoce pokřivené reality;
- * Ve svém výběru zpráv novináři používají taková kritéria, podle kterých hraje dominantní roli jen to, co se „třpytí a blyští“ (jak v kladném, tak i negativním smyslu).

Závěrečné poznámky

Otevřenost znamená rychlé poskytování informací. Zkušenosti ukazují, že rychlé zveřejňování informací o incidentu omezuje negativní reakci tisku, pokud ji přímo nezamezí. V kontrastu s tím vede zadržování informací, jak bylo zmíněno dříve, k vzrůstu podezření na titulních stránkách a v pozdějších stadiích i k „odhalení“. Fakta se zdají mnohem nebezpečnějšími, než ve skutečnosti jsou. Zamezování publicity je vlastně horší, než včasné prohlášení na základě iniciativy důstojníka pro styk s veřejností.

Naše obranná politika musí být předvídatvá. Musí předjímat vývoj a ne být vlečena za událostmi. Ne vždy se to daří. Bohužel, vojenská organizace je často podobná dřavému sítu. Naprostá prevence úniku informací je nemožná. Navíc jsme soustavně vystavováni politickému ovlivňování. I pracovní a životní podmínky, aktivity nátlakových skupin, chování vojáků atd. mají někdy nekontrolovatelný vliv na obecnou informovanost. Image armády není vytvářeno jen racionálním uvažováním, ale často dominantní roli hrají emocionální argumenty.

Informování veřejnosti není univerzálním opravným prostředkem. To znamená, že informační důstojník - bez ohledu na to jak dobře vykonává svou profesi - nemůže napravit to, co je už pokazeno. Jeho nadřazení by si to ovšem přáli, protože armáda má samozřejmě proti negativní publicitě přirozenou averzi. Někdy se také nechápe jaké zprávy stojí za zveřejnění. Zprávy o přemístění důležitého velitelství, spuštění lodě do provozu, námořních dnech či dnech otevřených dveří jsou přeceňovány, a tak je nadhodnocována možnost ovlivnění zpravodajství.

Příslušníci armády, zejména starší vojáci, někdy reagují na kritiku jejich druhu zbraně (nebo některých jednotek) v hromadných sdělovacích prostředcích příliš emocionálně. Jestliže ale hodnotíte činnost médií během poměrně dlouhé doby zjistíte, že není žádného důvodu pro tvrzení, že je armáda jen a jen kritizována.

Napětí mezi vojenskými osobami a médii je neodstranitelné a nespokojení zástupci médií nejsou vítáni. Proto okamžik, kdy si hromadné sdělovací prostředky přestanou stěžovat na nedostatek informací a jejich vztah s ministerstvem obrany přestává být konfrontačním, je pro západní veřejnost znamením, aby se měla na pozoru. To je závěr, který činí správné fungování hromadných sdělovacích prostředků v demokraciích nenahraditelným.

(Z přednášky kurzu Výchova k národní bezpečnosti kapitána námořnictva Fritse Th. Oliviera, zástupce náčelníka Správy všeobecných informací nizozemského ministerstva obrany.)

Protiraketová obrana

Nikoli poprvé od války v Perském zálivu je protiraketová obrana předmětem podrobných studií a technologických prací. Avšak právě válka v Perském zálivu vedla v této oblasti k vystřízlivění ohledně poznatků o nynějším dosaženém stavu techniky. Ministerský rada dipl. ing. Peter J. George, vedoucí skupiny pro řízené i neřízené rakety a odpalovací zařízení při oddělení zbrojní techniky spolkového ministerstva obrany, vysvětluje v následujícím příspěvku problematiku a možnosti řešení v tomto stále důležitějším oboru.

Skutečnost, že ani mezinárodní raketový průmysl nezůstal ušetřen všeobecně viditelného poklesu zbrojních zakázek a považuje slučování za nutné, nesmí klamat o tom, že rakety - a k nim patří i rakety neřízené a distanční zbraně - existují ve velkých počtech ve výzbroji všech ozbrojených sil a budou v ní existovat i v budoucnosti.

Svědčí o tom řada důvodů:

■ na trhu jsou řízené rakety proti stejným kategoriím cílů v různých cenových třídách, i když o rozdílném výkonu, takže i ozbrojené síly s nejnižším rozpočtem naleznou něco, co mohou zaplatit, i když jsou to třeba jen neřízené rakety;

■ rakety poskytují stále vítanější distanční možnost, která přináší výhody i značně slabším protivníkům;

■ rakety představují technologickou výzvu, kterou musí příslušný průmysl v nejrůznějších zemích přijmout, v neposlední řadě i z prestižních důvodů.

Vzhledem k rozsáhlému šíření raket u všech ozbrojených sil nabývá téma obrany proti raketám stále větší význam, zvláště když dosavadní možnosti v oblasti protiletadlové obrany a rozšířené protivzdušné obrany proti této kategorii cílů naznačují, že lze očekávat jen velmi omezený účinek.

Před rozbořem problémů účinného ničení bude posouzeno spektrum ohrožení raketami pro druhy ozbrojených sil a budou vysvětleny nynější možnosti obrany. Vývoz zbraní z východních a také západních států do téměř všech částí světa přitom vede k závěru, že je nutno do úvah zahrnout rakety obojího původu.

Ohrožení ozbrojených sil raketami

Pozemní vojsko:

- protitankové řízené rakety vypouštěné z pojezdných resp. letících nosičů,
- řízené rakety proti vrtulníkům, vypouštěné z pojezdných resp. letících nosičů,
- dělostřelecké rakety,
- řízené rakety proti velitelským stanovištím, mostům, skladům pohonných hmot (*High Value Targets*),

- distanční zbraně se submunicí proti tanků resp. High Value Targets.

Proti ohrožení těmito raketami nejsou žádné přímo působící obranné možnosti ani zavedeny ani ve vývoji. Existující obranné systémy působí proti létajícím nebo pojízdným nosičům resp. odpalovacím zařízením a proti raketovým postavením.

Letectvo

- pozemní protiletadlové řízené rakety proti letadlům,
- letecké protiletadlové řízené rakety proti letadlům,
- řízené rakety proti letištím (vzletové a přistávací dráhy, úkryty), jakož i proti velitelským stanovištím, skladům pohonných hmot a jiným důležitým cílům,
- distanční zbraně se submunicí proti výše uvedeným cílům,
- taktické balistické rakety v rámci rozšířené protivzdušné obrany.

Nynější možnosti obrany proti dvěma prvním skupinám ohrožení spočívají v optronických a elektronických rušicích, které působí proti čidlu (naváděcí hlavici) odpálené rakety.

Proti poslední uváděné skupině ohrožení bude na základě zkušeností z války v Perském zálivu zdokonalen zavedený zbraňový systém Patriot tak, že se zvýší jeho bojová hodnota. Plánovaný „taktický systém protivzdušné obrany“ dodá rozšířené protivzdušné obraně naléhavě potřebné zvětšení prostoru působnosti.

Proti ostatním skupinám ohrožení nejsou žádné přímo působící obranné možnosti zavedeny, resp. ve vývoji.

Problematika obrany proti raketám

Jak bylo uvedeno, není současná paleta obranných opatření, působících přímo na přilétávající raketu a nikoli na její (mobilní) odpalovací zařízení, v žádném případě pro ni adekvátním ohrožením.

Proto vzniká otázka, před jakými problémy v této oblasti obrany stojíme, tj. před problémy, které až dosud zřejmě zabraňovaly, aby byla druhům ozbrojených sil k dispozici obsáhlejší opatření proti tomuto ohrožení, jež bude působit v každém konfliktu.

Problematika začíná již u průzkumu. Rakety jsou cíle s efektivními radiolokačními odraznými plochami řádově do velikosti $0,1 \text{ m}^2$, které mohou být zjištěny a sledovány - zvláště při letu nízko nad zemí - pouze vysoce kvalitními radiolokátory. V infračervené oblasti je situace poněkud lepší, avšak problémy zde vytváří závislost na počasí a „rušitelnost“. Včasně zjištění útočící rakety je však základním předpokladem pro účinnou obranu, protože za takové situace ubíhá čas hrozivě rychle. Čím později proběhne proces střetnutí, tj. čím blíže je nepřátelská raketa k cíli útoku, tím vyšší je pravděpodobnost, že dokonce při úplném zničení rakety vystačí kinetická energie jednotlivých stěpin k tomu, aby v prostoru cíle způsobila větší škody.

Aby byl při relativně pozdním zjištění bod střetnutí s útočící raketou odsunut do dálky pokud možno největší, probíhají v oblasti pohonu technologické práce, které mají obranné rakety dodat extrémně vysokou vzletovou rychlost, aby bylo možno „drasticky“ zkrátit tuto (počáteční) fázi, která je u všech dosavadních obranných raket časově vysoce náročná.

Důležitá je delší reakční doba, která při zasazení „stíhacích“ raket vede ke značným problémům: protože se rychlost raket už od generace ke generaci stále zvyšuje a s výjimkou dělostřeleckých raket vysoce překročila rychlost zvuku, je nutno v bodu střetnutí počítat s rychlostmi střetnutí obou raket $M = 6$ a více a v případě obrany proti balistickým raketám s rychlostmi $M = 10$ a více. Tím se reakční doby potřebné opravy k dosažení přijatelné pravděpodobnosti zničení, které musejí být uskutečněny před bodem střetnutí, dostávají do oblasti milisekund. Tvrzení, že za těchto okolností je možno docílit přímého zásahu, musí být posuzováno velmi skepticky. Již požadavek dostatečného přiblížení, aby bylo usměrněným kuželem střepin dosaženo ničivého účinku, představuje technologický problém vysoké kvality. To vede ke dvěma dalším technologickým problémovým okruhům: potřeba přesných a rychle reagujících metod řízení raket, jakož i požadavek týkající se bojových hlavíc s vysokou pravděpodobností zničení cíle a přesným okamžikem roznětu. Zvláště taktické balistické rakety s odolným trupem budou jako cíle klást nová měřítka.

Pro úplnost je nutno popsat také ničení pomocí hlavňových zbraní, elektronických kanonů a vysoce výkonných laserů, přičemž se elektronické kanony a lasery vysokého výkonu dosud nacházejí v technologickém stadiu. Již byla uvedena zmínka o další možnosti přímého ničení, totiž o působení na čidla útočící rakety rušícími opatřeními, která mají vést k odchýlení dráhy letu od zaměřeného prostoru cíle a k pádu rakety. Tyto metody, známé jako *electronic a optronic countermeasures*, (elektronická a optoelektronická ochranná opatření) jsou v protikladu snahám o dosažení stále vyšší „intelligence“ naváděcích hlavíc raket rozpoznávat rušící opatření jako taková.

Průběh ničení

Průběh zasazení proti cíli nacházejícímu se v prostoru působnosti obranného systému nutně probíhá podle stále téměř stejného schématu:

- ▲ vyhledání, zachycení a rozpoznání cíle průzkumným (přehledovým) radiolokátorem dalekého dosahu nebo radiolokátorem pro zachycení cíle obranného systému (řídícím) v případě, že není průzkumný radiolokátor použitelný,
- ▲ přidělení cíle radiolokátoru obranného systému (řídícímu) v případě, že pracuje přehledový radiolokátor,
- ▲ analýza ohrožení, rozřídění cílů a stanovení jejich pořadí (jak pořadí vletu do prostoru účinné působnosti, tak priority jejich ničení),
- ▲ volba cíle a přidělení cíle naváděcímu radiolokátoru obranného systému,
- ▲ zachycení a sledování cíle, případně extrapolace dráhy jeho letu řídícím prvkem,
- ▲ volba ničícího prostředku (obránná řízená raketa, hlavňová zbraň), event. doplnění posledních dat o dráze letu cíle,
- ▲ start obranné řízené rakety, resp. odpálení střely z pojezdného, letícího nebo plovoucího nosiče,
- ▲ řízení rakety resp. řízeného projektilu na cíl pomocí vhodných metod,
- ▲ aktivace bojové hlavice (= spuštění zapalovače) a roznět při dostatečném přiblížení cíli,
- ▲ pozorování a hodnocení rozprasku, jakož i zasazení dalších obranných raket resp. projektilů v případě potřeby.

Zde je možno zřetelně rozpoznat dva uvedené časové problémy protiraketové obrany:

- ♦ včasné zjištění cíle resp. vysoká počáteční rychlost obranné rakety, aby bylo možno bod střetnutí vzdálit co nejvíce od cíle, na který směřuje útočící raketa, aby po jejím zničení nevznikly v prostoru cíle škody způsobené dopadajícími troskami,
- ♦ vysoká manévrovací schopnost obranné rakety, pro jemné opravy v bezprostřední blízkosti bodu střetnutí blízkosti bodu střetnutí vzhledem k extrémně vysokým přibližovacím rychlostem.

Pro hlubší porozumění jsou níže vysvětleny některé technické problémy.

Pozorování vzdušného prostoru

Jak bylo již vysvětleno, je pokud možno nejvčasnější zjištění cíle předpokladem pro účinnou protiraketovou obranu. Hlavní překážkou pro splnění tohoto požadavku je extrémně malá radiolokační efektivní odrazná plocha ($<0,1 \text{ m}^2$) útočící rakety. Zvláště při snaze rozpoznávat nízkoletecí cíle v oblasti intenzivních rušivých signálů naráží dnešní radiolokační technologie na svoje meze:

* stále větší rozměry antén, které - v závislosti na kategorii raket, proti nimž jsou určeny - vyplývají z požadovaného dosahu, přesnosti měření polohy a odolnosti proti rušení, stále více omezují možnost přepravy radiolokačních zařízení a vedou spíše ke kvazistacionárním velkým zařízením pro pozorování vzdušného prostoru než k mobilním, vzduchem přepravitelným variantám, přičemž se zároveň zvyšuje pravděpodobnost zjištění přilétávajícími protiradiolokačními raketami;

* výslací výkony potřebné u vysokovýkonných zařízení vyžadují zdroje elektrické energie, které budou sotva vhodné pro vojskové použití.

Požadavky kladené na moderní prostředky pro pozorování vzdušného prostoru jsou vedle dosahu, přesnosti měření polohy a odolnosti proti rušení také elektronické snímání radiolokačním paprskem (*phased array*) a s tím spojené ničení několika cílů současně, nízké infračervené demaskující příznaky ke snížení zjistitelnosti, jakož i rychle reagující zpracování dat a řízení palby.

Metody řízení a navedení

V závislosti na použitých čidlech ke sledování cíle, na rozdělení „inteligence“ mezi obrannou raketou a zařízením pro řízení palby, jakož i na rychlosti cíle a jeho chování za letu, se používá následných metod řízení a navedení.

Povelové řízení

Informace potřebné k řízení obranné rakety (poloha cíle, vektor pohybu cíle, vlastní poloha, vektor vlastního pohybu) se získávají pomocí vnějších radiolokačních a optických čidel (infračervených, televizních); zpracovávají se v systému pro řízení palby a jako povelové signály se přenášejí na řídicí a ovládací zařízení obranné rakety pomocí drátu, světlovodu nebo radiolokačního paprsku. Nevýhodou je, že se chyba řízení zvětšuje s délkou.

Řízení pomocí vodicího paprsku (beam-riding)

Pomocí radiolokátoru nebo laseru je trvale vysílán paprsek zaměřený na cíl. Po startu automatické řízení kurzu navede obrannou raketu do středu vodicího paprsku. Čidla na obranné raketě potom zjistí každou úchylku od této požadované dráhy a vyvolají příslušný řídicí manévry, a tím opravu kurzu. Také zde se chyba řízení zvětšuje s délkou, avšak menší měrou než u povelového řízení.

Programové řízení

Dráha letu je před startem zavedena jako program do autopilota obranné rakety. Oprava dráhy letu je po startu možná jen tehdy, když kromě programového řízení působí také povelové řízení pro aktualizaci informace o cíli a o bodu střetnutí. Pro protiraketovou obranu nemá tato metoda nyní praktický význam.

Inerční řízení

Skutečná dráha letu je zjišťována palubními čidly zrychlení a porovnávána s předem programovanou požadovanou dráhou. Úchylky jsou pro opravu kurzu letu transformovány do řídicích povelů. Tato metoda řízení však koriguje pouze kinematické a eventuálně meteorologicky podmíněné poruchové veličiny, nikoli však manévry cíle, které nastanou po startu obranné rakety.

Aktivní navedení

Obranná raketa má aktivní samozaváděcí hlavici se zabudovaným vysílačem a přijímačem (radiolokátor, laser), který autonomně vyhledává cíl, po jehož zjištění ho sleduje a patřičně ovlivňuje řízení rakety.

Pasivní samonavedení

Podobně jako u výše popsané metody má raketa rovněž samonaváděcí hlavici, která však je vybavena pouze přijímači (čidly) reagujícími na vlastní vyzařování cíle v radiolokačním nebo infračerveném pásmu.

Poloaktivní navedení

Cíl je ozařován (označován) vysílačem (radiolokátor, laser) umístěným mimo obrannou raketu. Čidlo umístěné v raketě reaguje pouze na signály vyslané ozařujícím vysílačem a odražené od cíle a dodává příslušné informace do aparatury pro zpracování dat, umístěné na palubě rakety. Výhodou této metody je, že se nákladná „intelligence“ pro zjišťování a volbu cíle nachází v raketě, a může sloužit pro další bojové využití.

Řízení prostřednictvím rakety

Tato kombinovaná metoda je použita u protiletadlového systému Patriot. Speciální pozemní pozorovací vícefunkční radiolokátor po zjištění cíle zjistí data o pohybu cíle, z nichž jsou v přístroji pro řízení palby vypočítány řídicí signály, které jsou prostřednictvím

radiového směrového spoje vyslány na odstartovanou protiletadlovou raketu. Tato část metody se uskutečňuje, dokud je vzdálenost mezi obrannou raketou a cílem (například taktickou balistickou raketou) velká. Když se tato vzdálenost zmenší, je cíl ozařován (označován) vícefunkčním radiolokátorem o zvýšeném výkonu a potom - jak to bylo popsáno u poloaktivního navedení - je jeho poloha měřena pasivní samonaváděcí hlavicí obranné rakety. Avšak u systému Patriot příslušné řídicí korektury z dat samonaváděcí hlavičky neřeší palubní počítač, nýbrž data samonaváděcí hlavičky jsou existujícím radiovým směrovým spojem přenášena na vícefunkční radiolokátor a jeho počítač pro řízení palby. Tento počítač potom, jak bylo výše popsáno, vypočítá signály korektur a vyšle je opačným směrem na raketu. Během sbližování obou raket jsou data samonaváděcí hlavičky stále přesnější, což ovlivňuje stále zlepšování řídicích signálů, a tím zmenšování možnosti minutí obranné rakety cílem.

Pro tuto metodu jsou myslitelné další varianty. V první fázi by mohlo být použito např. inerciálního řízení nebo programového řízení. Během této fáze letu by bylo možno prostřednictvím radiového směrového spoje uskutečňovat aktualizaci dat o dráze letu. Ve druhé fázi (sbližování s cílem) je možno použít aktivního nebo pasivního samonavedení, jak bylo popsáno.

Systémy pro ovládání letu rakety

Výše zmíněné extrémně krátké časy střetnutí v prostoru působnosti podmiňují krátkodobé a přesné pohyby pro řízení obranné rakety, aby bylo dosaženo pokud možno co největšího přiblížení k cíli.

Za předpokladu výkonného a plynulého sledování cíle počítač v poslední fázi před střetnutím vypočítává stále korektury dráhy, které je nutno (s pokud možno nejmenším časovým zpožděním) přeměnit v příčné působící síly.

K vytváření těchto příčných působících sil jsou k dispozici tyto metody:

- * nepřímé vytváření příčné působících sil - vytváření točivých momentů aerodynamickým řízením (spoilery, kormidla) nebo ovládáním vektoru tahu (vychylovače proudu plynů, výchylné trysky),
- * přímé vytváření působících sil - prostřednictvím trysek.

Poslední z uvedených metod je vzhledem ke svým krátkým reakčním časům, daným možností umístit působení příčného tahu do těžiště, vhodná zvláště pro požadavky konečné fáze.

Řiditelné bojové hlavičky

Již popsaná obtížná bojová situace v konečné fázi s extrémně krátkými časy střetnutí a možnými příčnými zrychleními cíle klade nejvyšší požadavky na působení bojové hlavičky, aby bylo dosaženo dostatečné pravděpodobnosti zásahu a zničení. Vzhledem ke kompaktnosti cíle by bylo účelné usilovat o přímý zásah pomocí vhodného průbojného prvku. Na malé naděje týkající se přijatelné pravděpodobnosti zásahu již bylo poukázáno. Oblast působnosti, a tím také pravděpodobnost zásahu bojové hlavičky, je možno zvětšit

včasným rozdělením střepin, přičemž však musejí být kladeny minimální požadavky na kinetickou energii střepin. Dosavadní bojové hlavice působí rozdělením střepin do 360° radiálně k podélné ose při rovněž rovnoměrném rozdělení rychlosti. Významného zvýšení výkonu bylo dosaženo, když se podařilo dříve radiálně rovnoměrně rozdělenou kinetickou energii střepin (hmotnost resp. rychlost) soustředit do výhodného směru. Úspěšně již byly zkoušeny tři koncepty z hlediska jejich použitelnosti.

Detonačně ovladatelná radiálně působící bojová hlavice

Má čtyři roznětové lišty umístěné na obvodu bojové hlavice s roztečí 90°. Roznětem jedné z roznětových lišt dojde ke zvýšení rychlosti střepin protilehlé strany v radiálním směru (180°), a to o 30 procent. Protože jsou čtyři lišty, lze tento efekt vytvářet v krocích, po 90° kolem celé bojové hlavice. Rozteč je možno zmenšit na 45° roznětem roznětových lišt po dvojicích, protože působení na rychlost střepin na protilehlé straně bojové hlavice se děje ve směru osy souměrnosti obou lišt.

Detonačně tvarovatelná radiálně působící bojová hlavice

Má na svém obvodu celkem 20 tvarovacích náloží, z nichž jsou k roznětu připraveny vždy čtyři vedle sebe ležící náloží.

Působení tvarovacích náloží je nyní orientováno tak, že vnější obal bojové hlavice je v tomto místě radiálně vtlačen dovnitř. Následně dojde k vlastnímu roznětu bojové hlavice konvenčním způsobem. V důsledku procesu tvarování letí všechny střepiny z té části obalu, která je vtlačena dovnitř, přibližně ve stejném směru, což znamená, že se v tomto směru hustota střepin značně zvýší a zároveň se zvýší také celková hmota střepin v prostoru cíle, a to až o 300 procent. Rozteč kolem bojové hlavice zde činí 18°, což odpovídá dvaceti možnostem kombinací tvarovacích náloží.

Detonačně ovladatelná axiálně působící bojová hlavice

Tato bojová hlavice působí analogicky jako radiální varianta, avšak raketa se zde musí v konečné fázi přiletu svou podélnou osou natočit k cíli. Výhoda této koncepce spočívá ve výhodnějším úhlu dopadu střepin do prostoru cíle, čímž se dále zvýší pravděpodobnost zásahu.

Směrového působení těchto bojových hlavic může však být využito jen tehdy, když jsou včas k dispozici informace o směru letu cíle vzhledem k raketě a o přesném časovém okamžiku, kdy je cíl na úrovni rakety, jakož i rychlosti přibližování cíle, aby z nich bylo možno stanovit směr působení bojové hlavice a přesný okamžik roznětu. Tyto informace mohou pod pojmem *sensor based fuzing* (roznět pomocí čidel) být základem speciálních konstrukcí bojových hlavic.

Hlavňové zbraně

Hlavňové zbraně mají proti raketovým systémům tu výhodu, že projektil při opuštění hlavně již dosáhl své nejvyšší rychlosti. Snahou tudíž musí být, vedle pokud možno nejvyšší

počáteční rychlosti, dosáhnout co nejnižšího poklesu rychlosti během letu. Také zde vzhledem k vysoké rychlosti existuje možnost ještě v bezpečné vzdálenosti zničit pozdě zjištěný cíl.

Významné zvýšení výkonu hlavních zbraní slibuje technologie elektrického kanonu. Problémy, které je zde nutno řešit, jsou v oblasti malých a lehkých zásobníků energie, stability při vysoké rychlosti střelby, konstrukce vysoce rychlostních projektilů a vhodné metody řízení v případě potřeby.

Důležitými činiteli ovlivňujícími pravděpodobnost zásahu jsou u hlavních zbraní kadence a rozptyl. Kadence hlavních zbraní závisí na ráži. Malorážové systémy (do 40 mm) mají vysokou kadenci a vzhledem ke svým krátkým dobám letu působí v blízkém prostoru přímými zásahy. Středorážové a velkorážové systémy působí při nižší kadenci na větší vzdálenosti, avšak musejí mít možnosti oprav (samonaváděcí hlavice, řízení), jakož i výkonnou střepinovou bojovou hlavici ke zvýšení pravděpodobnosti zásahu. Pouze systémy v oblasti ráže 100 mm mohou být považovány za vhodné k zasazení proti taktickým balistickým raketám, protože jen ony umožňují potřebný dosah a dostatečně velké dimenzování bojové hlavice.

Vysokoenergetický laser

Přenos účinku rychlostí světla je již dlouho považován za technologickou výzvu prvního pořadí. Právě u extrémně časově problematické obrany proti raketám by se otevřely zcela nové perspektivy, kdyby účinná realizace této myšlenky mohla redukovat kritické reakční časy na absolutní minimum. Použitelnost laserových zbraní závisí na také zde potřebném zjištění odolnosti cílů proti laserovému záření a na výkonnosti laserového systému. Dalšími důležitými problémy jsou volba bodu v cíli, zaostření paprsku a zpětné hlášení účinku. Podle materiálu, z něhož je vyroben cíl, vyplývají pro účinné zničení rozdílné požadavky na hustotu energie a na dobu ozařování.

Obrovská potřeba energie, která pro různé materiály vyplývá již z teoretických výpočtů, vede k možnosti řešení spíše způsobem *Mission Kill* (zmaření úkolu útočící rakety) než ve směru *Catastrophic Kill* (úplné zničení útočící rakety). Jako snáze realizovatelné se jeví vysoce výkonná laserová zařízení, která mohou na vzdálenosti přibližně 10 km vyřadit citlivé části cíle, tudíž v první řadě čidla resp. samonaváděcí hlavice.

Vysoké rychlosti cílů a nutnost udržovat laser trvale zaměřen na totéž „propalované“ místo na cíli vedou k vysoce přesným sledovacím zařízením, přičemž se dokonce zlomky sekundy mohou zdát být věčností. Skutečná konstrukční řešení ve složitých regulačních obvodech optimalizují zaměření a zaostření laserového paprsku a vyrovnávají různé absorpční a lomové poměry v atmosféře. Stejně jako u všech jiných optoelektronických systémů je nevýhodou omezení zasazení nepříznivými povětrnostními poměry. Extrémně krátké reakční časy, časy potřebné ke zničení cíle a časy potřebné pro změnu cíle této zbraně však přispívají k tomu, že navzdory vysvětleným technologickým problémům zůstane i nadále předmětem pozornosti protiraketové obrany.

Klamné prostředky

Daleko jednodušší a levnější možnost poskytují klamné prostředky, které působí na infračervená anebo radiolokační čidla útočící rakety a přimějí ji k nesprávným řídicím manévřům a nakonec k pádu.

Použití se uskutečňuje takovým způsobem, že při přiblížení nepřátelské rakety je odstartována klamná raketa s klamnými prostředky na palubě, a to do směru stranou ležícího prostoru. Tyto klamné prostředky po vypuštění z rakety vytvářejí svým vyzařováním signálů (infračervených, radiolokačních) klamný cíl, který má útočící raketu vychýlit ze stanoveného kurzu.

K tomuto výsledku se dojde tak, že vysoká intenzita záření klamných prostředků způsobí to, že sledovací systém útočící rakety automaticky přejde na nový (ale klamný) cíl s vyšší intenzitou vyzařování. Původní cíl pak zanikne na pozadí šumu. (Jisté nebezpečí představují útočné rakety s možností uložit původní cíl do paměti.) Raketa se potom snaží sledovat klamný prostředek, a tím je odchýlena ze své původní dráhy.

Účinná protiraketová obrana je přesně skloubenou součinností průzkumu, stálého a přesného měření polohy cíle, rychlého přenesení účinku na velké dálky a zaměření účinku na cíl. Požadavky na používané technologie jsou vzhledem k obtížím, které s sebou raketa jako cíl přináší, velmi vysoké.

Jen když budou snahy o technologický pokrok v uvedených oblastech vyváženým způsobem pokračovat a přitom nebude žádná oblast zaostávat, bude možno v dohledné době zlepšit v úvodu popsanou neuspokojivou situaci ozbrojených sil.

(Článek, jehož autorem je Peter J. George, byl uveřejněn v č. 11/1994 časopisu Wehrtechnik a je s laskavým svolením jeho redakce publikován ve VR.)

-nas-

Divizní generál in memoriam Alois MACHAČÍK

* 26. 9. 1888 Loukov na Moravě

† 1. 6. 1943 Berlín - Plötzensee

V očích svých vrstevníků byl na slovo vzatý vojenský pedagog a skvělý velitel. Jeho znalosti dělostřelectva byly opravdu vynikající. Nadřízení generála Machačíka o něm říkali, že je „fanatikem svého řemesla“. Přesto (nebo právě proto) i jeho jméno vymizelo z „historie“ československé armády v období komunistického režimu...

Zkoušku dospělosti složil na gymnáziu ve Valašském Meziříčí v roce 1908 s prospěchem velmi dobrým. Odešel potom do Prahy, kde úspěšně absolvoval Právnickou fakultu University Karlovy a poté ještě složil historicko-právní státní zkoušku.

Avšak jeho další životní osudy poznamenala první světová válka. Již v srpnu 1914 byl praporčík v záloze Alois Machačík povolán do rakousko-uherské armády.

Službu nastoupil v pevnosti Přemyšlu jako velitel čety 12 cm kanonů. Později zastával funkci velitele 24 cm těžkých mořdřívů, a to až do pádu přemyšlovské pevnosti.

23. března 1915 se dostal do ruského zajetí a vstoupil, v červnu 1916, do Srbské dobrovolnické divize v Oděse. Nejdříve působil jako subalterní důstojník u náhradního praporu, ale v září už byl zařazen u 8. pěšího pluku 2. dobrovolnické divize Srbů, Chorvatů a Slovinců. Koncem následujícího roku se s jednotkou dostal přes Archangelsk, Velkou Británii, Francii a Itálii na soluňskou frontu. Tam byl ustanoven velitelem 4. roty 1. praporu 2. královského srbského pěšího pluku „Kňaza Michala“, s nímž potom bojoval v Makedonii. O vánocích 1917 sice převzal velení čety u 2. baterie 3. královského srbského polního dělostřeleckého pluku, ale již 15. ledna 1918 se opět vydal na téměř tříměsíční cestu, neboť byl Českou národní radou v Paříži povolán na francouzskou frontu.

Poručík Machačík v Cognacu převzal četu u 5. roty 21. čs. střeleckého pluku a od dubna velel 7. rotě 22. střeleckého pluku. Během května byl s jednou četou pluku odeslán „na zkušenou“ do oblasti francouzské VI. armády 30. armádního sboru, k 6. a 7. rotě 410. pěšího pluku 151. pěší divize, a to v první linii na kanálu spojujícím Aisnu s Oisou u M. Lanilly a u obce Coursou.

Od června do srpna už působil ve válečném pásmu Attigny a Darney. Ale i potom zůstal na frontě jako velitel 7. roty, s níž se zúčastnil slavné bitvy u Vouziers. Brzy poté se stal zástupcem velitele 2. praporu 23. čs. střeleckého pluku, avšak v prosinci 1918 byl ustanoven velitelem prvního praporu.

Major Machačík se do vlasti vrátil 17. ledna 1919 a po dvouměsíčním působení v Praze odjel se svým praporem na Slovensko. Postupně byl nasazen v bojích v prostoru Čopu, Miškovce, Košic, Prešova a Sabinova. Na podzim byl jmenován velitelem pěšího pluku 67 a současně, až do května 1920, zastával funkci velitele bratislavského předmostí. Koncem roku 1919 se rozhodl zůstat v činné vojenské službě.

Bohaté válečné zkušenosti si doplnil pilným odborným studiem na francouzských vojenských školách pro dělostřelce - Fontainebleau a Métách. Velitel l'Ecole Militaire de l'Artillerie-Cours des officiers-élèves provenant de Polytechnique ve svém hodnocení podplukovníka Machačíka z 19. srpna 1922 uvedl:

„Velmi zdatný důstojník, mající vysoce vyvinutý smysl pro povinnost, svědomitý, pracovitý, inteligentní.

Velmi živě se zajímal o všechny části výcviku ve škole a také značně tím získal. Seznámil se dobře s našimi výcvikovými metodami a cvičebními řády našich zbraní.

Svým příkladem, svojí osobní energickou akcí působil na všechny čs. frekventanty učiliště. Značná část jimi získaných výsledků byla získána zásluhou pplk. Machačíka.

Zdokonalil se značně v jazyce francouzském. Rozumí velmi dobře, má však obtíže s tím, aby se rychle a správně vyjadřoval.

Velmi schopný řídit vojenský výcvik v některé důstojnické škole.“

Po osmiměsíční „zkušené“ u francouzského 61. polního dělostřeleckého pluku Métách se Machačík vrátil do školních lavic. Tentokrát jako posluchač v místním středisku pro studium dělostřelecké taktiky. Další zkušenosti získával po návratu do Československa - v červnu 1923 - u dělostřeleckého pluku 1 „Jana Žižky z Trocnova“ v Praze. Krátce po přeložení do kategorie důstojníků dělostřelectva byl formálně přemístěn k dělostřeleckému pluku 107, avšak ve skutečnosti se stal velitelem střelecké školy dělostřeleckého učiliště v Olomouci. V listopadu 1925 povýšil na zástupce velitele učiliště pro dělostřelectvo a v únoru 1926 byl ustanoven prozatímním velitelem dělostřeleckého pluku 7. Avšak již v březnu byl povolán do kurzu pro velitele vojskových těles, jehož teoretickou část absolvoval v Praze, zatímco praktickou část vykonal v Plaveckém Podhradí na Slovensku.

Následující rok po úspěšném ukončení kurzu vyučoval taktiku dělostřelectva v kurzu pro velitele vojskových těles a dnem 18. února 1928 byl ustanoven velitelem dělostřeleckého pluku 1 „Jana Žižky z Trocnova“ v Praze - Ruzyni a krátce poté, v květnu, byl povýšen do hodnosti plukovníka. V roce 1929 se opět vrátil do Olomouce, ovšem tentokrát jako velitel učiliště pro dělostřelce. Jakmile ukončil kurz pro vyšší velitele, byl 21. srpna 1931 ustanoven řádným učitelem taktiky dělostřelectva v tomto kurzu.

Výrazem uznání bylo nejen jmenování do první generálské hodnosti 21. února 1933, ale také pochvalné uznání náčelníka hlavního štábu armádního generála Jana Syrového, které mu vyslovil za „svědomitou práci a velmi úspěšnou profesorskou činnost v kurzu pro vyšší velitele“. Na podzim 1933 totiž generál Machačík převzal velení 4. polní dělostřelecké brigády v Hradci Králové. Ještě v následujícím roce sice přednášel taktiku dělostřelectva v kurzu pro vyšší velitele, ale poté až do konce své služby v československé armádě zastával velitelské funkce. Nejdříve byl pověřen zastupováním velitele 1. polní dělostřelecké brigády

a od října 1935 působil ve funkci velitele dělostřelectva I. sboru. Za vyhrčené situace v září 1938 pak převzal polní velení 13. divize v Kolíně.

15. březen 1939 jím otřásl a jen jeho nejbližší věděli, že to byl ten nejhorší den jeho života. Avšak znovu se vzchopil díky svému krajně vyvinutému smyslu pro povinnost. Iniciativně začal organizovat odboj a podobně jako v minulosti se nebál odpovědnosti, kterou na sebe převzal. Věřil, že Němci válku prohrají. 12. ledna 1942 přijelo gestapo do Záboří nad Labem, obsadilo jeho malý domek, zajistilo matku, manželku i dceru a čekalo...

I když byl varován, vrátil se jako voják, protože nechtěl obětovat rodinu. Gestapo velmi dobře vědělo, co a kde má hledat. Věci se skutečně našly, přesto generála zatím ponechali doma. Pět dní. Poté byl předvolán k výslechu do Petschkova paláce. Teprve na opakované prosby byla jeho manželce povolena návštěva. V lidské trosce, kterou přivedla stráž, jen těžko poznala svého muže. Bylo to jejich poslední shledání i rozloučení... Potom byly už jen dopisy. A tak jednoho dne 1943 dostala manželka dva dopisy. Generál, ač odsouzen k trestu smrti, napsal dopis plný optimismu a naděje, zatímco druhý začínal: „*Milá maminko! Dnes v 6 hodin budu popraven...*“

Tak nacistická justice zavraždila dalšího z čestných československých vojáků, člověka zlatého srdce a svědomitého vojáka republiky.

PhDr. Zdeněk Vališ

To Security Policy of the Czech Republic by Lt.Col. Ing. Josef Janořec, CSc. The purpose of this article is to demonstrate security problems from the point of theoretical/practical differences. Besides, there are some facts about actual activities in the field of Czech national security. It is evident that security policy is not a closed process, as it has its own plans and tasks, i.e. ideas and practical performance. We can only come nearer to them, but we are not able to fulfil them thoroughly.

Defence Studies Programming by Col. Ing. Karel Eminger and Ing. Ladislav Klíma, CSc. New defence study concepts, the basic principles of which are introduced by Ing. Eminger and Ing. Klíma in this article, have their main sources in the necessity to fulfil legislative acts of CR parliament in special MOD surroundings. The authors have worked out a potential way of approach, so that we could even outline proposals for defence programming within Czech MOD.

Computer-Aided Modelling in ACR by Lt.Col. Ing. Josef Macků. With the background of poll investigation, Lt.Col. Macků evaluates the actual level of computer modelling in the Czech Armed Forces. The main attention is paid to model construction and implementation, including its scientific and material support. He discusses users' opinions on modelling, as well as dispositions for solving problems by computer-assisted models and ability to define their own needs, and he even doesn't hide some negative attitudes. The necessity to solve acquisition problems as quickly as possible is also mentioned here and compared with the fact that both Czech companies and those from abroad are trying now to get some army business contracts. In the final paragraphs, there are proposals how to ensure necessary predispositions for modelling, its development and deployment within the whole ACR.

Information Support of Personnel Management-Part One by Maj. Ing. Josef Strelec, CSc., and Col. (ret.) Doc. PhDr. Felix Černoch,

CSc. At present, in the very heart of ACR information process there is a conception of personnel management, since increased demands and tasks are laid on information gathering, on its capacity, quality and relevance. Inseparable from looking for a new personnel concept was also analysis of similar models in NATO armies. Backed by such analytic activities and presentations, First Deputy Defence Minister has ordered to build decision-making support system in cooperation with Dutch Defence Ministry staff and consultative firm OASIS.

Some Knowledge from CSE Army Corps by Col. Ing. Josef Němec, CSc. Colonel Němec in his article draws general conclusions from experiences gained during command and staff exercises (CSE) of Czech 1st and 2nd Army Corps and American and German 5th Army Corps. Both command and staff exercises of ACR were unique in that sense that for the first time we introduced into the practice a draft for preliminary version of operational manual "Preparation and Battle Procedures of Defensive Combat". From this point of view, the staff work is evaluated. The author also analyzes some problems and deficiencies, recurrent during this exercise, and makes several proposals for their elimination. As far as his presence at CENTRAL FORTRESS 95 exercise is concerned, he generalizes command experiences of 5th Army Corps (USA and Germany) with operational planning and states further information on common military standard needed to full compatibility with NATO armies.

Reconnaissance Potentialities of Army Corps by Col. Ing. Oldřich Horák, CSc. The author has been interested in military reconnaissance problems for many years. In his article he rates reconnaissance capacity at corps level. He takes into account war experiences of some latest local conflicts and tries to apply them to Czech ground forces. He takes as a fact that unmanned aerial vehicles deployment (for pilotless air reconnaissance) in corps structure is both necessary and useful and is explaining why.

CONFERENCE

Prologue by Defence Minister. In his introductory presentation, Czech defence minister Holáň declared that the principal policy of ACR in the field of science and technology is to support cooperation among military educational and research institutions, governmental institutions and even scientists from private sectors, since defence of all industrial states is based on usage of the latest technologies, which enables to minimize stress put on humane and material resources.

The Third Dimension of NATO. It is not generally known fact that besides the two traditional dimensions—military and political—there is also another one, the so-called third dimension, which covers above all relations among states and nations, solving modern society problems and the support of science and technology development. In editorial, there is a summary of such activities, together with official priority areas for research. At the same time there are mentioned preconditions under which scientists are allowed to apply for NATO grants or scholarships.

Defence Problems in East-European Countries by Professor János Farkas. Professor Farkas is a member of Department of Sociology Staff, Technical University of Budapest (Hungary). In contrast to many political analysts, his paper states that the perception of security vacuum in Eastern Europe is based on an incorrect situational judgement. The fundamental feature of East-European region is not vacuum, but a change. This change is inseparable from uncertainty and instability. The main source of danger is instability, which can be overcome by rapid transition towards democracy. Its organization frame ought to be NATO membership.

LOGISTICS

To Some System Problems of Logistics in the Department of Defence Ministry by Col. Ing. Miroslav Veselý. During ACR transformation we finished the first stage of logistics implementation. The division of executive power at

the level of military top management (i.e. directorates of Deputy Defence Minister, Ministry of Defence Offices, Logistics Staff, Logistics Command) has proved to be stiff, labour consuming, in short - less effective. It is therefore necessary, as soon as possible, to adopt new basic measures for system changes. Respective documents have been presented and it is the very theme of this presented article.

Military Logistics - Scholarly Discipline On Its Own by Col. Doc. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. The main purpose of logistics implementation into ACR is to create the system which will be more effective and fully compatible with logistic system of NATO nations. The basic change lies in a successive alteration of several existing systems of technical and rear support into one. Such system will functionally replace existing ones, but based on quite different organizational principles. Up to now, logistics has been regarded, similarly to transportation or business management, only as a specific branch of theory and activity, not as a scholarly discipline of full rights. At present, its importance is also stressed by the fact that Military Academy Brno has opened a new course of study in which student officers can reach even PhD degree in military logistics, much alike to branches of study e.g. at Monterey Postgraduate Navy School in California (USA).

OPINIONS AND CONTROVERSY

21st Century Army by Col. (ret.) František Němec. The author, the former Czech military attaché in Sweden and intelligence officer, polemizes with the article by Col. Valach published in *Vojenské rozhledy* No 1/95. He argues with him especially in those following points: whether we are allowed to make use of the former historical experiences for a forecast of nation development in the future, whether arms conflicts are the permanent feature of world's history, changes of homo sapiens' mentality, the future development of UN, collision of cultures and its impact on international community, war prevention, how the size of a small nation determines its defence policy etc. He also criti-

cize the methodology used by Col. Valach for his 21st Century Army Concept.

International Security Systems, their Nature and Dynamic by Col. (ret.) Doc. Ing. Václav Maryška, CSc. The reflections of Col. Maryška over international security systems try to make intelligible some concepts, courses of action and topics which influence ACR transformation. He concentrates on fundamental home security systems and from this resulting international systems, above all, those of defence and security. He analyses principles and arrangements that support western security systems and draw a lesson from this. At the end he tries to define some of the concepts that enable us to limit, quantify and analyse potential conflicts. Among others he explains terms like strategy efficiency, defence sufficiency and conflict prevention.

Backbone of the Army by Lt. Col. Ing. Jan Mestek. It is a non-commissioned officer, professional soldier, whom Lt. Col. Mestek holds as a backbone of the army. He tries to answer this not so easy question: How to form, in a very short time, the able and competent noncom? He points out to some mistakes we are bound not to make while shaping this important social group in the forces. Moreover, he outlines their qualifications and positions within the military frame and finally he specifies seven main tasks to be solved immediately after we really decide to establish this professional category. The author expects that program like this can be introduced as of January 1, 1997, and the first consequences might be rectified by the middle of the same year.

Some Notes of Harassment in the Forces by Lt. Col. (ret.) Dr. Sylvestr Chrástil. Dr. Chrástil in his article analyses source and background of harassment as the so-called "second life of a social group" and criticizes current methods trying in vain to remove this problem. In front of us he puts several proposals how the problem of harassment or chicanery, to say, not to completely eradicate, but at least to suppress and keep under control. Of course, he admits that his proposals for system changes are expensive, but on the other hand he also emphasises that

without those deep, system and financially heavy measures the problem like this can't be solved properly, otherwise its solution will remain only at the level of tabloid papers.

Scientific Inter-College Cooperation in the Military by Col. Doc. Ing. Jaroslav Binka, CSc. (Slovak Army). This article by Col. Binka deals with the collaboration of colleges in the scientific and pedagogic fields. Based on present-day relation between science and education, he sets tips for prospective cooperation in science, innovation and exploitation of military vehicles, weapons, personnel training and arms systems development. In his article, senior lecturer Binka does not write only about scholarly and pedagogical problems of Military Academy Liptovský Mikuláš, Slovakia, where he actually works, but underlines also the problems with the fact that both the Czech and the Slovak Army are armed and equipped with out-dated Russian vehicles and weapons. He considers such consequences and finds the solution in close cooperation among military academies of Visegrad Countries, especially between Military Academy Brno (Czech Republic) and Military Academy Liptovský Mikuláš (Slovakia).

HISTORY PAGES

Task Force Smith--US Army First Fight in Korea by PhDr. Vladimír Pilát, CSc. In our country, for nearly forty years, the Korean War has been quite unknown conflict and the purpose of this article is to make us familiar with its first period. After the outbreak of hostilities, General MacArthur had ordered a makeshift infantry battalion to be flown to Korea without delay, with orders to make contact with the enemy, as far forward as possible and, by fighting a delaying action, to buy time to bring more troops across. This was Task Force Smith, named for its Commanding Officer, Lt. Col. C. B. Smith, and for several bitter days it was the entire US fighting force on the ground. Against them were ranged more than a hundred times as many enemy troops, with T-34 tanks and artillery. The action they fought may have seemed futile and without hope, but historically its sense

was morale. Their fight proved that South Korea wouldn't be left without any help.

INFORMATION SERVICE

US Defence Informational Infrastructure by *Maj. Ing. Jiří Baloun*. In connexion with US armed forces restructuralization, they decided to build new, the so-called Defence Information

Infrastructure (DII), covering both peace and war situations. Therefore it can be characterized as a global informational system for gathering information from all systems now in use, regardless their technology. The author thinks that very soon, even with us, there will be similar preconditions for such informational systems and so we have to prepare people for their implementation.

Představení autorů tohoto čísla

Mjr. Ing. Jiří Baloun, nar. 1961, VVTŠ Liptovský Mikuláš, postgraduální studium na VA Brno, funkce u vojsk, po skončení postgraduálního studia práce na GŠ, v současné době starší důstojník specialista. Od r. 1992 externí postgraduální doktorandské studium na VA Brno, obor teorie velení.

Plk. doc. Ing. Jaroslav Binka, CSc. (Armáda Slovenské republiky). Nar. 1943, TU Liptovský Mikuláš, VAAZ Brno. Od roku 1974 vykonával různé vědecko-pedagogické funkce na technických katedrách se zaměřením na PVOS. V současné době proděkanem pro vědu fakulty VA SNP Liptovský Mikuláš. Je autorem několika skript, učebnice, řešitelem a spoluřešitelem deseti vědeckých úloh, autorem a spoluautorem třiceti odborných prací.

Plk. v zál. doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Nar. 1936, po absolvování Pěchotního učiliště v Lipníku nad Bečvou prošel různými funkcemi většinou na úseku vojenského školství (PŠ, ŠDZ, VŠŠ, VVŠ). Od r. 1970 se uplatňoval v civilním školství (Výzkumný ústav pedagogický, Výzkumný ústav odborného školství, Pedagogická fakulta UK). Po listopadu 1989 pověřen řízením Ústavu sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství UK v Praze. V lednu 1991 se vrátil jako občanský zaměstnanec do armády na pracoviště pedagogicko-psychologického výzkumu, členem poradního sboru náměstka ministra obrany. Od r. 1994 pracuje na personálním odboru MO. Je autorem desítek učebnic, skript, metodických příruček, stovek odborných statí a článků.

Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc., nar. 1951, VA Brno (geodézie a kartografie). Vykonával řadu odborných funkcí, vedoucím odboru systému řízení vědy, techniky, prognózování a výzkumu Institutu pro strategická studia. Od r. 1993 náměstkem ředitele IVOU, nyní ředitelem odboru vojenského umění Ústavu obranných studií AČR. Publikoval v časopisech Mezinárodní politika a Vojenské rozhledy.

Plk. Ing. Oldřich Horák, CSc., nar. 1943, absolvoval Vyšší vojenské učiliště ve Vyškově v r. 1965, studium na VA Brno v r. 1973, obor velitelsko-štábní, zpravodajský. Do roku 1981 zpravodajský náčelník 9. tankové divize, poté náčelník informační skupiny zpravodajského odd. 4. armády. Od roku 1985 vědecko-pedagogický pracovník katedry vojenského zpravodajství, Fakulty velitelské a štábní VA Brno. V roce 1989 byl ustanoven jejím vedoucím.

Plk. doc. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. Narozen v r. 1938. V roce 1961 ukončil Zbrojní fakultu VA Brno. Poté pracoval šest let v technických funkcích pozemního vojska a letectva. V letech 1967-70 byl řádným aspirantem Fakulty letectva a PVO. Kandidátskou práci obhájil v r. 1971. Do r. 1975 byl učitelem na katedře inženýrské letecké služby a letištního technického zabezpečení. Od r. 1975 byl výzkumným pracovníkem ve Výzkumném ústavu dopravním. V roce 1990 návrat do armády. Od r. 1992 je prorektorem VA pro vědeckou činnost. Publikuje o problematice logistiky a rozvoje vojenského školství a vědy.

Pplk. Ing. Josef Macků, nar. 1951, absolventem Vojenské akademie Brno, obor vojenské počítače. Pracoval ve výzkumném ústavu GŠ jako analytik a programátor v oblasti podpory rozhodování a řízení, poté se v Institutu pro strategická studia zabýval systémem řízení vědy, nyní pracuje ve funkci náčelníka odd. modelování Ústavu obranných studií AČR.

Pplk. Ing. Jan Mestek, nar. 1945, absolvoval VVU Vyškov jako promován pedagog. V letech 1977-79 postgraduální studium na VA Brno. Od r. 1988 působí ve vojenské žurnalistice. V letech 1989 až 1992 zástupce šéfredaktora časopisu Vojenská mysl a Vojenské rozhledy. Od roku 1992 působí na ministerstvu obrany v oblasti strategického plánování. Přispívá do odborných vojenských časopisů, do civilního časopisu Mezinárodní politika a deníku Práce. Je šéfredaktorem heraldicko-genealogického časopisu Stavovské listy.

Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc., nar. 1927, Vojenská letecká akademie Hradec Králové, od r. 1949 navigátor 5. stíhacího pluku v Plzni, po absolvování VA Brno od 1954 zást. vel. pluku v Mladé Boleslavi a Košicích. V roce 1959 se stal učitelem a od r. 1963 náčelníkem katedry taktiky a operačního umění letectva a letovodské služby, v r. 1969 v rámci normalizace propuštěn a do r. 1987 zaměstnanec pojišťovny. V roce 1990 reaktivován, vedoucí odboru letectva a PVO, Institutu pro výzkum operačního umění. Od března 1994 v důchodu.

Plk. (v. v.) František Němec, nar. 1923, AZK Brno, od r. 1951 na GŠ, 1953-56 voj. přidělenec ve Stockholmu ve Švédsku, po návratu práce na zpravodajském odboru, v roce 1970 nucený odchod z armády, poté zastával ekonomické funkce ve farmaceutickém průmyslu, od r. 1985 v důchodu, nyní nezávislý publicista.

Plk. Ing. Josef Němec, CSc., nar. 1942, v r. 1971 absolvoval VA Brno, aspirantura tamtéž r. 1976. Vykonával řadu velitelských funkcí: náčelník oper. odd. Správy ženijního vojska do r. 1989, zástupce náč., ženijního vojska do 1990, náč. tech. správy do r. 1993, krátce náčelníkem ženijního vojska. V současné době je vedoucím oddělení výzkumu operačního umění ÚOS AČR. Pravidelně publikuje v odborných vojenských časopisech, včetně VR.

PhDr. Vladimír Pilát, CSc., nar. 1957, v letech 1977-82 studia na Filozofické fakultě Univerzi-

ty Karlovy v Praze, pracovník Ústavu československých a světových dějin ČSAV, Historického ústavu AV, Vojenského historického ústavu, od konce r. 1991 vědeckým pracovníkem Historického ústavu Armády ČR. Zbývá se převážně vojenskými dějinami po r. 1945. Členem autorského kolektivu několika publikací, např. Slavné bitvy naší historie, Kronika lidstva, Československá generalita. Publikuje v časopisech Historie a vojenství, Dějiny a současnost.

Mjr. Ing. Josef Strelec, CSc., nar. 1960, VVTŠ Liptovský Mikuláš, obor automatizované systémy velení, 1986-89 interní vědecká aspirantura na VA Brno, obor výpočetní technika, různé pedagogické funkce na katedře ASŘ a výpočetní techniky VVTŠ Liptovský Mikuláš, nyní ředitel odboru personálního úřadu MO ČR. Publikoval zhruba 20 vědeckých prací (3 v zahraničí), řadu odborných prací a příspěvků, je spoluautorem dvou odborných knih.

Plk. Ing. Miroslav Veselý. Narodil v r. 1950. V roce 1973 ukončil Vojenskou vysokou školu pozemního vojska ve Vyškově, poté pracoval dva roky v různých funkcích na stupni útvar. V roce 1977 ukončil postgraduál na VA Brno. V letech 1978-79 byl důstojníkem velitelství Západního vojenského okruhu. Od r. 1979 až dosud pracuje na ministerstvu obrany a GŠ v oblasti týlového zabezpečení, strategického plánování a logistiky.

Contents

Lt. Col. Ing. Josef Janošec, CSc. To Security Policy of the Czech Republic	3
Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Defence Studies Programming	8
Lt. Col. Ing. Josef Macků Computer-Aided Modelling in ACR	20
Maj. Ing. Josef Strelec, CSc., Col.(ret.) Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Information Support of Personnel Management-Part One	25

OPERATIONAL ART

Col. Ing. Josef Němec, CSc. Some Knowledge from CSE Army Corps	34
Col. Ing. Oldřich Horák, CSc. Reconnaissance Potentialities of Army Corps	43

CONFERENCE

The Message of Czech President Václav Havel to the Conference	49
Prologue by Defence Minister	50
The Third Dimension of NATO	52
Defence Problems in East-European Countries	58

LOGISTICS

Col. Ing. Miroslav Veselý To Some System Problems of Logistics in the Department of Defence Ministry	63
Col. Doc. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. Military Logistics - Scholarly Discipline On Its Own	68

OPINIONS AND CONTROVERSY

František Němec 21st Century Army	73
--	-----------

Col. (ret.) Doc. Ing. Václav Maryška, CSc. International Security Systems, their Nature and Dynamic	77
Lt. Col. Ing. Jan Mestek Backbone of the Army	85
Dr. Sylvestr Chrastil Some Notes of Harassment in the Forces	87
Col. Doc. Ing. Jaroslav Binka, CSc. Scientific Inter-College Cooperation in the Military	89

HISTORY PAGES

PhDr. Vladimír Pilát, CSc. Task Force Smith-US Army First Fight in Korea	92
--	----

INFORMATION SERVICE

Maj. Ing. Jiří Baloun US Defence Informational Infrastructure	99
Looking Back: IDET '95	104
Look to the Future Build on the Past	108
NATO Standardization	115
Army, Information, Journalists and the Public	124
Anti-Missiles Defence	130

PERSONAL DATA

Divisioner in memoriam Alois Machačík	139
English Annotation	142
Who is Who in this Issue	146
English Table of Contents	148

4 Obsah 4

Pplk. Ing. Josef Janošec, CSc. K bezpečnostní politice České republiky	3
Plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Obranný výzkum a jeho programování	8
Pplk. Ing. Josef Macků Počítačové modelování v AČR	20
Mjr. Ing. Josef Strelec, CSc., plk. v zál. doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Informatická podpora personalistického managementu - I	25

PERSONALISTIKA OPERAČNÍ UMĚNÍ

Plk. Ing. Josef Němec, CSc. Poznatky z VŠC armádních sborů	34
Plk. Ing. Oldřich Horák, CSc. Možnosti průzkumu armádního sboru	43

Z KONFERENCE

Poselství prezidenta Václava Havla konferenci	49
Z prologu ministra obrany ČR	50
Třetí dimenze NATO	52
Problémy obrany východoevropských zemí	58

LOGISTIKA

Plk. Ing. Miroslav Veselý K některým systémovým problémům logistiky v rezortu MO	63
Plk. doc. Ing. Jaroslav Komárek, CSc. Vojenská logistika - samostatný vědní obor	68

NÁZORY, POLEMIKA

František Němec Armáda 21. století (K článku plk. F. Valacha, CSc. ve VR 1/95.)	73
---	----

Plk. v zál. doc. Ing. Václav Maryška, CSc. Mezinárodní bezpečnostní systémy, jejich podstata a dynamika	77
Pplk. Ing. Jan Mestek Páteř armády	85
Dr. Sylvestr Chrástil Několik poznámek k problematice šikanování v armádě	87
Plk. doc. Ing. Jaroslav Binka, CSc. Spolupráce vysokých vojenských škol ve vědecké oblasti	89

Z HISTORIE

PhDr. Vladimír Pilát, CSc. Task Force Smith - První boj US Army v Koreji	92
---	----

INFORMACE

Mjr. Ing. Jiří Baloun Informační infrastruktura USA pro obranu	99
Ohlédnutí za výstavou IDET '95	104
Pohled na budoucnost založený na minulosti	108
Standardizace v NATO	115
Armáda, informace, novináři a veřejnost	124
Protiraketová obrana	130

PERSONÁLIE

Divizní generál in memoriam Alois Machačků	139
--	-----

Anglické anotace	142
------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	146
---------------------------------	-----

Obsah v angličtině	148
--------------------	-----